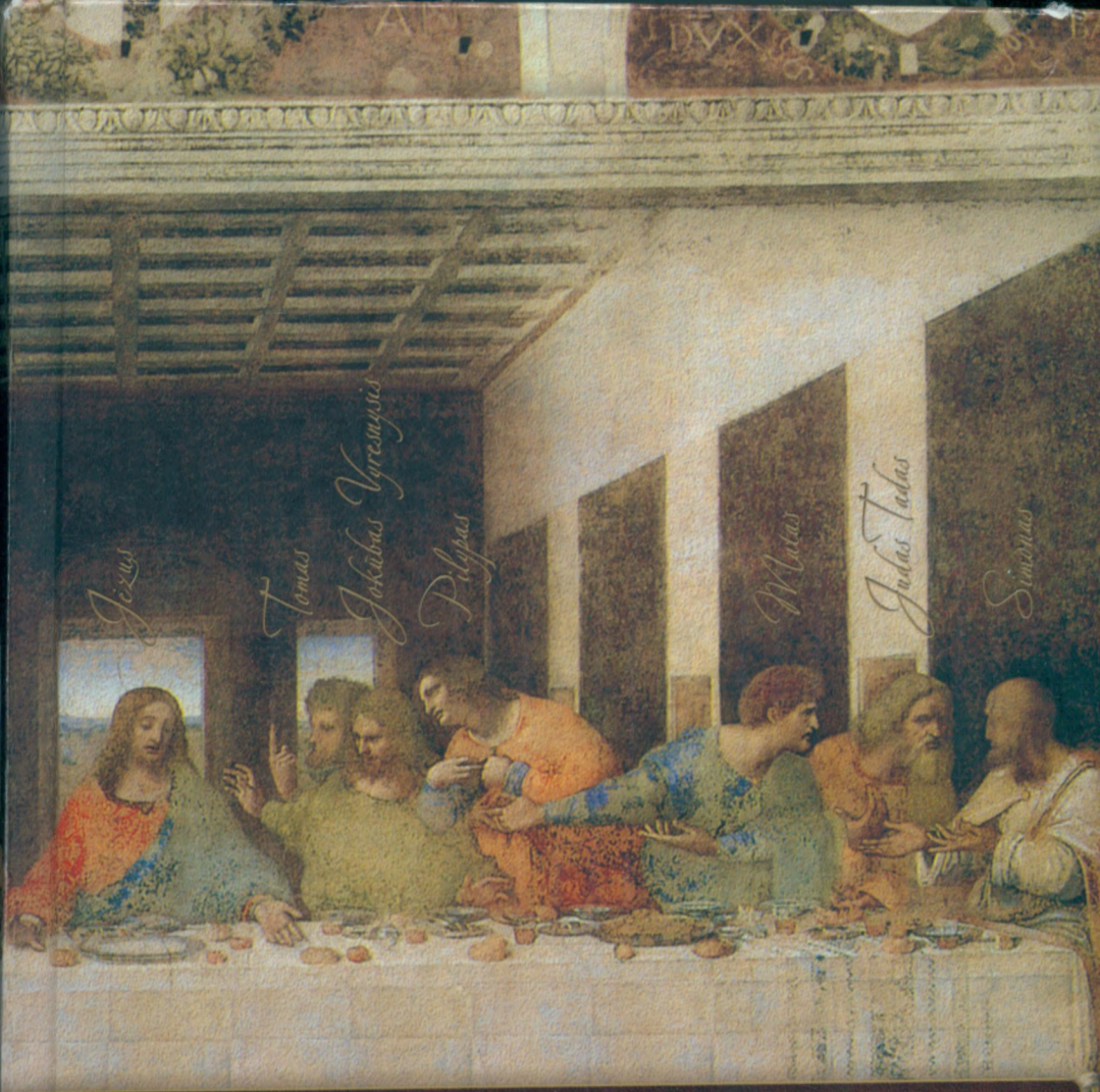

Paslaptingoji vakarienė

JAVIER SIERRA

JAVIER SIERRA

Paslaptingoji vakarienė

ROMANAS

Iš ispanų kalbos vertė
Ona Žemaitienė

VILNIUS 2005

UDK 860-3
Si33

Javier Sierra
LA CENA SECRETA
Plaza Janés, Barcelona, 2005

© 2004 Javier Sierra
© Ona Žemaitienė, vertimas į lietuvių kalbą, 2005
© Ilona Kukenytė, viršelio dizainas, 2005
© „Tyto alba“, 2005

ISBN 9986-16-460-5

Skiriu Evai,
nušvietusiai šio jūrininko kelią ir
visuomet siūlančiai savo šventovę

1. Tribūna
2. Refektorijus
3. *Paskutinė vakarienė.* Leonardas da Vinčis

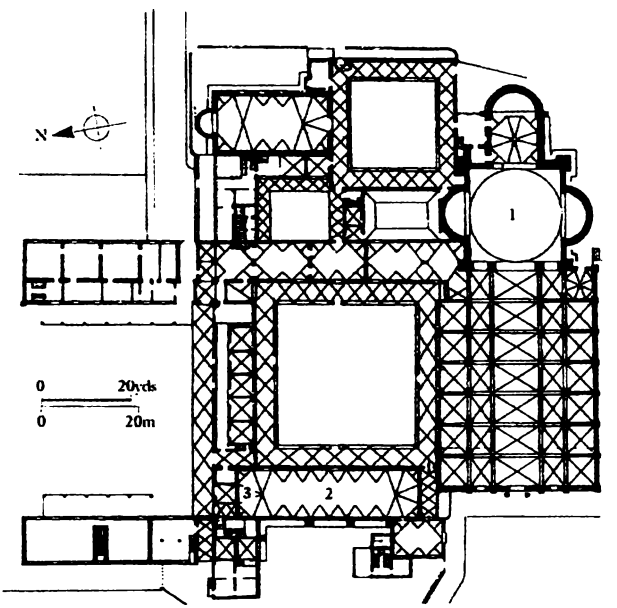

Dabartinis Šventosios Marijos Maloningosios vienuolyno ir bažnyčios planas. Milanas

Exordium

Viduriniais amžiais ir Renesanso laikais Europa dar buvo išsaugojusi gebėjimą suprasti protėvių simbolius ir ženklus. Tų laikų žmonės žinojo, kada ir kaip interpretuoti kapitelį, paveikslo liniją ar ženklą savo kelyje, nepaisant to, kad tik labai mažai kas mokėjo skaityti ir rašyti.

Racionalizmo idėjos pamažu sunaikino gebėjimą interpretuoti, taip pat nemažai turtų, mūsų protėvių perduotų mums.

Ši knyga pateikia daugelį tų simbolių taip, kaip jie ir buvo sumanyti. Taip pat stengiasi grąžinti mums gebėjimą juos suprasti ir pasinaudoti jų begaline išmintimi.

1

Nepamenu painesnės ir pavojingesnės mįslės nei toji, kurią man likimas lėmė išnarplioti tolimais Naujaisiais tūkstantis keturi šimtai devyniasdešimt septintaisiais, Popiežiaus Valstybei stebint skausmo prislėgtą Liudviko Moro kunigaikštystę.

Pasaulis anuomet buvo priešiškas, nuolatos besikeičiantis, tarsi koks slenkančio smėlio pragaras, kuriame penkiolikai kultūros ir tikėjimo amžių grėsė pražūti po naujų, iš Rytų užplūdusių idėjų lavina. Išaušus naujam rytui, Platono Graikija, Kleopatros Egiptas ar pagaliau Kinijos, ištyrinėtos Marko Polo, savitumas vertė žavėtis labiau nei mūsų biblinė istorija.

Tie laikai sukrėtė krikščionybę. Turėjome šventvagišką Popiežių – tikrą ispanišką velnią, inauguruotą Aleksandro Šeštojo vardu, akiplėšiškiausiu būdu nusipirkusį tiarą per pastarąją konklavą, didikus, pavergtus pagonybės žavesio, ir ištisą jūrą iki dantų ginkluotų turkų, tik ir laukiančių tinkamos progos okupuoti Viduržemio vakarų pakrantę ir priversti mus visus išpažinti islamą. Buvo galima tvirtai pasakyti, kad dar niekada per visus beveik tūkstantį penkis šimtus egzistavimo metų mūsų tikėjimas nebuvo toks pažeidžiamas.

Ten ir gyveno šis Dievo tarnas, kuris į jus kreipiasi. Nuolat besikeičiančiame amžiuje – epochoje, kurioje pasaulis kasdien plėtė savo sienas, o iš mūsų reikalavo didžiulių jėgų prisitaikyti. Atrodė, tarsi Žemė kasdien vis didėtų ir verstų mus be paliovos tobulinti geografijos žinias. Mes, dvasininkai, jau nujautėme, kad gali neužtekti jėgų atvesti į tikėjimą pasaulį, pilną sielų, niekada negirdėjusių apie Kristų, o skeptiškiausiai nusiteikusieji pranašavo neišvengiamą chaoso metą, be abejo, prišauksiantį į Europą naujas pagonių ordas.

Nepaisant visko, tai buvo jaudinami metai. Metai, kuriuos prisimenu su tam tikru ilgesiu dabar, įžengęs į senatvę, pamažu naikinančią mano sveikatą ir prisiminimus. Rankos jau beveik nebeklauso manęs, regėjimas visiškai nusilpo, akinama Egipto pietų saulė temdo man protą, ir tik apyaušrio valandomis dar pajėgiu valdyti savo mintis ir apmąstyti likimą, atvedusį mane čia. Lemtį, kurioje nei Platonas, nei Aleksandras Šeštasis, nei pagonys nėra antraeiliai veikėjai.

Bet neužbėgsiu įvykiams už akių.

Užteks pasakyti, kad dabar pagaliau esu vienas. Iš visų sekretorių, kuriuos kadaise turėjau, nebeliko nė vieno, ir šiandien tik Abdulas – jaunuolis, nekalbantis mano kalba ir laikantis mane ekscentrišku šventeiva, panorusiu mirti jo žemėje, patarnauja man paprasčiausiuose žemiškuose reikaluose. Taip ir stumiu dienas šiame uoloje išraustame senoviniame kape, gaubiamas dulkių ir smėlio, nuolat saugodamasis skorpionų ir beveik nebevaldydamas kojų. Kasdien ištikimasis Abdulas atneša į mažutę užuoglaudą bemielį paplotėlį ir dar ką nors, kas tuo metu atlieka jo namuose. Jis tarsi varnas, kuris šešiasdešimt metų savo snape nešdavo pusę uncijos duonos Pauliui Atsiskyrėliui, sulaukusiam daugiau nei šimto metų ir mirusiam šioje žemėje. Abdulas, skirtingai nei anas gerasis paukštis, įteikdamas man lauknešėlį visuomet šypsosi, tarsi nežinotų, ką toliau daryti. To pakanka. Žmogui, nusidėjusiam tiek, kiek nusidėjau aš, bet koks dėmesys atrodo tarsi nelaukta Viešpaties malonė.

Tačiau ne tik vienatvė niokoja mano sielą – sielvartas irgi. Man liūdna, kad Abdulas taip niekada ir nesužinos, kokie vėjai atpūtė mane į jo kaimelį. Nesugebėčiau jam to paaiškinti ženklais. Jis niekada neperskaitys šių eilučių, bet jei po mano mirties atsitiktinai rastų šiuos raštus ir parduotų juos kokiam nors kupranugarių varovui, abejoju, ar jie būtų reikalingi kam nors daugiau, nei užkurti laužą šaltą dykumos naktį. Niekas čia nemoka lotynų nei jokios kitos romanų kalbos. Kaskart, kai Abdulas už-

klumpa mane, įsigilinusį į šiuos lakštus, priblokštas patraukia pečiais, suvokdamas, kad praranda kažką labai svarbaus.

Ta mintis mane kasdien kamuoja. Aiškus supratimas, kad joks krikščionis niekada neperskaitys šių puslapių, jaukia mano blaivų protą ir pripildo akis ašarų. Baigęs rašyti paprašysiu, kad palaidotų juos šalia mano kūno, nes tikiuosi – Paskutiniojo teismo dieną Mirties angelas neužmirš jų paimti ir nunešti Amžinajam Tėvui. Istorija liūdna: didžiausioms paslaptims paprastai nelemta išvysti dienos šviesos.

Ar manajai tai pavyks?

Labai abejoju.

Čia, olose, vadinamose Jabal al Tarifu, už keleto žingsnių nuo didžiojo Nilo, laiminančio savo vandenimis nesvetingą ir tuščią dykumą, maldauju Dievo tik duoti man pakankamai laiko raštu pasiteisinti dėl savo veiksmų. Dabar esu taip toli nuo visų privilegijų, kuriomis kadaise naudojausi Romoje, jog jeigu naujasis Popiežius man ir atleistų, žinau, kad nesugebėčiau grįžti į Dievo prieglobstį. Nebepajėgčiau gyventi be iš tolimų minaretų ataidinčių muedzinų skundų, o šios žemės, taip svetingai mane priglaudusios, ilgesys kartintų mano paskutiniąsias dienas.

Vienintelis dalykas, teikiantis man paguodos – tai galimybė papasakoti tuos įvykius iš eilės, kaip jie ir nutiko. Kai kuriuose dalyvavau pats. Apie kitus, atvirkščiai, sužinojau tik po daugelio metų. Nepaisant to, aprašyti vienas po kito, jie tikrai leis jums, įsivaizduojamasis skaitytojau, pažinti mįslės, pakeitusios mano gyvenimą, didybę.

Ne. Negaliu ilgiau bandyti likimo. Dabar, kai jau pakankamai mąsčiau apie tai, ką regėjau, suprantu, kad privalau papasakoti... nors galbūt niekas niekada to neperskaitys.

2

Ši istorija prasideda tūkstantis keturi šimtai devyniasdešimt septintųjų sausio antrosios naktį, toli, labai toli nuo Egipto. Toji žiema prieš keturias dešimtis metų buvo pati šalčiausia, kokias tik mini kronikos. Buvo gausiai prisnigę ir visa Lombardija ilsėjosi po storu sniego patalu. Šventojo Ambraziejaus, Šventojo Lorenco, Šventojo Eustarchijaus vienuolynai ir net katedros kupolai atrodė dingę migloje. Gatvėmis riedėjo tik vežimai su malkomis, o pusė Milano snūduriavo įsisupusi į tylą, kuri, rodės, truko šimtmečius.

Tai nutiko vienuoliktą valandą vakaro, antrąją metų dieną. Sielą stingdantis moters riksmas perplėšė ledinę Sforcų pilies tylą. Iškart po riksmo – aimana, paskui – širdį veriančios pilies raudotojų giesmės. Šviesiosios Beatričės d'Este, jaunos ir gražios Milano dožo žmonos, žydinčios moters priešmirtinis gargimas visam laikui sugriovė karalystės svajones apie šlovę. Šventasis Dieve. Dožo žmona mirė plačiai atmerktomis akimis. Įtūžusi. Keikdama Kristų ir visus šventuosius, išsivedančius ją, tokią jauną, pas save, ir iš visų jėgų įsikibusi į savo paklaikusio iš siaubo nuodėmklausio sutanos padurkus.

Taip. Būtent nuo to viskas ir prasidėjo.

Buvau keturiasdešimt penkerių, kai pirmą sykį į akį krito ataskaita apie anų dienų įvykius. Tai buvo sukrečiamas pranešimas. Betanija, kaip buvo įprasta, jo pareikalavo ypač slaptu keliu iš Moro svitos kapeliono, o šis, nelaukęs nė dienos, skubiai išsiuntė jį į Romą. Popiežiaus Valstybės akys ir ausys tuomet veikė būtent taip. Veikė taip greitai ir efektyviai kaip nė vienoje kitoje šalyje. Taigi daug anksčiau, nei oficialus pranešimas apie princesės mirtį pasiekė Šventojo Tėvo raštinę, mūsų broliai jau turėjo žinią apie visas įvykio smulkmenas.

Tais laikais painioje Betanijos struktūroje aš užėmiau Šventojo Dominyko ordino didžiojo magistro padėjėjo postą. Mūsų organizacija veikė labai konfidencialiai. Kai aplink – dvaro intrigos, mirtys nunuodijus ir šeimyninės išdavystės, Bažnyčia privalėjo turėti savo informacijos tarnybą, padedančią jai susivokti, kur galima kištis, o kur ne. Mūsų institucija buvo slapta, pavaldi tik pačiam Popiežiui ir dominikonų ordino galvai. Dėl to pasaulietiniuose sluoksniuose beveik niekas nieko apie mus nebuvo girdėjęs. Pasislėpę po plačia Popiežiaus Valstybės Šifrų sekretoriato skraiste buvome tarsi neutrali organizacija, beveik nefigūruojanti viešai ir labai mažos kompetencijos. Nepaisant to, valstybės viduje buvome tarsi paslapčių *congregatio**. Mus buvo galima vadinti nuolat veikiančia Valstybės reikalų komisija, padedančia Šventajam Tėvui iš anksto numatyti daugybės savo priešų veiksmus. Bet koks pranešimas, gresiantis abejoti Bažnyčios *status quo*, kad ir koks nereikšmingas būtų, tuojau pereidavo per mūsų rankas, būdavo apsvarstomas, įvertinamas ir atiduodamas tam tikroms instancijoms. Tokia tad buvo mūsų vienintelė misija.

Štai tokiomis aplinkybėmis į mano rankas ir pakliuvo pranešimas apie mūsų priešės donos Beatričės d'Este mirtį. Rodos, vis dar regiu dėl šios žinios džiūgaujančių brolių veidus. Mulkiai. Manė, kad pats likimas mus išvadavo nuo būtinybės ją pašalinti. Jų protas aprėpė tik tiek. Jis veikė staigiai tarsi ešafotas, Šventosios inkvizicijos nuosprendis ar samdomas budelis. Bet aš buvau kitoks. Aš nemaniau, kad staigi Milano kunigaikštienės mirtis reiškia daugybės nesusipratimų, sąmokslų ir grasinimų tikėjimui pabaigą. Visa tai jau mėnesių mėnesius vyko Moro svitoje ir kėlė didelį nerimą mūsų informacijos tarnybai.

Tiesą sakant, tereikėjo ištarti jos vardą bet kurioje iš Betanijos kapitulų, ir aidas būtų nenutilęs iki susirinkimo pabaigos.

* Congregatio (*lot.*) – brolija, draugija. *Vert.*

Visi ją pažinojo. Visi buvo girdėję apie nekrikščioniškus jos poelgius, tačiau niekas niekada nedrįso įskųsti. Dona Beatričė kėlė Romai tokią didžiulę baimę, kad, net perskaičius dožo kapeliono, kuris, be to, buvo ištikimas mūsų naujojo Šventosios Marijos Maloningosios vienuolyno abatas, pranešimą, niekas nė puse lūpų neužsiminė apie jos nuotykius, visiškai neatitinkančius krikščionybės dogmų. Brolis Vičencas Bandelas, garbus teologijos žinovas ir išmintingas Milano dominikonų vedlys, tik nupasakojo mums įvykius, bet susilaikė nuo bet kokių politinių komentarų, galinčių ją kompromituoti.

Romoje niekas jam nepriekaištavo dėl tokio perdėto atsargumo.

Pasak pasirašyto abato Bandelo pranešimo, iki pat tragedijos išvakarių viskas klojosi įprastai. Jaunoji Beatričė turėjo viską: turtingą ir įtakingą vyrą, per kraštus besiliejančios energijos, o įsčiose kūdikį – greitai turėjusį tapti garbingos savo tėvo pavardės tęsėju. Apsvaigusi iš laimės savo paskutinį vakarą praleido skrajodama iš menės į menę ir žaisdama su dama, Roketos rūmų favorite. Kunigaikštienei buvo svetimi įprasti motinos rūpesčiai, ji net nesirengė pati jo maitinti, kad nepakenktų savo mažutėms ir dailioms krūtims. Iš anksto apdairiai parinkta žindyvė turėjo globoti mažylį ir rūpintis juo: išmokyti vaikščioti, valgyti, keltis prie jo naktį, maudyti ir šluostyti pašildytais rankšluosčiais. Abu – kūdikis ir jo auklėtoja – gyvens Roketoje, dvare, dekoruotame vadovaujant pačiai Beatričei. Motinystė jai atrodė tarsi privilegija ar koks netikėtas žaidimas – be atsakomybės ir dvejonių.

Tačiau kaip tik ten, tame mažyčiame rojuje, kuriame svajojo matyti augančią savo atžalą, ją ir užklupo neganda. Pasak brolio Vičenco, šventojo Bazilijaus dieną, dar prieš sutemstant, dona Beatričė netekusi sąmonės krito ant vienos iš dvaro lovų. Atsipeikėjusi pasijuto prastai. Jai svaigo galva, o skrandis per ilgus traukulių priepuolius kovojo su noru atsikratyti savo turinio. Nežinojo, koks negalavimas taip staiga ją užklupo, kol galiausiai

išsivėmusi pilvo apačioje pajuto smarkius sąrėmius, pranašaujančius blogiausia. Moro sūnus, rodos, buvo nusprendęs anksčiau ateiti į šį pasaulį, o niekas tokios rizikos nebuvo numatęs. Ir Beatričė pirmąsyk išsigando.

Tą dieną gydytojai kelyje sugaišo ilgiau nei paprastai. Pribuvėjos reikėjo ieškoti už miesto sienų, tad kai laukiami žmonės pagaliau atvyko į dvarą, jau buvo pernelyg vėlu padėti princesei. Bambagyslė, maitinanti būsimąjį Leoną Mariją Sforcą, buvo apsivijusi gležną kūdikio kakliuką. Pamažu, bet patikimai kaip virvė, ji veržė mažą gerklytę, kol kūdikis pagaliau užduso. Beatričė iš karto suprato, kad kažkas negerai. Jos vaikas, kuris vos prieš minutę veržtamasis ištrūkti iš įsčių smarkiai spardėsi, staiga nustojo judėjęs. Dar kartą įnirtingai suspurdėjo, o paskui, tarsi pastangos būtų jį išsekinusios, judesiai ėmė silpti, kol visai nurimo. Tai pastebėję gydytojai perrėžė motinai pilvą nuo vieno šono iki kito, ši tuo metu raitėsi skausmuose ir atkakliai spaudė dantimis acte suvilgytą medžiagos skiautę. Visos pastangos buvo veltui. Netekę vilties visi išvydo pamėlusį ir negyvą kūdikį, jau sustingusiomis akutėmis – jis užduso motinos įsčiose.

Ir nutiko taip, kad nukamuota skausmo, nespėjusi gerai suvokti likimo jai siųstos baisios negandos, Beatričė po kelių valandų irgi nusprendė atsisveikinti su šia ašarų pakalne.

Savo pranešime abatas Bandelas rašė, kad atvyko kaip tik tada, kai ją buvo apėmusi agonija. Paplūdusi krauju, išverstomis žarnomis ir apgaubta nosį riečiančio tvaiko, kliedėjo iš skausmo, garsiai šaukdama, kad nori išpažinti nuodėmes ir priimti komuniją. Bet, mūsų brolio laimei, Beatričė d'Este mirė, nespėjusi gauti nuodėmių atleidimo...

Aš neklystu – laimei.

Kunigaikštienė paliko šį pasaulį, sulaukusi vos dvidešimt dvejų. Betanijoje visi žinojo, kad jos gyvenimas buvo pilnas nuodėmių. Nuo Inocento Aštuntojo laikų man pačiam teko perskaityti ir padėti į archyvą ne vieną tai liudijantį dokumentą. Tūkstan-

tis Popiežiaus Šifrų sekretoriato akių kiaurai permatė tokius žmones kaip Feraros kunigaikščio duktė. Ten, ant Aventino kalno, savo generaliniame štabe galėjome didžiuotis, kad nė vienas svarbus dokumentas, susijęs su Europos didikų šeimomis, neprasprūdo nepastebėtas mūsų institucijos. Tiesos namuose dešimtys tarnautojų kasdien nagrinėjo įvairiomis kalbomis rašytus raštus – kai kurie iš jų buvo grūste prigrūsti keisčiausių pinklių ir šaradų. Mes šifravome juos, rūšiavome pagal svarbą ir dėjome į archyvus. Tačiau ne visus. Dokumentai, susiję su Beatriče d'Este, jau senokai užėmė vieną svarbiausių vietų mūsų darbe ir buvo saugomi patalpoje, į kurią mažai kam buvo leidžiama užeiti. Tie neklystantys popieriai tvirtino, kad Beatričė buvo užvaldyta okultizmo demono. O dar blogiau buvo tai, kad daugelis užuominomis įvardydavo ją kaip pagrindinę Moro dvare klestinčių magiškų apeigų iniciatorę. Žemėse, tradiciškai palankiose vešėti bjauriausioms erezijoms, tai buvo rimtas signalas, į kurį vertėjo atkreipti dėmesį. Tačiau niekas laiku to nepadarė.

Milano dominikonai – tarp jų ir tėvas Bandelas – ne vieną sykį turėjo savo rankose įrodymų, kad dona Beatričė, kaip ir jos sesuo Izabelė iš Mantujos, kolekcionavo pagoniškus amuletus ir stabus, kad abi be saiko garbino visokio plauko pranašus ir astrologus. Tačiau net ir žinodami tai, niekada nesiėmė jokių priemonių. Įtaka, kurią netikri pranašai darė Beatričei, buvo tokia nelemta, kad vargšelė savo paskutines dienas praleido tikėdama, jog mūsų motina Bažnyčia pamažu sunyks. Ji dažnai sakydavo, kad visa dvasininkija Paskutiniojo teismo dieną stos prieš Amžinąjį Tėvą ir ten, tarp arkangelų, šventųjų ir teisuolių, visi būsime pasmerkti ir nuteisti be jokio gailesčio.

Romoje niekas geriau už mane nebuvo susipažinęs su Milano kunigaikštienės veikla. Skaitydamas pranešimus apie ją patyriau, kokią tamsią sielą gali turėti moterys, ir supratau, kaip smarkiai dona Beatričė sugebėjo pakeisti savo galingojo vyro įpročius ir siekius vos per ketverius santuokos metus. Galiausiai jos asme-

nybė mane užbūrė. Lengvatikė, susižavėjusi bedieviška pasaulietine literatūra, pasidavusi egzotiškoms idėjoms, plintančioms po jos valdas, svajojo paversti Milaną senovinio Florencijos Medičių spindesio paveldėtoju.

Manau, būtent tai labiausiai ir privertė mane nerimauti. Bažnyčia pamažu sugebėjo pasikasti po tos galingos Florencijos šeimos pamatais, sunaikindama jų teikiamą paramą maištaujantiems mąstytojams ir menininkams, bet Vatikanas dar nebuvo pasirengęs duoti atkirčio naujam didžiojo šiaurės Milano idėjų protrūkiui. Medičių miestai, Akademijos, įkurtos Kozimo Senojo, kad išsaugotų senųjų graikų išmintį, prisiminimas, jo didžiulė parama architektams, dailininkams ir skulptoriams įleido šaknis ir Beatričės vaizduotėje, ir manojoje. Bet ji ėmė vadovautis tomis idėjomis ir nuodingais apžavais užkrėtė dožą.

Nuo tos dienos, kai tūkstantis keturi šimtai devyniasdešimt antraisiais Aleksandras Šeštasis sėdo į šventojo Petro sostą, aš nuolatos siuntinėjau pranešimus savo aukščiausiesiems hierarchams, norėdamas juos perspėti, ko galima laukti. Niekas neatkreipė nė mažiausio dėmesio. Milanas, esantis taip arti Prancūzijos sienos ir garsėjantis savo maištingomis idėjomis, buvo puikus kandidatas puoselėti Bažnyčios skilimo viltį. Betanijoje manimi irgi netikėjo. O Popiežius, toks atsainus eretikams – vos metus dėvėjęs tiarą ir jau kartą atsiprašęs dėl tokių raitininkų kaip Pikas dela Mirandola persekiojimo – atmetė visus mano perspėjimus.

– Jau tas brolis Augustinas Leirė, – paprastai šitaip atsiliepdavo apie mane broliai iš Šifrų sekretoriato. – Jis kreipia pernelyg didelį dėmesį į Nelaimės Pranašo žinutes. Ilgainiui ir pats taps tokiu pat pamišėliu.

3

Nelaimės Pranašas.

Tik jo trūksta – paskutinės dalies, kad būtų baigtas sudaryti galvosūkis.

Jo vaidmenį verta atskirai paaiškinti. Juk be mano pranešimų Šventajam Tėvui ir kitoms aukščiausiosioms instancijoms dėl klaidingo Milano kunigaikštystės pasirinkto kelio, buvo ir kitas informacijos šaltinis, kupinas tokio pat nerimo. Tai gerai informuotas anoniminis liudytojas, kas savaitę siunčiantis į mūsų Tiesos namus laiškus, kuriuose išsamiai aprašydavo didžiulę magišką operaciją, rengiamą Moro žemėse.

Tie laiškai pradėjo plaukti tūkstantis keturi šimtai devyniasdešimt šeštųjų rudenį, likus keturiems mėnesiams iki donos Beatričės mirties. Būdavo adresuojami ordino padaliniui Romoje – Šventosios Marijos Minervos vienuolynui, ten juos perskaitydavo ir atidėdavo į šalį, tarsi būtų kokio pamišėlio, apsėsto Sforcos dvaro nuspėjamos nukrypimų nuo doktrinos grėsmės, laiškai. Nekaltinu jų. Tada gyvenome pamišėlių laikais, ir dar vieno svaičiotojo laiškas nepatraukdavo nė vieno mūsų vyresniųjų tėvų dėmesio.

Beveik nė vieno.

Mūsų pagrindinių namų archyvaras praėjusiame Betanijos kapitulos susirinkime užsiminė man apie tą naująjį pranašą.

– Turėtumėte juos perskaityti, – pasakė. – Vos pamatęs, iškart pagalvojau apie tamstą.

– Iš tiesų?

Pamenu, kad archyvaras iš susijaudinimo net sumirksėjo savo pelėdiškomis akutėmis.

– Įdomiausia, kad tai parašęs žmogus turi lygiai tokių pat įtarimų kaip ir jūs, tėve Leire. Tai išsilavinęs apokaliptinis pra-

našas, puikiai išmanantis gramatiką. Tokio krikščioniškasis pasaulis nematė nuo brolio Tančelmo de Ambereso laikų.

– Brolio Tančelmo?

– Ak... Buvo toks vienas senas pamišėlis dvyliktame amžiuje. Jis įsigudrino apskųsti Bažnyčią pavirtus viešaisiais namais ir apkaltinti visus dvasininkus gyvenant nuolatinėje kūniškoje nuodėmėje. Mūsų Nelaimės Pranašas dar nenuėjo taip toli, tačiau sprendžiant iš jo laiškų tono, manau, ilgai netruks.

Archyvaras susikūprinęs pridūrė:

– Žinote, kuo jis skiriasi nuo kitų pamišėlių?

Papurčiau galvą.

– Rodos, kad jis informuotas geriau nei mes visi. Tas Nelaimės Pranašas, atrodo, yra tikslumo maniakas. Jis žino viską!

Ir tas vienuoliūkštis neklydo. Kieto ir plono popieriaus lakštai, prirašyti nepriekaištingai kaligrafiška rašysena, sudėti į medinę dėžę su antspaudu *riservatto**, atkakliai ir su įniršiu pasakojo apie slaptą planą paversti Milaną naujaisiais Atėnais. Kai ką panašaus aš pats jau gana seniai įtariau. Moras, kaip ir Medičiai, priklausė tų prietaringų valdovų kastai, maniusiai, kad antikos žmonės buvo nepalyginti geriau įvaldę žinias apie mūsų pasaulį. Tai buvo gana sena mintis. Anot jos, prieš Dievui pasiunčiant pasaulinį tvaną, žmonija mėgavosi aukso amžiumi, kurį prieš tai florentiečiai, o dabar Milano dožas, norėjo bet kokia kaina sugrąžinti. Jie neabejodami būtų palikę nuošaly Bibliją ir Bažnyčios nuostatas, jeigu būtų žinoję, kad anais šlovingais laikais Dievas dar nebuvo įkūręs jokios jį reprezentuojančios institucijos.

Bet tai dar ne viskas: jo laiškuose buvo tvirtinama, kad pagrindinis plano pamato akmuo gulėjo mūsų panosėje. Jei tai, ką Nelaimės Pranašas sakė, buvo tiesa, Moro klasta neturėjo ribų. Jo planas paversti savo valdas antikos atgimimo ir filosofi-

* Riservatto (*it.*) – slaptai. *Vert.*

jos sostine rėmėsi mus klaidinančia kolona. Tai buvo mūsų naujasis vienuolynas Milane.

Nelaimės Pranašui pavyko mane nustebinti. Kad ir koks asmuo slėptųsi už tų pranašysčių, jis nuėjo gana toli – aš niekada nebūčiau tiek išdrįsęs. Kaip archyvaras mane įspėjo, taip ir buvo – atrodė, kad tas žmogus visur turėjo savo akių ir ausų. Ir ne tik Milane, bet ir pačioje Romoje, nes vieni naujausių jo laiškų prasidėjo *Augur dixit**, tai mus visai išmušė iš vėžių. Su kokios padermės sekliu susidūrėme? Kas kitas, jei ne asmuo, glaudžiai susijęs su Popiežiaus kanceliarija, galėtų žinoti, kaip jį vadino Betanijos raštininkai?

Nė vienas nenutuokėme, ką įtarti.

Tomis dienomis minėtas vienuolynas – Šventosios Marijos Maloningosios – dar buvo įrenginėjamas. Milano dožas sukvietė geriausius tų laikų architektus: Bramantei pavedė įrengti bažnyčios galeriją, Kristoforui Solariui – vidų, ir nepašykštėjo dukatų iškiliausiems menininkams, dekoruojantiems pastato išorę. Jis norėjo paversti mūsų šventovę savo šeimos mauzoliejumi, amžinojo poilsio vieta, padarysiančia jo atminimą nemirtingą.

Be abejo, tai, ką dominikonai laikė privilegija, tų laiškų autoriui atrodė kaip baisiausias prakeiksmas. Jis kalbėjo apie dideles nelaimes Popiežiui, jei niekas nepadarys galo tam projektui, ir pranašavo juodžiausią lemtingą laikotarpį visai Italijai. Taigi laiškų siuntėjas, be jokios abejonės, tikrai nusipelnė Nelaimės Pranašo pravardės. Nebuvo galima nė įsivaizduoti baisesnės krikščionybės ateities.

* Augur dixit (*lot.*) – pranašas pasakė. *Vert.*

4

Niekas nekreipė dėmesio į tą anoniminį velnią iki penkiolikto jo laiško.

Tą dieną brolis Džovanis Godzolis, mano asistentas Betanijoje, įsiveržė į *scriptorium**, pačiame mano gražbyliavimo įkarštyje. Įlėkė mojuodamas nauju Nelaimės Pranašo laišku ir, nekreipdamas dėmesio į tiriamus susikaupusių mokslams vienuolių žvilgsnius, drožė tiesiai prie mano piupitro:

– Broli Augustinai, tamsta privalote tai pamatyti! Turite nedelsiant perskaityti!

Niekada iki tol nebuvo tekę matyti brolio Džovanio taip susijaudinusio. Jaunasis brolis pamojavo nauju laišku man prieš akis ir nepaprastai liūdnu balsu sušnibždėjo:

– Tai neįtikima, tėve. Ne-į-ti-ki-ma.

– Kas neįtikima, broli?

Godzolis įkvėpė oro:

– Laiškas. Šitas laiškas... Nelaimės Pranašas... Magistras Torianis prašė, kad tuojau pat perskaitytumėte.

– Pats magistras?

Pamaldusis Džoakinas Torianis, trisdešimt penktasis šventojo Dominyko Guzmano įpėdinis žemėje ir atsakingiausias mūsų ordino asmuo, niekada rimtai nežiūrėjo į tuos anoniminius laiškus. Abejingai juos atidėdavo ir net kartą man priekaištavo, kad skiriu jiems pernelyg daug laiko. Kodėl jo elgesys taip pakito? Kodėl liepia nešti man šį naują laišką primygtinai prašydamas tuojau pat jį perskaityti?

– Nelaimės Pranašas... – Godzolis nurijo seilę.

* Scriptorium (*lot.*) – raštinė. *Vert.*

– Nagi?

– Nelaimės Pranašas atskleidė plano esmę.

– Plano?

Brolis Godzolis vis dar laikė rankoje laišką. Jis visas drebėjo. Triskart perlenktas, sulaužytu lako antspaudu laiškas lėtai nusileido ant mano stalo.

– Moro plano, – iškvėpė mano sekretorius, tarsi būtų nusikratęs sunkios naštos. – Argi nesuprantate, broli Augustinai? Jis paaiškina, ką iš tikrųjų ketinama veikti Šventosios Marijos Maloningosios vienuolyne. Ten bus užsiimama magija!

– Magija? – negalėjau patikėti.

– Perskaitykite!

Nedelsdamas įnikau į laišką. Nebuvo abejonių, kad jį parašė tas pats asmuo – kreipiniai ir rašysena išdavė autorių.

– Skaitykite, broli! – paragino.

Greitai supratau, iš kur toks nekantrumas. Nelaimės Pranašas pasakojo apie dalykus, kurių niekas nesitikėjo. Buvo kalbama apie popiežiaus Eugenijaus Ketvirtojo laikus, beveik šešiasdešimties metų senumo įvykius, kai Florencijos patriarchas Kozimas de Mediči, vadinamas Senuoju, nusprendė finansuoti bažnytinį susirinkimą, galėjusį visam laikui pakeisti krikščionybės kryptį. Tai buvo sena istorija. Kozimas netikėtai išprovokavo labai skirtingų diplomatinių delegacijų pokalbį, taip ir nedavusį vaisių, bet trukusį net keletą metų. Tokiu būdu jis pretendavo vėl sujungti Romos katalikų ir Rytų bažnyčias. Tada turkai grasino išplėsti savo įtaką Vidužemio jūros valstybėse, ir reikėjo bet kokia kaina juos sulaikyti. Senajam iždininkui šovė išganinga idėja sujungti visus krikščionis po viena vėliava ir tikėjimo galia atremti priešą. Tačiau jo planas žlugo.

O gal ir ne.

Nelaimės Pranašas minėjo, kad egzistavo ir slaptas susirinkimo darbotvarkės punktas. Užmaskuotas tikslas, kurio pasekmės Milane juntamos ir dabar, po šešių dešimčių metų. Pasak

jo, be epochai būdingų politinių diskusijų, Kozimas de Medičis nemažai laiko skyrė deryboms su Graikijos ir Konstantinopolio delegacijomis dėl senovinių knygų, optikos instrumentų ir net rankraščių, priskiriamų Platonui ar Aristoteliui ir laikytų dingusiais, įsigijimo. Įsakė visus be išimties rankraščius išversti ir rado juose neįtikimų dalykų. Jis sužinojo, kad jau Atėnuose buvo tikima sielos nemirtingumu ir kad būtent nuo dangaus priklausė tai, kas dėjosi žemėje. Supraskime teisingai: atėniečiai netikėjo Dievo, bet vien dangaus įtaka. Vadinasi, anot minėtų traktatų, žvaigždės veikė materiją „dvasine kaitra", panašia į tą, kuri sieja žmogiškųjų būtybių sielą ir kūną. Aristotelis tai aprašė, sužinojęs iš aukso amžiaus kronikų, o Kozimą ši idėja tiesiog užbūrė.

Anot Nelaimės Pranašo, senasis iždininkas įkūrė antikinio stiliaus Akademiją, norėdamas tas paslaptis perteikti menininkams. Prisiskaitęs minėtų veikalų šventai tikėjo, kad meno kūriniai priklauso tiksliesiems mokslams. Tinkamai parinktų tikslių simbolių meno kūrinys veikia kaip kosminių jėgų atspindys ir gali būti panaudotas apsaugoti arba sunaikinti tą, kuris jį įsigis*.

– Ką? Ar jau supratote, broli Augustinai? – Godzolio klausimas grąžino mane į tikrovę. – Pranašas teigia, kad menas gali būti panaudotas kaip ginklas!

Tikrai. Kitoje pastraipoje buvo kalbama apie geometrijos jėgą. Skaičius, harmonija, garsas – elementai, įterpiami į meno kūrinį ir galintys skleisti idėjas, skatinančias gerus darbus. Pitagoras, vienas iš graikų aukso amžiaus teorijos gynėjų, sužavėjęs Kozimą de Medičį, teigė, kad „vieninteliai dievai, kurių egzistavimą galima įrodyti, yra skaičiai". Nelaimės Pranašas prakeikė juos visus.

* Dar prieš Kozimą Senąjį tomis paslaptimis naudojosi gotikinių katedrų statytojai, gavę minėtą informaciją iš Rytų, gerokai anksčiau, nei ji pasiekė Florenciją. Viename iš anksčiau išleistų romanų, *Tamplierių vartai* (2000) autorius pasakoja, kokią reikšmę tam turėjo protėvių išmintis. *Aut.*

– Ginklas, – sušnibždėjau. – Ginklas, kurį Moras tikisi paslėpti Šventosios Marijos Maloningosios vienuolyne.

– Taigi! – Godzolis atrodė patenkintas savimi. – Būtent tai ir norėta pasakyti. Juk tai neįtikima!

Pamažu pradėjau suprasti staigų magistro Torianio susidomėjimą. Prieš keletą metų mūsų mylimas prioras pasmerkė dailininko Sandro Botičelio darbus dėl panašaus įtarimo. Tapytojas buvo apkaltintas naudojąs iš pagoniško kulto pasiskolintus simbolius bažnytinio meno kūriniams, nors kaltinime slėpėsi kai kas daugiau. Per Betanijos informatorius Torianis sužinojo, kad Botičelis Medičių šeimos dvare *Villa di Castello* pavaizdavo pavasario atėjimą naudodamasis magiška technika. Paveiksle šokančios nimfos sudarė lyg milžiniško talismano dalis. Vėliau Torianis išsiaiškino, kad Botičelio globėjas Lorencas di Pierfrančeskas buvo prašęs amuleto, atitolinančio senatvę. Paveikslas turėjo tapti stebuklingąja priemone. Iš tikrųjų kūrinyje buvo paslėptas traktatas apie laiko grąžinimą ir pavaizduota pusė Olimpo dievybių, šokančių priešais Chroną. Štai kokį paveikslą buvo tikimasi pateikti kaip šventą ir siūloma papuošti juo vieną iš Florencijos koplyčių!

Mūsų didysis magistras laiku atskleidė šventvagystę. Įtarimą sukėlė viena iš „Pavasario" nimfų – Chlojė, pavaizduota su vijoklio šaka, augančia iš jos burnos. Tai buvo žinomas žaliojo liežuvio simbolis, naudojamas alchemikų – amžinosios jaunystės ieškotojų, kupinų klaidingų idėjų ir nuolat persekiojamų Šventosios inkvizicijos. Nors Betanijoje taip ir nesugebėjome iššifruoti to paslaptingo liežuvio detalių, pakako įtarimų, ir paveikslas taip ir nepapuošė nė vienos bažnyčios.

Tačiau dabar, – jei Nelaimės Pranašas ėjo teisingu keliu, – iškilo grėsmė šiai istorijai pasikartoti Milane.

– Sakykite, broli Džovani, ar numanote, kodėl magistras Torianis prašo manęs išnagrinėti šį pranešimą?

Mano padėjėjas jau buvo atsisėdęs į gretimą suolą ir įnikęs į

knygą, tad dabar nutaisė nustebusią miną, tarsi būtų nesupratęs klausimo:

– Kaip? Ar neperskaitėte laiško iki pabaigos?

Vėl įsigilinau į laišką. Paskutinėje pastraipoje Nelaimės Pranašas rašė apie Beatričės d'Este mirtį ir apie jos nuopelnus įgyvendinant magiškąjį Moro planą.

– Nematau nieko ypatinga, mielas Džovaninai, – pareiškiau.

– Ar tamstos nestebina, kad jis taip tiksliai įvardija dožo žmonos mirties datą?

– O kodėl turėtų stebinti?

Tėvas Godzolis sušvokštė:

– Nelaimės Pranašas išsiuntė laišką gruodžio trisdešimtąją. Lygiai prieš dvi dienas iki nelaimingo donos Beatričės gimdymo.

5

– Taigi jūs man prisiekiate, kad šioje sienoje yra koduota paslaptis?

Markas d'Odžionas, kasydamasis smakrą, dar sykį metė suglumusį žvilgsnį į maestro tapomą freską. Leonardas da Vinčis pramogavo taip žaisdamas. Būdamas geros nuotaikos, – o šiandien toks ir buvo, – nė iš tolo nepriminė garsaus dailininko, išradėjo, įvairių muzikinių instrumentų konstruktoriaus ar inžinieriaus, Moro favorito ir žmogaus, kuriuo žavėjosi pusė Italijos. Tą šaltą rytą maestro žvilgsnis veikiau priminė išdykusio vaiko žvilgsnį. Net žinodamas, kad priešgyniauja vienuoliams, pasinaudojo ta įtempta tyla, tvyrojusia Milane po princesės mirties, ir atėjo patikrinti savo darbo brolių dominikonų valgomajame. Dabar jis buvo viršuje, tarp apaštalų, ant vieno iš šešių metrų aukščio pastolių ir šokinėjo nuo lentos ant lentos, patenkintas tarsi vaikėzas.

– Žinoma, paslaptis yra! – sušuko. Jo užkrečiamas juokas atsimušė į tuščius Šventosios Marijos Maloningosios vienuolyno skliautus. – Turi tik atidžiai pažvelgti į mano kūrinį ir nepamiršti skaičių. Skaičiuok! Skaičiuok! – nusikvatojo.

– Bet, maestro...

– Gerai jau, – nutęsė paskutinį skiemenį Leonardas ir atlaidžiai papurtė galvą, tarsi protestuodamas. – Matau, kad išmokyti tave bus sunku. Galėtum pasiimti Bibliją, gulinčią štai ten, apačioje, šalia teptukų, ir perskaityti tryliktąjį Evangelijos pagal Joną skyrių pradedant dvidešimt pirmąja eilute. Gal tada tave aplankys išganinga mintis.

Markas, dailus ir stotingas, vienas iš toskaniečio mokinių, puolė prie šventosios knygos. Paėmė ją nuo stalelio kamputyje prie

durų ir pasūpavo rankose. Ko gera, svėrė kelis svarus. Markas vertė Venecijoje išleisto egzemplioriaus lapus. Knyga buvo juodžiausios odos viršeliais, apkaustytais variu. Pagaliau atsiskleidė Evangelijos pagal Joną puslapis. Tai buvo nuostabus leidinys, kiekviena pastraipa prasidėjo graviūromis gėlių motyvais, raidės buvo didžiulės, juodos, šriftas – gotikinis.

– „Tai pasakęs, – ėmė cituoti, – Jėzus labai susijaudino ir tarė: „Iš tiesų, iš tiesų sakau jums: vienas iš jūsų išduos mane!" Mokiniai ėmė žvalgytis į kits kitą spėliodami, kurį jis turįs omenyje. Vienas mokinys, kurį Jėzus mylėjo, buvo prisiglaudęs Jėzui prie krūtinės. Simonas Petras pamojo jam ir pašnibždėjo: „Sužinok, apie kurį jis kalba".

– Jau! Jau užteks! – sugriaudėjo Leonardas nuo pastolių. – Pažiūrėk čia ir pasakyk, ar dar neperpranti mano paslapties?

Mokinys papurtė galvą. Markas nujautė, kad maestro bus sumanęs kokią nors gudrybę:

– Metre Leonardai, – jo kreipinyje jautėsi nuoširdus nusivylimas, – aš juk žinau, kad dirbate Evangelijos motyvais. Nieko man nepaaiškinsite, liepdamas iš naujo skaityti Bibliją. Aš noriu žinoti tiesą.

– Tiesą? Kokią tiesą, Markai?

– Mieste šnibždamasi, kad delsiate ir ilgai nebaigiate kūrinio, nes norite paslėpti jame kai ką svarbaus. Jūs pakeitėte freskos techniką nauja, tačiau daug lėtesne. Kodėl? Aš jums atsakysiu: nes šitaip turite daugiau laiko pagalvoti apie tai, ką norite paslėpti.

Leonardas nė nemirktelėjo.

– Jūsų stilių visi atskiria iš paslaptingumo, maestro, aš irgi noriu viską sužinoti! Treji metai šalia jūsų maišant dažus, padedant jums eskizais ir piešiniais – manau, turiu šiokių tokių privilegijų, palyginti su kitais, ar ne taip?

– Gerai, gerai. O kas taip kalba? Gal būtų galima sužinoti?

– Kas, maestro? Visi! Net šių šventų namų vienuoliai dažnai sustabdo jūsų mokinius, kad paklausinėtų!

– O ką kalba, Markai? – dar šelmiškiau sugriaudėjo iš aukštybių.

– Kad jūsų Dvylika nėra tikrųjų apaštalų atvaizdai, kaip juos nutapytų brolis Filipas Lipis ar Krivelis. Sako, kad jie įkūnija dvylika Zodiako žvaigždynų, kad jų gestuose paslėpėte vienos iš savo partitūrų natas, skirtas Morui... Ko tik nešneka, maestro.

– O tu?

– Aš?

– Taip, taip, tu, – šelmiška šypsena vėl nušvietė Leonardo veidą. – Esantis taip arti manęs, kasdien dirbdamas šioje didingoje salėje – kokią tu padarei išvadą?

Markas pakėlė akis į sieną, ant kurios toskanietis keliskart brūkštelėjo ploniausių kiaulės šerių teptuku. Šiaurinėje sienoje švytėjo „Paskutinė vakarienė", tokia savita ir ypatinga, kokios Markas niekada nebuvo matęs. Kompozicijos centre buvo Jėzus. Ilgesingu žvilgsniu, ištiestomis ant stalo rankomis, tarsi paslapčia stebėtų mokinių reakciją po ką tik ištartų savo žodžių. Šalia jo sėdėjo Jonas, mylimiausias mokinys, besiklausantis, ką jam šnibžda Petras. Jeigu sugebėtum įsijausti, rodos, matytum judančias jų lūpas – tokie buvo tikroviški!

Tačiau Jonas nebuvo palinkęs prie savo Mokytojo, kaip teigė Evangelija. Net atrodė, kad niekada taip nesielgė. Šalia Kristaus iš kitos pusės stovėjo milžinas Pilypas, prispaudęs rankas prie krūtinės. Jis, rodos, klausė Mesijo: „Negi aš esu išdavikas, Viešpatie?" O Jokūbas Vyresnysis, atstatęs krūtinę lyg asmens sargybinis, tarsi sakė: „Niekas Tavęs nenuskriaus, kol aš esu šalia".

– Nagi, Markai? Dar negirdėjau nė žodžio.

– Nežinau, mokytojau... – sumikčiojo. – Šis jūsų kūrinys turi kažką, kas mane išmuša iš vėžių. Jis toks, toks...

– Toks?..

– Toks savas, toks žmogiškas, kad man trūksta žodžių.

– Puiku! – suplojo Leonardas ir nusišluostė rankas į prijuostę. – Matai? Pats to nesuvokdamas, jau esi labai arti mano paslapties.

– Nesuprantu jūsų, mokytojau.

– Galbūt tau niekada ir nepavyks, – nusišypsojo. – Bet paklausyk, ką pasakysiu: viskas gamtoje turi ką nors, ko mes iki galo nesuprantame. Paukščiai neatskleidžia mums savo skrydžio paslapties, vanduo patikimai saugo, iš kur atsiranda jo begalinė jėga... O jei sugebėtume paversti tapybą gamtos atspindžiu, argi nebūtų teisinga įkūnyti joje didžiulę galią saugoti informaciją? Gėrėdamasis tapybos darbu visuomet atmink, kad prisilieti prie prakilniausiojo iš menų. Niekuomet neapsiribok išore: įsiskverbk į vaizdą, judėk tarp jo dalių, atrask nematomas erdves, iššniukštinėk užkaborius... tik šitaip suvoksi jo tikrąją prasmę. Bet perspėju tave: tam reikia daug drąsos. Ką atrandame tokioje freskoje kaip ši, dažnai toli gražu nėra tai, ką tikėjomės rasti. Aš viską pasakiau.

6

Brolis Džovanis nedvejodamas įvykdė ir antrąją didžiojo magistro jam patikėtos misijos dalį.

Po mudviejų pokalbio, supažindinęs mane su pastaruoju Nelaimės Pranašo laišku, dar nesutemus išvyko iš Betanijos į pagrindinę būstinę. Torianis buvo įsakęs kuo greičiau sugrįžti ir pranešti jam apie mano reakciją. Jį ypač domino mano nuomonė apie sklandančius gandus, kad Šventosios Marijos Maloningosios vienuolyno įrengimo darbai gerokai neatitinka normų. Mano padėjėjas turėjo perduoti jam žinutę aiškiai ir glaustai: jei į mano senus būgštavimus pagaliau bus atkreiptas dėmesys, ir Nelaimės Pranašo pasakojimai pasirodys ne iš piršto laužti, reikės rasti tą asmenį Milane ir iš jo sužinoti apie dožo planus, susijusius su vienuolynu.

– Ypač svarbu, – pareiškiau broliui Džovaniui, – patikrinti Leonardo da Vinčio darbus. Betanijoje visiems puikiai žinomas jo polinkis dangstyti eretiškas idėjas tariamai religinės temos paveikslais. Leonardas daugelį metų dirbo Florencijoje, palaikė glaudžius ryšius su Kozimo Senojo sekėjais ir iš visų dirbančių vienuolyne menininkų labiausiai linkęs dalyvauti įgyvendinant Moro planus.

Godzolis atskleidė Torianiui ir kitą didžiulį mano rūpestį: primygtinai siūliau pradėti tyrimą dėl donos Beatričės mirties. Nelaimės Pranašas buvo labai aiškiai užsiminęs apie kažkokį nelemtą okultinį planą, greičiausiai sugalvotą kunigaikščio Liudviko arba jo išdavikų patarėjų, – pačioje Italijos širdyje įkurti pagonišką respubliką. Nors nelabai tikėtina, kad dožas būtų įsakęs nužudyti savo tikrą žmoną ir būsimąjį įpėdinį, tačiau įsitraukusių į okultinius mokslus asmenų mentalitetas dažnai būna ne-

nuspėjamas. Ne kartą girdėjau kalbant apie kokio nors žymaus asmens paaukojimą pradedant didžius darbus. Antikos laikais aukso amžiaus barbarai to griebdavosi gana dažnai.

Manau, kad mano ryžtas įkvėpė Torianį.

Didysis magistras prasitarė Godzoliui apie savo sumanymą ir kitą rytą, kai Roma dar buvo pasipuošusi šerkšnu, paliko savo valdas Šventosios Marijos Minervos vienuolyne pasiryžęs sunaikinti šią bėdą iš esmės.

Nepabūgęs apsnigtų Amžinojo Miesto prieigų, Torianis raitas ant mulo pasiekė Betanijos būstinę ir pareikalavo kuo skubiau susitikti su manimi. Taip ir nesužinojau, kiek laiko sugaišo Godzolis aiškindamas jam mano idėjas, tačiau buvo akivaizdu viena – magistrą tai paveikė. Niekuomet nebuvau matęs taip atrodančio mūsų magistro: du gilūs juodi ratilai juosė akis, nugara – sulinkusi po sunkia tarsi švinas atsakomybės našta, neleidžiančia prasiveržti jo linksmam būdui, o pečiai nusvirę. Torianis – vadovas, vedlys ir senas bičiulis atrodė taip, tarsi regėtų savo gyvenimo pabaigą, veide matėsi nevilties pėdsakai. Nepaisant to, pavargusios akys spindėjo iš nekantrumo:

– Ar galite priimti Dievo tarną, permirkusį ir ligotą? – paklausė vos pamatęs mane Betanijos laukiamajame.

Meluočiau tvirtindamas, kad nenustebau išvydęs jį čia taip anksti. Atjojo vienas, be palydos, ant abito užsimetęs palaikę gūnią, o sandalus apsivyniojęs triušių kailiukais. Kad jau mūsų Šventojo Dominyko ordino prioras šitaip staiga išvyko iš vienuolyno ir parapijos ir jojo per visą miestą tokiu bjauriu oru susitikti su savo informacijos tarnybos žmogumi, reikalas turėjo būti labai rimtas. Nors jo apniukęs veidas tarsi kvietė pokalbio, pats nedrįsau nieko klausti. Luktelėjau, kol nusimes savo skudurus ir išgers mūsų pasiūlytą taurę karšto vyno. Pakilome į mano mažutę kontorą – tamsią, dėžių ir rankraščių prikrautą patalpą, iš kurios kartais buvo valdoma visa Roma. Vos tik durys užsivėrė, tėvas Torianis patvirtino mano įtarimą:

– Žinoma, atvykau dėl tų prakeiktų laiškų! – pareiškė surauk-damas žilus antakius. – Ir jūs manęs paklausite, ką manau apie jų autoriaus tapatybę? Būtent jūs, tėve Leire?

Torianis giliai įkvėpė. Jo liguista prigimtis kovojo su šalčiu, o vynas padėjo pamažu atsigauti. Lauke sniegas vis tirščiau klojo slėnį.

– Mano nuomone, – tęsė, – mūsų informatorius turėtų būti vienas iš dožo svitos žmonių, o jei ne – tai kuris nors iš naujojo Šventosios Marijos Maloningosios vienuolyno brolių. Matyti, kad tas asmuo puikiai žino mūsų įpročius ir supranta, kam siunčia savo laiškus. Ir vis dėlto...

– Vis dėlto?

– Žinote, tėve Leire, perskaitęs tą laišką, su kurio turiniu va-kar susipažinote, nesudėjau nė bluosto. Juk kažkas iš išorės mus įspėja apie rengiamą siaubingą Bažnyčios išdavystę. Reikalas la-bai rimtas, ypač tuo atveju, – ir to aš bijau, – jeigu mūsų in-formatorius tikrai yra iš Šventosios Marijos bendrijos...

– Tėve, manote, kad Nelaimės Pranašas yra dominikonas?

– Beveik neabejoju. Tai kas nors iš vidaus, Moro veiklos liu-dytojas, nedrįstantis viešai jo apskųsti, nes bijo represijų savo atžvilgiu.

– Manau, ieškodamas galimo kandidato jau būsite išstudija-vęs visų brolių gyvenimus, ar aš klystu?

Torianis patenkintas nusišypsojo:

– Visų. Be išimties. Daugiausia yra kilusių iš garbingų Lom-bardijos šeimų. Jie pamaldūs, atsidavę Morui ir Bažnyčiai, ne-linkę į fantazijas ar konspiraciją. Apskritai – geri dominikonai. Negaliu įsivaizduoti nė vieno iš jų Nelaimės Pranašo kailyje.

– Na, bet vienas iš jų tikrai yra jis.

– Be abejonės.

– Leiskite priminti tamstai, magistre Toriani, kad Lombardija visada buvo eretikų žemė...

Dar vis drebėdamas nuo šalčio ordino vyresnysis nuslopino čiaudulį.

– Tai buvo prieš daugelį metų, tėve. Labai seniai. Jau daugiau nei du šimtus metų toje zonoje nėra nė ženklo katarų erezijos. Tiesa, tie prakeiktieji, privertę mūsų mylimą šventąjį Dominyką įsteigti Šventąją inkviziciją, po albigiečių kryžiaus žygio* išsislapstė kas kur, tačiau išmirė nespėję nieko užkrėsti savo idėjomis.

– Ir vis dėlto negalima nepastebėti, kad tos šventvagiškos idėjos turėjo įtakos milaniečių mentalitetui. Kodėl būtent jie yra tokie atviri bedieviškoms mintims? Argi dožas pritartų pagoniškam tikėjimui, jei nebūtų augęs tam palankioje aplinkoje? Ir dėl kokios priežasties, – tęsiau, – ištikimas Romai dominikonas slėptųsi už laiškų be parašo? Nebent pats prisideda prie piktadarystės, apie kurią dabar praneša.

– Pasakos, tėve Leire! Nelaimės Pranašas tikrai nėra kataras. Greičiau jau atvirkščiai – jis kovoja už religijos dogmų laikymąsi gerokai fanatiškiau nei didysis Karkasonės inkvizitorius.

– Šįryt, prieš tamstai atvykstant, dar kartą perskaičiau visus to asmens laiškus. Ir supratau, kad Nelaimės Pranašo tikslas nuo pat pirmojo laiško – sulaukti ko nors, galėsiančio sustabdyti Moro planus Šventosios Marijos Maloningosios vienuolyne. O visa kita, ką dožas stato ir rengia Milane – aikštės, vidinio plaukiojimo kanalai, šliuzai – atrodo, visiškai jo nedomina. Ir tai patvirtina jūsų hipotezę.

Torianis patenkintas linktelėjo.

* 1208-aisiais popiežius Inocentas III įsakė visiškai susidoroti su katarų erezija ir sukūrė karinius būrius, kad išnaikintų prancūziškojo Langedoko heterodoksus. Nors manoma, kad 1244-aisiais Montseguro vietovėje buvo išžudyti paskutinieji eretikai, daugelis istorikų pripažįsta, jog daugybė gerųjų žmonių šeimų pasislėpė Lombardijoje, netoli dabartinio Milano, kur, nepaisant Romos persekiojimų, išgyveno daugelį metų ir išsaugojo savo senąjį tikėjimą. *Aut.*

– Tačiau, magistre, – papriešta ravau, – pradėdami veikti turėtume įsitikinti, ar tame prašyme neslypi kokie spąstai.

– Kaip? Negi rengiatės palikti Nelaimės Pranašą vieną, nepaisant jo pateiktų įrodymų? Bet ar ne jūs pats jau kuris laikas stengiatės atkreipti dėmesį į velionės Moro žmonos nukrypimus nuo doktrinos?

– Būtent. Bet ta šeima labai klastinga. Nebus lengva rasti prieš juos liudijančių argumentų. Noriu pasakyti, kad, imdamiesi ko nors, turėtume būti labai apdairūs – nežengti klaidingo žingsnio.

– Ne, tėve. Nieko panašaus. Tas žmogus, kad ir kas jis būtų, prašo mūsų pagalbos, ir jau nebegalime ilgiau delsti. Be to, žinokite, kad padedant kardinolui Askonijui, dožo broliui, patikrinau net menkiausias smulkmenas, aprašytas laiškuose, ir patikėkite – viskas teisybė.

– Teisybė, – pakartojau, bandydamas susivokti. – Žinote ką? Manau, labiausiai mane stebina staigus jūsų elgesio pasikeitimas, magistre Toriani.

– Ne toks jau staigus, – papriešta ravo. – Atidėdavau Nelaimės Pranašo laiškus, nes neturėjau akivaizdžių įrodymų. Bet jeigu nebūčiau jais nė kiek tikėjęs, būčiau iš karto sunaikinęs, ar ne taip?

– Tokiu atveju, magistre, jei mūsų informatorius teisus ir jeigu jis – dominikonas, susirūpinęs savo naujojo vienuolyno ateitimi, kaip manote, kodėl slepia savo tapatybę?

Brolis Džoakinas suglumęs patraukė pečiais:

– Kad aš žinočiau, tėve Leire. Todėl man labai neramu. Juo ilgiau negaliu atsakyti į klausimus, juo labiau šis reikalas mane erzina. Juk pastaruoju metu mūsų ordinas ir taip turi pernelyg daug atvirų frontų, tad atverti Bažnyčios kūne dar vieną žaizdą būtų tas pats, kaip leisti jai nukraujuoti. Todėl atėjo metas veikti. Negalime leisti, kad Milane pasikartotų tai, kas vyksta Florencijoje. Būtų tikra nelaimė!

„Dar viena žaizda“. Suabejojau, ar verta užsiminti apie tą temą, tačiau Torianio tylėjimas nepaliko man kitos išeities:

– Manau, tamsta turite omeny tėvą Savonarolą...

– O ką gi daugiau? – Senukas giliai įkvėpė ir tęsė: – Šventojo Tėvo kantrybė jau visiškai išseko, tad ketina jį ekskomunikuoti. Jo pamokslų apie prabangą, kurioje esą skendi Popiežius, vis daugėja. Pagaliau jo pranašystės apie Medičių giminės galą išsipildė, tad dabar, naudodamasis proga, pranašauja didžias Viešpaties bausmes Popiežiaus Valstybei. Sako, kad Roma labai kentės, išpirkdama savo nuodėmes, o jis, prakeiktasis, labai tuo džiaugiasi. Bet, žinote, kas blogiausia? Kad kasdien atsiranda vis daugiau jo sekėjų. Ir jeigu Milano dožas prisidės prie šios pragaištingos idėjos, tuomet jau niekas negalės sustabdyti mūsų institucijos diskreditavimo...

Aš net persižegnojau įsivaizdavęs tą niūrią didžiojo magistro piešiamą panoramą.

Kaip visa Roma žinojo, Džirolamas Savonarola tais laikais buvo didžioji Torianio bėda. Apie jį kalbėjo, kas tik netingėjo. Nuolatinis Apokalipsės skelbėjas, iškalbingasis dominikonas turėjo didžiulę dovaną patraukti žmones ir buvo beveik sukūręs Florencijoje teokratinę respubliką, tarsi užpildydamas tuštumą, likusią pabėgus Medičių šeimai. Iš savo naujosios sakyklos puolė prabangų Aleksandro Šeštojo gyvenimą. Savonarola buvo pamišėlis, o galbūt dar blogiau – nutrūktgalvis. Praleisdavo pro ausis ordino priorų įspėjimus ir sąmoningai ignoravo Bažnyčios nuostatas. *Dictatus Papae*, kurie nuo vienuolikto amžiaus atleido Pontifiką ir visą jo kuriją nuo galimybės klysti, jam nieko nereiškė: ignoruodamas net devynioliktąją sentenciją („Niekas negali teisti Popiežiaus“), šaukė nuo altoriaus, kad Dievo vardu reikia jį pagaliau sustabdyti.

Mūsų didysis magistras atrodė puolęs į nevilti. Ne vien dėl to, kad nesugebėjo sustabdyti to rėksnio garbėtroškos, bet labiausiai todėl, kad Savonarolos elgesys kompromitavo visą ordiną

Jo Šventenybės akyse. Tas maištininkas, pasipūtęs tarsi Samsonas prieš filistiečius, atsisakė kardinolo vietos, pasiūlytos tikintis nutildyti nuolatinę kritiką, ir net atmetė galimybę palikti savo tribūną Florencijos šventojo Morkaus vienuolyne, pareiškęs, kad jo laukia daug svarbesnė dieviškoji misija. Tokia tat buvo svarbiausioji priežastis, dėl kurios tėvas Torianis nenorėjo, kad Šventojo Dominyko pamokslautojų lojalumas būtų svarstomas Milane. Jei Nelaimės Pranašas tikrai buvo dominikonas ir teisingai nuspėjo pagoniškas Moro užmačias mūsų naujuosiuose namuose, ordino veikla vėl galėjo būti sustabdyta.

– Aš priėmiau sprendimą, broli, – truputį pamąstęs labai rimtai pareiškė didysis magistras. – Mes privalome pašalinti bet kokį abejonės šešėlį nuo Šventosios Marijos Maloningosios vienuolyno darbų, net pasitelkę Šventąją inkviziciją, jeigu to prireiks.

– *Pater*! Negi ketinate nuteisti Milano dožą? – apimtas nerimo paklausiau.

– Tik blogiausiu atveju. Juk žinote, kad pasauliečiams didikams labiausiai knieti išsiaiškinti silpnąsias Bažnyčios vietas ir panaudoti jas prieš mus. Todėl esame priversti žiūrėti toli į ateitį ir užbėgti jiems už akių. Dar vienas toks skandalas kaip dėl Savonarolos – ir mūsų įstaiga Popiežiaus Valstybės akyse atrodys labai prastai. Ar suprantate?

– O kaip, jei leisite paklausti, tikitės prisikasti iki Nelaimės Pranašo, įsitikinti, kad jo teiginiai teisingi, sukaupti visą informaciją, reikalingą dožui teisti, bet nesukelti jo paties įtarimų?

– Aš labai daug apie tai galvojau, mano mielas tėve Augustinai, – paslaptingai sumurmėjo. – Jūs geriau nei aš žinote, kad jei pasiųsčiau vieną iš mūsų inkvizitorių anksčiau laiko, Milano tribunolas pateiktų pernelyg daug klausimų, ir tada slaptumas, kurio reikalauja šis atvejis, nueitų perniek. Ir jei egzistuoja koks nors sąmokslas, Moro bendrai jau tikrai pasistengtų sumerkti visus galus į vandenį.

– Tai ką daryti?

Torianis atidarė mano kambarėlio duris ir nieko neatsakęs nusileido laiptais iki durų. Išėjo į kiemą, susirado savo mulą, tarsi leisdamas suprasti, kad šis skubus susitikimas jau baigtas. Lauke tebešėlo smarki pūga.

– Pasakykite, kokie jūsų planai? – pakartojau.

– Moras paskelbė oficialią kunigaikštienės laidotuvių datą – jos įvyks po dešimties dienų, – atsakė pagaliau. – Į Milaną suvažiuos daugybė žmonių iš įvairiausių vietų ir tada bus labai paprasta patekti į Šventosios Marijos vienuolyną, viską išsiaiškinti ir nustatyti Nelaimės Pranašą. Tačiau, – pridūrė, – mes negalime siųsti pirmo pasitaikiusio dvasiškio. Tai galėtų būti tik asmuo, turintis aiškius kriterijus, išmanantis įstatymus, atpažįstantis erezijas ir suprantantis slaptuosius kodus. Jo misija būtų surasti Nelaimės Pranašą, įsitikinti, kad kiekvienas iš jo kaltinimų yra teisingas, ir sustabdyti erezijų plitimą. Tas asmuo turi būti iš šių namų. Iš Betanijos.

Magistras baugščiai žvilgtelėjo į takelį, kuriuo turėjo leistis kelionėn. Geriausiu atveju užtruks valandą ir, jei mulas sėkmingai įveiks visus ledo gabalus, apie vidurdienį jau turėtų būti namie.

– Žmogus, kurio mums reikia, – pasakė, tarsi pranešdamas kažką be galo svarbaus, – esate tamsta, tėve Leire. Niekas kitas taip gerai nesutvarkys šio reikalo.

– Aš? – jo žodžiai mane apstulbino. Mano vardą ištarė su keistu pasimėgavimu ir kažko ieškodamas savo nešulyje. – Juk žinote, kad turiu čia darbo, pareigų...

– Nėra nieko svarbesnio už šią pareigą!

Ir ištraukęs storą popierių pluoštą, pažymėtą jo asmeniniu antspaudu, ištiesė man tardamas paskutinį įsakymą:

– Nedelsdamas vykite į Milaną. Jei įmanoma – jau šiandien. O su šitais, – pažvelgė į pluoštą popierių, kuriuos jau laikiau

rankose, – identifikuosite mūsų informatorių, ištirsite, kiek teisybės yra dėl šio pavojaus, ir pasistengsite užkirsti jam kelią.

Magistras parodė į pergamentą, gulintį ant pluošto viršaus. Jame išraityta didžiulėmis raidėmis puikavosi mįslė, kuria visada pasirašydavo mūsų informatorius. Buvau matęs ją daugybę kartų: šitaip Nelaimės Pranašas baigdavo laiškus, tačiau iki pat šio momento nebuvau atkreipęs didesnio dėmesio.

Mano žvilgsnis nukrypo į septynias eilutes ir apsiblausė, nes staiga pajutau, kad jos taps didžiausiu mano rūpesčiu.

Buvo parašyta:

Oculos ėjus dinumera
šed noli voltum ądspicere.
In latere nominis
mei notam rinvenies.
Contemplari et contemplata
aliis tradere.

*Veritas**

* Iš lotynų: Suskaičiuok jo akis, tačiau nežiūrėk į jo veidą. Mano vardo šifrą rasi ant jo šono. Stebėti ir leisti kitiems pažinti mūsų stebėjimo rezultatą. Tiesa. *Aut.*

7

Žinoma, paklusau. Negi turėjau kitą išeitį?

Atvykau į Milaną naktį po Trijų karalių. Buvo vienas tų šeštadienio rytų, kai sniego žėrėjimas akina, o stingdantis oras be gailesčio smelkiasi iki pat kaulų. Jojau beveik be poilsio, trokšdamas kuo greičiau pasiekti kelionės tikslą, po tris ar keturias valandas nusnūsdamas pasibjaurėtinose užeigose. Mano kūnas buvo sustiręs, permirkęs po trijų parų kelionės pačią žiauriausią žiemą, kokią tik pajėgiau prisiminti. Bet tai neatrodė svarbu. Milanas, Lombardijos sostinė, dvaro intrigų ir teritorinių ginčų su Prancūzija bei kaimyninėmis grafystėmis centras, miestas, apie kurį buvau tiek daug skaitęs, dabar plytėjo po mano arklio kojomis.

Tai buvo įspūdinga vieta. Sforcų miestas, didžiausias į pietus nuo Alpių, užėmė dukart didesnę teritoriją nei Roma. Aštuoneri didžiuliai vartai buvo įrėminti neįveikiamoje sienoje, supančioje apvalios formos miestą, iš paukščio skrydžio, ko gera, panašų į milžino karžygio skydą. Bet ne gynybos įrengimai mane pakerėjo – tai buvo naujoviškas švarus miestas, darantis nepaprastos tvarkos įspūdį. Miestelėnai nesišlapino kiekviename patvoryje, kaip Romoje, nesimatė ir prostitučių, įkyriai besisiūlančių praeiviams. Čia kiekvienas kampelis, kiekvienas namas, kiekvienas visuomeninis pastatas, rodės, turėjo aukščiausią paskirtį. Išdidžioji miesto katedra, pažiūrėti trapi ir perregima – visiška priešingybė masyviems Pietų Italijos kalnams – tarytum globojo visą slėnį. Žiūrint nuo kalvų, Milanas atrodė paskutinė pasaulio vieta, kur galėjo įleisti šaknis nuodėmė ar netvarka.

Likus žingsniui iki Tičino vartų – didingiausios šio miesto prieigos, vienas malonus pirklys pasisiūlė palydėti mane iki pagrindinio įėjimo į Moro tvirtovę – Filareto bokšto. Esanti viename

iš miesto herbo kampų, Sforcų pilis panėšėjo į miniatiūrinę gigantiškų miesto sienų kopiją. Pirklys nusijuokė, pamatęs iš nuostabos ištįsusį mano veidą. Pasisakė esąs odminys iš Kremonos, atsidavęs katalikas ir su malonumu mane palydėsiąs mainais už jo ir jo šeimos palaiminimą. Sutikau.

Lygiai devintą gerasis žmogus atsisveikino su manimi prie pat tvirtovės. Ta vieta buvo dar didingesnė, nei galėjai numanyti. Vėliavos su siaubingu Sforcų herbu – gyvate, ryjančia nelaimingąjį – kybojo ant pilies sienos kuorų. Mėlyni kaspinai plaikstėsi vėjyje, o pusė tuzino kaminų kažkur tvirtovės viduje spjaudė didžiulius tirštų juodų dūmų kamuolius. Filareto įėjimas – grėsmingi grotuoti vartai ir dveji bronziniai varteliai. Juos saugojo ne mažiau nei penkiolika vyrų su ietimis, kad niekas nesiartintų prie vežimų su grūdų maišais, kurie bus paliekami prie virtuvių.

Vienas iš uniformuotųjų parodė man kelią. Turėjau eiti iki vakarinio bokšto sparno ir jau tvirtovės viduje paklausti, kur yra svečių zona ir gedulo kambarys, įrengtas sutikti delegacijas, atvykstančias į donos Beatričės laidotuves. Mano šnekusis palydovas iš Kremonos buvo įspėjęs, kad visas miestas sustings, kai ateis tas momentas. Tačiau ir šią valandą nesijautė pernelyg didelio judėjimo. Buvau nustebęs, kai Moro sekretorius – išstypęs neišraiškingo veido dvariškis – labai trumpai sugaišo mane priimdamas. Jis atsiprašė negalįs palydėti Dievo tarno pas savo poną. Bet net tokiomis aplinkybėmis skeptiška mina išstudijavo mano rekomendacinį laišką, įsitikino, kad Popiežiaus antspaudas tikras, ir grąžino man, savo žodžius palydėdamas nevilties reiškiančiu gestu.

– Labai apgailestauju, tėve Leire, – Marčesinas Stanga, toks buvo jo vardas, nėrėsi iš kailio atsiprašinėdamas, – jūs tikriausiai suprantate, kad mano ponas po žmonos mirties nieko nepriima. Manau, suvokiate, kokį sunkų metą mes dabar gyvename ir kaip dožui reikia vienatvės.

– Žinoma, – linktelėjau vaidindamas mandagų.

– Bet, – pridūrė, – kai tik baigsis gedulas, tuojau pat pranešiu ponui apie jūsų buvimą mieste.

Man labai norėjosi pažvelgti Morui į akis ir nuspręsti, kaip buvau įgudęs iš daugelio kvotų, ar jose slepiasi nelemti erezijos ir nusikaltimo šešėliai, ar ne. Tačiau valdininkas, išsipustęs skaisčiai raudona kailiais puošta skrybėle ir aksomine liemene ir kalbantis su pasigailėtinu išdidumu, buvo pasirengęs man to neleisti:

– Labai gaila, bet negalime suteikti jums prieglobsčio, kaip esame įpratę, – pareiškė. – Pilis uždaryta, tad pakeleivių nepriimame. Labai prašau jūsų, tėve, melstis už donos Beatričės sielą ir sugrįžti po laidotuvių. Tada priimsime jus, kaip esate vertas.

– *Requiescat in pace**, – sumurmėjau žegnodamasis. – Taip ir padarysiu. Pasimelsiu ir už tamstą.

Pasijutau gana keistai. Netekau galimybės apsistoti šalia dožo ir jo šeimos, žlugo ketinimai laisvai vaikštinėti po pilį, – taigi pirmieji tyrimai užsitęs. Turėjau susirasti kuklų būstą, kad galėčiau kaip reikiant įsigilinti į tą istoriją. Torianio įteikti dokumentai, rodos, svilino mano krepšį, tad privalėjau gauti bent jau ramybę, karšto maisto triskart per dieną ir gerą dozę sėkmės, jei vyliausi iššifruoti tą mįslę. Nebūtų labai išmintinga vienuoliui ieškotis prieglobsčio tarp pasauliečių, tad mano pasirinkimas apsiribojo dviem vietomis: arba senasis Šventojo Eustarchijaus vienuolynas, arba naujutėlis Šventosios Marijos Maloningosios, kuriame galimas susitikimas su Nelaimės Pranašu audrino vaizduotę. Susiradęs stogą virš galvos, turėsiu pakankamai laiko pasinerti į tą galvosūkį, kurį magistras Torianis man įteikė Betanijoje.

Pripažįstu, kad Dievo apvaizda puikiai pasidarbavo. Šventojo Eustarchijaus vienuolynas greitai pasirodė esąs blogiausias iš visų galimybių. Stūksojo šalia katedros, prie pat turgavietės – ja-

* Requiescat in pace (*lot.*) – ilsėkitės ramybėje. *Vert.*

me niekada netrūko smalsuolių, kurie tuojau susidomės, kokiu reikalu čia apsistojęs Romos inkvizitorius. Nors, kita vertus, ten būčiau turėjęs tam tikrą perspektyvą geriau įsigilinti į Nelaimės Pranašo veiksmus, kartu išvengdamas pavojaus susitikti su juo akis į akį pats to nenujausdamas. Tačiau geriau pasvarstęs, supratau, kad vis dėlto turėčiau daugiau nepatogumų nei pranašumų.

Kita galimybė – Šventosios Marijos Maloningosios vienuolynas buvo įmanomas mano stebimo objekto prieglobstis, tačiau turėjo vieną mažutę, bet įveikiamą kliūtį – ten buvo rengiamasi šarvoti doną Beatričę. Vienuolyno bažnyčia, neseniai restauruota Bramantės, greitai turėjo virsti visų žvilgsnių centru.

Tačiau vienuolyne buvo viskas, ko man galėjo prireikti. Puiki biblioteka, įsikūrusi antrame vieno iš pastatų su langais į vadinamąją Mirusiųjų galeriją aukšte ir sauganti Svetonijaus, Filostrato, Plotino, Ksenofonto ir net kai kuriuos Platono veikalus, atgabentus čia dar Kozimo Senojo laikais. Ideali vieta: pakankamai arti dožo tvirtovės ir ne per toli nuo *Porta Vercellina*. Nuostabi virtuvė, puiki pyragų kepykla, šulinys, daržas, siuvykla ir ligoninė. Tačiau tie privalumai nublanko prieš vieninteli – jei magistras Torianis neapsiriko, ko gera, Nelaimės Pranašas galėjo bet kada išdygti prieš mane vienuolyno koridoriuose ir man nebereikės sukti galvos įmenant mįslę.

Koks naivus buvau.

Išskyrus šį konkretų dalyką, Dievo apvaizda buvo man palanki: Šventosios Marijos vienuolyne buvo likusi viena laisva celė, kurią tuojau pat atidavė man. Tai buvo mažytis kambarėlis – trys žingsniai ilgio ir du pločio. Jame stovėjo palaikė lentų lova be čiužinio, mažas stalelis po menku langeliu, išeinančiu į gatvę, vadinamą Madženta. Vienuoliai manęs nieko neklausinėjo. Peržiūrėjo mano rekomendacinį laišką taip pat nepatikliai kaip ir sekretorius Stanga, bet, man pareiškus, kad atvykau pas juos ieškoti ramybės savo įskaudintai sielai,

nusiramino. „Net inkvizitoriui kartais reikia vienatvės“, – paaiškinau. Ir jie suprato.

Man buvo iškelta tik viena sąlyga. Zakristijonas, neramių akių vienuolis keistu akcentu, labai griežtai pasakė:

– Niekada be leidimo neikite į refektorijų. Maestro Leonardas nemėgsta, kai kas nors nutraukia jo darbą, o mūsų abatas linkęs tenkinti šį jo norą. Ar supratote?

Linktelėjau.

8

Pirmoji mano aplankyta vieta buvo vienuolyno biblioteka. Jaučiau nenumaldomą smalsumą. Esanti šalia ginčytino, o dabar uždrausto refektorijaus, kurį Nelaimės Pranašas vadino visų blogybių šaltiniu, biblioteka buvo erdvi, su stačiakampiais langais, maždaug tuzinu stalų skaityti ir didžiuliu bibliotekininko piupitru. Iškart už jo ir milžiniškų durų su užraktu buvo saugomos knygos. Labiausiai patraukęs mano dėmesį dalykas buvo šildymo sistema: apatiniame aukšte esantis garo katilas tiekė vandens garus variniais vamzdžiais, o jie šildė grindų plyteles.

– Ne dėl skaitytojų, – pasiskubino paaiškinti atsakingas vienuolis, pamatęs mane su didžiuliu susidomėjimu apžiūrinėjantį tą išradingą įrenginį. – Tai dėl knygų. Mes čia turime pernelyg vertingų egzempliorių, kad galėtume leisti šalčiui juos sunaikinti.

Manau, tėvas Aleksandras, minėtos salės sargas ir prižiūrėtojas, buvo pirmas vienuolis, pažvelgęs į mane ne įtariai, o su blogai slepiamu smalsumu. Aukštas, kaulėtas, labai baltos odos ir nepriekaištingų manierų, atrodė sužavėtas pagaliau išvydęs savo valdose naują veidą.

– Čia nepamatysi daug naujų žmonių, – prisipažino. – O jau iš Romos – tai niekada!

– Ak... Jau žinote, kad aš iš Romos?

– Gandai turi sparnus, tėve. Šventosios Marijos bendruomenė kol kas yra gana maža. Nemanau, kad atsirastų bent vienas žmogus šiuose namuose, negirdėjęs apie inkvizitoriaus atvykimą.

Vienuolis sąmokslininkiškai pamerkė akį.

– Aš čia ne su oficialia misija, – pamelavau. – Mane atvijo asmeniniai reikalai.

– O koks skirtumas! Inkvizitoriai – mokslo žmonės, labai išsilavinę. Čia beveik visi broliai sunkiai skaito ar rašo. Taigi jei tamsta pasiliksite su mumis kurį laiką, manau, mudu sutarsime.

Paskui pridūrė:

– Ar tiesa, kad Romoje tamsta dirbate Šifrų sekretoriate?

– Taip... – nutęsiau.

– Puiku, tėve. Tiesiog nuostabu. Mudu tikrai turėsime apie ką pasikalbėti. Žinote, manau, išsirinkote geriausią vietą pasaulyje praleisti keletą dienų.

Aleksandras man pasirodė simpatiškas. Vienuolis atrodė bebaigiąs penktą dešimtį, puikavosi milžiniška nosimi ir tokiu išraiškingu smakru, kokio man nebuvo tekę matyti. Jo Adomo obuolys buvo taip išsišovęs, kad atrodė tuojau iššoks iš gerklės. Ant stalo turėjo pasidėjęs labai storais stiklais akinius, padedančius jam skaityti smulkias knygų raides, o jo abito rankovės išmargintos didžiulių rašalo dėmių. Negaliu tvirtinti, kad iš karto susidraugavau su juo, – tiesą sakant, stengiausi per daug neįsistebeilyti, kad jo susisukęs veidas manęs neužhipnotizuotų, – tačiau negaliu neigti, jog tarp mudviejų neužsimezgė tam tikras nuoširdumas. Jis pasisiūlė pasitarnauti, jei man ko reikės, kol būsiu vienuolyne. Mielai sutiko parodyti visus nuostabių naujų namų kampelius ir pažadėjo pasirūpinti mano ramybe, kad galėčiau susikaupti.

– Jeigu jūsų pavyzdys pasirodytų užkrečiamas ir atvyktų daugiau vienuolių studijuoti, – vėl pratrūko, lyg negalėtų sustabdyti savo kalbos srauto, – čia galėtume įsteigti Studijų centrą* kaip Romoje ir, kas žino, galbūt net universitetą...

– Tai vienuoliai čia nesilanko?

– Tik nedaugelis, o juk ši vieta galėtų daug duoti. Gal jums ir

* Dominikonų studijų centrai, kuriuose buvo dėstoma teologija ar garsioji *Trivium* (gramatika, retorika ir dialektika) ir *Quadrivium* (aritmetika, geometrija, astronomija ir muzika). *Aut.*

atrodo gana kukli, bet biblioteka turi turtingą senųjų raštų kolekciją, didžiausią kunigaikštystėje.

– Ak taip?

– Atleiskite, jei darau puikybės nuodėmę, tačiau aš jau labai seniai čia dirbu. Galbūt išsilavinusiam romiečiui, koks esate jūs, ši biblioteka atrodo menka, palyginti su Vatikano, bet patikėkite, mes turime sukaupę tokių tekstų, apie kuriuos net Popiežiaus bibliotekininkai nenutuokia...

– Tada, – mandagiai tariau, – jausiuosi privilegijuotas, galėdamas su jais susipažinti.

Brolis Aleksandras nuleido galvą, tarsi priimdamas liaupses, ir tuo pat metu naršė savo popieriuose, ieškodamas kažko svarbaus.

– Prieš tai norėčiau paprašyti mažytės paslaugos, – sukikeno. – Tiesą sakant, jums, įpratusiam šifruoti tekstus Šifrų sekretoriatui, tokia mįslė kaip ši atrodys vienas juokas.

Dominikonas ištiesė man popieriaus lapelį, prikraigliotą vienoje pusėje. Tai buvo paprastas piešinukas. Primityvi gama, pasibaigusi neegzistuojančia nata („za“), o šalia nupieštas kabliukas. Štai taip:

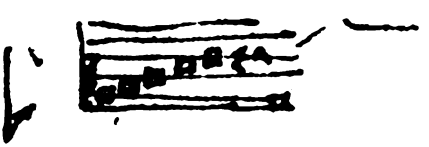

– Na? – nekantriai paklausė. – Ar suprantate ką nors? Aš jau trys dienos bandau tai perprasti, deja, be jokių rezultatų.

– O ką tikitės čia rasti?

– Sakinį viena iš romanų kalbų.

Stebėjau tą galvosūkį, kol kas visai nenutuokdamas, ką tai galėtų reikšti. Viena buvo aišku: mįslės raktas buvo ta neegzistuojanti „za“. Dalykai, esantys akivaizdžiai ne savo vietoje, vi-

sada slepia atsakymą, bet ką reiškia tas kabliukas? Mintyse sudėjau visus elementus, pradėdamas nuo gamos, ir nusišypsojau.

– Tai tikrai sakinys, – pagaliau pasakiau. – Ir labai paprastas.

– Paprastas?

– Užtenka mokėti skaityti, broli Aleksandrai. Matote: jei pradėsime nuo žodžio „kabliukas" vertimo į romanų kalbą, – o tai yra „amo", – tada kita frazės dalis iškart įgaus prasmę.

– Nevisiškai jus suprantu.

– Labai paprasta. Tarkite „amo", o toliau iš eilės visas natas.

Vienuolis tarsi dvejodamas pervedė pirštais per paveikslėlį:

– L'amo... re... mi... fa... sol... la... „za"... re... *L'amore mi fa sollazare!** – sušuko. – Tas Leonardas – tikras šelmis! Aš jam parodysiu, kai tik susitiksiu! Šitaip žaisti su natomis... *Maledetto***.

– Leonardas?

Šis vardas grąžino mane į realybę. Juk ėjau į biblioteką, ieškodamas ramios vietelės įminti Nelaimės Pranašo mįslę. Turėjau išaiškinti galvosūkį, kuris, jeigu neklydome, buvo tiesiogiai susijęs su Leonardu, uždraustuoju refektorijumi ir darbu, kurį dailininkas dabar kūrė.

– Ak! – sušuko bibliotekininkas, dar vis neatsitokėjęs po įspėtos mįslės. – Dar nepažįstate jo?

Papurčiau galvą.

– Tai dar vienas galvosūkių mylėtojas. Mus, Šventosios Marijos vienuolius, kiekvieną savaitę pamalonina nauja mįsle. Ši buvo viena iš sudėtingiausių...

– Leonardas da Vinčis?

– O kas gi kitas?

– Maniau... – suabejojau, – kad jis nelabai bendrauja su vienuoliais.

* Meilė man teikia malonumą (*it.*). *Aut.*

** Maledetto (*it.*) – prakeiktasis. *Vert.*

– Tik tada, kai dirba. Kadangi apsistojęs visai šalia, dažnai ateina patikrinti savo kūrinio ir visada juokauja su mumis susitikęs galerijose. Jis tiesiog pamišęs dėl perkeltinių prasmių, dviprasmybių – savo sąmojais mus visada prajuokina.

„Perkeltinių prasmių".

Tai nė kiek manęs nepralinksmino, atvirkščiai – pasėjo širdyje nerimą. Atvykau čia šifruoti žinutės, tarsi pasityčiojusios iš visų Betanijos metraštininkų. Tas tekstas gerokai skyrėsi nuo pastarosios šelmiškos frazės, paslėptos penklinėje, o nuo sėkmingo jo šifravimo priklausė daug valstybės reikalų. Kaip galėjau gaišti laiką tuštiems plepalams?

– Na, bent jau, – pasakiau griežtai, – mudu su jūsų draugu Leonardu turime kai ką bendra: mums abiem patinka dirbti vienatvėje. Ar leistumėte man pasinaudoti šiuo stalu ir pasirūpintumėte, kad niekas manęs netrukdytų?

Brolis Aleksandras suvokė, kad prašau jo paslaugos. Greitai nuvijo šypseną nuo savo kampuoto veido ir paklusniai linktelėjo.

– Būkite čia. Niekas nepertrauks jūsų darbo.

Tą pavakarę bibliotekininkas įvykdė savo pažadą. Valandos, įsigilinus į septynias eilutes, įteiktas man magistro Torianio Betanijoje, buvo turbūt pačios vienišiausios iš visų, praleistų Milane. Supratau, kad tam darbui, kaip nė vienam iki šiol, reikia visiško susikaupimo. Perskaičiau dar kartą:

Oculos ejus dinumera,
sed noli voltum adspicere.
In latere nominis
mei notam rinvenies.
Contemplari et contemplata
aliis tradere.

Veritas

Viskas priklausė nuo kantrybės.

Kaip buvau išmokęs Betanijos studijose, pritaikiau tai keverzonei godotino tėvo Leono Batistos Alberčio metodus. Tėvui Alberčiui man mestas iššūkis būtų labai patikęs: privalėjau ne tik įsigilinti į paprastame tekste paslėptą žinutę, bet ir surasti galimą kelią, vedantį mane prie kažkokio paslaptingo joje minimo meno kūrinio. Jis buvo pirmas išminčius, aprašęs perspektyvą, taip pat meno mylėtojas, poetas ir filosofas, sukūręs gedulingą giesmę savo šuniui ir net nupiešęs Trevi fontano Romoje eskizą. Mūsų gerbiamas daktaras, kurį Dievas labai anksti pasišaukė pas save, mėgdavo sakyti, kad, norint įminti bet kokią mįslę, visiškai nereikia gilintis į jos tipą ar kilmę: reikia paprasčiausiai eiti nuo to, kas regima ir akivaizdu, prie to, kas paslėpta. Vadinasi, pirmiausia reikia atskirti tai, kas akivaizdžiausia – kaip toji „za", o vėliau paieškoti jo slaptos prasmės. Taip pat žinojau kitą naudingą tiesą, paskelbtą tėvo Alberčio: mįslės ir galvosūkiai privalo būti sprendžiami neskubant, kreipiant dėmesį į mažiausias smulkmenas ir leidžiant joms susigulėti mūsų atmintyje.

Šiuo atveju buvo akivaizdu, kad eilėraščio eilutės slėpė vardą. Torianis dėl to neabejojo, ir kuo ilgiau skaičiau, tuo labiau sutikau su jo nuomone. Abu manėme, kad Nelaimės Pranašas specialiai palengvino užduotį, vildamasis, jog Šifrų sekretoriatas ją perpras ir galės susisiekti su juo, todėl turėjo egzistuoti kas nors labai akivaizdu, kas nekeltų abejonių. Žinoma, jeigu mūsų slaptasis seklys buvo toks apdairus, koks atrodė, tik labai gero stebėtojo akys galėjo jį identifikuoti.

Dar vienas dalykas, patraukęs mano dėmesį toje rašliavoje, buvo skaičius septyni. Tokio tipo mįslėse skaičiai paprastai turi didelę reikšmę. Eilėraštį sudarė septynios strofos. Jo neįprasta, netvarkinga eilėdara tikriausiai norėta ką nors nurodyti. Tai buvo kažkas panašaus į Leonardo kabliuką. Tas „kažkas" ir buvo mano ieškomas dalykas. Tekstas perspėjo, kad sužinosiu tik suskaičiavęs kažkieno akis, tačiau į jo veidą žiūrėti negaliu. Prieš-

taravimas mane išmušė iš vėžių. Kaip suskaičiuoti akis, nežiūrint į veidą?

Tekstas man nepasidavė. Ką norėta pasakyti paslaptinga aliuzija į akis? Gal tai kas nors panašaus į septynias Jahvės akis, aprašytas pranašo Zacharijaus*, o gal papjauto Apokalipsės ėriuko septyni ragai ir septynios akys?** Jeigu vienas iš jų, tai kokį vardą galėtų slėpti skaičius? Pagrindinė frazė buvo gana iškalbinga: „Mano vardo skaičių rasi ant jo šono". Skaičių? Kokį skaičių? Gal septynetą? Ar buvo kalbama apie kelintinį skaitvardį, apie septintąjį? Kaip nepripažintąjį popiežių Klemensą Septintąjį Avinjonietį? Tuojau atmečiau tą versiją. Nelabai įmanoma, kad mūsų anonimas turėtų kokį nors skaičių prie savo vardo. Tada kas tai? Ir dar: kaip turėčiau traktuoti tą keistą klaidą, kurią radau ketvirtoje eilutėje? Kodėl vietoj *invenies* žinutės sumanytojas parašė *rinvenies*?

Keistenybių vis daugėjo.

Pirmąją darbo dieną Šventosios Marijos vienuolyne įsitikinau tik vienu dalyku: dvi paskutinės „parašo" frazės tikrai buvo suformuluotos dominikono. Instinktas Torianio neapgavo. *Contemplari et contemplata aliis tradere* buvo garsi šventojo Tomo sentencija, paimta iš *Suma teológica* ir pripažinta kaip vienas žinomiausių mūsų ordino šūkių. Jis skelbė: „Stebėti ir leisti kitiems pasinaudoti jūsų stebėjimo rezultatais". O *Veritas* – „Tiesa", vienas iš svarbiausių dominikonų šūkių, buvo įrašyta ir mūsų herbuose. Tiesą sakant, anksčiau nebuvau matęs šių frazių, parašytų kartu, bet perskaitytos vienu atsikvėpimu, rodos, teigė, kad, norėdamas sužinoti tiesą, turi nuolat būti pasirengęs. Tai bent jau puikus patarimas. Tėvas Albertis būtų man paplojęs.

Tačiau du pirmieji sakiniai? Kokį vardą ar žinutę jie slėpė?

* Zacharijo knyga 4, 10. *Aut.*

** Apokalipsė 5, 6. *Aut.*

9

– Ar girdėjote kalbant apie naująjį Šventosios Marijos vienuolyno gyventoją?

Leonardas paprastai išnaudodavo paskutines šviesos valandas stebėti savo „Paskutinę vakarienę“. Saulėlydžio šviesa paversdavo sėdinčias aplink stalą figūras pirmiausia rausvais šėšėliais, o vėliau tamsiais bloga lemiančiais kontūrais. Jis dažnai užsukdavo į vienuolyną tik pažiūrėti į savo mėgstamą kūrinį ir atsipalaiduoti nuo kitų kasdienių užsiėmimų. Dožas nedavė jam ramybės prašydamas baigti gigantišką raitelio skulptūrą Francesko Sforcos garbei – didžiulę, monumentalią arklio figūrą, prie kurios dirbdavo per dienas, tačiau net Moras buvo priverstas pripažinti, kad tikroji Leonardo aistra buvo Šventosios Marijos refektorijuje. Beveik penki metrai iš devynių, tapomi aliejumi, buvo didžiausia freska, kokios ėmėsi. Vienas Dievas žinojo, kada ji bus baigta, bet genijų mažai jaudino tokia smulkmena. Stovėdamas prieš savo paveikslą atrodė taip nutolęs nuo visko, tad Markas d'Odžionas, smalsiausias toskaniečio mokinys, buvo priverstas pakartoti savo klausimą.

– Tikrai negirdėjote kalbant apie jį?

Maestro išsiblaškęs papurtė galvą. Markas rado jį, sėdintį ant medinės dėžės refektorijaus centre, baltais tarsi apsnigtais susivėlusiais karčiais, kaip visada baigiantis darbo dienai.

– Ne... – nutęsė. – Kas nors įdomaus, *caro*?*

– Tai inkvizitorius, maestro.

– Koks baisus amatas.

– Žinote, metre, rodos, jis labai susidomėjęs jūsų paslaptimis.

* Caro (*it.*) – brangusis. *Vert.*

Leonardas atitraukė akis nuo *Cenacolo** ir sutiko žydrą savo mokinio žvilgsnį. Jo veidas staiga tapo rūstus, tarsi Šventosios inkvizicijos tarnautojo artumas būtų sieloje pažadinęs kažkokią slaptą baimę.

– Mano paslaptimis? Tu ir vėl savo, Markai? Jos visos čia, jau vakar tau sakiau. Visos matomos. Jau seniai įsitikinau, kad, norint ką nors paslėpti nuo žmogiškojo kvailumo, geriausia slėpti ten, kur visi gali matyti. Juk supranti, ar ne?

Markas tarsi nenoromis linktelėjo. Gera mokytojo nuotaika, spinduliavusi visą darbo dieną, dabar buvo išgaravusi kaip dūmas.

– Labai daug galvojau apie jūsų žodžius, mokytojau. Ir, manau, supratau kai ką daugiau apie šią vietą.

– Tikrai?

– Nepaisant to, kad dirbate šventoje vietoje ir stebimas Dievo tarnų, savo „Vakarienėje" neketinote nutapyti Kristaus pirmųjų mišių, ar ne taip?

Balti ir tankūs mokytojo antakiai pakilo iš nuostabos. Markas d'Odžionas tęsė:

– Neapsimeskite nustebęs, mokytojau. Jėzus neturi rankoje ostijos, neaukojama eucharistija, o jo mokiniai nei valgo, nei geria. Net nepriima palaiminimo.

– Žiūrėk tu man, – sušuko. – Tęsk. Eini teisingu keliu.

– Tik viena nesuprantu, mokytojau. Kam nutapėte tą staltiesės mazgą, tįsantį nuo stalo krašto. Vynas ir duona yra Šventajame Rašte. Kodėl pavaizdavote žuvį – dar galiu suprasti: tai tarsi paties Kristaus simbolis, nors jos nė vienas evangelistas neminėjo. Tačiau kas kalbėjo apie mazgą iš Velykų vakarienės staltiesės?

Leonardas ištiesė ranką, kviesdamas d'Odžioną arčiau.

– Matau, kad jau bandei pats įeiti į freskos vidų. Tai gerai.

– Bet vis dar esu labai toli nuo jūsų paslapties, ar ne?

* Bendras terminas, kuriuo Milane vadinama „Paskutinė vakarienė". *Aut.*

– Tau neturėtų rūpėti tikslas, Markai. Svarbiausia – nueiti iki jo visą kelią.

Markas nustebęs išpūtė akis.

– Ar jūs manęs klausėtės, mokytojau? Negi jūsų nė kiek nejaudina, kad į vienuolyną atvyko inkvizitorius ir klausinėja apie jūsų Šventąją vakarienę?

– Ne.

– Ne? Ir tai viskas?

– O ką dar nori išgirsti? Aš turiu svarbesnių dalykų. Pavyzdžiui, kuo greičiau baigti „Vakarienę" ir... jos paslaptį. – Leonardas linksmai pataršė barzdą ir tęsė: – Žinai, Markai, kai pagaliau suvoksi tą paslaptį, kurią tapau, ir pirmą kartą sugebėsi ją perskaityti, jau niekada nebegalėsi jos nepastebėti. Ir klausinėsi savęs, kaip galėjai būti toks aklas. Tik šitokiu būdu geriausiai įmanoma išsaugoti paslaptis. Kai jos yra po nosimi, bet mes nesugebame pastebėti.

– O kaip išmoksiu perskaityti jūsų kūrinį, mokytojau?

– Sekdamas šių laikų didžių žmonių pavyzdžiu. Kad ir Toskanelio, ką tik baigusio kurti savo paslaptį visos Florencijos akyse.

Mokinys nebuvo girdėjęs kalbant apie tą seną Leonardo pažįstamą. Florencijoje jį vadino Fiziku, ir nors daugelį metų kūrė žemėlapius, anksčiau buvo gydytojas ir aistringas Marko Polo raštų gerbėjas.

– Ko gera, nieko apie tai nežinai, – Leonardas pakraipė galvą. – Kad nekaltintum manęs neišmokius skaityti paslapčių, šiandien papasakosiu tau, ką Toskanelis paliko Florencijos katedroje.

– Tikrai? – Markas ištempė ausis.

– Kai grįši į tą miestą, būtinai pasižiūrėk į didžiulį Filipo Bruneleskio sukurtą Katedros kupolą. Ramiai pasivaikščiok po juo ir susirask mažytę skylutę, iškirstą viename jo šone. Jono Krikštytojo ir Jono Evangelisto dienomis – birželį ir gruodį – saulės šviesa per patį vidurdienį perskrodžia tą plyšį kiaurai ir apšvie-

čia marmurinę liniją, kurią mano draugas Toskanelis kruopščiai įtaisė grindyse.

– O kam, mokytojau?

– Nesupranti? Juk tai kalendorius. Ten krintantys saulėgrįžos spinduliai žymi žiemos ir vasaros pradžią. Julijus Cezaris pirmas suprato ir paskelbė, kad metai turi tris šimtus šešiasdešimt penkias ir ketvirtį dienos. Jis sugalvojo keliamuosius metus*. Ir tai padarė stebėdamas saulės judėjimą tokia linija. Toskanelis nusprendė pagerbti Cezarį. Žinai kokiu būdu?

Markas patraukė pečiais.

– Zodiako ženklus išdėstęs savo marmurinio meridiano pradžioje ne eilės tvarka: Ožiaragis, Skorpionas ir Avinas.

– O ką bendra turi Zodiako ženklai su Cezario vardo įamžinimu, mokytojau?

Leonardas šyptelėjo.

– Štai čia ir yra visa paslaptis. Jeigu iš eilės skaitysi tik po dvi pirmas kiekvieno ženklo raides – štai taip: *ca-es-ar***, – gausi paslėptą vardą, būtent jo mes ir ieškojome.

– *Ca-es-ar*... aišku kaip dieną! Juk tai tobula!

– Taip.

– Jūsų *Cenacolo* irgi slepia ką nors panašaus, mokytojau?

– Kai ką panašaus. Tačiau abejoju, ar inkvizitorius, kuris tau kelia baimę, sugebės kada nors tai išsiaiškinti.

– Bet...

– Beje, – pertraukė, – mazgas yra vienas iš Marijos Magdalenos simbolių. Kada nors tau paaiškinsiu.

* 1582-aisiais popiežiaus Grigaliaus XIII valdymo metais Julijaus kalendorius buvo gerokai pertaisytas, tai jį priartino prie dabar naudojamo grigališkojo kalendoriaus. *Aut.*

** Lot. k.: *Capricornio* (Ožiaragis), *Escorpio* (Skorpionas), *Aries* (Avinas). *Vert.*

10

Ko gera, buvau užsnūdęs prie rašomojo stalelio.

Kai brolis Aleksandras apie trečią valandą nakties iškart po rytmetinių pamaldų mane papurtė, visą kūną buvo surakinęs skausmingas stingulys.

– Tėve, tėve! – sušvokštė bibliotekininkas. – Ar gerai jaučiatės?

Tikriausiai ką nors jam atsakiau, nes mane purtydamas vienuolis pasakė tai, kas akies mirksniu išvaikė visus miegus.

– Jūs kalbėjote miegodamas! – nusijuokė, tarsi tyčiodamasis iš mano nesugebėjimo šifruoti mįsles. – Brolis Matėjus, prioro sūnėnas, išgirdo jus murmant kažin kokias keistas lotyniškas frazes ir atėjo į bažnyčią pranešti man. Pamanė, kad esate apsėstas!

Aleksandras žiūrėjo į mane ir linksmas, ir susirūpinęs, trūkčiodamas savo kumpa nosimi, tarsi grasindamas ja įkirsti.

– Nieko baisaus, – žiovaudamas pasakiau.

– Tėve, jūs labai ilgai dirbate. Tik truputėlį užkandote atvykęs, o iš mano budėjimo jums nelabai daug naudos. Ar esate tikras, kad niekuo negaliu pagelbėti, kai dirbate?

– Ne. Tikrai, patikėkite, – bibliotekininko žioplumas šifruojant mįslę su kabliuku nežadėjo didelės pagalbos.

– O kas per velnias tas *Oculos ejus dinumera*? Jūs vis kartojote tą frazę.

– Aš tai sakiau?

Išbalau.

– Taip. Ir dar kažką apie kažkokią Betaniją. Ar dažnai sapnuojate Biblijos istorijas, prisikėlusį Lozorių ir panašiai? Juk Lozorius buvo iš Betanijos, ar ne?

Nusišypsojau. Brolio Aleksandro naivumas, atrodo, neturėjo ribų.

– Abejoju, ar suprasite tai, broli.

– Pasistenkite paaiškinti, – pasakė gracingai linguodamas savo žodžių ritmu. Vienuolis stovėjo per pėdą nuo manęs, žiūrėdamas su didėjančiu susidomėjimu, o jo milžiniškas Adomo obuolys judėjo gerkle aukštyn žemyn. – Galų gale juk aš esu šio vienuolyno intelektualas...

Pažadėjau patenkinti jo smalsumą mainais į ką nors valgoma. Ką tik suvokiau, kad savo pirmąjį vakarą Šventosios Marijos vienuolyne net nevakarieniavau. Mano pilvas po abitu nedavė ramybės. Bibliotekininkas paslaugiai palydėjo mane iki virtuvės, kur tuojau pat gavo šiek tiek vakarienės likučių.

– Tai *panzanella*, tėve, – paaiškino tiesdamas medinį dubenėlį, šis maloniai sušildė mano sugrubusias rankas.

– *Panzanella?*

– Valgykite. Tai sriuba iš agurkų, pomidorų, svogūnų ir duonos. Jums bus į sveikatą...

Tirštas kvapnus srėbalas nuslydo į mano skrandį kaip šilkas. Lauke tvyrojo gili naktis, o viduje, apšviestas menkos žvakės šviesos, prarijau ir nuostabiai skanių sluoksniuotos tešlos makaronų, vadinamų *torroni,* likučius, porą džiovintų figų. Vėliau, kai pilvas nebeurzgė, mano refleksai vėl atgijo.

– O jūs nevalgote, broli Aleksandrai?

– Oi ne, – nusišypsojo ilgšis. – Laikausi pasninko. Pradėjau dar prieš jums atvykstant.

– Suprantu.

Daugiau neklausinėjau.

„Vadinasi, užmigau galvodamas apie pirmąsias Nelaimės Pranašo parašo eilutes“, – subariau save. Nieko nuostabaus. Dėkodamas broliui Aleksandrui už jo rūpestį ir liaupsindamas tikrai vertą pagirti vienuolyno virtuvę, prisiminiau, kad Betanijoje jau buvo patikrinta ir įsitikinta, jog tos eilės nėra Evangelijos citata. Jos nesutapo nei su Platono, nei jokio kito žinomo klasiko tekstu ir tikrai nebuvo paimtos iš jokios Bažnyčios tėvų epistolės ar

teisės kanonų. Tos septynios eilutės neatitiko ir paprasčiausių šifro kodų, paplitusių tarp kardinolų, vyskupų ir abatų, pastaruoju metu dėl šnipų baimės koduodavusių beveik visus savo laiškus, adresuotus Popiežiaus Valstybei. Tos frazės retai būdavo įskaitomos. Specialios, labai pakeistos spausdinimo formos, iškaltos iš bronzos, mano gerbiamo Leono Batistos Alberčio, oficialiąją lotynų kalbą paversdavo priebalsių ir skaičių kratiniu. Didžioji dalis tų formų buvo pagaminta su papildomais ratukais, ant kurių briaunų būdavo įspaudžiamos alfabeto raidės. Šiek tiek kruopštumo, keletas instrukcijų, ir išorinio ratuko raidės pakeičiamos pridėtinio skrituliuko raidėmis – šitaip būdavo įmanoma įslaptinti visokią žinutę.

Tokį perdėtą atsargumą buvo galima paaiškinti: dvasininkams atrodė tikras košmaras, jeigu nekenčiami didikai ar intrigantai dvariškiai perskaitytų jų korespondenciją, o Betanijoje gana greitai darbo padaugėjo dukart, tad mes tapome būtinu Bažnyčios administracijos įrankiu. Tačiau kaip visa tai paaiškinti gerajam Aleksandrui? Kaip prisipažinti, kad šifras, kurį turėjau atspėti, buvo už mano žinojimo ribų, ir tai man nedavė ramybės?

Ne. *Oculus ejus dinumera* nebuvo toks sakinys, kurį paprastai galima paaiškinti vienuoliui pasinaudojus slaptais kodais.

– Ar galiu paklausti, apie ką mąstote, tėve Leire? Pradedu manyti, kad visiškai nekreipiate į mane dėmesio.

Brolis Aleksandras, vesdamas mane tamsiais koridoriais miegamųjų zonos link, timptelėjo už abito skverno.

– Dabar, kai jau pavalgėte, – pasakė globėjo tonu, bet su pašaipia mina, neišnykstančia nuo pat mūsų susitikimo pradžios, – geriausia būtų pailsėti iki antrųjų pamaldų. Prieš aušrą ateisiu jūsų pažadinti ir tada papasakosite, ko pas mus atvykote. Sutarta?

Nenoriai sutikau.

Tą priešaušrio valandą celė buvo tarsi ledinė, ir vien mintis nusimesti abitą ir išsitiesti kietoje ir drėgnoje lovoje man kėlė

didesnį siaubą, nei galimybė būdrauti. Paprašiau bibliotekininko uždegti stovinčią ant stalelio žvakę, tada susitarėme prieš aušrą susitikti ligoninės galerijoje ir išsiaiškinti tam tikrus dalykus. Manęs tikrai neviliojo mintis su kuo nors dalytis savo darbo smulkmenomis. Tačiau dar nebuvau prisistatęs ir pareiškęs savo pagarbos Šventosios Marijos Maloningosios priorui. Bet kažkas man kuždėjo, kad, nepaisant nepatyrimo šifruojant mįsles, brolis Aleksandras toje painiavoje man gali būti naudingas.

Atsiguliau į lovą su visais drabužiais ir apsiklojau vienintele ten buvusia antklode. Įsmeigęs akis į baltintų lentų lubas vėl mintimis perkračiau painųjį eilėraštį. Nuojauta kuždėjo, kad būsiu praleidęs kažkokią svarbią detalę. Kokią nors absurdišką, tačiau esminę „za". Ir plačiai atmerkęs akis vėl pabandžiau prisiminti viską, ką žinojau apie sakinių kilmę. Jei vertindamas neklydau, ir jei ankstyvos valandos neatbukino proto, buvo akivaizdu, kad mūsų anonimo vardas – ar bent jau skaičius, susijęs su vardu – slėpėsi dviejose pirmosiose eilutėse.

Tai buvo įdomus žaidimas. Pavyzdžiui, kai kurie hebrajiški žodžiai dar turi papildymų, paaiškinančių jų reikšmę. Du dominikonų devizai akivaizdžiai rodė, kad mūsų asmuo buvo pamokslininkas. Tuo beveik neabejojau. O dvi prieš jas einančios frazės?

Suskaičiuok jo akis,
bet nežiūrėk į jo veidą.
Mano vardo skaičių
rasi ant jo šono.

Akys, veidas, skaičius, vardas, šonas...

Pavargusiu protu prieblandoje pradėjau skaičiuoti. Gal vėl pateksiu į aklavietę, bet staiga mintis apie vardo skaičių man nepasirodė absurdiška. Prisiminiau, kad judėjai mokslą, priskiriantį kiekvienai raidei jos eilės numerio abėcėlėje skaičių, vadino *ge-*

matria. Jonas savo „Apokalipsėje" meistriškai panaudojo šios mokslo šakos žinias ir parašė: „Kas yra toks protingas, tegu išskaičiuoja Žvėries skaičių. Tai yra vyriškas skaičius, o tas skaičius 666". Ir tasai 666 iš tikrųjų atitiko, ko gera, žiauriausią ano meto vyrą Neroną Cezarį, kurio vardo raidžių suma ir buvo tas baisus triženklis skaičius. O jei Nelaimės Pranašas yra atsivertęs žydas? Ir, bijodamas represijų, nuslėpė šį savo gyvenimo faktą? Keli Šventosios Marijos vienuolyno vienuoliai žino, kad šventasis Jonas pasinaudojo *gematria* ir savo knygoje paminėjo Neroną, nerizikuodamas gyvybe?

Ar Nelaimės Pranašas pasielgė taip pat?

Kol neužmigau, karštligiškai bandžiau pritaikyti šį metodą lotyniškam raidynui. Turint omeny, kad A (hebrajų *aleph*) atitinka vienetą, raidė B (*beth*) – dvejetą ir taip toliau, nebuvo sunku kiekvieną žodį paversti skaičiais. Tuomet reikėtų sudėti visus skaičius, o jų suma reikštų galutinę skaitmeninę pasirinkto žodžio vertę. Skaičius. Judėjai buvo suskaičiavę, kad pilnas ir slaptas Jahvės vardas buvo lygus skaičiui 72, o kabalistai, hebrajų skaičių žyniai, dar labiau viską komplikavo radę 72 Dievo vardus. Betanijoje mes dažnai iš to pasišaipydavome.

Deja, mūsų atvejis buvo gerokai painesnis, nes nežinojome net autoriaus vardo skaitmeninės reikšmės... jeigu jis apskritai turėjo vardą. Nebent paraidžiui sekdami eilėraščio nuorodomis jo vardą rastume ant kažkieno šono, o tas kažkas turi akis, tačiau į jo veidą negalime žiūrėti.

Ir su šia mįsle, sudėtingesne nei sfinkso, leidausi užliūliuojamas sapno.

11

Prieš antrąsias pamaldas punktualusis brolis Aleksandras pasirodė mano celėje. Besišypsantis ir laimingas, tarsi ką tik įstojęs į vienuolyną broliukas. Ko gera, bus susivokęs, kad ne kasdien iš Romos atvykęs mokslininkas dalijasi su juo svarbia paslaptimi, ir nusprendęs į valias tuo pasimėgauti. Tačiau man nedavė ramybės mintis: jis norėjo, kad viskas vyktų iš lėto, žingsnis po žingsnio, tarsi bijotų, jog staiga paslaptis išaiškės, o jis bus iki valios nepasimėgavęs. Tikriausiai dėl to, o gal norėdamas pratęsti malonumą turėti mane savo rankose, vienuoliūkštis nusprendė, kad aušros valandos – puikus laikas išpažinčiai. Žinoma, prieš tai jis pristatys man kitus bendruomenės narius.

Bramantės kupolo laikrodis išmušė penkias, kai bibliotekininkas patamsiais beveik tempte tempė mane bažnyčios link. Šventovė buvo priešingoje pusėje nei celės – šalia bibliotekos ir refektorijaus. Ją sudarė viena stačiakampė gana kuklaus dydžio nava, tūtos formos skliautas, laikomas granito kolonų, tikriausiai paimtų iš kokio nors romėnų mauzoliejaus, o sienos nuo grindų iki pat lubų buvo ištapytos freskomis geometriniais motyvais – spindulių apgaubtais skrituliais ir saulėmis. Man atrodė, kad ansamblis pernelyg perkrautas.

Atvykome per vėlai. Susispietę prieš pagrindinį altorių, apšviesti blausios dviejų didžiulių sietynų šviesos, Šventosios Marijos vienuoliai jau kalbėjo *tedeum*. Buvo šalta – garas, einantis iš vienuolių burnų, gaubė jų veidus tarsi kokia tiršta ir paslaptinga migla. Mudu su Aleksandru prisiglaudėme vienoje iš bažnyčios nišų ir stebėjome visus iš patogaus atstumo.

– Štai tas kampe, – šnabždėjo bibliotekininkas, rodydamas į paliegusį migdolinių akių ir pasišiaušusiais plaukais vienuolį, –

prioras Vičencas Bandelas. Tai tikras mokslo vyras. Jau daug metų ginčijasi su pranciškonais, gindamas Nekalto Marijos prasidėjimo teoriją... Nors dauguma mano, kad eina pralaimėjimo link.

– Jis studijavo teologiją?

– Žinoma, – nedvejodamas linktelėjo. – Jam iš dešinės, tas juodbruvas ilgakaklis berniukas – jo sūnėnas Matėjus.

– Taip, jau esu jį matęs.

– Visi mano, kad vieną gražią dieną jis taps garsiu rašytoju. O truputį toliau, prie zakristijos durų – broliai Andrejas, Džiuzepė, Luka ir Jakobas. Jie – broliai ne vien metaforiškai: tai vienos motinos sūnūs.

Žiūrėjau į tuos veidus stengdamasis įsiminti vardus.

– Minėjote, kad tik keli laisvai skaito ir rašo, tiesa? – atsargiai paklausiau.

Brolis Aleksandras nežinojo, kokį ketinimą slėpė šis klausimas. Jei sugebėtų tiksliai atsakyti, galėčiau iš karto atmesti galimų įtariamųjų skaičių. Juk Nelaimės Pranašas turėjo būti išsilavinęs, gerai įvaldęs daugelį mokslo sričių ir pažįstantis dožo palydą. Tuomet maniau, kad mano galimybės patirti fiasko šifruojant mįslę buvo gana realios, – vis dar negalėjau pamiršti paprasto žioplumo bandant atspėti muzikinį Leonardo galvosūkį, – tad jei viskas baigtųsi nesėkme, man neliktų nieko kita, tik pamėginti rasti autorių dedukcijos metodu. Arba pasikliauti sėkme.

Bibliotekininkas nužvelgė visus susirinkusiuosius, stengdamasis sutelkti savo žinias:

– Matysim... – numykė. – Brolis Guljelmas – virėjas, skaito ir deklamuoja poeziją. Benedetas, vienaakis – prioro nuodėmklausys ir sekretorius. Septyniolikmetis prarado kairiąją akį ankstesniame savo vienuolyne Kastelnuove per peštynes. Kai jo vienuolynas buvo sugriautas, persikėlė į Šventosios Marijos Maloningosios. Nuo tada nuolat prastai nusiteikęs. Ginčijasi dėl niekų, viskas, ką mes darome, jį erzina.

– O berniukas?

– Matėjus? Jau sakiau – rašo tarsi angelas. Jam dar tik dvylika, tačiau yra labai gabus ir smalsus vaikas... Nagi, žiūrėkime toliau, – bibliotekininkas vėl sumikčiojo. – Adrianą, Estebaną, Nikolą ir Jurgį aš išmokiau skaityti. Andreją su Džiuzepe – irgi.

Per tokį trumpą laiką galimų kandidatų sąrašas jau buvo perpildytas. Reikėjo pabandyti kitą strategiją.

– Sakykite, o kas tas gražuolis vienuolis, aukštas ir stiprus, kur stovi kairėje? – pasmalsavau.

– A! Tai Mauras Sforca, duobkasys. Visada bando pasislėpti kokiam nors vienuoliui už nugaros, tarsi bijotų būti atpažintas.

– Sforca?

– Taigi... Tai tolimas Liudviko Moro giminaitis. Jau senokai dožas paprašė mūsų paslaugos priimti jį į vienuolyną ir elgtis su juo kaip su vienu iš mūsų. Jis beveik nekalba. Ta baiminga mina, kurią matote, nedingsta nuo veido, o pikti liežuviai kalba, kad tai dėl įvykio su jo dėde iš motinos pusės – Džianu Galeadzu.

– Džianas Galeadzas? – pašokau. – Turite omeny Džianą Galeadzą Sforcą?

– Taip taip, teisėtas Milano dožas, miręs prieš trejetą metų. Tas pats, kurį nunuodijo Liudvikas, siekdamas sosto. Vargšelis brolis Mauras kaip tik slaugė Džianą Galeadzą prieš atvykdamas čia, ir yra žinoma, kad jis padavė tą gėralą iš karšto pieno, vyno, alaus ir arseniko, kuris sudegino dožo skrandį ir numarino vargšelį per trejetą agonijos dienų.

– Jis nužudė jį?

– Sakykime, kad juo buvo pasinaudota, darant nusikaltimą. Tačiau tai, – iškošė pro dantis patenkintas pagaliau gavęs mane nustebinti, – yra išpažinties paslaptis, juk suprantate.

Stengdamasis neatkreipti į save dėmesio, žiūrėjau į Maurą Sforcą, užjausdamas jį dėl liūdno likimo. Ne savo valia atsisakyti dvaro gyvenimo ir pakeisti jį šiuo, kur jo laukė tik šiurkš-

čios vilnos abitas, baltinių pamaina ir dvi poros sandalų – vaikinui turėjo būti be galo skaudus smūgis.

– Jis rašo?

Aleksandras neatsakė. Stumtelėjo mane būrelio link – ne tik prisijungti prie besimeldžiančiųjų, bet ir pasidalyti bendra šiluma. Abatas, pamatęs mane, pasisveikindamas linktelėjo ir tęsė pamaldas. Jos truko, kol pirmasis saulės spindulys pažvelgė per rozetės formos vitražą, esantį virš pagrindinių durų. Negalėčiau sakyti, kad mano pasirodymas būtų ką nors nustebinęs, nes, išskyrus priorą, ereliško profilio ir pažiūrėti labai dėmesingą žmogų, abejoju, kad nors vienas vienuolis būtų atkreipęs į mane dėmesį. Pastebėjau, kad tėvas Bandelas griežtai mostelėjo mano dėmesingam palydovui, o pastarasis, pasijutęs nejaukiai, žengtelėjo į kitą pusę.

O kai prioras pradėjo laiminti nuo altoriaus visus susirinkusiuosius, brolis Aleksandras paskubino mane atsiskirti nuo būrio ir sekti paskui jį iki ligoninės galerijos.

Tą valandą keletas nakvojusiųjų ligoninėje dar miegojo, o raudonų plytų kiemas atrodė gana niūrus.

– Vakar sakėte, kad gerai pažįstate maestro Leonardą... – tariau. Maniau, laikinos paliaubos manęs neklausinėti jau baigėsi.

– Kas čia jo nepažįsta! Tas žmogus – stebuklas! Gana keistas stebuklas, vienintelis toks Dievo kūrinys.

– Keistas?

– Na, sakykime, gana nedrausmingų įpročių. Niekada negali suprasti, ar jis ateina, ar išeina, ar pasirengęs tapyti refektorijuje, ar tik nori pamąstyti prie savo kūrinio ir rasti tinko trūkumų ar klaidų savo personažų bruožuose. Kartais praleidžia dienų dienas su savo *taccuini** rankose ir nuolatos kažką žymisi.

– Smulkmeniškas?

* Taccuini (*it.*) – užrašų knygelė. *Aut.*

– Ne, ne. Jis nesuvaldomas ir nenuspėjamas, tačiau nepasotinamai smalsus. Per tą laiką, kol dirba refektorijuje, nuolat išgalvoja visokiausių beprotybių palengvinti vienuolyno gyvenimą: automatinius kastuvus daržo dirvai plėšti, vandentiekį, tiekiantį vandenį tiesiai į celes, balandines, kurios pačios išsikuopia...

– Juk jis tapo „Paskutinę vakarienę", tiesa? – pertraukiau.

Bibliotekininkas žengė prie nuostabaus granito šulinio rentinio, puošiančio ligoninės galeriją, ir pažvelgė į mane, tarsi būčiau nukritęs iš dangaus:

– Juk dar jos nematėte, ar ne? – nusišypsojo, lyg nujausdamas atsakymą. Tarsi mano būsena jam keltų gailestį. – Tai, ką maestro Leonardas tapo refektorijuje, nėra „Paskutinė vakarienė", tėve Augustinai. Tai yra *Paskutinioji vakarienė.* Jūs viską suprasite, kai ją pamatysite.

– Taigi jis yra keistas asmuo, tačiau virtuozas.

– Pats pamatysite, – patikslino. – Kai metras Leonardas prieš trejus metus atvyko į šiuos namus ir pradėjo parengiamuosius darbus savo *Cenacolo*, prioras juo nelabai pasitikėjo. Kadangi aš esu Šventosios Marijos vienuolyno archyvų saugotojas ir atsakau už mūsų būsimąjį *scriptorium*, buvau įpareigotas parašyti į Florenciją ir sužinoti, ar toskanietis patikimas menininkas, ar nepriekaištingai atlieka savo darbą, ar baigia užsakymą laiku. O gal tai vienas iš tų laimės ieškotojų, kurie meta darbą vos įpusėję, ir paskui su jais reikia bylinėtis, kad kaip nors baigtų tai, ką pradėję.

– Bet, jeigu aš neklystu, jis atvyko su asmenine dožo rekomendacija.

– Tiesa. Tačiau mūsų abatui tai neatrodė pakankama garantija.

– Gerai, tęskite. Ką išsiaiškinote? Ar jis tikslus, ar aplaidus?

– Ir viena, ir kita!

Patraukiau pečiais.

– Ar nesakiau, kad jis keistas? Kaip dailininkas, be abejo, yra talentingiausias iš gyvenusiųjų šiame pasaulyje, tačiau pasižymi labai maištingu būdu. Jam be galo sunku laiku baigti kūrinį, –

tiesą sakant, niekada nėra laiku atlikęs užsakymo. O blogiausia – visiškai nekreipia dėmesio į savo užsakovų nurodymus. Visada tapo tai, ką pats nori.

– Negali būti.

– Bet taip yra, tėve. Šventojo Donato Skopeto vienuolyno, esančio šalia Florencijos, vienuoliai prieš penkiolika metų užsakė paveikslą mūsų Viešpaties gimimo tema... o jis dar nebaigtas! Ir žinote, kas blogiausia? Kad Leonardas pakeitė tą sceną iki leistinos ribos. Užuot nutapęs garbinančius kūdikėlį Jėzų piemenėlius, maestro pradėjo paveikslą, pavadintą „Išminčių pagarbinimas"*, su gausybe keistų personažų, arklių, žmonių, keistai grūmojančių dangui, kurių nė vienoje Evangelijoje nė su žiburiu nerasi.

Sutvardžiau drebulį.

– Ar tikrai?

– Niekada nemeluoju, – krūptelėjo. – Bet turite žinoti, kad ir tai dar niekis.

Niekis? Jei tai, ką minėjo brolis Aleksandras, buvo tiesa, Nelaimės Pranašas dar per menkai vertino savo būgštavimus, – tas velnias Da Vinčis jau prieš atvykdamas į Milaną manipuliavo meno kūriniais. Keletas šykščių frazių, skaitytų anoniminiuose laiškuose, staiga nugriaudėjo mano galvoje tarsi perkūnija, žadanti audrą. Leidau jam tęsti.

– Tai ne tik paprastas garbinimas. Juk paveiksle nėra net Betliejaus žvaigždės! Ar jums neatrodo keista?

– O ką jūs apie tai manote?

– Aš? – Marmuriniai brolio Aleksandro skruostai įgavo švelnią persiko spalvą. Jis susidrovėjo išgirdęs, kad mokytas iš Romos atvykęs žmogus taip susidomėjo kuklia jo nuomone. – Tiesą sakant, nežinau, ką ir manyti. Kaip jau minėjau, Leonardas

* Dabar saugomas Florencijoje, Uficių galerijoje. *Leid.*

tikrai nepaprastas žmogus. Manęs visiškai nestebina, kad juo susidomėjo Inkvizicija...

– Inkvizicija?

Vėl skrandyje pajutau gumulą. Per tą trumpą bendravimo laiką brolis Aleksandras įgudo mane stulbinti. O gal aš tapau labiau pažeidžiamas? Šventosios inkvizicijos paminėjimas privertė mane pasijusti kaltą. Kaip anksčiau apie tai nepagalvojau? Kaip man neatėjo į galvą prieš atvykstant į Milaną pasirausti *Sacra Congregazione** archyvuose?

– Leiskite papasakoti viską, – išpylė su įkarščiu, tarsi jam labai patiktų raustis savo atminty, ieškant panašių dalykų. – Palikęs savo „Išminčių pagarbinimą" nebaigtą, Leonardas persikėlė į Milaną ir gavo užsakymą iš Nekalto prasidėjimo brolijos, na žinote, broliai pranciškonai, Pranciškaus Didžiojo sekėjai, su kuriais mūsų prioras nuolatos bylinėjasi. Štai ten toskanietis susidūrė su tomis pačiomis bėdomis kaip ir Florencijoje.

– Ir vėl?

– Žinoma. Metras Leonardas turėjo nutapyti triptiką Brolijos koplyčios didžiajam altoriui kartu su broliais Ambrozijumi ir Evandželistu de'Predisu. Visi trys pasidalijo du šimtus eskudų, jiems sumokėtų avansu, ir kiekvienas užsiėmė savo altoriaus paveikslo dalimi. Toskanietis dirbo su centrine plokšte. Jo užduotis buvo nutapyti Mergelę Mariją, apsuptą pranašų, o kiti turėjo vaizduoti giedančių angelų chorus.

– Galite nebetęsti: jis nebaigė darbo...

– Taigi kad ne. Šįkart metras Leonardas baigė savo dalį, tačiau visai ne taip, kaip jo buvo prašyta. Paveiksle niekur nebuvo matyti pranašų. Priešingai, jis nutapė Mergelę oloje, kartu su kūdikėliu Jėzumi ir šventuoju Jonu**. Tas nutrūktgalvis patikino vienuolius, kad jo paveikslas vaizdavo abiejų kūdikių susiti-

* Sacra Congregazione (*it.*) – Šventoji draugija. *Vert.*

** „Madona grotoje", dabar esanti Luvre. *Leid.*

kimą, įvykusį, kai Jėzaus šeima bėgo į Egiptą. Bet tai vis tiek nesutampa nė su viena iš evangelijų!

– Ir, žinoma, jis buvo apskųstas Šventajai inkvizicijai.

– Taip. Tačiau ne dėl tos priežasties, kurią turite omeny. Morui tarpininkaujant, procesas buvo nutrauktas, o jis atleistas nuo teismo.

Suabejojau, ar verta dar klausinėti. Juk galiausiai jis troško sužinoti viską apie man pateiktą mįslę. Tačiau negaliu neigti, kad mane labai suintrigavo tai, ką išgirdau:

– O dėl ko jį apskundė Inkvizicijai?

– Kad Leonardas, tapydamas savo kūrinį, sėmėsi įkvėpimo iš *Apocalipsis Nova*.

– Negirdėjau kalbant apie tokią knygą.

– Tai eretiškas tekstas, parašytas vieno seno jo draugo pranciškono Žoao Mendeso da Silvos, žinomo ir kaip Amadėjus iš Portugalijos, mirusio Milane tais metais, kai Leonardas baigė tapyti savo altoriaus paveikslą. Tas Amadėjus išleido pamfletą, kuriame bandė įrodyti, kad tikrieji pagrindiniai Naujojo Testamento veikėjai buvo Mergelė Marija ir šventasis Jonas, o ne Kristus.

Apocalipsis Nova. Įsiminiau tą pavadinimą, kad galėčiau pridėti jį prie galimos ataskaitos apie Leonardo erezijas.

– O kaip vienuoliai suprato, kad egzistuoja ryšys tarp *Apocalipsis Nova* ir Leonardo paveikslo?

Bibliotekininkas nusišypsojo.

– Juk tai labai akivaizdu. Paveikslas vaizduoja Mergelę Mariją su kūdikėliu Jėzumi ir angelą Gabrielių šalia Jono Krikštytojo. Jėzus turėtų laiminti savo pusbrolį Joną, tačiau tame paveiksle viskas kaip tik atvirkščiai! Be to, Mergelė Marija, užuot spaudusi glėbyje savo pirmagimį, laiko globėjiškas rankas virš Krikštytojo. Dabar suprantate? Leonardas nutapė Joną ne tik pripažintą Mergelės, bet ir laiminantį patį Kristų, šitaip demonstruojant savo pranašumą prieš Mesiją.

Teko tik entuziastingai pasveikinti brolį Aleksandrą.

– Esate įgudęs stebėtojas, – pasakiau. – Jūs nušvietėte šio Viešpaties tarno protą. Esu jums skolingas, broli.

– Jei manęs klausiate, aš atsakau. Tai įžadas, kurio visada laikausi.

– Kaip ir pasninko?

– Taip. Kaip pasninko.

– Žaviuosi jumis, broli. Iš tikrųjų.

Bibliotekininkas pasipūtė tarsi povas ir, kol šviesa pamažu vijo šėšėlius iš galerijos, išplėšdama iš prieblandos bareljefus ir ornamentus, pagaliau ryžosi nutraukti laukimą, kuriam buvo trumpai pasidavęs:

– Tai ar leisite man padėti jums išnarplioti tas mįsles?

12

Tada nesumojau ką atsakyti.

Be brolio Aleksandro, gana dažnai kalbėdavausi su kitu vienuoliu – prioro sūnėnu Matėjumi. Buvo dar vaikas, tačiau daug protingesnis ir smalsesnis nei kiti jo amžiaus berniukai. Galbūt dėl to jaunasis Matėjus negalėjo atsispirti pagundai nuolat prieiti prie manęs paklausinėti, koks gyvenimas Romoje. Didžiojoje Romoje.

Nežinau, ką jis sau įsivaizdavo – gal daugybę Popiežiaus rūmų, nesibaigiančias bažnyčių ir vienuolynų alėjas, tačiau atsilygindamas už dosnius mano pasakojimus pasidalijo pastebėjimais, privertusiais mane suabejoti gerais bibliotekininko ketinimais.

Juokdamasis papasakojo, koks vienintelis dalykas galėjo išvesti iš kantrybės jo dėdę priorą.

– Ir kas gi tai? – paklausiau susidomėjęs.

– Pamatyti brolį Aleksandrą ir Leonardą, pasiraitojusius rankoves brolio Guljelmo virtuvėje ir pjaustančius salotas.

– Leonardas lankosi virtuvėje?

Iš nuostabos beveik netekau žado.

– Ką? Tai kad jis daugiau nieko ir neveikia! Kai tik mano dėdė nori jį rasti, žino, kad virtuvė yra jo mėgstamiausia slėptuvė. Galėtų dienų dienas neįmerkti į dažus nė vieno teptuko, tačiau nepajėgia atsispirti pagundai apsilankyti pas mus ir smaksoti valandų valandas prie ugniakuro. Ar nežinojote, kad Leonardas Florencijoje turėjo užeigą, kurioje pats dirbo virėju?

– Ne.

– Jis pats man pasakojo. Vadinosi „Sandro ir Leonardo trijų varlių vėliava“.

– Tikrai?

– Žinoma! Jis sakė, kad įsirengė užeigą kartu su savo draugu, irgi dailininku, Sandru Botičeliu.

– O kas nutiko vėliau?

– Nieko! Klientams nepatiko jų daržovių troškiniai, ančiuviais įdarytos kopūstų galvos ir patiekalas iš agurkų bei salotų lapų, supjaustytų taip, kad būtų panašu į varlę.

– Čia jis irgi ruošia tą patį?

– Na, – Matėjus nusišypsojo, – mano dėdė neleidžia. Kai tik atvyko į vienuolyną, jo mėgstamiausias užsiėmimas yra daryti įvairiausius bandymus su mūsų maisto atsargomis. Sako, norįs rasti meniu „Paskutinei vakarienei". Kad patiekalai, esantys ant stalo, yra tokie pat svarbūs kaip ir apaštalų portretai... ir nesivaržydamas jau kelinta savaitė kviečiasi pameistrius bei draugus valgyti prie didžiulio stalo, pastatyto refektorijuje, ir kartu tuština vienuolyno vyno rūsius*.

– O brolis Aleksandras jam padeda?

– Brolis Aleksandras? – pakartojo. – Jis vienas iš tų, kurie valgo prie to stalo! Leonardas sako, kad valgančiųjų stebėjimas jam padeda suvokti personažus, įsivaizduoti, kaip jie valgys, bet niekas nematė jo, veikiančio ką kita, kaip tik šlamščiančio mūsų atsargas!

* Egzistuoja istorinis šios Leonardo veiklos liudijimas. Vičenco Bandelo laiškas, adresuotas Liudvikui Morui, datuojamas 1496-ųjų Didžiąja savaite. Laiške rašoma: „Mano pone, jau praėjo daugiau nei dvylika mėnesių kaip atsiuntėte man maestro Leonardą atlikti užsakymą, ir per visą tą laiką jis nenubrėžė nė brūkšnio mūsų sienoje. Tačiau per tą laiką, mano pone, priorato vienuolyno rūsiai patyrė didžiulių nuostolių ir dabar jau yra beveik visiškai sausi, nes maestro Leonardas primygtinai reikalauja, kad būtų išragautos visos vynų rūšys, kol ras tinkamą savo meistriškam darbui; jis nesutinka ragauti jokio kito. Per visą tą laiką mano vienuoliai vaikščioja alkani, nes maestro Leonardas dieną naktį naudojasi mūsų virtuve, reikalaudamas ruošti patiekalus, kurie jam patinka ir kurių jam reikia Velykų stalui, tačiau visuomet yra nepatenkintas, be to, dukart per dieną susisodina savo mokinius ir pameistrius juos valgyti. Mano pone, maldauju, malonėkite paskubinti maestro Leonardą greičiau tapyti savo kūrinį, nes jo ir jo šutvės buvimas čia gresia mums visišku skurdu". *Aut.*

Matėjus linksmai nusijuokė.

– Tiesą sakant, – pridūrė, – mano dėdė jau keletą kartų rašė dožui, protestuodamas prieš šitokį toskaniečio naudojimąsi mūsų gerumu, tačiau dožas neatkreipė nė mažiausio dėmesio. Jei taip tęsis ir toliau, Leonardas paliks mus be derliaus.

13

Tryliktoji diena, penktadienis, niekada milaniečių nežavėjo. Labiau nei kiti lotynai, pasiduodantys prancūzų prietarams, jie siejo penktosios savaitės dienos ir pranašiškos vietos, kurią užėmė Judas prie Paskutinės vakarienės stalo, sutapimą su liūdnais prisiminimais. Dar gana neseniai – tūkstantis trys šimtai septintųjų spalio tryliktąją Prancūzijoje Pilypo Ketvirtojo Gražiojo įsakymu buvo suimti tamplieriai. Ta diena buvo penktadienis. Riterius tuomet apkaltino atsižadėjus Kristaus, spjaudžius į Nukryžiuotąjį, nešvankiai bučiavusis šventyklose ir keisto stabo, vadinamo Bafometu, garbinimu. Nelaimė, ištikusi baltųjų apsiaustų riterius, buvo tokia didžiulė, kad nuo tada kiekvienas penktadienis, tryliktoji diena, buvo laikomas nešančiu nelaimę.

Tūkstantis keturi šimtai devyniasdešimt septintųjų sausio tryliktoji neatrodė būsianti išimtis.

Vidurdienį skystoka minia apgulė Šventosios Martos vienuolyno vartus. Dauguma tų žmonių anksčiau uždarė savo šilko, kvepalų ar vilnos parduotuvėles Verdzaro aikštėje, už katedros, nenorėdami praleisti ženklo. Visi atrodė susijaudinę. Žinia, atvedusi juos čia, buvo tokia: dar prieš saulėlydį Viešpaties tarnaitė Veronika da Binasko atiduos savo sielą Dievui. Tai išpranašavo ji pati, didžiuodamasi kaip ir anksčiau, kai jos pranašautos nelaimės išsipildydavo. Jai skirdavo audiencijas princai ir popiežiai, daugelis ją laikė šventąja, o paskutinis jos žygdarbis vos prieš du mėnesius pasibaigė išvarymu iš Moro rūmų. Pikti liežuviai plakė, kad ji pasiprašė priimama donos Beatričės d'Este, norėdama pranešti, koks nelemtas likimas jos laukia, o toji įsiutusi liepė uždaryti ją vienuolyne, kad daugiau nebematytų pranašautojos.

Markas d'Odžionas, mylimiausias Leonardo mokinys, ją labai gerai pažinojo. Dažnai matydavo vienuolę ir toskanietį besišnekučiuojančius. Leonardui patiko diskutuoti su dievobaiminga moteriške apie jos keistas vizijas, susijusias su Mergele Marija. Ne tik žymėdavosi sąsiuvinyje tai, ką jam pasakodavo, bet ne kartą klausydamasis piešdavo jos angeliškai skausmingo veido eskizus, kuriuos vėliau stengdavosi panaudoti savo paveiksluose. Deja, jei tik sesuo Veronika neklydo, tie pokalbiai aną penktadienį turėjo nutrūkti visam laikui. Dar prieš pietus Markas atsitempė toskanietį prie dievobaimingosios moteriškės mirties patalo, jausdamas, kad jiems liko labai nedaug laiko.

– Labai jums dėkoju, kad nusprendėte ateiti. Sesuo Veronika irgi bus dėkinga už galimybę paskutinį kartą jus matyti, – sušnibždėjo mokinys mokytojui.

Leonardas, paveiktas smilkalų ir aliejų kvapo, pasklidusio mažytėje celėje, lyg užkerėtas žiūrėjo į marmurinį vienuolės veidą.

– Nemanau, kad galėčiau kuo nors jai padėti, – pasakė.

– Žinau, mokytojau. Tai ji norėjo būtinai jus pamatyti.

– Ji?

Leonardas palenkė galvą ir jo ausis atsidūrė greta mirštančiosios lūpų. Jos kurį laiką virpėjo, tarsi šnabždėtų vos girdimą litaniją. Šventosios Martos bažnyčios klebonas, jau suteikęs seseriai Veronikai paskutinį patepimą ir dabar šalia jos kalbantis rožinį, leido svečiui prisiartinti.

– Vis dar tapote savo paveiksluose dvynius?

Maestro apstulbo. Vienuolė jį pažino, net nesiteikdama atsimerkti.

– Piešiu tai, ką moku, seserie.

– Ak, Leonardai! – sušnibždėjo. – Nemanykite, kad aš nesuprantu, kas jūs toks. Aš tai puikiai žinau. Nors manau, kad esant tokios padėties jau neverta su jumis kivirčytis.

Sesuo Veronika kalbėjo labai lėtai ir vos girdimai, tad toskaniečiui buvo gana sunku sekti jos mintis.

– Mačiau jūsų altorių Šventojo Pranciškaus bažnyčioje, jūsų madoną.

– Ir jums patiko?

– Mergelė Marija – taip. Jūs turite didžiulį talentą. Tačiau dvyniai man nepatiko... Sakykite, ar jau pataisėte paveikslą?

– Taip, seserie. Būtent taip, kaip manęs prašė broliai pranciškonai.

– Jūs garsėjate kaip užsispyrėlis, Leonardai. Šiandien man sakė, kad ir vėl tapote dvynius dominikonų refektorijuje. Tai tiesa?

Leonardas nustebęs išsitiesė.

– Jūs matėte *Cenacolo*, seserie?

– Ne. Tačiau apie jūsų darbą labai daug kalbama. Turėtumėte tai žinoti.

– Aš jau sakiau jums, seserie Veronika: tapau tik tai, kuo neabejoju.

– Tai kodėl su tokiu užsispyrimu vaizduojate dvynius savo bažnytiniuose darbuose?

– Todėl, kad jie egzistavo. Andrius ir Simonas buvo broliai. Tai tvirtina šventasis Augustinas ir kiti didieji teologai. Apaštalą Jokūbą labai dažnai painiodavo su Jėzumi dėl nepaprasto juodviejų panašumo. Nieko neišsigalvojau. Tai parašyta.

Vienuolė jau nebešnibždėjo.

– Ak, Leonardai! – sušuko. – Nedarykite tos pačios klaidos kaip Šventojo Pranciškaus vienuolyne! Dailininko misija – ne stengtis suklaidinti tikintįjį, o aiškiai pavaizduoti jam patikėtus personažus.

– Klaidos? – Leonardas pats to nejausdamas pakėlė balsą. Markas, klebonas ir abi vienuolės, budėjusios prie mirštančiosios, sužiuro į jį. – Kokios klaidos?

– Nagi, maestro! – piktai sumurmėjo mirštančioji. – Argi nebuvote apkaltintas supainiojęs savo paveiksle šventąjį Joną su Jėzumi? Ar kartais nenutapėte jų, tarsi būtų du vandens lašai? Argi jie neturi panašių garbanotų plaukų, tokių pat apvalių

skruostų ir beveik vienodos minos? Argi jūsų paveikslas nepaskatino painioti Joną su Kristumi?

– Šį kartą to nebus, seserie. Tik ne *Cenacolo.*

– Bet man sakė, kad nutapėte Jokūbą lygiai tokio pat veido kaip Jėzų!

Visi išgirdo sesers Veronikos protestą. Markas, kuris vis dar vylėsi įrodyti mokytojui mokąs šifruoti jo kūrinių paslaptis, sukluso.

– Neįmanoma jų supainioti, – atsakė Leonardas. – Jėzus yra mano naujo kūrinio ašis. Tai tarsi milžiniška A sienos vidury. Didžiulė alfa. Tai visos mano kompozicijos pradžia.

D'Odžionas susimąstęs pasiglostė smakrą. Kaip jis anksčiau nesuprato? Kai įsivaizduoji „Paskutinę vakarienę", Jėzus tikrai panašus į milžinišką A raidę.

– A raidė? – sesuo Veronika pritildė balsą. Tai ją nustebino. – Gal galima sužinoti, ką šį kartą paslėpėte savo kūrinyje, Leonardai?

– Nieko, ko tikrai tikintys negalėtų perskaityti.

– Dauguma gerų krikščionių nemoka skaityti, maestro.

– Dėl to jiems ir tapau.

– Ir tai suteikė jums teisę pavaizduoti save tarp dvylikos apaštalų?

– Įkūniju kukliausiąjį iš jų visų, seserie. Pavaizdavau save kaip Judą Tadą, beveik stalo gale, kaip omegą, kuri yra pačioje pabaigoje, po alfos.

– Omega? Jūs?.. Atsargiau, metre. Jūs pernelyg ambicingas, ir puikybė gali pražudyti jūsų sielą.

– Ar tai pranašystė? – ironiškai paklausė.

– Nesišaipykite iš šios senės ir išklausykite mano spėjimą. Viešpats man davė aiškų ženklą, kas turi įvykti. Privalote žinoti, Leonardai, kad ne aš vienintelė atiduosiu šiandien savo sielą Amžinajam Tėvui, – pasakė. – Keli iš tų, kuriuos vadinate tikraisiais tikinčiaisiais, palydės mane į Paskutiniojo Teismo vietą. Ir labai bijau, kad jie nepelnys Aukščiausiojo malonės.

Markas d'Odžionas susijaudinęs pažvelgė į sunkiai alsuojančią seserį Veroniką.

– Tačiau jūsų dar laukia ilgas gyvenimas, kad suspėtumėte atgailauti ir išgelbėti savo sielą.

14

Niekada nepajėgsiu pakankamai atsidėkoti broliui Aleksandrui, tiek daug man pagelbėjusiam po ano mūsų pasivaikščiojimo. Išskyrus jį ir jaunąjį Matėjų, kartais apsilankantį bibliotekoje pasidomėti, kaip sekasi darbas vienuoliui, atvykusiam iš Popiežiaus miesto, beveik su niekuo nepersimesdavau nė vienu žodžiu. Kitus brolius matydavau tik pietų metu laikinai įrengtame valgomajame šalia Didžiosios galerijos ir kartais bažnyčioje, per pamaldas. Tačiau ir vienur, ir kitur galiojo tylos įstatymas, tad užmegzti kokius nors santykius nebuvo taip paprasta. O bibliotekoje viskas buvo kitaip. Brolis Aleksandras palikdavo už durų savo atšiaurumą, rodomą saviesiems, ir paleisdavo liežuvį, kurį prikąsdavo kitose vienuolyno patalpose. Bibliotekininkas buvo kilęs iš Ričio, nuo Trasimeno ežero, arčiau Romos nei Milano, ir tai tarsi pateisino jo atsiskyrimą nuo kitų vienuolių, o manyje jis matė beveik savo kraštietį, kuriam reikėjo jo globos. Nors niekada nepastebėjau, kad pats ką nors valgytų, man kasdien pristatydavo vandens, keletą kvietinių paplotėlių, menkų kaip duonos kriaukšlys (brolio Guljelmo rinktinis patiekalas, paslapčia nukniauktas man), net parūpindavo aliejaus lempelei, vos kilus grėsmei, kad senasis baigsis. Ir visa tai – supratau daug vėliau – nenorint nutolti nuo manęs ir tikintis, kad šis nelauktas svečias staiga pajus norą kam nors išsikalbėti ir atskleis naujas savo paslapties detales. Manau, Aleksandras juo toliau, juo labiau to tikėjosi. Aš jam kartodavau, kad vaizduotė šifruojant mįsles nėra geras sąjungininkas, tačiau jis tik šypsodavosi, žinoma, neabejodamas, kad jo gabumai kada nors duos naudos.

Išskirtinis jo bruožas buvo nepaprastas humaniškumas. Greitai brolis Aleksandras tapo geru mano draugu. Visada buvo ša-

lia, kai reikėjo. Guosdavo, kai iš įsiūčio sviesdavau ant grindų plunksną, nusivylęs, kad vis dar nėra jokių rezultatų, drąsindavo nenuleisti rankų ir toliau narplioti tą velnišką mįslę. Tačiau *Oculos ejus dinumera* nepasidavė jokioms pastangoms. Net suteikdamas raidėms skaičių vertę susidūriau tik su dar didesne painiava. Trečią nemigos ir nevilties parą brolis Aleksandras ne tik buvo matęs eiles, bet ir mokėjo jas atmintinai, žaisdavo su jomis, dėliodavo suraukęs kaktą ir ieškodavo, kurioje vietoje slepiasi kodas. Kaskart radus ką nors aiškesnio toje rašliavoje, jo veidas nušvisdavo iš pasitenkinimo. Atrodydavo, kad jo aštrūs veido bruožai staiga sušvelnėja ir griežta grimasa virsta džiūgaujančio vaiko mina. Vienu iš tokių džiugių momentų sužinojau, kad raidžių ir skaičių galvosūkiai buvo jo mėgstamiausi. Nuo tada, kai perskaitė Raimundą Lulijų, knygos *Ars Magna* apie slaptuosius kodus autorių, vien tik tuo ir gyveno. Tiesą sakant, tas *gufo** buvo nesibaigiantis staigmenų šaltinis. Atrodė, jis žino viską. Kiekvieną svarbesnį kriptografijos veikalą, kiekvieną kabalistų traktatą, visus Biblijos skyrius. Tačiau teorinis pasiruošimas nedavė mums didelės naudos...

– Taigi, – sumurmėjo vieną iš vakarų, kai visas vienuolynas virte virė rengdamasis donos Beatričės laidotuvėms. – Jūs tikrai manote, kad turėtume suskaičiuoti kokio nors vienuolyne esančio paveikslo ar skulptūros akis, ir viskas būtų aišku? Negi tikitės, kad viskas taip paprasta?

Draugiškai patapšnojau jam rankas ir patraukiau pečiais. Ką galėjau atsakyti? Kad tik to dar neišbandėme? Bibliotekininkas stebėjo mane pelėdiškomis akimis, glostydamasis kampuotą smakrą. Bet jis, kaip ir aš, nelabai tikėjo ta galimybe. Tam turėjome priežasčių. Jei vardo skaičiaus reikėjo ieškoti vieno iš portretų akyse – ar švenčiausiosios Mergelės Marijos, ar šventojo

* Apuokas. Taip vadindavo naktimis nemiegančius vienuolius arba tuos, kuriems būdavo nesunku atsikelti rytmetinėms pamaldoms. *Aut.*

Dominyko, ar šventosios Onos – vis tiek būtume patekę į aklavietę. Galiausiai neatrodė realu rasti tikrinį vardą iš vienos ar dviejų raidžių, – toks būtų rezultatas, jei skaičiuotume bet kurio iš Šventosios Marijos vienuolyno šventųjų, pavaizduotų paveiksluose, akis. Be to, nė vienas iš bendruomenės vienuolių tikrai neturėjo tokio trumpo vardo ar pravardės. Joks *Io, Eo, Au* ar kas nors panašaus ten negyveno. Niekas neturėjo net vardo *Job*, tik iš trijų raidžių, tačiau ir tai būtų mums menka pagalba. Šventosios Marijos vienuolyne nebuvo jokio *Noe*, *Lot*, o jei ir būtų buvęs, kokiame veide būtume galėję rasti tris akis ir priskirti tą vardą laiškų autoriui?

Staiga man šovė į galvą viena mintis. O jei mįslėje nekalbama apie žmogiškosios būtybės akis? Jei autorius turėjo omeny drakoną ar hidrą su septyniomis galvomis ir keturiolika akių, arba kokią kitą baidyklę, nutapytą kurios nors salės šoninėje sienoje?

– Bet tokių monstrų Šventosios Marijos vienuolyne niekur nėra, – nukirto brolis Aleksandras.

– Tokiu atveju galbūt klystame. Gal ta figūra, kurios akis privalome suskaičiuoti, yra ne vienuolyne, o kitame pastate. Gal kokiame bokšte, rūmuose, kitoje arti esančioje bažnyčioje...

– Tikrai, tėve Augustinai! Mes jį jau turime! – Bibliotekininko akys sužaibavo iš susijaudinimo. – Dar nesuprantate? Tekste minimas ne žmogus ir ne gyvūnas, o pastatas!

– Pastatas?

– Žinoma! Dieve mano, kokie mes žiopli! Juk aišku kaip dieną! *Oculos* juk reiškia ne tik akis, bet ir langus. Apskritus langus. O Šventosios Marijos bažnyčioje jų apstu!

Bibliotekininkas kažką pakeverzojo ant popieriaus skiautės. Tai buvo greitas alternatyvus vertimas, įžiebęs viltį. Jei buvome teisingame kelyje, tuomet visą laiką sprendimas buvo mums prieš nosis. Anot *gufo,* „suskaičiuok jo akis, bet nežiūrėk į jo veidą“ galėjo reikšti ir „suskaičiuok jo langus, bet nežiūrėk į jo fasadą“.

Reikėjo pripažinti: teksto vertimas, nors ne visai tikslus, turėjo prieloškiamą prasmę.

Išorinėje Šventosios Marijos bažnyčios pusėje iš tikrųjų buvo pilna apskritų langų, sukurtų Gvinifortės Solario, ir šiek tiek pataisytų grynu lombardišku stiliumi, taip mėgstamu Moro. Jų buvo visur – net įterptų į naujutėlį bramantiškąjį kupolą, po kuriuo aš jau savaitę meldžiausi. Ar galėjo būti taip paprasta? Brolis Aleksandras nė kiek neabejojo:

– Matote? Tai šoninis fasadas, tėve Augustinai! – vėl ėmėsi įrodinėti. – Antras sakinys tai patvirtina: *In latere nominis mei rinvenies*. Reikia ieškoti vardo skaičiaus ant šono! Suskaičiuoti šoninio fasado langus, nekreipiant dėmesio į pagrindinio fasado langus! Štai ten ir rasime skaičių!

Tai buvo geriausias visos mano viešnagės Milane momentas.

15

Niekas neatkreipė dėmesio.

Nė vienas iš pardavėjų, pinigų keitėjų ar vienuolių, kurie tą saulėlydžio valandą vaikštinėjo aplink Šventojo Pranciškaus Didžiojo vienuolyną, nepastebėjo keistos žmogystos, prastos ir varganai apsirengusios, kuri greitai įsmuko į pranciškonų bažnyčią. Buvo šventės išvakarės, turgaus diena, ir milaniečiams pakako rūpesčių dėl maisto ir namų apyvokos daiktų prieš artėjančias oficialaus gedulo dienas. Be to, žinia apie sesers Veronikos da Binasko mirtį apskriejo miestą tarsi žaibas, ji užėmė daugiausia visų pokalbių laiko ir skatino diskusijas apie tikrąsias aiškiaregės galias.

Tokiomis aplinkybėmis visiškai suprantama, kad kažkoks valkata prasmuko nepastebėtas.

Tačiau tie mulkiai dar kartą suklydo. Žmogus, įėjęs į Šventojo Pranciškaus bažnyčią, nebuvo paprasčiausias elgeta. Jo keliai buvo pamėlę nuo ilgų klūpojimo valandų, o galvoje kruopščiai išskusta tonzūra rodė pamaldumą. Tai buvo dievobaimingas, tyros širdies žmogus, jis peržengė pranciškonų bažnyčios didžiųjų vartų slenkstį virpėdamas, kad prietaringi miestelėnai, tikriausiai dar neatsigavę po sesers Veronikos pranašysčių, jo nedemaskuotų.

Jis labai lengvai galėjo įsivaizduoti būsimą įvykių eigą: kas nors ilgai nelaukęs nubėgs pasakyti zakristijonui, kad šventovėje pasirodė dar vienas išmaldos prašytojas. Tas savo ruožtu praneš diakonui, o pastarasis – budeliui. Jau daugelį savaičių vykdavo panašūs dalykai, bet niekas pernelyg tuo nesirūpino. Apsimetėliai elgetos, patekę į bažnyčią pirmiau nei jis, išnykdavo kaip dūmas. Todėl buvo tikras, kad gyvas iš ten neišeis.

Tačiau, nepaisant to, buvo pasirengęs su malonumu sumokėti tokią kainą...

Nė neatsikvėpęs, žmogus nuplyšusiais drabužiais praėjo dvigubą suolų eilę šalia pagrindinės navos ir nuskubėjo prie didžiojo altoriaus. Bažnyčioje nesimatė nė gyvos dvasios. Juo geriau. Jis tarsi jautė Švenčiausiojo buvimą. Niekada nejautė esąs taip arti Dievo. Jis buvo šalia. Kaip kitaip paaiškinti, kad tokią valandą šviesa, peršviečianti vitražus, kaip tik išryškino visas stebuklo detales? Piligrimas taip ilgai laukė minutės, kai atsistos priešais šį altorių ir prisieks amžiną ištikimybę *Opus Magnum**, kad iš susijaudinimo akys paplūdo ašaromis. Ir ne veltui. Galiausiai jam buvo leista pamatyti altoriaus paveikslą. Tik keletas milaniečių žinojo tikrąjį jo pavadinimą: *Maestà***.

Ar tai kelio galas?

Apsimetėlis valkata nujautė.

Atsargiai prisiartino. Daugybę kartų buvo klausęs pasakojimų apie Kūrinį, ir dabar visi balsai, kadaise pranešę apie paslėptas detales, apie tikrąjį jo skaitymo raktą, tarsi užpūdo atmintį, temdydami protą. Paveikslas, šimto aštuoniasdešimt devynių ir šimto dvidešimt centimetrų dydžio,*** idealiai, tarsi pirštinė rankai, pritaikytas altoriaus nišai, neabejotinai buvo tas pats: jame du maži kūdikiai neatitraukdami akių žiūrėjo vienas į kitą. Giedro veido moteris savo rankomis saugojo juodu, o prakilnus angelas Gabrielius ištiestu pirštu kaltindamas rodė į Tėvo išrinktąjį. „Kai atidžiai įsižiūrėsi į tą mostą, įsitikinsi, kad tai, kas tau buvo atskleista, yra tiesa, – rodos, dar skambėjo jo ausyse. – Angelo žvilgsnyje rasi paaiškinimą".

* Didingas, didysis veikalas, kūrinys. *Vert.*

** „Didybė". Toks buvo originalus Leonardo paveikslo „Madona grotoje" pavadinimas. *Aut.*

*** Kad būtų lengviau skaityti, visi tėvo Leirės matmenys pateikti dešimtaine metrine sistema. *Leid.*

Jo širdis pradėjo smarkiau plakti. Ten, absoliučioje šventovės vienatvėje, piligrimas baimingai ištiesė ranką, tarsi tikėdamasis visam laikui susitapatinti su ta dieviškąja scena. Tai buvo akivaizdu. Kaip jo romus atsidavimas. Tie, kas buvo aplankę šią šventą vietą anksčiau už jį, nemelavo. Nė vienas iš jų to nepadarė. Maestro Leonardo kūrinys turėjo raktą, galintį baigti tūkstantmetį trukusius tikrosios religijos ieškojimus.

Piligrimas vėl pažvelgė į didingą paveikslą ir staiga kažkas patraukė jo dėmesį. Keista. Kas galėjo nutapyti aureoles virš trijų Evangelijos personažų galvų? Negi broliai jam neminėjo, kad maestro Leonardas gerai apsvarstęs atmetė tą nereikalingą puošmeną – atsilikusių ir ištroškusių stebuklų protų vaisių? Tai kodėl aureolės vis dėlto yra? Apsimetėlis elgeta išsigando. Aureolės nebuvo vienintelė *Opus Magnum* permaina. Kur Gabrieliaus pirštas, rodantis į tikrąjį Mesiją? Kodėl jo ranka ilsisi sterblėje, užuot rodžiusi tikrąjį Dievo Sūnų? Ir kas privertė angelą nukreipti žvilgsnį nuo žiūrovo?

Svaigus baimės jausmas didėjo, kol visiškai užvaldė piligrimą. Kažkas pataisė *Maestà*.

– Abejojate, tiesa?

Nekrustelėjo nė vienas valkatos raumenėlis. Jis sustingo išgirdęs už nugaros kimų ir bejausmį balsą. Negirdėjo bažnyčios durų vyrių girgždesio, tad, ko gera, įsibrovėlis jau senokai čia stovėjo ir patyliukais jį stebėjo.

– Žinau, kad esate toks pat kaip kiti. Dėl kažkokių tamsių priežasčių jūs, eretikai, būriais plūstate į Dievo namus. Jus traukia jų šviesa, tačiau nesugebate jos atpažinti.

– Eretikai? – sušnibždėjo tarsi paralyžiuotas.

– Na jau! Negi manėte, kad mes taip ir nesuprasime?

Piligrimo liežuvis nesugebėjo išlementi nė žodžio.

– Bent jau šį kartą nerasite čia paguodos ir nepasimelsite prie savo niekingo paveikslo.

Pulsas daužėsi. Jautė, kad išmušė jo valanda. Buvo sukrėstas,

įsiutęs, išjuoktas, rizikavo gyvybe, kad sukluptų priešais klastotę. Paveikslas, į kurį žiūrėjo, nebuvo *Opus Magnum.* Tai ne žadėtoji *Maestà.*

– Negali būti... – sumurmėjo. Nepažįstamasis nusijuokė.

– Labai lengva suprasti. Aš suteiksiu jums žinojimo malonę prieš pasiųsdamas į pragarą. Leonardas nutapė jūsų *Maestà* tūkstantis keturi šimtai aštuoniasdešimt trečiaisiais, prieš keturiolika metų. Kaip jau numanote, pranciškonai nebuvo labai patenkinti. Jie tikėjosi paveikslo, sustiprinsiančio jų Nekalto Prasidėjimo kredo ir apšviesiančio šį altorių. O jiems buvo pasiūlyta scena, kurios nėra nė vienoje Evangelijoje – šventojo Jono susitikimas su Kristumi kadaise, kai jo šeima bėgo į Egiptą.

– Dievo Motina, Jonas, Jėzus ir arkangelas Gabrielius. Tas pats, kuris įspėjo Nojų apie Tvaną. Ką bloga čia matote?

– Jūs visi vienodi, – karčiai atsakė balsas. – Leonardas sutiko pataisyti paveikslą ir įteikė mums štai šitą, pakeitęs kelias detales. Jis paprasčiausiai panaikino kelias akiplėšiškas smulkmenas.

– Akiplėšiškas?

– O kaip kitaip galima pavadinti paveikslą, kuriame neįmanoma atskirti Jono nuo Jėzaus Kristaus ir kuriame nei Mergelė Marija, nei jos kūdikis nekarūnuoti jiems priklausančia šventumo aureole? Kaip suprasti tai, kad abu šventieji kūdikiai identiški? Kaip galima vadinti šventvagystę, kuria stengiamasi suklaidinti tikinčiuosius?

Staiga piligrimas pajuto palengvėjimą, leidusį jam pagaliau giliai įkvėpti. Budelis, – neabejojo, kad tai jis, – nieko nesuprato. Broliai, apsilankę čia ir negrįžę, tikriausiai mirė nuo šios rankos, taip ir neatskleidę jam kulto paslapties, taigi ir jis buvo pasirengęs net ir savo kraujo kaina išlaikyti tylėjimo įžadą.

– Aš neišsklaidysiu jūsų abejonių, – pasakė ramiai, tačiau nedrįsdamas atsisukti balso pusėn.

– Labai gaila. Tikrai labai gaila. Negi nesuvokiate, kad Leonardas jus išdavė, nutapydamas naująjį *Maestà* variantą? Jei gerai įsižiūrėsite į paveikslą, pastebėsite, kad kūdikius labai lengva atskirti. Tas, kuris arčiau Mergelės, yra šventasis Jonas. Jis turi savo kryžių ir meldžiasi priimdamas kito kūdikio, Kristaus, palaiminimą. Gabrielius į nieką nerodo pirštu, nes ir taip aišku, kas yra lauktasis Mesijas.

Išduotas?

Negi Leonardas nusigręžė nuo savo brolių?

Piligrimas vėl ištiesė ranką į drobę. Atvyko į Milaną, pasinaudodamas minia, plūstančia į donos Beatričės, jų globėjos, laidotuves. Negi ir ji bus pardavusi juos? Negi viskas, dėl ko tiek kovota, dabar sugrius?

– Tiesą sakant, man ir nereikia jokių jūsų paaiškinimų, – tęsė balsas įžūliai. – Mes žinome, kas įkvėpė Leonardą šiai piktadarystei, ir, ačiū Amžinajam Tėvui, tas niekšas jau seniai po žeme. Neabejokite: Dievas pagal nuopelnus nubaus brolį Amadėjų iš Portugalijos ir jo *Apocalipsis Nova*. Išnyks ir jo idėja, kad Mergelė Marija yra ne Kristaus motina, o tik išminties simbolis.

– Ir nepaisant to, labai puikus simbolis, – paprieštaravo valkata. – Tą idealą supranta daugelis. O gal manote galįs nubausti visus, tapančius Mergelę Mariją kartu su kūdikėliu Jėzumi ir kūdikėliu Jonu?

– Jeigu jie skatina sielų klaidinimą, tada – taip.

– Negi tikitės, kad galėsite bent prisiartinti prie maestro Leonardo, jo mokinių ar dailininko iš Luino?

– Prie Bernardino de Lupino? To, kurį irgi vadina Lovinusu ar Luiniu?

– Pažįstate jį?

– Mačiau jo kūrinius. Tai jaunas Leonardo pamėgdžiotojas, darantis tas pačias klaidas. Galite neabejoti – jis irgi kris.

– Ko ketinate imtis? Nužudyti jį?

Piligrimas pajuto kažką negera. Metalo džeržgesys, tarsi traukiant špagą iš makštų, nuaidėjo jam už nugaros. Įžadai draudė jam nešiotis ginklą, tad nukreipė maldas į netikrąją *Maestà*, prašydamas paguodos.

– Jūs ir mane pribaigsite?

– Nelaimės Pranašas susidoros su visais klystančiaisiais.

– Nelaimės Pranašas?..

Nespėjo baigti klausimo, kai sudrebėjo nuo keistos konvulsijos. Aštri didžiulio plieninio kardo geležtė pervėrė nugarą. Piligrimui išsprūdo kraupus priešmirtinis gargimas. Metalas padalijo širdį pusiau. Tas staigus tarsi žaibas pojūtis plačiai atvėrė jam akis iš nenusakomo siaubo. Apsimetėlis elgeta nepajuto skausmo, tik šaltį. Stingdomą glėbį, privertusį jį palinkti virš altoriaus ir suklupti ant nubrozdintų kelių.

Tai buvo vienintelis kartas, kai jam pavyko pažvelgti į savo užpuoliką.

Nelaimės Pranašas priminė didžiulį, juodą tarsi anglis šešėlį sustingusiu veidu. Bažnyčioje jau temo. Viskas nusidažė juodai. Net laikas, rodės, keistai sulėtėjo. Kai piligrimas krisdamas palietė altoriaus grindis, maišelis, kurį turėjo užsimetęs ant peties, atsirišo, ir iš jo iškrito pora gabalėlių duonos ir pluoštas popieriaus lapelių su įspaustais keistais atvaizdais. Pirmasis buvo moters su šventojo Pranciškaus abitu, triaukšte karūna ant galvos ir kryžiumi, panašiu į šventojo Jono, dešinėje rankoje, o kairėje – užversta knyga.

– Prakeiktasis eretikas! – tai pamatęs, Nelaimės Pranašas sugriežė dantimis.

Piligrimas, stebėdamas, kaip Nelaimės Pranašas ima tą kortą ir mirkydamas jo kraujyje plunksną rengiasi kažką rašyti kitoje pusėje, apdovanojo jį ciniška šypsena.

– Jūs... niekada... neatversite žynės knygos.

Iš tos nepatogios padėties, iš širdies kliokiant kraujui ant grindų plytelių, staiga lyg per miglą pamatė tai, kas buvo praslydę

jam pro akis iki pat šio momento: nors Gabrielius ir nerodė pirštu į Joną Krikštytoją kaip tikrajame *Opus Magnum*, jo pusiau primerktos akys pasakė viską. Dieviškoji liepsna primerktose akyse vis dar buvo nukreipta į Jordano išminčių kaip į vienintelį pasaulio gelbėtoją.

„Leonardas, – pasiguodė prieš pasinerdamas į amžinąją tamsą, – nepaisant visko, mūsų neišdavė. Nelaimės Pranašas melavo“.

16

Sulaukę pirmųjų aušros atšvaitų, sausio keturioliktąją, šeštadienį, išėjome iš Šventosios Marijos Maloningosios vienuolyno ir rengėmės ramiai apeiti plytelėmis išklotą kiemą. Brolis Aleksandras, kartą jau parodęs savo įžvalgą spėjant mįsles, vėl džiūgavo. Tarsi šaltis, prieš keletą valandų persmelkęs šią miesto dalį, jam būtų nė motais. Pusę septynių, iškart po pamaldų, mudu su bibliotekininku jau buvome pasiruošę išeiti. Tai turėjo būti paprasta operacija, truksianti ne ilgiau nei porą minučių, tačiau vis tiek jaučiausi labai neramus.

Brolis Aleksandras tai pastebėjo, bet nusprendė patylėti. Kad ir kokį skaičių gautume sudėję šoninius langus, galvosūkis vis tiek bus neišspręstas. Mes paprasčiausiai turėtume skaičių – galbūt atitinkantį mūsų anoniminio informatoriaus vardą, bet tuo negalėjome būti tikri. O gal tai jo pavardės raidžių skaičius? O gal jo celės numeris? O gal?..

– Pamiršau kai ką jums pasakyti, – pagaliau mano mintys buvo nutrauktos.

– Ką, broli?

– Tai, kas galbūt nuramins jus: kai jau žinosime tą nelemtą skaičių, mums dar liks begalė darbo, jei tikimės pagaliau įminti tą mįslę.

– Tai tiesa.

– Na tada privalote žinoti, kad Šventosios Marijos vienuolyne gyvenantys vienuoliai yra labiausiai visoje Italijoje įgudę gliaudyti tokius galvosūkius.

Nusišypsojau. Bibliotekininkas, kaip ir dauguma Dievo tarnų, nebuvo girdėjęs apie Betaniją. Šitaip buvo geriau. Tačiau brolis Aleksandras panoro paaiškinti man tokios savo nuomo-

nės priežastis: jis užtikrino, kad trijų dešimčių dominikonų elito mėgstamiausias laisvalaikio leidimo būdas yra rebusų ir galvosūkių sprendimas. Tarp jų buvo pakankamai patyrusių šiame mene, o daugelis mėgavosi net patys kurdami galvosūkius kitiems.

– Miškai gimdo vaikus, kurie vėliau juos pačius išnaikina. Kas tai? – paskelbė prodainiu, o aš visai nenorėjau įtraukti į mūsų misiją žaidimų. – Kirvių kotai!

Brolis Aleksandras nešykštėjo smulkmenų. Iš jo pasakojimo labiausiai mano dėmesį patraukė tai, kad mįslės ir galvosūkiai vienuolyne nebuvo tik pramoga. Dažnai vienuoliai įtraukdavo juos į savo pamokslus, paversdami pamokymo priemonėmis. Jeigu vienuolis neperdėjo, vienuolyno mūrai priglaudė didžiausią būrį krikščioniškojo pasaulio galvosūkių kūrimo meistrų, išskyrus Betaniją. Dabar supratau, kad Nelaimės Pranašui nebuvo geresnės vietos nei ši.

– Paklausykite manęs, tėve Leire, – bibliotekininkas užbėgo už akių mano spėjimams. – Kai jau turėsite skaičių ir nežinosite, ką su juo daryti, pasitarkite su bet kuriuo iš mūsų vienuolių. Net tas, iš kurio mažiausiai to tikėsitės, pasakys jums sprendimą.

– Sakote – su bet kuriuo?

Bibliotekininkas suirzęs mostelėjo ranka.

– Na žinoma! Su bet kuriuo! Net dirbantysis arklidėse žino daugiau mįslių nei romėnas, kaip jūs. Be baimės klauskite prioro, tėvo virėjo, atsakingų už maisto atsargas, perrašinėtojų – visų! Tačiau pasistenkite, kad jūsų neišgirstų per daug žmonių ir neapkaltintų pažeidžiant tylos įžadus, kuriuos kiekvienas vienuolis privalo gerbti.

Tai sakydamas, ištraukė kaištį, saugantį pagrindinio įėjimo į vienuolyną vartus.

Mažytis sniego gabalas nušliuožė nuo stogo ir su dusliu bildesiu žnektelėjo mums po kojomis. Atvirai sakant, tikrai nesitikėjau, kad paprasčiausias bažnyčios fasado apėjimas aušroje bus

toks keblus. Smarkus apyaušrio šaltis sniegą pavertė pavojingu ledo taku. Aplinkui buvo balta, tuščia, viskas skendėjo bauginamoje tyloje. Jau vien mintis atsišliejus į plytinę maestro Solario sieną balansuoti ant tvoros, juosiančios trečiąją galeriją, būtų išgąsdinusi net pačius drąsiausius: bent vienas paslydimas, ir galėjome nusisukti sprandą arba likti luoši visą gyvenimą. O ką jau kalbėti apie tai, kaip sunku būtų paaiškinti broliams, ką mudu čia veikėme tokiu metu, toli nuo pamaldų, rizikuodami gyvybe už vienuolyno sienų.

Ilgai nesvarstėme. Atsargiai, stengdamiesi per daug nesušlapti sandalų, iš lėto įveikėme ledo plotus centrinio fasado, lygiagretaus su gatve, link. Nuropojome tą kelią beveik keturiomis. Kai jau atsidūrėme saugioje vietoje, iš kurios galėjome gerai matyti vienuolyno pastatą, atidžiai įsižiūrėjome į langus. Iš vidaus sklindanti blyški šviesa pavertė juos žibančiomis drakono akimis. Apvalių langų eilė driekėsi per visą bažnyčios ilgį tarsi vėduoklė. Pastato fasadas glūdėjo už kampo, už kelių žingsnių, nusigręžęs į priešingą pusę.

– Bet nežiūrėk į jo veidą... – spragtelėjau pirštais.

Sustingęs nuo šalčio, slėpdamas vilnonio abito kišenėse rankas, suskaičiavau: vienas, du, trys... septyni.

Septynetas mane išmušė iš vėžių. Septynios eilutės, septyni langai... Anoniminio siuntėjo vardo skaičius, be abejo, buvo tas prakeiktas besikartojantis septynetas.

– Bet kas tie septyni? – paklausė bibliotekininkas.

Patraukiau pečiais.

17

Tai, kas nutiko paskui, nušvietė mano kelią.

– Taigi esate vienuolis iš Romos, ką tik apsigyvenęs mūsų namuose?

Šventosios Marijos Maloningosios vienuolyno prioras Vičencas Bandelas įdėmiai mane stebėjo prieš pakviesdamas užeiti į zakristiją. Pagaliau susipažinau su žmogumi, parašiusiu ataskaitą Betanijai apie Beatričės d'Este mirtį.

– Brolis Aleksandras man labai daug apie jus pasakojo, – tęsė. – Atrodo, esate išsilavinęs žmogus. Stropus intelektualas, stiprios valios, manau, mūsų bendruomenė, jums čia esant, galėtų gauti labai daug naudos. Kuo, sakėte, jūs vardu?

– Augustinas Leirė, priore.

Bandelas ką tik buvo baigęs laikyti trečios valandos mišias, blausiai saulei dar besiridinėjant po Padanos slėnį. Jau ketino išeiti rengti pamokslo donos Beatričės laidotuvėms, kai susidūriau su juo. Tai buvo tik pusiau atsitiktinumas. Argi brolis Aleksandras nesakė, kad galiu pasiteirauti bet kurio brolio apie savo mįslę? Argi ne jis patvirtino, kad tas, iš kurio mažiausiai tikiuosi, gali žinoti reikiamą atsakymą? O iš ko mažiausiai galima tikėtis, jei ne iš abato?

Taip nusprendžiau vos įžengęs į vienuolyną iš ledinio kiemo ir spėjęs truputį sušilti. Likimas panoro, kad pašniukštinėčiau zakristijoje ir susitikčiau ten su tėvu Bandelu. Bibliotekininkas buvo palikęs mane vieną. Jis ką tik nusileido į virtuvę paieškoti maisto atsargų mūsų naujam darbo seansui, tad aš tuojau pasinaudojau galimybe.

Brolis Vičencas Bandelas buvo perkopęs per šeštą dešimtį, raukšlėto tarsi suglamžytos burės veido, išraiškingo smakro, o

visos emocijos neįtikimai ryškiai atsispindėjo veide. Jis buvo gerokai smulkesnis, nei atrodė tą naktį, kai pirmąkart pamačiau bažnyčioje. Nervingai zujo nuo vienų prie kitų dažytų zakristijos spintų durų, nežinodamas, kurias užverti pirmiausia...

– Sakykite, tėve Augustinai, – prabilo dėdamas į vietą kieliką ir taurę, – man labai smalsu: kokį konkretų darbą dirbate Romoje?

– Mano darbo vieta yra Šventoji inkvizicija.

– Taip, taip... Ir, jei teisingai supratau, laisvą nuo savo pareigų laiką jūs aukojate malonumui spręsti galvosūkius. Tai labai gerai, – nusišypsojo. – Ko gera, mudu neblogai sutarsime.

– Būtent apie tai ir norėjau su jumis pasikalbėti.

– Iš tiesų?

Linktelėjau. Jei prioras tikrai buvo toks įžvalgus, kaip jį apibūdino bibliotekininkas, tikėtina, kad Nelaimės Pranašo buvimas Milane nepraslydo pro jo akis. Tačiau vis tiek privalėjau būti atsargus. Galbūt jis pats yra anoniminių laiškų autorius, vengiantis atskleisti savo tapatybę, kol nėra tikras dėl mano ketinimų. O galėjo būti dar blogiau: gal jis nė nenumanė apie Nelaimės Pranašo egzistavimą, tačiau jei tai išaiškėtų, kas jam uždraustų pranešti Morui apie mūsų operaciją?

– Pasakykite man dar kai ką, tėve Leire. Kaip mėgėjas atskleisti paslaptis, ar kartais negirdėjote kalbant apie atminties meną?

Bandelas pateikė tą klausimą tarsi netyčia, kol aš mintyse stengiausi nustatyti, kiek jis pats įsipainiojęs į tą laiškų istoriją. Galbūt nusidėjau pernelyg dideliu kruopštumu, tačiau kiekvienas pažintas Šventosios Marijos vienuolis vis ilgino mano įtariamųjų sąrašą. Tad brolis Vičencas nebuvo išimtis. Tiesą sakant, apsvarsčius visas galimas alternatyvas, iš visų beveik trisdešimties vienuolių, gyvenančių tarp tų mūrų, prioras buvo labiausiai atitinkantis Nelaimės Pranašo apibūdinimą žmogus. Neįsivaizduoju, kaip mes Betanijoje anksčiau to nesupratome. Net jo vardas –

Vičencas* – buvo iš septynių raidžių. Nei daugiau, nei mažiau. Kaip ir septynios velniškojo *Oculus ejus dinumera* eilutės ar septyni pietinio bažnyčios fasado langai. Tai man šovė į galvą stebint, kaip vikriai jis atidarinėjo ir uždarinėjo zakristijos spintų-relikvinių duris ir paslėpė po abitu didžiulį raktų ryšulį. Prioras buvo vienas iš nedaugelio, galinčių prieiti prie dožo sąskaitų ir projektų, susijusių su Šventąja Marija Maloningąja, ir, ko gera, vienintelis, galintis pasinaudoti oficialiu paštu laiškams į Romą siųsti.

– Taigi? – neatlyžo dar smagesnis, matydamas mano susimąstymą. – Ar girdėjote ką nors apie tą meną?

Papurčiau galvą, ieškodamas jame nors vieno bruožo, galėsiančio patvirtinti mano mintį.

– Tikrai labai gaila! – tęsė. – Labai mažai kas numano, kad mūsų ordinas davė daugybę šio garbingo mokslo žinovų.

– Nieko negirdėjau apie tą mokslą.

– Tai, suprantama, nežinote, kad net pats Ciceronas paminėjo šį mokslą savo *De Oratore*, ar kad dar senesnis traktatas *Ad Herennium* išsamiai jį aprašo ir pateikia mums formulę, padedančią viską atsiminti tada, kai to prireikia...

– Pateikia mums formulę? Dominikonams?

– Na žinoma! Tėve Leire, jau trisdešimt ar keturiasdešimt metų daugelis mūsų vienuolių atsidėję tam mokslui. O jūs, nuolat dirbdamas su bylomis ir sudėtingais dokumentais, negi nesvajojote savo atminty įamžinti tekstą, atvaizdą, vardą, nesivargindamas nuolat jį kartoti, nes ir taip žinote, kad turėsite jį savo galvoje visą gyvenimą?

– Žinoma, kad taip. Tačiau tik labiausiai privilegijuotieji gali...

– Juk to reikalauja jūsų tarnyba, – atakavo toliau. – Negi niekada nešovė į galvą mintis sužinoti geriausią formulę pasiekti tą stebuklą? Antikos žmonės, neturėję galimybės kaip mes – per-

* Vicenzo (*it.*). *Vert.*

rašinėti knygas, išrado meistrišką priemonę: jie įsivaizduodavo atminties rūmus, kuriuose saugodavo savo žinias. Juk ir apie juos nieko negirdėjote, ar ne?

Vėl papurčiau galvą, apstulbęs ir negalėdamas ištarti nė žodžio.

– Pavyzdžiui, senovės graikai įsivaizduodavo didžiulį pastatą, pilną prašmatnių kambarių ir galerijų, ir kiekvienam langui, arkadai, kolonadai, laiptams ar salei suteikdavo vis kitą paskirtį. Laukiamajame saugodavo savo gramatikos žinias, salone – retorikos, virtuvėje – oratorijos... Ir norėdami prisiminti bet kokį dalyką, iš anksto saugiai ten padėtą, tik turėdavo vaizduotės galiomis patekti į atitinkamą rūmų kampelį ir ištraukti priešinga tvarka, nei buvo padėta. Genialu, ar ne?

Pažvelgiau į priorą, nesumodamas, ką atsakyti. Ar jis bandė užvesti mane ant kelio, laukdamas klausimo apie laiškus, kuriuos gavome Romoje, ar ne? Ar turėjau paklausyti brolio Aleksandro patarimo ir be užuolankų pasitarti su juo dėl savo mįslės? Bijodamas prarasti jo ką tik parodytą pasitikėjimą išspaudžiau užuominą:

– Pasakykite man vieną dalyką, tėve Vičencai. O jeigu vietoj atminties rūmų naudotume atminties bažnyčią? Na, pavyzdžiui, ar būtų įmanoma įslaptinti asmens vardą akmenų ir plytų bažnyčioje?

– Matau, kad esate labai įžvalgus, broli Augustinai, – pašaipiai mirktelėjo akį. – Ir praktiškas. Tai, kam graikai naudojo įsivaizduojamus rūmus, romėnai ir net egiptiečiai praktikavo su realiais pastatais. Jei tie, kurie į juos įeidavo, žinojo atminties kodą, galėjo vaikščioti po sales ir gauti vertingos informacijos.

– O bažnyčioje? – laikiausi savo.

– Taip, bažnyčioje irgi, – pripažino. – Bet prieš paaiškinant, kaip veikia šis mechanizmas, leiskite kai ką jums parodyti. Kaip jau minėjau, pastaraisiais metais tėvai dominikonai iš Ravenos, Florencijos, Milano ar Fraiburgo daug dirbo pritaikydami įsimi-

nimo sistemą paveikslams ar architektūros ansambliams, specialiai tam juos ruošdami.

– Specialiai ruošdami?

– Taip. Adaptuodami, retušuodami ir išpuošdami dekoratyvinėmis detalėmis, kurios neišmanantiesiems gali pasirodyti nereikalingos, tačiau žinantiesiems jose paslėptą ženklų kalbą yra esminis raktas. Jūs tai suprasite iš vieno pavyzdžio, tėve Augustinai.

Prioras iš po abito skverno ištraukė kažkokį popierių ir ranka išlygino jį ant aukų stalelio. Tai buvo balto popieriaus lapas, ne didesnis už jo delną, su lako dėmėmis kampe. Tame popieriuje matėsi moters, kairiąja koja besiremiančios į kopėtėles, figūra. Ji buvo apsupta paukščių, jos krūtinė apkabinėta keistais objektais, o apačioje, po kojomis – ją identifikuojantis užrašas lotyniškomis raidėmis. „Ponia Gramatika" – tai buvo ji – žiūrėjo kažkur į šalį.

– Prieš kelias dienas baigėme dirbti su šiais piešinėliais, kurie ateityje padės prisiminti atskiras gramatikos sritis. Štai, – pasakė rodydamas tą keistą paveikslėlį. – Norite pamatyti, kaip veikia?

Linktelėjau.

– Gerai įsižiūrėkite, – padrąsino mane prioras. – Jei staiga mūsų paklaustų, kokie pagrindiniai gramatikos terminai, ir mes turėtume šį lapelį prieš akis, galėtume iš karto atsakyti, nė kiek nedvejoję.

– Iš tikrųjų?

Bandelas įvertino mano nepasitikėjimą.

– Mūsų atsakymas būtų tas, kurio reikia: *predicatio**, *applicatio*** ir *continentia****. O žinote kodėl? Labai paprasta – aš tai perskaičiau šiame paveikslėlyje.

Prioras palinko virš popieriaus lapo ir pradėjo aplink piešinėlį brėžti įsivaizduojamus apskritimus, rodydamas atskiras paveikslėlio dalis:

– Gerai įsižiūrėkite: *predicatio* išreikštas paukščiu ant dešinės rankos, jo pavadinimas prasideda raide P, o pati ši raidė panaši į snapą. Tai svarbiausias figūros atributas, todėl išreikštas net dviem būdais, be to, dar yra skiriamasis mūsų ordino ženklas. Juk galiausiai esame pamokslininkai****, ar ne tiesa?

Mano žvilgsnį prikaustė keista vėliavėlė, kurią ponia Gramatika laikė rankoje nuleistą priešais save – ji irgi vaizdavo raidę P, apie kurią kalbėjo Bandelas.

– Kitą savybę, – tęsė, – *applicatio,* įkūnija *Aquila*, erelis, kurį Gramatika laiko rankoje. *Aquila* ir *applicatio* prasideda raide A, taigi net pradedančiojo studijuoti *ars memoria****** protas

* Predicatio (*lot.*) – paskelbimas, pagyrimas. *Vert.*

** Applicatio (*lot.*) – pritaikymas. *Vert.*

*** Continentia (*lot.*) – tęstinumas, pastovumas. *Vert.*

**** Predicare (*lot.*) – pamokslauti, skelbti. *Vert.*

***** Ars memoria (*lot.*) – atminties menas. *Vert.*

iš karto įtvirtins tarpusavio ryšį. O kai dėl *continentia*, tai tą žodį galite pamatyti beveik parašytą ant moters krūtinės. Jei sugebate paversti šiuos daiktus – lanką, ratą, plūgą ir kūjį – raidėmis, iš karto perskaitysite *c-o-n-t... Continentia*!

Tai iš tiesų stulbino. Į pažiūrėti nekaltą paveikslėlį kažkas sugebėjo sudėti visą gramatikos teoriją. Staiga prisiminiau, kad knygų, jau šimtais spausdinamų Venecijos, Romos ar Turino cechuose, tituliniuose puslapiuose buvo graviūrų, galinčių išreikšti slaptus pranešimus, kurie neišsilavinusiems žmonėms nieko nesakė. Šifrų sekretoriate mūsų nieko panašaus nemokė.

– O kabantys daiktai arba tai, ką laiko paukščiai, irgi turi kokią nors reikšmę? – paklausiau, dar vis apstulbęs nuo tokio nelaukto išaiškinimo.

– Mano mielas broli, viskas, absoliučiai viskas turi reikšmę. Šiais laikais, kai kiekvienas didikas, princas ar kardinolas turi tiek daug paslapčių, kurias trokšta nuslėpti nuo pasaulio, jų veiksmai, meno kūriniai, už kuriuos moka, ar mecenuoti raštai slepia konkrečias kiekvieno jų paslaptis.

Prioras baigė sakinį paslaptingai šypsodamasis. Pasinaudojau proga:

– O jūs? – sušnibždėjau. – Irgi ką nors slepiate?

Bandelas pasižiūrėjo į mane kaip visada su ironija. Pasiglostė idealiai išskustą viršugalvį ir atsainiu mostu palygino plaukus.

– Kiekvienas prioras tikrai turi savų paslapčių.

– Ir galėtų jas paslėpti jau pastatytoje bažnyčioje? – tęsiau rizikuodamas.

– O! – pašoko. – Tai būtų labai paprasta. Pirmiausia viską suskaičiuočiau: sienas, langus, bokštus, varpus... Skaičius yra svarbiausia! Vėliau, kai jau bažnyčia būtų suskirstyta į skaičius, ieškočiau, kurie iš jų galėtų susibroliauti su atitinkamomis raidėmis ar žodžiais. Paskui palyginčiau ženklų skaičių su kiekvieno žodžio skaitmenine verte.

– Tai *juk gematria*, tėve! Slaptasis žydų mokslas!

– Tai iš tikrųjų *gematria*. Tačiau toli gražu nėra niekintina mokslo šaka, kaip atrodo iš jūsų pasipiktinimo. Jėzus buvo žydas ir išmoko *gematria* šventykloje. Kaip kitaip sužinotume, kad Abraomas ir Gailestingumas pagal savo skaitmeninę reikšmę yra žodžiai dvyniai? Ar kad Jokūbo laiptai ir Sinajaus kalnas sudėjus hebrajiškai bus šimtas trisdešimt, o mums tai rodo, kad abidvi minėtos vietos yra Dievo nurodytos, kaip patekimo į dangų kelias?

– Vadinasi, – toliau atakavau jį, – jeigu jums reikėtų įslaptinti savo vardą – Vičencas – Šventosios Marijos bažnyčioje, išsirinktumėte kokią nors konkrečią vietą, reiškiančią septynis, kaip ir septynios jūsų vardo raidės.

– Būtent.

– Na, pavyzdžiui... septyni langai? Septyni *oculos*?

– Tai galėtų būti neblogas pasirinkimas. Nors aš mieliau apsistočiau prie vienos iš freskų, puošiančių bažnyčią. Tai leistų suteikti daugiau niuansų, nei paprasčiausias sprendimas su langais. Kuo daugiau elementų erdvėje randi, tuo lankstesnis tampa atminties menas. Ir dar – Šventosios Marijos fasadas tam pernelyg paprastas.

– Jums tikrai taip atrodo?

– Juk taip yra. Be to, septyni yra skaičius, pasiduodantis daugybei interpretacijų. Tas skaičius šventas savo tobulumu. Biblija nuolat prie jo grįžta. Man net nešautų į galvą pasinaudoti tokiu dviprasmiu skaičiumi paslėpti savo vardą.

Atrodė, kad Bandelas kalba nuoširdžiai.

– Sudarykime sandėrį, – netikėtai pridūrė, – aš patikėsiu jums galvosūkį, kurį dabar sprendžia ši bendruomenė, o jūs patikėkite man savąjį. Esu tikras, kad galėsime vieni kitiems padėti.

Žinoma, priėmiau pasiūlymą.

18

Patenkintas prioras paprašė palydėti jį į kitą vienuolyno galą. Jis norėjo kažką man parodyti. Ir tuojau pat.

Lėtai praėjome didįjį altorių, už nugaros liko galerija ir pakyla, baigiama puošti donos Beatričės laidotuvėms, ir patraukėme ilguoju koridoriumi, pereinančiu į Mirusiųjų galeriją. Vienuolynas buvo rūsti vieta – senų plytų sienomis ir granito kolonomis, išsirikiavusiomis nepriekaištinga eile per visą kruopščiai grįstų koridorių ilgį. Pakeliui į mūsų paslaptingą tikslą brolis Vičencas mostelėjo tėvui Benedetui, vienaakiam perrašinėtojui, kaip visada vaikštinėjančiam tarp arkadų ir žvilgsniu klaidžiojančiam po brevijorių, kurio nespėjau gerai pamatyti.

– Nagi? – sumurmėjo nepatenkintas, kad viršininkui jo prireikė. – Vėl prie *Opus Diaboli**? Verčiau palaidotumėte tai po tinko sluoksniu!

– Labai prašau, broli! Mums reikia jūsų palydos, – įsakė jam prioras. – Mūsų svečias norėtų, kad tai būtų asmuo, mokantis papasakoti visas tos vietos istorijas, o geriau už jus niekas to nepadarys. Juk esate seniausias vienuolis visoje bendruomenėje. Senesnis, nei šių namų mūrai.

– Sakote, istorijas?

Pastebėjusi mano susidomėjimą, vienintelė senio akis sužibo iš susijaudinimo. Aš jaučiausi tarsi užkerėtas to vyriškio, su malonumu demonstruojančio pasauliui savo bjaurumą ir besididžiuojančio žaizda, likusia jo veide praradus akį.

– Šiuose namuose pasakojama daugybė istorijų. Juk nežinote, kodėl šis kiemas vadinamas Mirusiųjų galerija? – paklausė,

* Opus Diaboli (*lot.*) – šėtono kūrinys. *Vert.*

prisiderindamas prie mūsų žingsnių. – Labai paprasta: laidojame čia savo brolius, kad jie grįžtų žemės prieglobstin taip, kaip atėjo į šį pasaulį. Žinote, be jokių lentelių, jokių garbės vardų, kurie juos įamžintų. Vien tik su mūsų ordino abitu. Ateis diena, kai šis kiemas bus pilnas kaulų.

– Tai – jūsų kapinės?

– Gerokai daugiau – mūsų Dangaus prieangis.

Bandelas jau stovėjo priešais didžiulius medinius vartus. Tai buvo dviejų dalių vartai, pažiūrėti labai tvirti, su neišlaužiamu geležiniu užraktu, į kurį prioras nieko nelaukęs įkišo vieną iš savo turimų raktų. Mudu su Benedetu žiūrėjome vienas į kitą. Mano pulsas padažnėjo – nujaučiau, kad būtent tai abatas ir norėjo man parodyti. Brolis Aleksandras jau buvo kai ką užsiminęs, tad nieko keista, kad dabar pasiruošiau didžiam momentui. Už tų durų, po bibliotekos grindimis, turėjo būti garsusis Šventosios Marijos Maloningosios refektorijus, į kurį Leonardas neleido užeiti vienuoliams. Jei neklydau, tai ir buvo neišvengiama mano atvykimo į Milaną priežastis, paskatinusi ir Nelaimės Pranašą parašyti Tiesos namams savo nelaime alsuojančius laiškus.

Staiga mane užklupo nauja abejonė: negi mudu su Bandelu turėjome atspėti tą pačią mįslę?

– Jei ši vieta jau būtų pašventinta, – stumtelėjus duris prioro veidas nušvito, – mes prieš tai turėtume nusiplauti rankas, o jūs privalėtumėte palaukti už durų, kol aš duočiau leidimą įeiti...

– Bet ji nėra pašventinta! – sucypė vienaakis.

– Ne. Kol kas ne. Tačiau tai netrukdo jos šventai atmosferai nuskaidrinti mūsų sielas.

– Šventa atmosfera, kokios kvailystės!

Skambant tiems žodžiams, visi trys įėjome.

Kaip ir spėjau, ką tik peržengiau būsimojo vienuolyno valgomojo slenkstį. Tai buvo tamsi ir šalta patalpa, kurioje viešpatavo netvarka ir stovėjo didžiuliai eskizai, atremti į sienas. Virvės,

plytos, širmos, kibirai ir – keisčiausias dalykas – stalas, tarsi parengtas pietums, uždengtas didžiule balta staltiese, papildė tos apleistos patalpos vaizdą. Stalas, be abejo, patraukė didžiausią mano dėmesį, nes buvo vienintelis tvarkos liudytojas chaose. Niekas nerodė, kad juo buvo naudotasi. Lėkštės švarios, o visi indai padengti plonu dulkių sluoksniu – ištisas savaites jų niekas nelietė.

– Meldžiu neišsigąsti šios apgailėtinos mūsų valgomojo būklės, broli Augustinai, – tarė Bandelas, raitodamasis abito rankoves ir rūšiuodamas didžiulę lentų krūvą. – Čia bus mūsų refektorijus. Jau beveik treji metai mes šitaip gyvename, ar galite įsivaizduoti? Broliai vos gali patekti į šią patalpą dėl maestro Leonardo įsakymo. Jis nori laikyti šį kambarį uždarytą, kol baigs savo darbą. O per tą laiką visi mūsų baldai pasmerkti sunykti nuo nešvaros ir šlykštaus dažų kvapo.

– Tikras pragaras, ar nesakiau? Pragaras su velniu ir visa kita...

– Benedetai, dėl Dievo! – subarė jį prioras.

– Nesijaudinkite, – įsiterpiau, – Romoje mes nuolatos ką nors remontuojame, tad ši aplinka manęs nešokiruoja.

Atskirtas medine pertvara viename didžiulio salono kampe matėsi U formos pastolis, ant kurio buvo sukrautos didelės juodai dažytos taburetės. Viskas, kas liko iš subtilaus medinio baldakimo, irgi mėtėsi tame tamsiame kampe, jau pasidengę pelėsiais. Bandydamas surūšiuoti tą šlamštą, Bandelas pasakė:

– Nėra šio vienuolyno apdailos darbo, kuris būtų atliktas laiku. Tačiau blogiausia yra šios salės padėtis. Atrodo, kad tų darbų neįmanoma baigti.

– Tai vis Leonardo kaltė, – vėl ėmė bambėti Benedetas. – Jis mėnesių mėnesius žaidžia su mumis. Baikime visa tai vieną kartą!

– Maldauju jūsų nutilti. Leiskite paaiškinti mūsų bėdą broliui Augustinui.

Bandelas pažvelgė į kairę ir į dešinę, tarsi norėdamas įsitikinti, kad niekas mūsų nesiklauso. Tas atsargumas atrodė absurdiš-

kas – nuo tada, kai palikome bažnyčią, nesutikome nė vieno vienuolio, išskyrus kiklopą. Neįtikima, kad kuris nors iš jų būtų čia slėpęsis, užuot rengęsis laidotuvėms ar užsiėmęs savo kasdieniais reikalais. Nepaisant to, prioras atrodė išsigandęs. Ko gera, todėl pasilenkęs man prie ausies sušnibždėjo:

– Greitai suprasite mano atsargumą.

– Tikrai?

Brolis Vičencas nervingai linktelėjo.

– Žinoma, kad metras Leonardas, dailininkas, yra labai įtakingas žmogus, jis galėtų pašalinti mane, jei sužinotų, kad leidau jums įeiti čia be jo sutikimo.

– Turite omeny maestro Leonardą da Vinčį?

– Netarkite garsiai jo vardo! – sušnypštė. – Ar jus tai stebina? Prieš ketverius metus pats dožas asmeniškai pasikvietė jį dekoruoti šį vienuolyną. Moras nori, kad Sforcų šeimos panteonas būtų įrengtas po šios bažnyčios apside, tad pageidauja neabejotinai didingos aplinkos, kad šeimos akyse jo sprendimas būtų pateisintas. Štai todėl jį ir pasamdė. Ir patikėkite manimi, nuo tada, kai dožas įsivėlė į tą projektą, šiame vienuolyne nebuvo nė vienos ramios dienos.

Nė vienos vienintelės, – pakartojo Benedetas. – Ir žinote kodėl? Todėl, kad maestro, kuris rengiasi tik baltai, kurio nepamatysi valgančio mėsą, nei pjaunančio kokį gyvūną, iš tikrųjų yra sugedusi siela. Jis naudoja bloga lemiančią ereziją savo darbams šiame vienuolyne ir neleidžia mums to atskleisti anksčiau, nei juos baigs. O Moras jį remia!

– Tačiau Leonardas nėra...

– Eretikas? – nutraukė mane. – Žinoma, ne. Iš pirmo žvilgsnio to nepasakysi. Jis nesugebėtų nuskriausti nė musės, ištisas dienas praleidžia mąstydamas ar kažką žymėdamasis savo sąsiuviniuose ir kelia išmintingo vyro įspūdį. Tačiau esu tikras, kad maestro nėra geras krikščionis.

– Ar galiu kai ko jūsų paklausti?

Prioras linktelėjo.

– Ar tikrai įsakėte surinkti visą įmanomą informaciją apie Leonardo praeitį? Kodėl juo nepasitikėjote? Brolis bibliotekininkas mane jau šiek tiek informavo.

– Tai įvyko iškart po to, kai mums buvo mestas iššūkis. Suprantate, privalėjome ištirti jo praeitį, kad sužinotume, su kokiu žmogumi turime reikalų. Jūs būtumėte pasielgę lygiai taip pat, jei būtų nepakluseęs Šventajai inkvizicijai.

– Manau, kad taip.

– Aš paprašiau brolio Aleksandro bendrais bruožais pavaizduoti jo kūrinio eskizą, nes tai galėtų padėti mums nuspėti tolesnį jo elgesį. Sužinojome, kad Milano pranciškonai turėjo labai rimtų bėdų dėl maestro Leonardo. Atrodo, jis pasinaudojo pagoniškais šaltiniais pagrįsti savo kūrinius, tuo pastūmėdamas tikinčiuosius į didelius paklydimus.

– Brolis Aleksandras man tai minėjo ir kalbėjo apie tokio brolio Amadėjaus knygą.

– Apie *Apocalipsis Nova.*

– Taigi.

– Tačiau ta knyga tėra mažas pavyzdys viso to, ką sužinojome. Ar jis neminėjo Leonardo skrupulų, susijusių su konkrečiomis Biblijos scenomis?

– Skrupulų?

– Tai aišku kaip ant delno. Iki šiol nesugebėjome rasti nė vieno Leonardo darbo, vaizduojančio nukryžiavimą. Nė vieno. Kaip ir perteikiančio bent vieną iš mūsų Viešpaties kančios scenų.

– Na, galbūt niekas niekada jam neužsakė nieko panašaus.

– Ne, tėve Leire. Toskanietis visada vengė tapyti tokio tipo biblinius epizodus dėl kažkokios tik jam vienam žinomos priežasties. Iš pradžių manėme, gal jis – žydas, tačiau vėliau išsiaiškinome, kad ne. Jis nesilaikė *šabo* ir jokių kitų hebrajiškų papročių.

– Tai kas yra?

– Na... Manau, ši anomalija, ko gera, susijusi su rūpesčiu, neduodančiu mums ramybės.

– Kokiu rūpesčiu? Brolis Aleksandras man neminėjo, kad Leonardas būtų metęs jums iššūkį.

– Kai tai nutiko, bibliotekininkas nedalyvavo. O ir visoje bendruomenėje tik pusė tuzino vienuolių žino, kas įvyko.

– Atidžiai jūsų klausau.

– Tai nutiko maždaug prieš dvejus metus, per vieną iš donos Beatričės mandagumo vizitų pas Leonardą. Maestro buvo ką tik baigęs tapyti šventąjį Tomą savo „Paskutinėje vakarienėje". Pavaizdavo jį kaip barzdotą vyriškį, sėdintį šalia Jėzaus, smilių nukreipusį į dangų.

– Manau, tuo pirštu vėliau palietė prisikėlusio Kristaus žaizdą, ar ne?

– Aš irgi taip maniau ir šitai pareiškiau jos aukštybei, princesei d'Este. Bet Leonardą mano komentaras tik prajuokino. Jis pasakė, kad mes, vienuoliai, visai nenutuokiame apie simbolizmą, ir, jeigu tik panorėtų, galėtų nutapyti sceną kad ir iš Mahometo gyvenimo, o mes nė nesuvoktume.

– Jis taip pasakė?

– Dona Beatričė ir maestro nusijuokė, o mes tai supratome kaip įžeidimą. Tačiau ką galėjome padaryti? Nuteikti prieš save Moro žmoną ir jos mylimiausią dailininką? Jei tai padarytume, Leonardas, žinoma, apkaltintų mus dėl lėto darbo prie „Paskutinės vakarienės".

Prioras tęsė:

– Gerai pagalvojus, tai aš pirmas mečiau jam iššūkį. Norėjau įrodyti nesąs toks negabus interpretuoti simbolius, kaip jis manė, tačiau peržengiau ribą, kurios nereikėjo peržengti.

– Ką turite omeny, tėve?

– Tais metais dažnai lankydavausi Roketos dvare. Mano pareiga buvo informuoti dožą, kaip vyksta statybos darbai Šventosios Marijos vienuolyne. Ir neretai užklupdavau doną Beatričę

sosto salėje leidžiančią laisvalaikį su kortomis rankose. Ant tų kortų buvo pavaizduotos keistos, įžūlios, labai ryškių spalvų figūros. Tai buvo pakaruokliai, moterys, laikančios žvaigždes, faunai, popiežiai, angelai, užrištomis akimis, velniai... Netrukus sužinojau, kad tos kortos – tai senas šeimos palikimas. Jas sukūrė senasis Milano dožas Filipas Marija Viskontis, padedant Frančeskui Sforcai, tūkstantis keturi šimtai keturiasdešimt pirmaisiais. Vėliau, kai pastarasis perėmė kunigaikštystės valdymą, padovanojo tą malką savo vaikams, ir tokiu būdu viena kopija atsidūrė Liudviko Moro rankose.

– Ir kas nutiko?

– Paklausykite, viena korta vaizdavo moterį su pranciškono abitu, laikančią rankoje užverstą knygą. Ji iš karto patraukė mano dėmesį, nes abitas buvo vyriškas. Be to, moteris atrodė nėščia. Ar jūs tai įsivaizduojate? Besilaukiančią moterį pranciškono abitu? Atrodė tarsi pasityčiojimas. Net pats nežinau, kodėl staiga prisiminiau tą kortą diskutuodamas su Leonardu ir nusprendžiau truputį pagudrauti. „Žinau, ką reiškia ana korta su pranciškone“, – tariau. Pamenu, dona Beatričė staiga labai surimtėjo. „Ką jūs galite žinoti?“ – sušnypštė. „Tai simbolis, kalbantis apie jus, princese“, – pasakiau. Ji sukluso. „Pranciškonė yra karūnuota mergelė, vadinasi, tokia pat kilminga kaip ir jūs. Ir ji laukiasi. Tai pranašauja jums tos palaimingos būsenos artėjimą. Ši korta yra pranašystė to, ką jums rengia likimas“.

– O knyga? – pasiteiravau.

– Tai labiausiai jį ir įžeidė. Pasakiau, kad pranciškonė laiko knygą užverstą todėl, kad nori nuslėpti, jog tai uždraustas veikalas. „Ir koks gi tai veikalas jūsų nuomone?“ – nutraukė mane maestro Leonardas. „Galbūt *Apokalipsis Nova*, kurią labai gerai žinote“, – atsakiau su pašaipėle. Leonardas staiga įsitempė ir metė man iššūkį: „Jūs visiškai nieko nesuprantate, – tarė. – Žinoma, kad ta knyga labai svarbi. Tiek pat kiek Biblija, o gal dar svarbesnė, tačiau jūsų, kaip teologo, pasipūtimas niekada

neleis jos pažinti“. Ir pridūrė: „Kai kunigaikštienės kūdikis gims, aš jau būsiu įkūnijęs į jūsų *Cenacolo* visas paslaptis. Ir patikėkite, nors turėsite paveikslą prieš pat nosį, nepajėgsite jo perprasti. Štai tokia mano mįslės didybė. Ir jūsų kvailumo įrodymas“.

19

– Kada galėsiu pamatyti „Paskutinę vakarienę"? – pasiteiravau prioro.

Benedetas nusišypsojo.

– Jei norite, nors ir dabar, – pasakė. – Štai ji, prieš jus. Tereikia tik atmerkti akis.

Iš pradžių nesupratau, kur turiu žiūrėti. Vienintelis paveikslas, kurį galėjau įžvelgti tame atsiduodančiame dulkėmis ir drėgme refektorijuje, buvo Marija Magdalena, sukniubusi po Kristaus kryžiumi. Ji puikavosi ant pietinės salės sienos, graudžiai raudodama priešais ekstazės apimtą šventąjį Dominyką. Magdalena klūpojo ant stačiakampio akmens, ant kurio buvo galima įskaityti man negirdėtą vardą *Io Donatvs Montorfanv P.*

– Tai maestro Montorfano darbas, – pagelbėjo Bandelas. – Dievobaimingas ir šlovintinas kūrinys, nutapytas beveik prieš dvejus metus. Tačiau jūs ne tai norėjote pamatyti.

Prioras mostelėjo į priešingą sieną. Istorija su korta ir paslaptinga knyga mane taip išblaškė, kad beveik negalėjau įžvelgti, kas buvo man prieš akis. Geras kalnas lentų dengė didžiąją valgomojo šiaurinės sienos dalį. Tačiau šykšti šviesa, užliejusi kertę, leido neaiškiai pamatyti kai ką, kas mane tarsi paralyžiavo. Tikrai, už dėžių ir popierių krūvos, didžiulių medinių pastolių, einančių per visą sieną nuo vieno galo iki kito, tarpuose atsivėrė... dar viena salė! Ne iškart suvokiau, kad tai buvo tik iliuzija. Tačiau kokia iliuzija. Susėdę išilgai stačiakampio stalo, lygiai tokio, koks patraukė mano dėmesį tik įėjus, trylika figūrų gyvai ir žvaliai gestikuliavo – atrodė tarsi jie vaidintų teatro sceną, skirtą tik mums. Jie nebuvo komiški, teatleidžia man Dievas: tai buvo nepaprastai realistiški ir sukrečiami mūsų Viešpaties Jėzaus Kris-

taus ir jo mokinių portretai, kokius tik kada nors buvau regėjęs. Tiesa, kai kuriems veidams dar trūko paskutinių potėpių, beje, ir paties Nazariečio, tačiau paveikslas buvo beveik baigtas ir... alsavo.

– Na? Jau matote jį? Jau įžvelgiate, kas yra už jūsų?

Prieš linktelėdamas nurijau seilę.

Patenkintas tėvas Benedetas švelniai stumtelėjo mane, ragindamas prieiti arčiau prie magiškos sienos.

– Prisiartinkite, juk neįkąs. Štai tas *Opus Diaboli*, dėl kurio reikėjo jus iš anksto įspėti. Gundantis, tarsi rojaus žaltys ir toks pat nuodingas...

Neįmanoma išreikšti žodžiais, ką tuo momentu pajutau. Jaučiausi tarsi stebėčiau uždraustą sceną, sustabdytą laiką, prieš penkiolika amžių įvykusį veiksmą, kurį Leonardas sugebėjo įamžinti su nesuvokiamu realizmu. Tada dar nesupratau, kodėl vienaakis vadina „Velnio darbu" tai, kas man atrodė greičiau angelų palikimas. Kaip apsvaigęs ir visiškai apstulbęs žengiau prie jo, nežiūrėdamas, kur statau kojas. Kuo arčiau ėjau, tuo labiau atgijo siena. Šventasis Kristau! Staiga supratau, kodėl tas stalas stovėjo padengtas šalia pastolių: staltiesė, indai ir įrankiai, dideli ąsočiai ir stiklinės, net fajanso dubenys dviem metrais aukščiau, ant sienos, buvo sustatyti lygiai taip pat ir realumu nė kiek nenusileido tikriesiems. O apaštalai? Kieno veidus kopijavo? Iš ko nusižiūrėjo drabužius?

– Tėve Augustinai, jei norite, galime užlipti ant pastolių, tada iš arčiau apžiūrėsime paveikslą. Nemanau, kad maestro Leonardas šiandien ateis patikrinti savo darbo...

„Žinoma, noriu", – pagalvojau.

– Tuojau suvoksite: kuo arčiau prieini, nieko nauja neatrandi, – pagiežingai nusišypsojo prioras. – Čia viskas atvirkščiai nei su bet kuriuo kitu paveikslu: jei pernelyg prisiartini, prarandi visumos jausmą, pradeda svaigti galva, nesugebi pastebėti nė vieno potėpio, padedančio suvokti kūrinį.

– Dar vienas jo erezijos įrodymas! – suriaumojo vienaakis. – Tas žmogus – burtininkas!

Nežinojau, ką ir sakyti. Kurį laiką – ko gera, keletą minučių – negalėjau atplėšti akių nuo nuostabiausių figūrų, kokias tik buvau matęs per savo gyvenimą. Tiesą sakant, nesimatė jokių taisymo žymių, nei įbrėžimų mentele ar juodulių ant brūkšnių angliniu pieštuku. Negi tai svarbu? Dar nebaigtas, su dviem ką tik apmestais apaštalų portretais, su mūsų Viešpaties veidu, kuriam dar trūko išraiškos, su trijų figūrų nenuspalvintais išoriniais kraštais, – tačiau jau buvo įmanoma dalyvauti toje šventojoje puotoje. Bandelas, pastebėjęs, kad laikas bėga, paskubėjo grąžinti mane į realybę:

– Nagi, pasakykite man, broli Augustinai, nustebinęs brolį Aleksandrą ypatingu įžvalgumu: negi nepastebėjote šiame kūrinyje nieko keista?

– Ne... Nežinau, ką turite omeny, priore.

– Na jau, tėve. Nenuvilkite mūsų. Juk sutikote padėti išspręsti mįslę. Jei sugebėsime sutapatinti šio kūrinio anomalijas su kokia nors uždrausta knyga, galėsime sulaikyti Leonardą, apkaltinę jį vėl remiantis šventvagiškais šaltiniais. Tai būtų jo galas.

Prioras prieš tęsdamas minutėlę delsė:

– Pateiksiu jums keletą užuominų. Ar dar nepastebėjote, kad nė vienas iš apaštalų, net pats Jėzus Kristus neturi šventumo aureolės? Juk nepasakysite, kad tai įprasta bažnytiniame mene!

Dieve švenčiausiasis. Juk Vičencas Bandelas buvo teisus. Mano žioplumas neturėjo ribų. Buvau taip priblokštas personažų realumo, kad nepastebėjau pagrindinio trūkumo.

– O ką pasakysite apie eucharistiją? – akiplėšiškai įsiterpė kiklopas. – Jei čia tikrai „Paskutinė vakarienė“, kodėl Jėzus Kristus neturi priešais save duonos ir vyno pašventinimui? O kur Šventasis Gralis su jo išganytojišku krauju? Ir kodėl jo taurė tuščia? Eretikas! Jis tikras eretikas!

– Ką norite pasakyti, broliai? Kad maestro nesirėmė Evangelijos tekstais, tapydamas šią sceną?

Rodės, vėl girdžiu brolio Aleksandro pasakojimus apie Mergelės portretą, Leonardo nutapytą šventojo Pranciškaus Didžiojo vienuoliams. Tada toskanietis irgi praleido pro ausis ir Biblijos žinias, ir savo užsakovų nurodymus. Ko gera, kitas mano klausimas jiems turėjo pasirodyti vaikiškas:

– Ar jo paties kada nors klausėte, kodėl jis tai padarė?

– Na žinoma! – atsakė prioras. – O jis tik juokiasi tiesiai į akis ir vadina mus naiviais. Sako, kad ne jo darbas padėti mums suprasti jo „Vakarienę". Ar galite tuo patikėti? Tas klastūnas leidžia čia ištisas dienas, kartais porą kartų brūkšteli teptuku per kurį nors apaštalą, o paskui valandų valandas sėdi ir stebi, ką nuveikęs, ir beveik nesiteikia kalbėtis su vienuoliais, kad paaiškintų savo darbo keistenybes...

– Bet juk pasiteisina kuria nors Evangelijos ištrauka, ar ne? – paklausiau, jau nujausdamas, koks bus atsakymas.

– Evangelijos ištrauka? – vienaakiui klausimas pasirodė šelmiškas. – Juk žinote jas taip pat gerai kaip ir aš, tad pasakykite, kurioje iš jų rašoma, kad Petras užstalėje laiko rankoje durklą, ar kad Judas ir Kristus siekia ragauti to paties patiekalo... Nerasite nė menkiausios aliuzijos į tokias scenas. Ne, gerbiamasis.

– Tai pareikalaukite jo paaiškinti!

– Jis nuolat išsisuka. Sako, kad atsiskaito tik dožui, nes jis moka jam už darbą.

– Norite pasakyti, kad ateina ir išeina iš šių namų, kada tik nori?

– Ir su kuo tik nori. Kartais net lydimas dvaro svitos moterų, prieš kurias trokšta pasipuikuoti.

– Atleiskite už drąsą, broli Benedetai, tačiau net suprasdamas, kaip jus, tokį uolų žmogų, erzina šitoks elgesys, drįstu teigti, kad nepakanka argumentų apkaltinti ką nors erezija.

– Kodėl ne? Negi jums dar negana? Negi nepakanka Kristaus be dieviškojo atributo, Paskutinės vakarienės – be eucharisti-

jos, šventojo Petro, slepiančio durklą, pasirengusio užpulti Dievas žino ką?

Benedetas suraukė įraudusią nuo įniršio nosį, dusdamas iš pasipiktinimo mano žodžiais. Prioras stengėsi kaip nors viską užglaistyti:

– Jūs dar nesupratote, ar ne?

– Ne... – atsakiau.

– Brolis Benedetas stengiasi paaiškinti, kad, nors jūsų akimis ši scena ir atrodo nuostabus Velykų vakarienės perteikimas, labai gali būti, jog taip nėra. Mačiau daugybę dailininkų, atliekančių panašius užsakymus, – be abejo, jie buvo mažesni garbėtroškos, – tačiau nenutuokiu, kokį velnią nori padaryti Leonardas mano namuose, – prioras pavartojo savybinį įvardį, tarsi norėdamas sustiprinti savo pasipiktinimą įvykiu. Vėliau susimąstęs tęsė, gniaužydamas mano abito rankoves. – Mes labiausiai būgštaujame, broli, kad Moro dailininkas nori paprasčiausiai pasijuokti iš mūsų tikėjimo ir mūsų Bažnyčios, tad jei nesugebėsime rasti rakto ir suvokti jo kūrinio, jis ir liks čia visam laikui kaip pasityčiojimas iš mūsų nemokšiškumo. Štai todėl mums labai reikia jūsų pagalbos, tėve Leire.

Ši tėvo Bandelo frazė nuaidėjo didžiuliame valgomajame. Nepaleisdamas mano abito rankovių, kiklopas truktelėjo mane prie pastolių apačios, iš kur buvo galima pamatyti *Cenacolo* dalyvius.

– Norite daugiau įrodymų? Duosiu jums dar, kad galėtumėte pačiršKinti tą apsišaukėlį!

Nusekiau paskui jį.

– Matote jį? – suspiegė. – Gerai įsižiūrėkite.

– Ką turėčiau matyti, tėve Benedetai?

– Leonardą! Ką gi daugiau? Neatpažįstate jo? Tas šunsnukis tarp apaštalų nutapė save. Štai – antras iš dešinės. Jokios abejonės: tas pats žvilgsnis, galingos, didžiulės rankos ir net jo balta ševeliūra. Sako, tai atseit Judas Tadas, bet turi visus jo paties bruožus!

– Tiesą sakant, tėve, čia irgi nieko bloga nematau, – atrėžiau. – Juk Džibertis ant Florencijos baptisterijos bronzinių vartų irgi pavaizdavo save ir nieko nenutiko. Tai būdinga toskaniečiams.

– Ak tikrai? O kodėl Leonardas yra vienintelis personažas iš viso paveikslo, kuris kartu su apaštalu Matu atsukęs nugarą mūsų Viešpačiui? Tikrai manote, kad tai nieko nesako? Net pats Judas Iskarijotas nesielgia šitaip akiplėšiškai! Supraskite pagaliau, – pridūrė grasinamai, – visa tai, ką daro tas velnias Da Vinčis, yra slapto plano dalis, taip elgiamasi turint konkretų tikslą.

– Gerai, jei Leonardas įkūnija Judą Tadą, kas tada tikrasis Matas, kuris irgi nusisukęs nuo mūsų Viešpaties?

– Štai tą mes ir tikimės sužinoti iš jūsų! Kad identifikuosite mokinius ir išsiaiškinsite, ką iš tikrųjų reiškia šita prakeikta Vakarienė!

Bandžiau nuraminti tą energingą ir įsiaudrinusį senį.

– Bet, gerbiamieji tėvai, – kreipiausi į priorą ir jo ekscentriškąjį nuodėmklausį, – prieš prisidėdamas prie šios mįslės įminimo, privalau išgirsti jūsų paaiškinimą, kuo konkrečiai kaltinate maestro Leonardą. Jei norite, kad prieš jį būtų iškelta byla, jei tikitės nutraukti jo darbus akivaizdžiais argumentais, privalote suprasti, kad mes dirbame su nepaneigiamais įrodymais, o ne su įtarinėjimais. Juk neturėčiau jums priminti, kad Leonardas yra Milano valdovo globotinis.

– Nesirūpinkite, pateiksime jums tų argumentų. Tačiau prieš tai atsakykite į dar vieną klausimą...

Nudžiugau vėl išgirdęs ramų prioro toną. Jis žengė porą žingsnių atgal, norėdamas geriau apžvelgti visą „Paskutinę vakarienę“.

– Žinote, koks *būtent* jausmas kyla vos tik pažvelgus į ją?

Jo gražbylystė sukėlė man nerimą.

– Pasakykite, tėve.

– Gerai. Iš pirmo žvilgsnio atrodo, kad paveiksle vaizduojama ta Evangelijos pagal Joną scena, kai Jėzus pareiškia savo

mokiniams, jog vienas iš jų išduos jį. Moras su Leonardu labai apdairiai pasirinko ištrauką.

– *Amen dico vobis quam unum vestrum me traditus est**, – pacitavau iš atminties.

– „Vienas jūsų mane išduos". Teisingai.

– O ką čia matote keista?

– Du dalykus, – paaiškino. – Pirma: skirtingai nei kitose klasikinėse Paskutinėse vakarienėse, šiai sienai nebuvo pasirinktas eucharistijos momentas, o antra... – sudvejojo, – šiame paveiksle išdavikas neatrodo Judas...

– Ak ne?

– Pažiūrėkite į sieną, gerbiamasis, – paragino Benedetas. – Nors turiu tik vieną akį, bet aiškiai regiu, kas nori išduoti Kristų, net jį nužudyti – tai šventasis Petras.

– Petras? Sakote – šventasis Petras?

– Taip, Simonas Petras. Štai šitas, – spyrėsi vienaakis, rodydamas vieną iš tuzino veidų. – Matote, kaip slepia už nugaros durklą ir rengiasi pulti Kristų? Ar nepastebite, kad grasina ir Jonui, uždėjęs ranką jam ant kaklo?

Senis švokštė savo kaltinimus su užsidegimu, tarsi būtų ilgas valandas studijavęs figūrų išsidėstymo paslaptį ir sugebėjęs atskleisti dalykus, nesuvokiamus kitiems mirtingiesiems. Prioras savo ruožtu linksėjo truputį nuogąstaudamas:

– O ką pasakysite apie *šį* apaštalą, apie Joną? – Jo pabrėžtinai ištartas įvardis sužadino mano budrumą. – Matėte, kaip jį nutapė? Bebarzdis jaunuolis, švelniomis, išpuoselėtomis rankomis ir Madonos veidu. Juk atrodo, kad tai moteris!

Nepatikliai papurčiau galvą. Jono veidas dar buvo nebaigtas. Ryškėjo tik švelnūs, apvalaini, beveik paauglišk bruožai.

– Moteris? Neabejojate? Evangelijos nemini nė vienos moters prie vakarienės stalo...

* Evangelija pagal Joną. 13. *Vert.*

– Matau, kad jau pradedate suprasti, – atsakė Bandelas dar romiau. – Todėl reikia kuo skubiau išspręsti šią mįslę. Leonardo kūrinyje pernelyg daug dviprasmybių. Begalė paslėptų užuominų. Dievas žino, kaip man patinka mįslės, sugebėjimas paslėpti informaciją realiuose dalykuose ar tapyboje, tačiau šioji man niekaip nepasiduoda.

Pastebėjau, kad prioras tarsi kažką nutylėjo.

– Žinoma, – pridūrė, nelaukdamas atsakymo, – dar ankstoka vertinti visus šio reikalo niuansus. Grįžkite čia, kada tik panorėsite. Pasinaudokite proga, kad nėra dailininko. Ramiai atsisėskite, stebėkite sieną ir pasistenkite šifruoti paveikslą dalimis, taip, kaip darėme mes. Po keleto dienų pajusite lygiai tokį pat apmaudą, koks užvaldė mus. Tapsite tarsi apsėstas šio paveikslo.

Tai sakydamas, prioras savo raktų ryšulyje ėmė ieškoti reikiamo rakto. Didžiulio ir sunkaus, nukalto iš geležies, su trimis lotyniško kryžiaus formos iškilimais.

– Pasilikite jį. Iš viso yra tik trys šio rakto kopijos. Vieną turi Leonardas ir dažnai paskolina savo pameistriams. Antrą saugau aš, o trečias – dabar jūsų rankose. Jei reikės kokio paaiškinimo – neabejodamas kreipkitės į Benedetą ar mane.

– Be abejonės, – pridūrė vienaakis, – mes tikrai būsime jums naudingesni nei bibliotekininkas.

– Ar galiu paklausti, ko tikitės iš šio inkvizitoriaus, kuris dabar yra pasirengęs jums patarnauti?

– Kad rasite vienintelę ir įtikimą Vakarienės interpretaciją. Kad sužinosite, ar egzistuoja knyga, pasitarnavusi įkvėpimo šaltiniu. Kad išsiaiškinsite, ar tai eretiškas tekstas, kaip *Apocalipsis Nova*, ir jei tai pasitvirtins – suimsite dailininką.

– O mainais, – prioras nusišypsojo, – mes pagelbėsime įminti jūsų mįslę. Bet, tiesą sakant, jos dar nė neatskleidėte.

– Ieškau žmogaus, parašiusio šias eiles.

Ir tai sakydamas ištiesiau jiems *Oculos ejus dinumera* kopiją.

20

Bernardinas beveik nedrįso pakelti akių virš molberto. Nors jau seniai buvo nebe paauglys – gerokai peržengęs trisdešimtmečio slenkstį, tačiau tokios rūšies užsakymai jį visuomet išmušdavo iš vėžių. Dailininkas dar nebuvo pažinęs moters – ko gera, vienintelis iš savo profesijos atstovų – ir buvo davęs įžadus prieš Dievą niekada to nedaryti. Pažadėjo tai ir savo tėvui, vos sulaukęs keturiolikos, o dar anksčiau – savo mokytojui, įstojęs mokiniu į prestižiškiausią Milano *bottega**. Tačiau dabar gailėjosi dėl savo poelgio. Krivelių duktė jau dvi savaites bandė jo silpną prigimtį. Nuoga išsitiesusi ant sofos krašto, auksinėmis garbanomis, kaskadomis vilnijančiomis ant krūtinės, žydras akis įsmeigusi į lubas, ta šešiolikmetė grafų dukrelė buvo tikras geismo įsikūnijimas. Kai jai nusibosdavo angeliška mina ir įsmeigdavo akis į jį, Bernardinui atrodė, kad pamažu miršta.

– Maestro Luini, – donos Lukrecijos balsas suskambo dusliai, tarsi irgi jį gundytų, – kaip manote, kada mergaitės portretas bus baigtas?

– Greitai, ponia grafiene. Labai greitai.

– Nepamirškite, kad mūsų kontraktas baigiasi ateinančią savaitę, – nenurimo.

– Aš tai labai gerai žinau, ponia. Mano gyvenime nėra labiau įsimintinos datos.

Afroditės motina dažnai stebėdavo pozavimo seansus. Darė tai ne dėl to, kad būtų nepasitikėjusi Bernardinu, nesuteptos reputacijos žmogumi, dirbančiu beveik tik vienuolynuose, tačiau buvo tiek daug girdėjusi apie dvasininkų gobšumą, net pa-

* Bottega (*it.*) – dirbtuvė (dailininko), mokykla. *Vert.*

ties Popiežiaus, kad laikė normaliu dalyku patikrinti, kaip vyksta darbas. Be to, Bernardinas buvo labai patrauklus vyras, gal šiek tiek moteriškas, tačiau vienintelis aukštos kilmės vyras, kuriam jos sutuoktinis leisdavo lankytis namie nebijodamas dėl savo garbės. Grafas turėjo pakankamai priežasčių būti atsargus – gandai apie jo gražuolės žmonos ir dožo jausmingą ryšį jau senokai buvo visiems ant liežuvių. Lukrecija garsėjo kaip geidžiama moteris. Ji pasižymėjo liberaliomis idėjomis ir ją nepaprastai jaudindavo visa, kas nauja. O jos duktė Elena jau dabar atrodė būsianti verta savo motinos įpėdinė.

– Juk ji nuostabi, tiesa? – išdidžiai pastebėjo grafienė. – Jos krūtys tarsi du obuoliukai – tokios tvirtos, tokios stangrios... Jūs negalite įsivaizduoti, maestro, kiek vyrų pametę dėl jų galvas.

„Pametę galvas?" Dailininkas sunkiai besuvaldė teptuką. Drobėje jau ryškėjo beveik visos Elenos kūno detalės, nors jis pavaizdavo ją šiek tiek tamsesniais ir ilgesniais plaukais, viena sruoga glamonėjo pilvą, uždengdama tą stebuklingą malonumų kampelį, kurio menininkas visam laikui buvo išsižadėjęs.

– Vieno nesuprantu, maestro, – kodėl pasirinkote Magdalenos temą mano dukters portretui ir būtent dabar. Tarsi norėtumėte atkreipti Šventosios inkvizicijos dėmesį. Be to, visos Magdalenos paprastai vaizduojamos kaip sielvartaujančios, kenčiančios moterys. Ir jau nežinau, ką ir sakyti apie tą siaubingą kaukolę jos rankose...

Bernardinas padėjo teptuką ant paletės ir atsigręžė į doną Lukreciją. Pavakarės šviesa krito ant jos tachtos, išryškindama bruožus, stebėtinai panašius į Elenos: tokia pat šviesių, banguotų plaukų kupeta, iškilūs, ryškūs skruostikauliai, tokios pat drėgnos ir putlios lūpos. Ir dar vienos sunkios krūtys veržėsi iš po olandiško audinio korseto. Matant ją, šitaip atsirėmusią, galėjai suprasti nežabotą Moro apetitą šitokiai grožybei. Ir savaime suprantama, kad jos plepalai apie Inkviziciją prasprūdo jam pro ausis.

– Grafiene, – tarė, – drįstu priminti, kad jūs davėte metrui Leonardui laisvę rinktis temą ir atsiųsti savo paskirtą mokinį.

– Taip. Iš tiesų labai gaila, kad pats maestro labai užsiėmęs su ta nelemta *Cenacolo.*

– Ką galiu jums pasakyti? Metras manęs paprašė nutapyti Magdaleną, aš tai ir darau. Be to, jūsų šeima turėtų jaustis pamaloninta jo pasirinkta tema.

– Pamaloninta? Argi Marija Magdalena nebuvo kekšė? – sušuko. – Kodėl negalėjo liepti nutapyti paprasto portreto, kaip jis nutapė manąjį? Kodėl stengiasi pažymėti mano šeimą gėdos ženklu, kurio ir taip jau amžius negalime atsikratyti?

Bernardinas Luinis nutilo. Krivelių šeima buvo kilusi iš Venecijos ir, pasikliaudama Leonardo mokyklos virtuoziškumu, tikėjosi rasti savo dukteriai gerą partiją, portreto, liaupsinančio jos dorybes, dėka. Ir su tokia Magdalena jiems tai neturėjo būti sudėtinga. Tiesą sakant, ne dėl savo pažiūrų, o dėl prastos ekonominės padėties ta šeima leido Leonardui rinktis paveikslo temą. Ir pastarasis puikiai pasinaudojo ta galimybe. Bernardinas su slepiama pašaipa prisiminė toskaniečio gudrybę. Dona Lukrecija jau daug metų pozavo jo *bottega* korsikiečių Madžentoje ir buvo įkvėpusi gyvybę kai kurioms iš žymiausių jo drobių. Tad jei dabar maestro sutiko tapyti jos dukterį kaip Jėzaus favoritę, greičiausiai buvo sumanęs greitai ir jai atskleisti savo paslaptis.

Ne veltui Lukrecija buvo vadinama paskutiniąja moterų, laikomų tikrosios Marijos iš Magdalos įpėdinėmis, atstove. Tyrų ir švelnių bruožų moterys ilgus amžius įkvėpdavo poetus ir dailininkus, tačiau pačios nelabai suvokdavo, kokį paveldą buvo gavusios.

Luinis porą kartų brūkštelėjo teptuku, stengdamasis išvengti užkrečiamos Elenos šypsenos. Tada susimąstęs tęsė pokalbį:

– Manau, paskubėjote su išvada, ponia. Marija Magdalena... Šventoji Marija Magdalena, – skubiai pasitaisė, – buvo kaip reta drąsi moteris. Ją vadino *casta meretrix** ir, skirtingai nei kiti moki-

* Casta meretrix (*lot.*) – tyra, nekalta paleistuvė. *Vert.*

niai, išskyrus Joną, nepabėgo iš Jeruzalės, kai mūsų Viešpats buvo nukryžiuotas – ji lydėjo Jėzų iki pat Golgotos papėdės. Štai jums atsakymas, kodėl jūsų duktė laiko rankose tą kaukolę, ponia. Be to, Marija Magdalena buvo pirmoji, kuriai po prisikėlimo pasirodė Kristus, šitaip išreikšdamas nepaprastą švelnumą jai.

– O kaip manote, kodėl jis taip pasielgė?

Luinis patenkintas nusišypsojo:

– Žinoma, apdovanodamas ją už nepaprastą drąsą. Daugelis mano, kad prisikėlęs Kristus patikėjo Magdalenai didžią paslaptį. Marija jam įrodė esanti verta tokio pasitikėjimo, o mes kaskart ją tapydami stengiamės bent priartėti prie tos paslapties atskleidimo.

– Dabar, kai užsiminėte, pamenu girdėjusi metrą Leonardą kalbantį apie tą paslaptį, nors paprastai jis vengia pateikti daugiau paaiškinimų. Kas tiesa, tai tiesa – jūsų mokytojas yra pilnas paslapčių žmogus.

– Protas daugeliui atrodo paslaptingas. Galbūt vieną dieną nuspręs tai jums atskleisti. O gal tam pasirinks jūsų dukterį...

– Iš to žmogaus gali laukti bet ko. Pažįstu jį nuo pat jo atvykimo į Milaną tūkstantis keturi šimtai aštuoniasdešimt antraisiais, ir nuo to laiko jo intrigos nesiliauja manęs stebinti. Jis toks nenuspėjamas...

Lukrecija valandėlę nutilo, tarsi perkratydama atmintyje senus prisiminimus. Vėliau susidomėjusi paklausė:

– O jūs? Ar nežinote Magdalenos paslapties?

Luinio žvilgsnis vėl grįžo prie drobės.

– Pagalvokite apie tai, ponia: tikrasis Kristaus mokymas galėjo pasiekti žmoniją tik po to, kai Viešpats iškentėjo skirtąją Kančią ir padedant Amžinajam Tėvui prisikėlė iš mirusiųjų. Tik tuomet jis absoliučiai įsitikino Dangaus Karalystės buvimu. O kai vėl grįžo pas mirtinguosius, ką pirmą sutiko? Mariją Magdaleną, kuriai vienintelei pakako drąsos jo laukti, nors šitaip ji pažeidė sinodo ir romėnų įsakymus.

– Mes, moterys, visada pasižymėjome didesne drąsa nei vyrai, maestro Luini.

– Arba didesniu neapdairumu...

Elena tebetylėjo, linksmai sekdama pokalbį. Jeigu ne už jos spragsintis pilnas malkų židinys, jau seniai būtų pasigavusi slogą.

– Aš kaip ir jūs, grafiene, žaviuosi moterų stiprybe, – tarė Bernardinas, vėl imdamas teptuką. – Todėl privalote žinoti, kad Marija Magdalena po tos paslapties atskleidimo įgijo dar akivaizdesnių dorybių.

– Ak taip?

– Jei kada nors jums atvers tą paslaptį, pamatysite, kaip tiksliai tos dorybės atsispindi jūsų Elenos portrete. Tada būsite labiau patenkinta šia drobe.

– Metras Leonardas man niekada neužsiminė apie tas dorybes.

– Metras Leonardas yra labai santūrus, ponia. Gerosios Magdalenos savybės yra subtilus dalykas. Tai mūsų Viešpaties laikais net nugąsdino jo mokinius. Net evangelistai nenorėjo pernelyg apie tai pasakoti!

Grafienės žvilgsnis staiga sužiburiavo klasta:

– Žinoma! Todėl, kad ji buvo kekšė!

– Marija neparašė nė eilutės. Nė viena tų laikų moteris to nepadarė, – tęsė maestro Luinis, nekreipdamas dėmesio į jos provokacijas. – Todėl kas nori sužinoti apie ją, privalo sekti Jono keliais. Kaip jau minėjau, mylimasis mokinys vienintelis pasielgė kilniai, kai Kristus buvo nukryžiuotas. Kas žavisi Magdalena, žavisi ir Jonu, o jo Evangeliją laiko gražiausia iš visų keturių.

– Atleiskite už įkyrumą, tačiau kiek Magdalena buvo svarbi Kristui, maestro Luini?

– Tiek, kad jis pabučiavo ją į lūpas visų mokinių akivaizdoje.

Dona Lukrecija krūptelėjo. Nuo staigaus judesio jos korsetas sutraškėjo.

– Ką pasakėte?

– Pasiklauskite Leonardo. Jis skaitė knygas, kuriose pasakojamos šios paslaptys. Tik jis žino, koks iš tikrųjų buvo Jono, Petro ar Mato veidas... ir net Magdalenos. Ar dar nematėte jo nuostabaus darbo Šventosios Marijos vienuolyne?

– Taip, žinoma, aš jį mačiau, – atsakė nenoriai, vėl prisiminusi, kad būtent dėl *Cenacolo* dabar ne Leonardas jos namuose. – Buvau ten prieš keletą mėnesių. Dožas norėjo man parodyti, kiek jau nuveikė jo mylimas dailininkas, ir buvau apstulbinta nuostabaus paveikslo. Pamenu, kai kurių apaštalų veidai dar nebuvo baigti, o vienuolyne niekas nesugebėjo mums pasakyti, kada pagaliau paveikslas bus baigtas.

– Niekas to nežino, tai tiesa, – sutiko Luinis. – Metras Leonardas niekaip negali rasti modelių kai kuriems apaštalams. Nors svitoje pakanka bjaurių veidų, tačiau nėra taip paprasta perteikti Judo nedorumą, o tik įsivaizduokite, kaip sudėtinga rasti tokį tyrą ir charizmatišką veidą kaip Jono. Negalėtumėte patikėti, kiek maestro turėjo išstudijuoti veidų, norėdamas rasti tinkamą mylimajam mokiniui! Leonardas kaskart labai kankinasi susidūręs su panašiomis kliūtimis ir paprastai labai ilgai užtrunka ieškodamas sprendimo.

– Tai nuveskite pas jį mano dukterį! – nusikvatojo grafienė. – Ir tegu pasodina už stalo Magdaleną vietoj Jono!

Grafienė Kriveli linksmai pakilo nuo tachtos, ir aplink pasklido kvepalų debesis, lydintis ją po rūmus. Didinga atsistojo už dailininko nugaros ir jam ant peties uždėjo išpuoselėtą ranką.

– Šiandien pakaks pokalbių, maestro. Pasistenkite greičiau baigti portretą ir gausite likusį atlyginimą. Dar turite mažiausiai dvi valandas iki saulės laidos. Išnaudokite jas.

– Taip, ponia.

Donos Lukrecijos žingsniai aidėjo menių grindimis, kol visai nutilo. Elena net nemirksėjo. Tebegulėjo kur gulėjusi – nuosta-

bi, švaria, rausva oda, ką tik rūmų tarnaičių nuskustu kūnu. Kai jau buvo tikra, kad motina dingo savo apartamentuose, pakilo nuo sofos.

– Taip, taip, maestro! – suplojo rankomis, išmesdama „Golgotą", kuri nusirito iki pat židinio. – Taip! Pristatykite man Leonardą! Pristatykite man jį!

Luinis mirkčiodamas stebėjo ją iš už drobės.

– Tikrai norite su juo susipažinti? – sušnibždėjo po poros potėpių, kai jau galėjo apsimesti, kad jam vis tiek.

– Žinoma, noriu! Juk pats pasakėte, kad galbūt patikės man savo paslaptį...

– Na, tuomet įspėju: gali būti, kad jums visai nepatiks tai, ką pažinsite, Elena. Tai labai rūstaus būdo žmogus. Atrodo išsiblaškęs, tačiau iš tikrųjų stebi viską su juvelyro tikslumu. Jis žino, kiek žiedlapių turi gėlė, vos tik metęs į ją žvilgsnį, o kartais su tokiu užsispyrimu įsigilina į kokią nors smulkmeną, kad varo į nevilį visus, esančius šalia jo.

Grafaitė nė kiek nenusiminė:

– Tai man labai patinka, maestro. Pagaliau bent vienas vyriškis, pastebintis smulkmenas!

– Taip, taip, Elena. Tačiau pasakysiu atvirai – jam moterys nelabai patinka...

– O! – jos balselyje pasigirdo neviltis. – Tai jau, atrodo, tampa norma tarp dailininkų, ar ne, maestro?

Tapytojas dar labiau susigūžė už paveikslo, kai jo modelis pašoko ant kojų, atskleisdama visą savo žavesį. Karštis užliejo jam veidą, nudažydamas skruostus ir išdžiovindamas gerklę.

– Ko... kodėl taip sakote, Elena?

Ji užsiropštė ant sofos atkaltės, norėdama pažvelgti į jį per molberto viršų. Jos kūnas suvirpėjo iš pasitenkinimo.

– Todėl, kad jau beveik dešimt dienų tapote mane nuogą, esame užsirakinę vienu du šioje salėje, o jūs net nepamėginote pri-

siartinti. Damos iš mano svitos sako, kad tai nenormalu, ir net klausinėja, ar tik nesate *castrattus**, ak, tos klastūnės.

Luinis nežinojo, ką atsakyti. Pakėlė akis, ieškodamas savo pašnekovės žvilgsnio, ir pamatė ją už dviejų pėdų – kvepiančią nardų esencija, pulsuojančia oda. Negalėjo paaiškinti, kas nutiko paskui: kambarys pradėjo pašėlusiu greičiu suktis, o kažkokia keista, galinga, iš vidaus kylanti jėga užvaldė jį visą. Nubloškė į šalį teptuką su palete ir prisitraukė grafaitę prie savęs. Prisilietimas prie šio jauno kūno jo vyriškumą staiga pavertė geluonimi.

– Ar jūs... nekalta? – sumikčiojo.

Ji nusijuokė.

– Ne. Jau nebe.

Ir prisispaudusi prie jo pabučiavo su tokiu įkarščiu, kokio jis nebuvo patyręs.

* Castrattus (*lot.*) – kastratas. *Vert.*

21

Kaip tėvas Bandelas pranašavo, „Paskutinė vakarienė“ greitai tapo man tarsi kokiu apsėdimu. Vien tą šeštadienio pavakarę, pasiėmęs raktą, sugebėjau aplankyti ją keturis kartus prieš nusileidžiant saulei. Žinoma, prieš tai įsitikindavau, kad ten nėra nė gyvos dvasios. Manau, būtent tą dieną man ir prilipo tėvo Trotolos pravardė, reiškianti nenuoramą. Vienuoliai tam turėjo pakankamai priežasčių. Kaskart, kai kuris nors iš brolių mane susitikdavo, pasirodydavau jiems tarsi kvaištelėjęs, nes sukdavau ratus šalia valgomojo su tuo pačiu įkyriu klausimu lūpose: „Ar kas nors matė maestro Leonardą?“

Manau, pasirodžiau vienuolyne netinkamiausiu metu susitikti su juo. Pasirengimas laidotuvėms pakeitė miesto įpročius, o Šventosios Marijos Maloningosios vienuolyno – ypač. Kol mudu su broliu Aleksandru sukome galvas dėl Nelaimės Pranašo mįslės, visi likusieji broliai tik rengėsi kitai dienai. Praėjo jau trylika parų po princesės mirties, o jos balzamuotas kūnas dar vis ilsėjosi pilies šeimos koplyčioje akacijos karste. Kviestųjų į iškilmingas laidotuves kunigaikštysčių delegacijų atstovai zujo po Moro tvirtovę ir vienuolyną laukdami naujienų apie ceremoniją.

Tiesą sakant, ta sumaištis manęs nė kiek nepalietė iki sausio penkioliktosios, sekmadienio ryto, šventojo Mauricijaus dienos. Padėkojau dangui, kad varpų dūžiai anksti mane pažadino. Miegojau prastai ir labai neramiai: sapnavau visus dvylika *Cenacolo* vyrų, gestikuliuojančius ir besikalbančius, susibūrusius aplink Mesiją. Beveik galėjau atspėti tamsias kiekvieno jų užmačias, tačiau jaučiau, kad laikas nėra mano sąjungininkas, bandant įminti jų paslaptis. Tą sekmadienį dona Beatričė turėjo būti palaido-

ta naujutėlaičiame Sforcų panteone, po pagrindiniu Šventosios Marijos Maloningosios altoriumi, ir tikriausiai Nelaimės Pranašas, tiek kartų mus perspėjęs dėl jos elgesio, pagaliau nuspręs pasirodyti.

Iš karto po apyaušrio maldų patraukiau refektorijaus link. Buvau tikras, kad tai vienintelis tinkamas metas rasti jį tuščią. Vėl norėjau panardinti žvilgsnį į ryškias maestro Leonardo spalvas ir įsivaizduoti, kad toskanietis ne tapė paveikslą ant sienos, o pamažu, su chirurgo tikslumu atidengė magišką sceną, nutapytą pačių angelų ir paslėptą po tinko sluoksniu.

Taip svaičiodamas pasukau į vakarus nuo Mirusiųjų galerijos ir nudrožęs tiesiai prie vartų, saugančių valgomąjį, radau juos atvertus. Du anksčiau man nematyti vyrai, stovėdami tarpuvartėje, gyvai šnekučiavosi:

– Ar jau girdėjote apie bibliotekininką? – išgirdau sakant stovėjusįjį arčiau manęs. Mūvėjo raudonas trumpas kelnes, užsagstytą, išmargintą geltonais ir baltais dryžiais liemenę, o veidas, apgaubtas auksinių garbanų, buvo panašus į kerubino. Išgirdęs juos kalbant apie brolį Aleksandrą užsitraukiau gobtuvą ir apsimetęs išsiblaškiusiu nusprendžiau pasiklausyti iš patogaus atstumo.

– Maestro man šį tą minėjo, – atsakė antrasis – gražiai nuaugęs juodbruvys, atletiškas ir patrauklus jaunuolis. – Sako, tapo labai nervingas, ir visi bijo, kad tik neiškrėstų kokios kvailystės.

– Tai suprantama. Pernelyg seniai laikosi to nelemto pasninko... Manau, pamažu praranda sveiką protą.

– Sveiką protą?

– Maisto stygius, ko gera, kelia haliucinacijas. Apsėstas minties, kad jį demaskuos ir neleis dirbti su knygomis. Kad būtumėte jį matęs šiąnakt: drebėjo iš baimės kaip nendrė, blaškoma vėjo.

Stipruolis pažvelgė į tą pusę, kur buvau sustojęs, ir privertė mane pajudėti ir paspartinti žingsnį, jei nenorėjau būti užkluptas. Tačiau dar sugebėjau išgirsti paskutinius sakinius:

– Sakai, neleisti jam dirbti su knygomis? Juk tai neįmanoma, – pareiškė. – Nemanau, kad kas drįstų šitaip su juo pasielgti. Jis pernelyg gerai atlieka savo darbą ir tikrai nenusipelnė šitokios bausmės...

– Bet tu pritari man?

– Žinoma. Tas pasninkas jį pribaigs.

Tai man pasirodė įtartina. Kad toks privatus vidaus dalykas, kaip tėvo Aleksandro pasninkas, svarstomas visiškai svetimų bendruomenei pasauliečių – man pasirodė pernelyg keista. Vėliau sužinojau, kad vyras raudonomis kelnėmis yra Leonardo mylimas ir globojamas mokinys Salainas, o tamsiaplaukis – didikas, dailininko pameistrys, vadinamas Marku d'Odžionu. Kaip jau Bandelas buvo minėjęs, juodu dažnai naudodavosi refektorijaus raktu. Beveik visada ateidavo čia ruošti dažų mišinių arba parengti įrankių mokytojui. Tačiau ką juodu veikė ten sekmadienį, donos Beatričės laidotuvių dieną, iškilmingai apsirengę ir sustoję tarpuvartyje? Kodėl kalbėjosi apie brolį Aleksandrą taip natūraliai ir net rodydami gerą jo įpročių žinojimą? Ir kuo remdamiesi tvirtino, kad jis nervingas? Suintriguotas patraukiau pro juos bibliotekos laiptų link, stengdamasis pernelyg neatkreipti jų dėmesio.

Vienas po kito kilo vis nauji klausimai: kur, po galais, šiąnakt buvo bibliotekininkas? Ar tiesa, kad jis buvo susitikęs su maestro Leonardu? Ir kodėl? Argi jis mudviejų pokalbiuose atvirai nekritikavo maestro? O dabar staiga tapo jo draugu?

Šiurpulys nubėgo man per nugarą. Paskutinį kartą kalbėjausi su broliu Aleksandru vakar, per mišparus. Jis rodė rankraščius, kuriuos maestro Leonardas buvo pasiskolinęs iš vienuolyno bibliotekos, o aš tuo metu bandžiau tarp jų rasti tą užverstą knygą, kurią abatas matė ant donos Beatričės kortų. Tikrai nepastebėjau jokio jo nuotaikos pasikeitimo. Tam tikra prasme man pasidarė apmaudu. Vienuolis, nuoširdžiai mane sutikęs, nuolatos man gelbėjęs nuo to momento, kai peržengiau vienuolyno slenkstį,

pasirodo, buvo vienas iš nedaugelio nenutuokiančiųjų, kas iš tiesų darėsi vienuolyne.

Tą pavakarę pajutau sąžinės priekaištus ir galiausiai prisipažinau jam visa tai, ką žinojau apie Leonardą ir apie jo iššūkį dėl *Cenacolo.* Jaučiausi skolingas jam.

– Tai, ką jums dabar papasakosiu, jokiu būdu neturi išsprūsti iš jūsų lūpų...

Bibliotekininkas nustebęs pažvelgė į mane.

– Prisiekiate?

– Kristumi.

Patenkintas linktelėjau.

– Gerai. Prioras mano, kad Leonardas paslėpė slaptą žinią refektorijaus sienoje.

– Slaptą žinią? „Paskutinėje vakarienėje"?

– Prioras įtaria, kad tai kažkas prieštaraujančio Šventosios Bažnyčios doktrinai. Kažkokios idėjos, kurias maestro Leonardas, ko gera, bus atradęs vienoje iš jūsų jam paskolintų knygų.

– Kurioje? – nekantriai paklausė.

– Maniau, gal jūs žinosite.

– Aš? Maestro iš mūsų bibliotekos skolinosi daug knygų.

– Kokių?

– Na, jų buvo tiek daug... – sudvejojo. – Nežinau. Galbūt jį domino *De secretis artis et naturae operibus**.

– *De secretis artis*?

– Tai gana retas prancūškonų rankraštis. Jei atmintis manęs neapgauna, brolis Amadėjus iš Portugalijos irgi jį mini. Pamenate?

– *Apocalipsis Nova* autorius.

* Iš tikrųjų tas veikalas nebuvo išleistas iki pat 1542 m., kai paryžietis Klaudijus Celestinas nusprendė pagaliau jį atspausdinti. Anksčiau buvo prieinamas tik labai mažam ratui ir tik rankraščio forma. Viena kopija buvo saugoma Šventosios Marijos Maloningosios vienuolyne. *Aut.*

– Tas pats. Toje knygoje vienas anglų vienuolis, vardu Rodžeris Bekonas, garsus išradėjas ir rašytojas, vėliau Inkvizicijos apkaltintas erezija ir įkalintas, pateikė dvylika skirtingų būdų, kaip paslėpti žinią meno kūrinyje.

– Tai religinis tekstas?

– Ne. Labiau techninis.

– O kokia dar knyga galėjo tapti jam įkvėpimo šaltiniu? – nenurimau.

Brolis Aleksandras susimąstęs pasiglostė smakrą. Neatrodė nei nervingas, nei susijaudinęs dėl mano klausimų. Buvo paslaugus kaip visuomet, tarsi mano pasakojimas apie Leonardą jo nė kiek nebūtų paveikęs.

– Leiskite pagalvoti, – sumurmėjo. – Gal tai gali būti brolio Jakobo de la Voradžinės knyga apie šventųjų gyvenimą... Taip. Ten jis galėjo rasti tai, ko ieškote jūs.

– Garsiojo Genujos vyskupo veikaluose? – nustebęs paklausiau.

– Iš tiesų tai jis juo buvo daugiau nei prieš tris šimtus metų.

– O ką bendra turi De la Voradžinės knyga su *Cenacolo* paslėpta žinia?

– Jei tokia žinia egzistuoja, tose knygose galėtų slėptis raktas nuo jos šifro. – Liesasis brolis Aleksandras užsimerkė lyg norėdamas susikaupti. – Brolis Jakobas de la Voradžinė, dominikonas kaip ir mes, Rytuose surinko labai daug medžiagos apie pirmųjų šventųjų ir apie mūsų Viešpaties apaštalų gyvenimus. Jo atradimai sužavėjo maestro Leonardą.

Apstulbęs kilstelėjau antakius.

– Rytuose?

– Nesistebėkite, tėve Leire, – tęsė. – Kai kurios detalės, esančios toje knygoje, nėra kanoninės.

– Ak ne?

– Ne. Bažnyčia niekada nepripažins dvylikos apaštalų giminystės ryšių, pateikiamų brolio Jakobo knygoje. Ar jūs žinojote,

kad Simonas ir Andrius buvo broliai? Galbūt tai paaiškina, kodėl Leonardas refektorijuje juos nutapė tarsi dvynius.

– Tikrai?

– O ar žinojote, jog De la Voradžinė patvirtino, kad Jokūbą gyvenime daug kas painiodavo su pačiu Kristumi? Ar pastebėjote nepaprastą jo panašumą su Jėzumi *Cenacolo*?

– Vadinasi, – sudvejojau, – Leonardas skaitė tą veikalą.

– Ko gera, ir ne tik. Be abejo, nuodugniai jį išstudijavo. Ir iš to, ką sakote, matyti, kad sudomino jį daug labiau nei Rodžerio Bekono opusas. Galite manimi patikėti.

Brolis Aleksandras čia ir nutraukė mudviejų pokalbį. Todėl išgirdęs toskaniečio mokinius kalbant, kad bibliotekininkas tą pačią naktį susitiko su Leonardu, pasijutau sukrėstas. Atsitiktinai nugirstas pokalbis ne tik patvirtino, kad bibliotekininkas nuslėpė nuo manęs tokį svarbų dalyką, kaip savo draugystę su Leonardu, bet ir tai, kad tas, kurį laikiau vieninteliu savo draugu Šventosios Marijos vienuolyne, mane išdavė.

Tačiau kodėl?

22

Visur ieškojau bibliotekininko. Ant jo stalo dar ilsėjosi abu vyskupo De la Voradžinės tomai, kuriuos man rodė praėjusią popietę. Matėsi autoriaus pavardė ir itališkas pavadinimas, įspaustas didelėmis raidėmis: *Legendi di Sancti Vulgari Storiado.* Bet antrosios, tėvo Bekono knygos apie slaptuosius menus nebuvo nė padujų. Jei brolis Aleksandras ją saugojo savo kolekcijoje, tai labai jau gerai paslėpęs.

Ar tai tik vaizduotės vaisius, ar bibliotekininkas tikrai norėjo atitraukti mano dėmesį nuo to traktato? Kodėl?

Klausimų vis daugėjo. Man žūtbūt reikėjo brolio Aleksandro paaiškinimo. Tačiau kad ir kiek klausinėjau apie jį bažnyčioje, virtuvėje, celių sparne – niekas negalėjo man pasakyti, kur jis. Nenorėjau pernelyg įkyrėti. Minia, apgulusi Šventosios Marijos vienuolyną, vis didėjo, visi norėjo iš arti pamatyti iškilmingą laidotuvių procesiją, tad nebuvo paprasta rasti bibliotekininką. Žinojau, kad anksčiau ar vėliau mudu susidursime akis į akį ir jis man paaiškins, kas čia per velniava.

Maždaug apie dešimtą ryto aikštę priešais bažnyčią ir visą kelią nuo vienuolyno iki pilies buvo užplūdusi susikaupusių žmonių minia. Visi dėvėjo savo geriausius drabužius, buvo apsirūpinę žvakėmis, nešėsi sausas palmių šakeles pasirengę jomis mojuoti, kai pamatys princesės laidotuvių eiseną. Visame kelyje nebuvo kur nė adatai nukristi. O bažnyčioje – atvirkščiai: griežtu dožo įsakymu kviestiesiems ir delegacijoms uždrausta įeiti. Po balkonu stovėjo pakyla, dengta aksomu ir apjuosta auksinėmis pynėmis su sunkiais spurgais galuose, ant jos Moras su palyda rengėsi kalbėti maldas. Visa zona buvo griežtai kontroliuojama

dožo asmeninės gvardijos karių, ir tik mes, vienuoliai, turėjome tam tikrą laisvę ten patekti.

Patraukiau bažnyčios aristokratų zonos link ne tiek vildamasis susitikti su broliu Aleksandru, kiek tikėdamasis pagaliau pirmą kartą pamatyti maestro Leonardą. Prisiminus, kad padėjėjai šįryt apsilankė refektorijuje, logiška manyti, jog ir mokytojas nelabai toli.

Nuojauta manęs neapgavo.

Išmušus vienuoliktą, staigus subruzdimas nutraukė Šventosios Marijos šventovės ramybę. Pagrindinės durys, esančios po milžinišku apskritu langu, su didžiuliu trenksmu atsivėrė. Lauke sutrimitavo trimitai, skelbdami Moro ir jo svitos atvykimą. Žinia sukėlė menkas tikinčiųjų, kuriems vis dėlto buvo leista patekti į bažnyčią, ovacijas. Tada pasirodė maždaug tuzinas vyrų, rūsčiais veidais ir bereikšmiais žvilgsniais, apsivilkusių ilgus apsiaustus, puoštus juodais kailiais, ir karišku žingsniu patraukė prie pakylos. Štai tada aš jį ir pamačiau. Nors ėjo paskutinis iš būrio, maestro Leonardas išsiskyrė iš visų kaip Galijotas tarp filistiečių. Tačiau ne vien jo aukštas ūgis patraukė mano dėmesį. Toskanietis, priešingai nei kiti riteriai, vilkėję brokato ar šilko apsiaustus, puoštus brangakmeniais, nuo galvos iki kojų buvo apsirengęs baltai, jo šviesi, ilga ir dailiai pakirpta barzda glotniai krito ant krūtinės, eidamas žvalgėsi aplinkui, tarsi ieškotų pažįstamų veidų. Puikiai matoma figūra atrodė tarsi kitos epochos būtybės. Tamsi Moro, ėjusio už trijų žingsnių pirma jo, oda ir juodi lyg batų tepalas plaukai, pakirpti dubenėlio forma, buvo visiška priešingybė šviesiam milžino profiliui. Visi iki vieno atkreipė į jį dėmesį. Dalyvaujantys laidotuvėse karališkųjų namų vėliavininkai ir pasiuntiniai pastebėdavo jį anksčiau nei patį Liudviką. Ir nepaisant to, toskanietis atrodė tarsi nutolęs nuo viso šio šurmulio.

– Būkite pasveikinti, atvykę į Viešpaties namus, – nuo didžiojo altoriaus pasitiko prioras Bandelas, apsuptas ta proga pasi-

puošusių vienuolių. Šalia dar buvo Milano arkivyskupas, pranciškonų superioras ir tuzinas svitos dvasininkų.

Moras ir jo palyda persižegnoję sustojo ant jiems skirtos pakylos, ir beveik tuo pat metu muzikantai su Sforcų herbu įžengė į šventovę, skelbdami karsto įnešimą.

Maestro Leonardas, stovėdamas trečioje pakylos eilėje, įdėmiai žvalgėsi ir skubiai žymėjosi Dievas žino ką viename iš savo *taccuini,* kuriuos visada nešiojosi. Man pasirodė, kad jis stebėjo minios veidus, klausėsi Šventosios Marijos vargonų akordų arba svitų vėliavų plazdėjimo. Kažkas man buvo minėjęs, kad praėjusį vakarą jis kaip užburtas stebėjo keturių šimtų balandžių, paleistų Katedros aikštėje, skrydį, ir tas pats asmuo mane patikino, kad maestro su malonumu žymėjosi kiekvieną patrankos salvę, kurias Jo Šventenybės nuncijus liepė iššauti mirusiosios garbei tarp miesto mūrų. Jam viskas atrodė verta užsirašyti. Iš to susidarė slaptasis jo gyvenimo mokslas.

Žinoma, nebuvau vienintelis, stebėjęs jį per ceremoniją. Žmonės aplink mane irgi šnibždėjosi apie toskanietį. Kuo ilgiau žiūrėjau į jo žydras akis ir didingą stotą, tuo didesnį norą su juo susipažinti jaučiau. Pirmiausia Nelaimės Pranašas, o paskui Bandelas pažadino manyje troškimą, kuris dabar jau deginte degino.

Aplinkiniai nepadėjo nuslopinti mano noro. Kaip šarkos tarškėjo apie dar vieną toskaniečio proto užtemimą: baigti traktatą apie dailę, kuriame buvo numatęs sumaišyti su žemėmis poetus ir skulptorius ir išaukštinti teptuko meistrus. Jo ypatingas protas mėgino padėti Morui susidoroti su sielvartu ir atidėti neįtikimų pakeliamųjų tiltų, karo prietaisų, galinčių judėti be arklių, arba gervių iškrauti vilną iš *navigli** projektus.

Da Vinčis buvo įsigilinęs į savo mintis ir visiškai abejingas aplink jį verdančioms aistroms. Dabar atrodė, kad sąsiuvinyje

* Dirbtiniai kanalai, raižantys Milaną ir Moro valdymo laikais tarnavę prekybos transportui. *Leid.*

piešia eskizą keisto tai progai skirto dožo kostiumo: nuostabaus juodo šilko apsiaustas įvairiose vietose tarsi iškarpytas, galbūt norėta parodyti, kad dožas sudraskė jį savo rankomis.

Tada dar nenumaniau, kad greitai galėsiu pasikalbėti su maestro.

Brolis Džibertas, Šventosios Marijos zakristijonas, suteikė man palankią pirmojo pokalbio su dailininku progą dramatiškomis ir netikėtomis aplinkybėmis.

Tai įvyko broliui Bandelui tariant pašventinimo frazę. Tas žaliūkas iš šiaurės, rausvais skruostais ir moliūgo spalvos plaukais, prisiartino prie manęs iš nugaros ir smarkiai patraukė už abito skverno.

– Tėve Augustinai! Paklausykite! – netekęs vilties paprašė brolis Džibertas. Jo krauju pasruvusios akys lakstė ir, rodės, tuoj iššoks iš orbitų. – Ką tik mieste nutiko kai kas baisaus! Jūs turite tuojau pat tai sužinoti!

– Kai kas baisaus?

Vokiečio rankos drebėjo.

– Tai Dievo bausmė, – sušvokštė. – Bausmė tiems, kas meta iššūkį Aukščiausiajam!..

Zakristijonas neturėjo galimybės baigti. Prisiartino Benedetas, pikčiurna prioro nuodėmklausys, ir brolis Andriejus iš Inveruno – abu paniurę ir nukabinę nosis tokiu pat tonu pasakė:

– Privalome eiti tuojau pat. Ir kuo greičiau!

– Ar eisite su mumis, tėve Augustinai? – vos girdimai paklausė zakristijonas. – Manau, mums reikės pastiprinimo.

Tokia skuba mane sutrikdė. Nenumaniau, kur turėjau su jais eiti ir dėl ko, tačiau kai pamačiau vieną dožo pažą prisiartinant prie Leonardo ir šnibždant jam kažką į ausį tokiu pat susijaudinusiu veidu, sutikau. Kažkur ką tik nutiko kažkas keista. Rimta. Ir aš privalėjau sužinoti kas.

23

Abu dožo sargybiniai beveik negalėjo patikėti savo akimis. Priešais juos be gyvybės žymių sūpavosi vienuolio kūnas. Virvė, storumo sulig kumščiu, buvo tvirtai suveržusi kaklą, o kitas jos galas pririštas prie vienos iš Turgaus aikštės sijų.

Andrėjas Ro, sargybos viršininkas, nespėjo papusryčiauti. Iš tiesų dar nė nebuvo kaip reikiant susisagstęs uniformos sagų, kai ta žinia kaip perkūnas iš giedro dangaus nutraukė jo nuobodų sekmadienio rytą. Susivėlusia žila ševeliūra, tuščiu skrandžiu ir atsiduodantis niekuo nesupainiojamu ką tik nubudusio lokio kvapu, Ro nenoriai nuėjo sužinoti, kas nutiko. Nelabai ką buvo galima padaryti. Nelaimingasis jau buvo pamėlęs ir šaltas, išpampusiomis kaklo venomis ir atviromis pastėrusiomis akimis. Siaubas, sustingęs vyzdžiuose, rodė, kad mirtis buvo žiauri. Nelaimėlis greičiausiai gana ilgai kamavosi, kol užduso. Jo rankos dabar bejėgiškai kybojo išilgai balto šventojo Dominyko abito, o iš rankovių kyšančios plaštakos buvo išpuoselėtos, liesos, tvirtos. Vos juntamas mirties kvapas pasiekė kapitono nosį.

– Na, tai ką? – Andrėjo žvilgsnis nuslydo triukšminga ištroškusiųjų reginio minia. Daugelis jau buvo begrįžtą namo nusivylę, kad taip ir neteko pamatyti prabangios kunigaikštienės laidotuvių karietos, tad šis gatvės sąmyšis žadėjo jiems kompensaciją. Ro niekuo nepasitikėjo. Jis ieškojo bent vieno sąmokslininkiško veido, žmogaus, žiūrinčio į tą sceną su pasididžiavimu. – Ką gi mes čia turime?

– Tai vienuolis, pone. Brolis, – narsiai atsakė jo kolega, stengdamasis neleisti žmonėms pernelyg prisiartinti, laikydamas sukryžiuotas rankas ant įsmeigtos į žemę ieties.

– Tai aš ir pats matau, Adrianai. Būtent su šia žinia mane pažadino.

– Žinote, pone, – sumikčiojo kareivis. – Šį žmogų rado čia pakartą iš pat ryto. Šiandien jokia dirbtuvė nei krautuvė neatvėrė durų, taigi niekas nieko nematė...

– Ar apieškojai jį?

– Dar ne.

– Ne? Net nežinai, ar jį apvogė prieš pakardami?

Adrianas su baime papurtė galvą. Greičiausiai niekada gyvenime nebuvo lietęs lavono. Ro apdovanojo jį kupina paniekos grimasa prieš kreipdamasis į žiūrovus.

– Niekas nieko nežino! Ar ne? – suriko. – Jūs visi bailių banda! Žiurkės!

Niekas nė nekrustelėjo. Visi kaip užkerėti žiūrėjo į siūbuojantį vienuolį, svarstydami įvykį. Buvo gerai žinoma, kad vienuoliai paprastai nesinešioja pilnų kapšų ir plėšikams neapsimoka jų pulti. Bet jeigu tai ne plėšikų darbas, kas tada pribaigė vienuolį? Ir kodėl jį nubaudė mirtimi ir paliko matomiausioje vietoje?

Andrėjas Ro dar porą kartų apsuko aplink lavoną ir metė savo kolegai dar vieną klastingą klausimą:

– Gerai, Adrianai. Mąstykime blaiviai. Kaip manai, kas čia nutiko? Ar jį nužudė, ar pats pasikorė?

Vaikinas, susikūprinęs ir klaidžiodamas žvilgsniu, kurį laiką svarstė klausimą, tarsi būtų ne iki galo jį suvokęs. Apmąstė atsakymą, o kai jau buvo pasirengęs praverti burną ir kažką sakyti... nesuspėjo. Galingas balsas iš minios perskrodė erdvę:

– Jis pats atėmė sau gyvybę! – sušuko kažkas iš galinių eilių. – Jis nusižudė! Nėra nė menkiausios abejonės, kapitone!

Tai buvo vyriškas tembras, kone sudrebinęs turgaus būdeles ir apstulbinęs minią.

– Be to, – tęsė, – žinau jo vardą: brolis Aleksandras Trivulcijus, Šventosios Marijos Maloningosios vienuolyno bibliotekininkas! Tegu Dievas priglaudžia jo sielą!

Nepažįstamasis žengė į priekį, praskirdamas smalsuolius. Adrianas vis dar pravira burna žiūrėjo į jį neatitraukdamas akių. Tai buvo nepaprastas asmuo: aukštas, tvirtas, nepriekaištingai apsirengęs, medvilnės marškiniai krito iki pat kulnų, o ilgus plaukus dengė vilnos kepurė. Šalia jo trepsėjo baugštus berniūkštis, ne daugiau nei dvylikos trylikos metų, atrodo, labai sukrėstas mirties artumo.

– Na štai! Pagaliau atsirado vienas drąsuolis! Ir kas gi jūs toks, jei galima sužinoti? – paklausė Ro. – Kodėl neabejojate tuo, ką sakote?

Milžinas prieš atsakydamas susirado Andrėjo Ro akis.

– Labai paprasta, kapitone. Jei atkreipsite dėmesį į kūną, pastebėsite, kad nėra jokių prievartos žymių, išskyrus plyšusį kaklo raumenį. Jeigu prieš mirtį būtų priešinęsis, ar buvęs užpultas, jo abitą dabar matytume purviną, galbūt suplėšytą ar kruviną. Tačiau taip nėra. Šis vienuolis taikiai sutiko savo mirtį. O jeigu įsižiūrėsite dar atidžiau, apačioje pastebėsite trinkelę, kuri jam atstojo atramą pasiekti siją ir užsinerti ant kaklo virvę.

– Labai gerai nusimanote apie numirėlius, pone, – ironiškai pasakė sargybinis.

– Mačiau jų daugiau, nei galite įsivaizduoti, ir iš labai arti! Juos studijuoti yra viena iš mano aistrų. Net esu juos skrodęs, kad viduriai pasitarnautų mokslui. – Milžinas pabrėžė šią frazę, žinodamas, kad siaubo kupinas murmesys pasklis po visą aikštę. – Jeigu būtumėte turėję galimybę stebėti tiek pakaruoklių kiek aš, būtumėte supratęs dar vieną dalyką.

– Dar vieną dalyką?

– Kad šis kūnas kybo čia jau keletą valandų.

– Iš tiesų?

– Be abejo, – patvirtino. – Užtenka atkreipti dėmesį į būrį musių, besisukinėjančių aplink jį. Šios rūšies muselės, mažos ir greitos, paprastai prisiartina prie lavono po kokių trijų valandų.

O dabar – žiūrėkite, kaip sukasi, ieškodamos maisto!.. Argi tai ne nuostabu?

– Jūs dar nepasisakėte, kas esate!

– Mano vardas Leonardas, kapitone. Tarnauju dožui kaip ir tamsta.

– Anksčiau neteko jūsų sutikti.

– Moro valdos didžiulės, – pasakė ir nusikvatojo, – tai buvo neįprasta tokiomis aplinkybėmis. – Esu menininkas, dirbu su keletu jo projektų, vienas susijęs su Šventosios Marijos Maloningosios vienuolynu, todėl taip gerai pažinojau šį nelaimingąjį. Ir žinote ką? Buvo geras mano draugas.

Bandydamas persižegnoti, sargybinis dar kartą perkratė to nepažįstamojo elgesį. Galų gale suprato susidūręs su miesto garsenybe. Kaip ir visi Milano gyventojai, jis buvo girdėjęs apie išminčių, vardu Leonardas, ir apie jo nepaprastus sugebėjimus. Dabar stengėsi atgaivinti atmintyje, ką apie jį kalbėjo: kad ne tik turėjo galios pagauti žmogaus sielą ir pavaizduoti ją drobėje arba nulieti milžinišką raitelio statulą, stovėsiančią šimtmečius kaip amžiną atilsį Frančesko Sforcos atminimas, bet ir medicinos žinių, beveik prilygstančių stebuklui. Jo išvaizda puikiai atitiko nuomonę apie jį.

– Tada pasakykite man, maestro Leonardai, kodėl, jūsų nuomone, Šventosios Marijos Maloningosios vienuolyno brolis panoro pasikarti būtent čia?

– Tai man nežinoma, kapitone, – atsakė malonesniu tonu. – Nors galiu lengvai suprasti ženklus iš aukščiau, žmogaus valią kartais labai sunku suvokti. Bet atsakymas, ko gera, labai paprastas. Kaip aš dažnai ateinu čia pirkti drobės ir dažų, taip ir jis galėjo atvykti ketindamas ką nors nusipirkti. O paskui greičiausiai jam šovė kokia nors pragaištinga mintis ir nusprendė, kad dabar pats geriausias metas numirti... Ar taip nemanote?

– Sekmadienį? – Kapitonas Ro sudvejojo. – Ir būtent tada, kai jo paties vienuolyne laikomos mišios už princesę Beatričę? Ne. Aš taip nemanau.

Milžinas patraukė pečiais:

– Tik Dievas žino, kokių minčių gali ateiti į galvą vienam iš jo tarnų...

– Taip, žinoma.

– Jei atsargiai nukabinsite ir gerai apieškosite jo lavoną, galbūt rasite kokį nors pėdsaką ir sužinosite, ko atėjo į Turgaus aikštę. O jeigu pageidausite, aš pasirengęs jums padėti savo medicinos žiniomis, kad būtų išaiškinta jo mirties priežastis ir laikas. Užtektų tik atsiųsti jo kūną į mano dirbtuves ir...

Maestro nebaigė sakinio. Džibertas, Andrėjas, Benedetas ir aš pasirodėme smalsuolių minioje būtent tuo metu. Vienaakis ėjo pirmas, netardamas nė žodžio, su pasirengusio pulti žvėries žvilgsniu. Kai savo vienintele akimi pamatė šalia brolio Aleksandro kūno baltą Leonardo tuniką, išbalo.

– Nė nesitikėkite išniekinti šventojo Dominyko tarno kūną, metre Leonardai! – suriko dar neprisiartinęs.

Toskanietis atsisuko į mūsų pusę. Po sekundės pasisveikino nusilenkdamas ir atsiprašydamas:

– Apgailestauju, tėve Benedetai. Man lygiai taip pat skaudu dėl šios mirties kaip ir jums.

Vienaakis metė žvilgsnį į sustingusį brolio Aleksandro veidą ir išsyk jį atpažino. Atrodė priblokštas. Bet neabejoju, kad mažiau nei aš. Paliečiau šaltas ir sustingusias rankas, negalėdamas patikėti, kad bibliotekininkas nebegyvas. O ką manyti apie Leonardą? Ką veikė maestro dailininkas, kodėl rodė tokį susirūpinimą bibliotekininku? Ar tai nebuvo įrodymas, kad juodu su broliu Aleksandru siejo glaudus ryšys? Persižegnojau prisiekdamas sau visa tai išsiaiškinti, o toskanietis tuo metu sumurmėjo užuojautos žodžius:

– Tegu Viešpats priglaudžia jį rojuje, – tarė.

– O kas jums iš to? – įniršęs riktelėjo milžinui brolis Benedetas. – Juk jis buvo tik vienas iš kvailių, kuriuo jūs pasinaudojote, maestro! Pripažinkite tai dabar, kol jo kūnas dar neatšalęs.

– Niekada deramai jo neįvertinote, tėve.

– Ne daugiau nei tamsta.

Maestro staiga grasinamai išsitiesė.

– Be to, – tęsė Benedetas, – man keista, kad iš anksto skelbiate savo nuomonę dėl jo mirties. Tai jums nebūdinga. Mūsų bibliotekininkas mylėjo gyvenimą, tai kodėl turėjo nusižudyti?

Laukiau toskaniečio atsakymo, tačiau jis nepravėrė burnos. Greičiausiai nujautė, kokį žaidimą žaidžia vienaakis. Šventosios Marijos vienuoliai buvo pasirengę įtikinti policiją, kad mūsų brolis tapo užpuolimo auka. Priimdami savižudybės versiją pasmerktų jį nešlovei ir taptų absoliučiai neįmanoma palaidoti jo kūną šventoje žemėje.

Labai atsargiai nukabinome lavoną nuo improvizuotų kartuvių. Bibliotekininko veide vis dar matėsi keista grimasa – pašaipi ir beveik linksma ji nesiderino su neįprastu, kupinu siaubo žvilgsniu. Toskanietis staiga netikėtai nuolankiai prisiartino, užspaudė jam akis ir kažką sušnibždėjo į ausį.

– Jūs kalbatės ir su mirusiaisiais, metre Leonardai?

Andrėjas Ro, palinkęs prie dailininko, nusijuokė iš savo sąmojo.

– Taip, kapitone. Juk sakiau jums, kad buvome geri draugai.

Tai pasakęs sugniaužė savo palydovo – garbanoto šviesiaakio paauglio ranką ir nužingsniavo Gaidžių skersgatvio link.

24

Man iki šiol neaišku, kodėl šitaip reagavau.

Pamatęs Leonardą dingstantį minioje, prisiminiau brolio Aleksandro patarimą: „Atsakymą į jūsų mįslę gali turėti tas, iš kurio mažiausiai to tikitės“. O jei Nelaimės Pranašo tapatybę žino didžiausias jo priešas? – pamaniau. Ir ką prarasčiau, jeigu jo pasiklausčiau? Negi mano tyrimui pakenktų, jei persimesčiau keletu frazių su tuo milžinu balta tunika ir žydromis akimis?

Būtent tuomet ir nusprendžiau pamėginti.

Palikau brolį Benedetą, brolį Džibertą su Andrėju, pasiraitojusius abito rankoves ir ketinančius neštis brolio Aleksandro palaikus. Kaip mokėdamas atsiprašiau ir sparčiu žingsniu patraukiau į skersgatvį, kuriame ką tik dingo maestro. Pasukęs už kampo ir vis dar nematydamas jo, nusprendžiau leistis bėgte.

– Ar ne per daug stengiatės sulaikyti vargšą menininką? – galingas maestro balsas staiga sugriaudėjo man už nugaros. Pasirodo, jis buvo sustojęs prie vienos daržovių parduotuvėlės, ir aš kaip niekur nieko praėjau pro šalį.

Leonardas ir jo berniūkštis nusišypsojo, vienodai ištempdami lūpas ir vienu metu primerkdami savo šviesias akis.

– Nagi, žiūrėkim, ar įspėsiu, – tęsė milžinas, sverdamas keletą česnakų. – Jus siuntė prioro pakalikas, vienaakis vienuolis Benedetas, paklausinėti manęs, ar nežinau dar ko nors apie vieno iš jūsų brolių mirtį. Ar aš klystu?

– Prašovėte pro šalį, maestro, – atkirtau eidamas prie jo. – Mane siuntė ne tėvas Benedetas. Mano smalsumas mane čia atvedė.

– Jūsų smalsumas?

Pajutau keistą virpulį krūtinėje. Iš arti Leonardas atrodė daug patrauklesnis nei iš garbingų asmenų tribūnos. Taisyklingi veido

bruožai rodė esant jį principingą asmenybę. Jo rankos buvo didelės ir tvirtos, galinčios išrauti dantį su visomis šaknimis, jei tik prireiktų... arba savo magiškais mostais įkvėpti gyvybės sienai. Pajutęs jo veriamą žvilgsnį staiga supratau, kad negaliu jam meluoti.

– Leiskite prisistatyti, – sušvokščiau uždusęs. – Iš tikrųjų aš nepriklausau Šventosios Marijos bendruomenei. Aš tik apsistojęs ten. Vadinuosi Augustinas Leirė. Tėvas Leirė.

– Tai kas?

– Aš tik laikinai esu Milane. Tačiau nenorėjau praleisti galimybės pareikšti savo susižavėjimą jūsų darbu refektorijuje. Žinoma, man labiau patiktų tai padaryti tinkamesnėmis aplinkybėmis, bet ką padarysi – tokia Dievo valia.

– Taip, refektorijuje. – Milžinas įbedė žvilgsnį į žemę. – Labai gaila, kad ne visi Šventosios Marijos vienuoliai mąsto taip kaip jūs.

– Brolis Aleksandras jus irgi labai vertino.

– Žinau, broli, žinau. Brolis bibliotekininkas man labai padėjo kai kuriais sunkiais mano darbo momentais.

– Ar tai turėjo omeny brolis Benedetas, sakydamas, kad jis buvo dar vienas kvailys, kuriuo pasinaudojote?

Leonardas atidžiai mane nužvelgė, tarsi galvodamas, kokius žodžius reikėtų vartoti kalbant su priešais stovinčiu žmogumi. Greičiausiai nežinojo, kad aš – tas pats inkvizitorius, apie kurį jo mokiniai, žinoma, jau buvo jam užsiminę. O jeigu ir žinojo, stengėsi, kad aš to nesuprasčiau.

– Galbūt dar nežinote, tėve, bet brolis Aleksandras man labai pagelbėjo baigiant vieną svarbiausių *Cenacolo* personažų. Jis buvo toks dosnus ir nesavanaudiškas, kad už pozavimą nieko nepaprašė mainais, nors gerai suprato, kokių nemalonumų gali susilaukti dėl tokio savo poelgio.

– Nemalonumų? – sutrikau. – Kokių nemalonumų?

Pamatęs, kaip nustebau, Leonardas kilstelėjo antakius. Ma-

nau, niekaip negalėjo suvokti, kaip man galėjo praslysti pro akis tokia savaime suprantama detalė. Ir ramiu, didingu tonu teikėsi mane apšviesti:

– Dailininko darbas yra daug sunkesnis, nei žmonės paprastai įsivaizduoja, – pasakė labai rimtai. – Ištisus mėnesius blaškėmės ieškodami gesto, profilio ar veido, atitinkančio mūsų idėją ir tinkamo būti modeliu. Man trūko Judo. Tai turėjo būti labai negražaus veido žmogus, tačiau ne bet kaip negražus, – man reikėjo inteligentiško ir protingo bjaurumo, kuris atspindėtų nuolatinę Judo kovą su savimi, kad atliktų Dievo jam patikėtą misiją. Juk sutiksite su manimi, kad be jo išdavystės Kristus niekada nebūtų patyręs savo likimo.

– Ir jūs radote jį?

– Ką? – milžinas net pašoko. – Jūs dar nesupratote? Brolis Aleksandras buvo mano modelis tapant Judą! Jo veide radau visa, ko taip ilgai ieškojau. Jis buvo protingas, tačiau atrodė nuolat kenčiantis, jo šiurkštūs ir aštrūs bruožai, rodos, net žeisdavo, kai į jį žiūrėdavai.

– Ir jis leidosi tapomas kaip Judas? – paklausiau priblokštas.

– Net labai noriai, tėve. Ir nebuvo vienintelis. Kiti šios bendruomenės vienuoliai irgi pozavo mano darbui. Aš išsirinkau kelis, pačių gryniausių bruožų.

– Bet Judas... – užginčijau.

– Suprantu jūsų nustebimą, tėve. Tačiau privalote žinoti, kad tėvas Aleksandras suvokė, kuo rizikavo. Jis puikiai suprato, kad niekas bendruomenėje po tokio poelgio jau nebežiūrės į jį taip kaip anksčiau.

– Juk tai suprantama, negi taip nemanote?

Leonardas minutėlę pamąstė, ar verta tęsti pokalbį su manimi, ir imdamas berniuką už rankos pridūrė tai, kas, rodės, kilo iš pačių jo minčių gelmių:

– Aš tik viena negalėjau numatyti ir tikrai to netroškau, – sušnibždėjo, – kad brolis Aleksandras baigs savo dienas kaip

Iskarijotas: kartuvėse ir vienatvėje, toli nuo savo draugų ir, atrodo, visų pasmerktas. Negi jums neatėjo į galvą šis sutapimas, tėve?

– Tiesą sakant, iki pat šios minutės – ne.

– Tėve Leire, greitai įsitikinsite, kad šiame mieste niekas nevyksta atsitiktinai. Kad išvaizda visada apgaulinga. Ir kad tiesa yra ten, kur mažiausiai tikimės ją rasti.

Tai taręs, – man taip ir neišdrįsus paklausti, apie ką juodu su broliu Aleksandru kalbėjo naktį prieš pastarojo mirtį, nei pasidomėti, ar jis nėra girdėjęs kalbant apie savo nuožmų priešą, kurį žinojome kaip Nelaimės Pranašą, – maestro dingo skersgatvyje.

25

Luinis troško bėgti iš ten, tačiau valia jį dar kartą išdavė. Jo sąžinės balsas šaukte šaukė greičiau palikti tą merginą, tačiau kūnas jau mėgavosi ritmingais donos Elenos judesiais. „Ir kas iš tos sąžinės?“ – pagalvojo, kad paskui jau gailėtųsi.

Maestro nebuvo to patyręs. Viena geidžiamiausių kunigaikštystės moterų vedė jį aistros takais, jam net nepravėrus burnos. Krivelių duktė buvo nuostabi – be jokios abejonės, tai buvo angeliškiausio veido Magdalena iš visų jo matytų. Ir vis dėlto Luinis negalėjo išvengti keisto jausmo: tarsi Adomas, verčiamas priimti amžinąjį prakeiksmą iš geidulingos Ievos rankų. Rodos, net jautė kandamo nuodingo obuolio skonį, o jo sultys vertė jį atsižadėti taip uoliai iki šiol saugotos nekaltybės. Nors ir kaip atrodytų keista, maestro Bernardinas buvo vienas iš keleto, kurie dar manė, kad Dievas paslėpė tikrąjį gėrio ir blogio pažinimo medį tarp moters kojų, ir jei bent sykį paragavai jo vaisių, būsi pasmerktas amžinai.

– *Miserere domine** ... – atsidūsėjo.

Jei dona Elena būtų leidusi jam nors sekundę atsikvėpti, dailininkas būtų prapliupęs raudoti. Tačiau nieko panašaus: raudonas kaip kardinolo skrybėlė, jis nusileisdavo kiekvienam grafaitės prašymui, baisėdamasis savimi, kai toji, šokinėdama ant jo vyriškumo, vis klausinėjo apie Marijos Magdalenos dorybes.

– Papasakokite man, papasakokite viską! – tenkino savo aistrą ir juokėsi įsmeigusi į dailininką geidulingą žvilgsnį. – Paaiškinkite, kodėl jus taip domina Magdalena! Atskleiskite man Leonardo paslaptį!

* Miserere domine (*lot.*) – pasigailėk, Viešpatie. *Vert.*

Luinis užduseęs, nuleistomis žemiau kelių kelnėmis, sėdėdamas ant tos pačios tachtos, kurią neseniai buvo užėmusi dona Lukrecija, iš visų jėgų stengėsi nemikčioti.

– Bet, Elena, – bejėgiškai atsakinėjo, – aš taip negaliu.

– Pažadėkite, kad papasakosite!

Luinis neatsakė.

– Prisiekite!

Ir nuodėmingas nualintas maestro galiausiai dukart prisiekė Kristumi. Vienas Dievas žino kodėl.

Kai viskas baigėsi ir jau galėjo atgauti kvapą, dailininkas lėtai pasilenkė ir apsirengė. Jis buvo sutrikęs. Išmuštas iš vėžių. Galiūnas Leonardas jį buvo įspėjęs, kokios pavojingos yra žalčio dukterys, ir kad atsiduoti joms tolygu išduoti aukščiausiąją kiekvieno dailininko pareigą, pažeisti šventą kūrybos vienatvėje idėją. „Tik būdamas toli nuo žmonos ar meilužės gali visiškai atsiduoti kūnu ir siela aukščiausiajam iš menų, – rašė. – Jeigu turi moterį, tai turėsi dalyti savo talentą į dvi dalis. Jei turi vaiką – į tris, ir visai jį prarasi, jei paleisi į pasaulį du ar daugiau padarų". Tie priekaištai pradėjo kilti iš jo minčių gelmių, versdami jaustis silpną ir nieko vertą. Jis nusidėjo. Per keletą minučių jo, kaip idealaus žmogaus, reputacija žlugo, jis tapo nevykusia parodija. Ir blogis jau buvo nebepataisomas.

Dona Elena vis dar neapsirengusi nuo tachtos žiūrėjo į savo dailininką, negalėdama suprasti, kodėl jis staiga tapo toks atšiaurus.

– Ar jums viskas gerai? – švelniai paklausė.

Maestro tylėjo.

– Negi nepatyrėte malonumo?

Luiniui sudrėko akys ir skausmas iškreipė veidą, bet pasistengė nuslopinti jį slegiančius sąžinės priekaištus. Ką galėjo pasakyti tai būtybei? Negi ji supras jo žlugimą, neatsilaikius prieš pagundą? O baisiausia – argi ką tik neprisiekė jai, įvardydamas liudytoju Jėzų, atskleisti paslaptį, kurią ji taip troško sužinoti? O kaip

tai padarys? Argi pats nesvajojo sužinoti ją taip kaip Elena? Nusisukęs nuo meilužės tyliai prakeikė savo silpnumą. Ką jis padarė? Nusidėjo du kartus per vieną vakarą: pirmiausia išduodamas savo skaistybę, o vėliau nesilaikydamas duoto žodžio?

– Jūs liūdnas, mielasis, – sušnibždėjo Elena, glostydama jam pečius.

Dailininkas užsimerkė, vis dar nepajėgdamas ištarti nė žodžio.

– O aš, atvirkščiai, jūsų dėka esu kupina laimės. Negi jaučiatės kaltas, davęs man tai, ko taip jūsų prašiau? Ar jums negera, kad patenkinote damą?

Grafaitė, tyloje skaitydama sielvartingas į neviltį puolusio vyro mintis, pamėgino nuraminti jo sąžinę:

– Neturite dėl nieko sau priekaištauti, maestro Luini. Kiti, pavyzdžiui, Filipas Lipis, pasinaudojo savo darbu vienuolynuose, suvedžiodamas jaunas vienuoles. O juk jis buvo dvasininkas!

– Ką jūs sakote?

– Ak! – nusikvatojo, pamačiusi savo meilužį pašokantį iš nuostabos. – Jums reikėtų žinoti tą istoriją, maestro. Nepraėjo nė trisdešimt metų po tėvo Lipio mirties, jūsų Leonardas, ko gera, bus susitikęs su juo Florencijoje. Jis buvo labai garsus.

– Ir jūs tvirtinate, kad brolis Filipas...

– Žinoma, – palinko prie jo. – Šventosios Margaritos vienuolyne tapydamas keletą paveikslų, suvedžiojo tokią Lukreciją Buti ir net susilaukė su ja vaiko. Ar to nežinojote? Na ką jūs! Daug kas manė, kad būtent Buti šeima dėl nuplėštos garbės pasiuntė jį į kitą pasaulį, užduodama gerą dozę arseniko. Matote? O jūs dėl nieko nekaltas! Jūs nepasikėsinote į jokį šventą įžadą! Tik suteikėte meilės tai, kuri jos prašė!

Maestro suabejojo. Nors palūžęs, tačiau sugebėjo suvokti, kad gražioji Elena stengiasi jam padėti. Sukrėstas vos įstengė išspausti suprantamą sakinį:

– Elena... Jei dar to tebetrokštate, jei vis dar norite prisiliesti prie paslapties, jus taip intriguojančios ir įkvepiančios jūsų por-

tretą, kurį tapau, aš atskleisiu jums tai, ką žinau apie Marijos Magdalenos paslaptį.

Grafaitė stebėjo jį susidomėjusi. Atrodė, kad Luinis su skausmu traukia iš savęs kiekvieną žodį.

– Esate garbingas žmogus. Jūs įvykdysite savo pažadą. Aš žinau.

– Taip. Bet dabar jūs pažadėkite man daugiau niekada manęs neliesti. Ir niekam nepasakoti to, ką iš manęs išgirsite.

– Maestro, ar ta paslaptis leis man sužinoti jūsų liūdesio priežastį?

Dailininkas susirado tyrą grafaitės žvilgsnį, nors vos galėjo jį atlaikyti. Atkaklus Elenos rūpestis dėl jo būsenos nuginklavo jį. Tada prisiminė viską, ką buvo girdėjęs kalbant apie Magdalenos palikuones: kad jų didžiulės meilės kupinas žvilgsnis galėjo suminkštinti kiekvieno vyro širdį. Trubadūrai nemelavo. Negi ta būtybė neverta išgirsti tiesos apie savo prosenes? Negi jis gali būti beširdis ir uždrausti jai sužinoti apie kelią, kurį ji turi nueiti?

Bernardinas Luinis, nutaisęs gražiausią savo šypseną, pagaliau išpildė jos troškimą.

26

Marijos Magdalenos paslaptis, pasak maestro Luinio

– Taigi klausykitės.

Man ką tik buvo sukakę trylika metų, kai maestro Leonardas priėmė mane į savo *bottega* Florencijoje. Mano tėvas buvo savanoris kareivis ir turėjo susitaupęs šiek tiek pinigų per Viskončius iš Milano, taigi manė, kad visai neblogai man būtų pasimokyti tapybos meno prieš atsiduodant vienuolio gyvenimui, o blogiausiu atveju – pasaulietiškam, tačiau laikantis Dievo įsakymų. Tuomet jis taip nusprendė be mano žinios, nes norėjo, kad būčiau apsaugotas nuo karo baisumų ir globojamas Bažnyčios. Kadangi Milane nebuvo geros dailiųjų amatų dirbtuvės, paskyrė man metinę rentą ir išsiuntė į prašmatniąją Florenciją, dar valdomą Lorenco Didžiojo.

Tada viskas ir prasidėjo.

Metras Leonardas da Vinčis mane įkurdino didžiuliame ir labai apleistame name. Iš išorės jis buvo juodas. Net kėlė baimę. Viduje – priešingai: šviesus ir beveik be vidinių sienų. Jo kambarių sienos buvo išgriautos, kad susidarytų daug didžiulių erdvių, prigrūstų keisčiausių, kokius tik įmanoma įsivaizduoti, daiktų. Pirmame aukšte, šalia vestibiulio, buvo sustatyta didžiulė daigų kolekcija, vazonai ir narveliai su vieversiais, fazanais ir net medžiokliniais sakalais. Šalia mėtėsi formos lieti iš bronzos galvas, arklių kojas ir tritonų kūnus. Visur buvo daug veidrodžių. Ir žvakių. Norėdamas patekti į virtuvę, turėjai pereiti koridorių, saugomą medinių skeletų ir sraigtų, kurie galėjo išgąsdinti bet ką; o vien pamėginus įsivaizduoti, ką maestro galėjo laikyti palėpėje, mane nukrėsdavo šiurpas.

Tame name gyveno ir kiti maestro mokiniai. Visi vyresni už mane, taigi po kelių pirmųjų dienų juokelių aš gavau šiokią tokią

ramybę ir galėjau pratintis prie naujo gyvenimo. Manau, Leonardas mane pamėgo. Jis išmokė mane skaityti ir rašyti klasikinėmis lotynų ir graikų kalbomis, paaiškinęs, kad be šio pasirengimo būtų beviltiška mokyti mane kitokio rašto būdo, kurį jis vadino vaizdinių mokslu.

Ar jūs tai įsivaizduojate, Elena? Mano studijuojamų disciplinų padaugėjo triskart, net mokiausi tokių savitų dalykų kaip botanika ar astrologija. Tais laikais maestro devizas buvo *lege, lege, relege, ora, labora et invenies**, o jo mėgstamiausi skaitiniai buvo Jakobo de la Voradžinės šventųjų gyvenimai.

Tomas, Andrėjas ir kiti mokiniai negalėjo pakęsti tų raštų, o man jie buvo tikras atradimas. Iš jų sužinojau neįtikimų dalykų. Tie puslapiai man leido mėgautis dešimtimis įdomiausių stebuklų ir nuotykių iš šventųjų ir apaštalų, kurių iki tol net neįtariau egzistavus, gyvenimo. Ten perskaičiau, kad Jokūbą Jaunesnįjį vadino Viešpaties broliu, nes abu buvo panašūs tarsi dvi snaigės. Kai Judas aptarė su sinodu slaptą mūsų Viešpaties pabučiavimo ženklą Alyvų kalne, net būgštavo, kad budeliai supainios tikrąjį Jėzų su Jokūbu, nes juodu buvo beveik kaip dvyniai.

Žinoma, evangelijose apie tai nebuvo nė vieno žodžio.

Mėgavausi ir apaštalo Baltramiejaus nuotykiais. To mokinio, pasižymėjusio gladiatoriaus išvaizda, privengė visi dvylika dėl jo nepaprasto sugebėjimo nuspėti ateitį. Tačiau tos galios menkai padėjo: nesugebėjo numatyti, kad jam pačiam gyvam Indijoje nudirs odą.

Visos žinios pamažu tarsi nusėdo manyje, suteikdamos neįprastą sugebėjimą įsivaizduoti veidus ir būdus žmonių, tokių svarbių mūsų tikėjimui. Įvyko tai, ko Leonardas ir norėjo: šventųjų istorijomis pažadino mūsų vaizduotę ir įteikė ypatingą dovaną – gebėjimą visa tai perteikti drobėse. Tada jis man davė

* Skaityk, skaityk, dar kartą skaityk, melskis, dirbk ir surasi (*lot.*). *Aut.*

apaštalų dorybių sąrašą, sudarytą Jokūbo de la Voradžinės – dar ir dabar jį turiu. Žiūrėkite: Baltramiejų jis pavadino *Mirabilis* – Stebuklinguoju, dėl sugebėjimo nuspėti ateitį. Jėzaus brolį dvynį – *Venustus* – Malonės pilnuoju...

Elena, pamačiusi su kokia pagarba Luinis išskleidė popierėlį, ištrauktą iš savo liemenės kišenės, linksmai ištraukė jį iš rankų ir, beveik nieko nesuprasdama, perskaitė:

Šv. Baltramiejus	*Mirabilis*	Stebuklingasis
Jokūbas Jaunesnysis	*Venustus*	Malonės pilnasis
Andrius	*Temperator*	Įspėjantysis
Judas Iskarijotas	*Nefandus*	Bjaurusis
Petras	*Exosus*	Neapkenčiantysis
Jonas	*Mysticus*	Žinantis paslaptį
Tomas	*Litator*	Sutramdantis dievus
Jokūbas Vyresnysis	*Oboediens*	Paklusnusis
Pilypas	*Sapiens*	Didingų dalykų gerbėjas
Matas	*Navus*	Uolusis
Judas Tadas	*Occultator*	Saugantysis
Simonas	*Confector*	Užbaigiantysis

– Ir jūs saugojote tai šitiek metų? – paklausė žaisdama su nešvariu popieriaus lapeliu.

– Taip. Aš tai laikau viena iš svarbiausių maestro Leonardo pamokų.

– Tai daugiau jo nematysite, – nusikvatojo.

Luinis nenorėjo pasirodyti nugalėtas. Provokatorė Elena pakėlė jo lapelį virš galvos, tikėdamasi, kad dailininkas stengsis atimti jį. Tačiau jis neįkliuvo į spąstus. Tiek daug kartų buvo matęs tą sąrašą, išstudijavęs su didžiausia pagarba, stengdamasis iš dvylikos apaštalų savybių suvokti, kokie jie buvo iš tikrųjų, kad jo jau nebereikėjo. Mokėjo viską atmintinai.

– O Magdalena? – paklausė pagaliau šiek tiek nusivylusi grafaitė. – Jos šiame sąraše nėra. Kada man papasakosite apie ją?

Luinis, susimąsčiusiu žvilgsniu stebėdamas traškančias židinyje malkas, tęsė pasakojimą:

– Kaip jau minėjau, brolio Jokūbo de la Voradžinės veikalo studijavimas paliko pėdsaką. Dabar, praėjus tiek laiko, galiu pripažinti, kad iš visų pasakojimų mano dėmesį labiausiai patraukė ištraukos apie Mariją Magdaleną. Dėl nežinomos priežasties metras Leonardas norėjo, kad studijuočiau jas ypač atidžiai. Ir aš tai padariau.

Tais laikais maestro atskleistos paslaptys, kuriomis jis papildė Genujos vyskupo traktatą, manęs nė kiek nenugąsdino. Būdamas tik trylikos dar nesugebėjau atskirti ortodoksiškų idėjų nuo heterodoksiškų, to, su kuo Bažnyčia sutinka, nuo to, ko neprima. Gal todėl pirmas dalykas, kurį įsiminiau, buvo jos vardo reikšmė: Marija Magdalena reiškia „karti jūra“, „nušviečianti“ ir taip pat „nušvitusi“. Apie pirmąją reikšmę vyskupas rašė, kad ji susijusi su gausybe ašarų, kurias ta moteris išliejo per savo gyvenimą. Ji visa širdimi pamilo Dievo Sūnų, tačiau jis atėjo į šį pasaulį su svarbesne misija, nei sukurti šeimą su ja, taigi Magdalena turėjo išmokti pamilti jį kitaip. Leonardas pasakė, kad geriausiai tos moters dorybes atitinkantis simbolis yra mazgas. Jau egiptiečių laikais mazgas buvo siejamas su deivės Izidės burtais. Jis man paaiškino, kad Egipto mituose Izidė padėjo prisikelti Oziriui pasinaudodama savo sugebėjimu išnarplioti mazgus. Magdalena vienintelė sutiko Kristų, kai jis grįžo į gyvenimą, ir teisinga manyti, kad ji buvo mazgų mokslo žinovė. Mokslo, pasakė maestro, laisvo nuo kartėlio, nes kam malonu susidurti su kietai užveržtu mazgu, kai nori sužinoti tiesą?

„Kai pamatysi drobėje nutapytą aiškiai regimą mazgą, žinok, kad šis kūrinys skirtas Magdalenai“, – kartą pasakė jis man.

O kiti du jos vardo reikšmės, paslaptingesnės ir gilesnės, aiškinimai buvo susiję su labai brangia maestro Leonardui idėja,

apie kurią jis mums nuolat kalbėdavo – su šviesa. Pasak jo, šviesa yra vienintelė vieta, kur Dievas ilsisi. Tėvas yra šviesa. Dangus yra šviesa. Galiausiai viskas yra šviesa. Dėl to nuolat kartodavo: jei mes, žmonės, išmoktume suvaldyti šviesą, galėtume išsikviesti Viešpatį ir kalbėtis su juo kaskart, kai mums jo labai reikės.

Tada dar nežinojau, kad ši šviesos, kaip mūsų ryšio su Dievu, idėja atkeliavo į Europą būtent Magdalenos dėka.

Tai jums irgi papsakosiu.

Po Jėzaus mirties Golgotos kalne Marija Magdalena, Juozapas iš Arimatėjos, mylimiausias mokinys Jonas ir keli ištikimiausieji Mesijo sekėjai pabėgo į Aleksandriją, norėdami apsisaugoti nuo represijų, kuriomis jiems buvo grasinama. Kai kurie iš jų taip ir liko Egipte, įkūrė pirmąsias ir išmintingiausias krikščioniškas bendruomenes, tačiau Magdalena, žinanti didžias savo mylimojo paslaptis, nesijautė saugi toje žemėje, esančioje taip arti Jeruzalės. Todėl galiausiai atsidūrė Prancūzijoje ir išsilaipino jos pakrantėje, ieškodama saugaus prieglobsčio.

– O kokios tai buvo paslaptys?

Grafaitės klausimas pažadino maestro iš susimąstymo.

– Didžiulės paslaptys, Elena. Tokios didelės, kad nuo tų laikų tik keletui mirtingųjų buvo leista jas atskleisti.

Mergina išplėtė akis.

– Tai paslaptys, kurias Jėzus atskleidė jai, kai prisikėlė iš mirusiųjų?

Luinis linktelėjo.

– Taip, tos pačios. Tačiau man jos kol kas irgi neatskleistos.

Paskui maestro vėl tęsė pasakojimą.

– Marija Magdalena, taip pat vadinama Betaniete, įžengė į Prancūzijos žemę mažame kaimelyje pietuose, vėliau pavadintame *Les Saintes-Maries de la Mer*, nes kartu su ja išsilaipino dar keletas Marijų. Ten ji skelbė Jėzaus gerąją naujieną ir supažindino žmones su šviesos paslaptimi, kurią iš karto pasisavino ere-

tikai – katarai ar albigiečiai, ir galų gale tapo naująja Prancūzijos globėja, *Notre-Dame de la Lumière*.

Tačiau ramus paslapčių atskleidimo laikas greitai praėjo. Bažnyčia suprato, kad tos idėjos kėlė pavojų Romos vienvaldystei, ir panoro padaryti galą jų plitimui. Galima sakyti, kad Bažnyčia elgėsi gana logiškai: ar galėjo kuris nors popiežius leisti egzistuoti krikščioniškoms bendruomenėms, kurios bendraudamos su Dievu apsiėjo be dvasininkų? Ar galėjo Kristaus vietininkas žemėje užimti žemesnę ar net tokią pat vietą kaip Magdalena? O ką manyti apie jos sekėjus? Ar šviesos garbinimas nėra stabmeldystė? Bažnyčia greitai pasmerkė, prakeikė ir išsižadėjo tos moters, mylėjusios Jėzų ir geriau už bet kurį mirtingąjį žinojusios, kad jis buvo žmogus.

Leiskite, mieloji Elena, paaiškinti jums dar kai ką.

Vieną tūkstantis keturi šimtai septyniasdešimt devintųjų pradžios dieną, kai Florencija dar nebuvo atsitokėjusi po žiauraus pasikėsinimo į mūsų dievinamą Lorencą de Mediči*, maestro Leonardas savo *bottega* sulaukė keisto svečio. Ryto saulei jau ridinėjantis žeme, mūsų dirbtuvėje pasirodė maždaug penkiasdešimtmetis vyras. Jis puikavosi šviesių garbanų ševeliūra ir galėjo didžiuotis nepaprastu panašumu į tuos kerubinus, kuriuos mes taip nevykusiai tuomet piešdavome savo drobėse. Nepažįstamasis, nuo galvos iki kojų apsirengęs juodai, elgėsi nepaprastai arogantiškai. Atvyko nepranešęs apie save ir vaikštinėjo po maestro valdas tarsi po savąsias. Net nesidrovėjo apžiūrėti visų darbų, kuriuos tuomet kūrėme. Manasis kaip tik buvo Magdalenos, laikančios rankose alebastro indą, portretas, kuris lankytoją, atrodė, labai nudžiugino.

* Luinis turi omeny garsųjį Pacų sąmokslą, kuriuo buvo siekiama nužudyti Lorencą Didįjį Florencijos katedroje. Lorencui pavyko pabėgti, tačiau jo brolis Džulianas buvo nužudytas dvidešimt penkiais ieties dūriais. Represijos, kilusios po šio nusikaltimo, buvo vienos žiauriausių XV amžiuje. *Leid.*

„Matau, kad metras Leonardas jus teisingai moko! – suplojo rankomis. – Jūsų eskizu daug pasakyta... Kurkite taip ir toliau".

Mano savimeilė buvo paglostyta.

„Beje, – pasakė paskui, – ar žinote, ką reiškia tas indas, kurį jūsų Magdalena laiko rankose?"

Papurčiau galvą.

„Tai galima rasti tryliktame Evangelijos pagal Morkų skyriuje. Ta moteris patepė Jėzui galvą šventaisiais aliejais, sudaužiusi indą, kaip žynė pasielgtų su tikru karaliumi... Mirtinguoju karaliumi, iš kūno ir kraujo".

Tariant tuos žodžius pasirodė mokytojas. Kaip visi nustebo, kai jis nė kiek nesupyko, pamatęs savo *bottega* svetimąjį, – jo veidas nušvito. Vos tik jį pamatė, abu apsikabino, pasibučiavo į skruostus ir ten pat pradėjo kalbėtis apie žmogiškuosius ir dieviškuosius dalykus. Tai buvo pirmas kartas, kai išgirdau kai ką apie Mariją Magdaleną, ko nebūčiau net įsivaizdavęs.

„Darbai eina puikiai, mielasis Leonardai, – tarė patenkintas kerubinas. – Nors nuo Kozimo Senojo mirties jaučiu, kad mūsų pastangos gali bet kada pavirsti niekais. Neabejoju, kad Florencijos Respublika greitai gali sulaukti baisių išbandymų".

Mokytojas sugriebė liaunas svečio rankas ir suspaudė jas savosiomis – didžiulėmis kaip kalvio.

„Sakai, pavirsti niekais? – jo griausmingas balsas sudrebino viską aplinkui. – Bet juk tavo Akademija yra tokia tvirta žinių šventovė kaip Egipto piramidės! Argi ne tiesa, kad per labai trumpą laiką ji virto mėgstamiausia jaunimo, norinčio daugiau sužinoti apie mūsų šlovinguosius protėvius, piligrimystės vieta? Tu puikiai išvertei Plotino, Dionisijo, Proklo ir net paties Hermio Trismegisto veikalus ir lotyniškai surašei visas senųjų faraonų paslaptis. Kaip visa tai gali pavirsti niekais? Juk tu žymiausias Florencijos mąstytojas, senasis drauge!"

Žmogus juodos vilnos apsiaustu paraudo.

„Tavo žodžiai glosto man širdį, bičiuli Leonardai. Nepaisant visko, mūsų kova dėl žinių, kurias žmonija prarado mitiniais aukso amžiaus laikais, dabar silpnesnė nei bet kada. Dėl to ir atėjau pas tave".

„Kalbi apie pralaimėjimą? Tu?"

„Juk žinai apie ką aš nuolat galvoju nuo tada, kai išverčiau senajam Kozimui Platono veikalus, tiesa?"

„Žinoma. Tavo senoji sielos nemirtingumo idėja! Visas pasaulis šlovins tavo vardą dėl šio atradimo! Beveik matau jį, iškaltą aukso raidėmis ant didžiulių triumfo arkų: „Marsilijus Fičinas, didvyris, grąžinęs mums didybę". Net pats Popiežius apipils tave palaiminimais!"

Kerubinas nusijuokė:

„Leonardai, tu, kaip visada, perdedi".

„Taip manai?"

„Iš tikrųjų tai visi nuopelnai yra Pitagoro, Sokrato, Platono ir net Aristotelio. Aš tik verčiau jų kūrinius į lotynų kalbą, kad tas žinojimas būtų prieinamas visiems".

„Tuomet kas gi tau neduoda ramybės, Marsilijau?"

„Man neduoda ramybės Popiežius, maestro. Yra pernelyg daug priežasčių manyti, kad būtent jis paliepė nužudyti Lorencą de Mediči katedroje. Ir esu tikras, kad ne vien politinės ambicijos privertė jį taip pasielgti, čia bus įsipainiojusios ir religinės".

Leonardas kilstelėjo savo tankius antakius, nedrįsdamas jo nutraukti.

„Jau daugelį mėnesių visas miestas gyvena tuo prakeiktu *interdicto**. Nuo pat pasikėsinimo į Mediči padėtis tapo nepakeliama. Bažnyčiose uždrausta laikyti mišias ir teikti sakramentus, o blogiausia, kad tas spaudimas truks, kol aš pasiduosiu..."

„Tu? – milžinas net pašoko. – O kuo tu čia dėtas?"

* Interdicto (*lot.*) – uždrausta. *Vert.*

„Popiežius nori, kad Akademija išsižadėtų senovės dokumentų ir tekstų, kuriuose pateikiami dalykai, prieštaraujantys Romos doktrinai. Vienas iš sąmokslo tikslų buvo rasti juos ir pasisavinti jėga. Ypač Romai rūpi atimti iš mūsų apaštalui Jonui priskiriamus tekstus, kuriuos, kaip žinai, mes turime senokai".

„Suprantu..."

Mano mokytojas pasiglostė barzdą, – taip darydavo visada, kai būdavo įsigilinęs į savo mintis.

„O kokią informaciją taip bijai prarasti, Marsilijau?" – galiausiai paklausė.

„Tuose raštuose, niekada neišspausdintų mylimiausio apaštalo veikalų kopijose, pasakojama, kas nutiko visiems dvylikai po Jėzaus mirties. Pasak jų, pirmosios Bažnyčios – tikrosios – vairas nebuvo Petro rankose, – jį laikė Jokūbas. Ar įsivaizduoji? Popiežystės teisėtumas išlėktų į orą!"

„Ir tu manai, kad Romoje žino apie tų popierių egzistavimą ir nori juos turėti bet kokia kaina..."

Kerubinas linktelėjo ir pridūrė:

„Jono raštuose yra ne vien tai".

„Ak ne?"

„Yra sakoma, kad, be Jokūbo Bažnyčios, apaštalų įkvėpta, atsirado dar viena atšaka, vadovaujama Magdalenos ir remiama paties Jono".

Maestro suraukė nosį, o vyras juodu apsiaustu tęsė:

„Pasak Jono, Magdalena buvo labai artima Jėzui. Tiek artima, kad daugelis manė, jog būtent ji turėjo tęsti jo mokymą, o ne bailių apaštalų gauja, išsižadėdavusi jo pavojaus akimirkomis..."

„Kodėl dabar man visa tai pasakoji?"

„Todėl, kad tu, Leonardai, esi išrinktas šios informacijos saugotoju".

Kilnaus žvilgsnio kerubinas įkvėpė oro ir tęsė:

„Žinau, kaip pavojinga saugoti tuos tekstus. Jie galėtų kiekvieną nuvesti ant laužo. Bet vis dėlto maldauju: prieš juos sunai-

kindamas, gerai išstudijuok, kiek gali įsimink viską apie Magdalenos ir Jono Bažnyčią, apie kurią tau kalbu, ir, kai pasitaikys tinkama proga, įdėk tų naujų evangelijų esmę į savo kūrinius. Taip bus įvykdytas senasis Biblijos įsakymas: „Kas turi akis..."

„...tegu mato".

Leonardas nusišypsojo. Ilgai nesvarstė. Jau tą vakarą pažadėjo kerubinui prisiimti atsakomybę už palikimą. Net žinau, kad juodu vėl pasimatė, ir žmogus juodu apsiaustu įteikė maestro knygas ir raštus, kuriuos pastarasis labai dėmesingai išstudijavo. Vėliau, po brolio Savonarolos pakėlimo į valdžią ir po Medičių dinastijos žlugimo, mes persikėlėme į Milaną tarnauti dožui ir atlikome įvairiausias užduotis. Pasiaukoję dailei, kūrėme karo mašinas ir skraidymo aparatus. Tačiau ta paslaptis, tas apreiškimas, išgirstas Leonardo *bottega*, nedavė man ramybės.

Norite, dar nustebinsiu jus, Elena?

Nors maestro nė su vienu savo mokiniu apie tai nekalbėjo, manau, būtent dabar metras Leonardas įgyvendina savo pažadą, duotą Marsilijui Fičinui Florencijoje. Nuoširdžiai jums prisipažįstu: nėra dienos, kad lankydamas jo darbus dominikonų refektorijuje neprisiminčiau maestro žodžių, ištartų kerubinui aną tolimą žiemos popietę...

„Kai tame pačiame paveiksle pamatysi Jono ir savo veidą, bičiuli Marsilijau, žinok, kad ten, o ne kur kitur, nusprendžiau paslėpti tą žinią, kurią man patikėjai".

Ir žinote ką? Aš radau kerubino veidą „Paskutinėje vakarienėje"!

27

Mes palaidojome brolį bibliotekininką Mirusiųjų galerijoje antradienį, sausio septynioliktąją, prieš pat mišparus. Nenorėjome, kad jo kūnas pradėtų irti koplyčioje, kurioje buvo pašarvotas, tad nuspręsta skubiai palaidoti. Du broliukai novicijai suvyniojo kūną į baltą drobulę, surišo diržais ir nuleido į nišos, kuri tuojau pasidengė žeme ir sniegu, dugną. Ceremonija buvo labai greita, nesilaikant jokio protokolo – skubus atsisveikinimas sunkiai paaiškinamas net mūsų priederme pavakarieniauti dar iki tamsos. Ir kol vienuoliai šnibždėjosi apie jų laukiančius ryžius su daržovėmis ar apie meduolius, dar likusius nuo Kalėdų, mane užvaldė keistas apmaudas. Kodėl prioras ir jo palyda – iždininkas, virėjas, vienaakis Benedetas ir atsakingas už *scriptorium* vienuolis – surengė tokias paprastas antras laidotuves Šventosios Marijos vienuolyne greičiau nei po savaitės? Kodėl atrodė, kad brolis Aleksandras jiems visiškai nesvarbus? Negi taip niekas ir neišlies dėl jo nė vienos ašaros?

Tik tėvas Bandelas galiausiai parodė menkus užuojautos ženklus nelaimingajam, besiilsinčiam po mūsų kojomis. Savo trumpame pamoksle užsiminė turįs įrodymų, kad brolis tapo kažkokio pamišėlio, atvykusio šiomis dienomis į Milaną, sąmokslo auka. „Todėl jis ypač nusipelnė būti krikščioniškai palaidotas šioje vietoje“. Be to, Bandelas mus rimtai pamokė: „Netikėkite melagingais po miestą sklandančiais gandais, – pasakė nepakeldamas akių nuo nelaimingojo kūno, kurį pamažu leido į duobę. – Brolis Trivulcijus, kurį Dievas jau pasišaukė pas save, mirė kankinio mirtimi nuo šlykštaus nusikaltėlio rankos, kuris anksčiau ar vėliau gaus ko nusipelnęs. Aš pats tuo pasirūpinsiu“.

Ar tai buvo nusikaltimas, ar savižudybė, – nors ir labai stengiausi malšinti savo įtarimus, buvo akivaizdu, kad dvejos laidotuvės per tokį trumpą laiką Šventosios Marijos vienuolyne – toli gražu neįprastas dalykas. Maestro Leonardo žodžiai, ištarti prieš jam dingstant gatvelėje, nuaidėjo mano galvoje tarsi griaustinis, pranašaujantis audrą: „Šiame mieste, – pasakė jis prieš atsisveikindamas Gaidžių skersgatvyje, – niekas nevyksta atsitiktinai. Niekuomet šito nepamirškite".

Tą dieną vakarienės nevalgiau.

Negalėjau.

Likusieji broliai, ne tokie skrupulingi kaip šis Dievo tarnas, bėgte nubėgo prisikimšti pilvų į salę, paskubomis paverstą valgomuoju, nes žinojo, kad liko daug lakštinių atsargų po dožo žmonos laidotuvių. Kadangi refektorijus jau kelerius metus buvo nenaudojamas, pilnas pastolių ir dažų, vienuolių įpročiai buvo pakitę – jiems atrodė beveik normalu, kad valgis patiekiamas pirmame aukšte.

Ši laikina padėtis man išėjo į naudą, nes suvokiau: kol tęsis darbai, „Paskutinės vakarienės" kambarys pasitarnaus man kaip ideali slėptuvė apmąstymams kasdienės duonos valgymo metu. Nė vienas brolis tikrai nepertrauks mano minčių, o kas nors svetimas juo labiau neužklys pašniukštinėti į tokią vietą – šaltą ir pilną dulkių.

Ir galvodamas apie dienas, praleistas kartu su broliu Aleksandru, ir apie mūsų taip staigiai nutrūkusį darbą įmenant mįslę, nužingsniavau ta kryptimi tyloje pasimelsti už jo sielos ramybę.

Salė buvo tuščia. Paskutiniai vakaro gaisų atšvaitai vos rausvino apatinę toskaniečio kūrinio dalį, išryškindami mūsų Viešpaties sukryžiuotas pėdas. Ar tai buvo pranašystė to, ką Kristus tuojau išgyvens Kryžiaus kelyje? O gal maestro pavaizdavo kojas sukryžiuotas dėl kokios nors kitos, man nežinomos, priežasties? Persižegnojau. Prislopinta šviesa, besiskverbianti pro nesimetriškas gretimo kiemo kolonų eiles, suteikė scenai vaiduoklišką įspūdį.

Ir tik tuomet, pažvelgęs į Šventosios vakarienės valgytojų veidus, supratau.

Tai buvo tiesa – Judas turėjo brolio Aleksandro veidą.

Kaip galėjau anksčiau to nepastebėti?

Blogasis apaštalas sėdėjo Galilėjiečio dešinėje, tylomis stebėdamas jo giedrą gražų veidą. Iš tikrųjų, išskyrus Jokūbo Vyresniojo nustebimo grimasą ir kitame stalo gale pažiūrėti gyvai besikalbančius Matą, Judą Tadą ir Simoną, kitų apaštalų lūpos nejudėjo. Kažkuo ironiška buvo mintis, kad brolio Aleksandro siela dabar, ko gera, *iš tikrųjų* galėjo stebėti Amžinojo Tėvo veidą.

Jei kaip ir Judas jis nusprendė atimti sau gyvybę, o Bandelas tik apgaudinėjo save, tikėdamas jo nekaltumu, tai vienuolio siela dabar greičiausiai buvo ne Rojuje, o kentėjo Skaistykloje.

Vėl lėtai nužvelgiau sieną, ir nauja detalė prikaustė mano dėmesį. Atrodė, kad Judas ir Viešpats nori paimti tą patį duonos gabalėlį ar kažkokį vaisių, tačiau nė vienas negali jo pasiekti. Išdavikas, dešinėje saujoje suspaudęs kapšą su monetomis, gautomis už savo niekšybę, kairiąją tiesė stalo krašto link, stengdamasis kažką sugriebti. Viešpats, nematydamas to gesto, tiesė savo dešiniąją ta pačia kryptimi. Kas galėjo taip dominti vieną ir kitą? Ką dar Judas norėjo pagrobti iš Nazariečio, kai Dievo Sūnus jau žinojo esąs išduotas ir kad jo likimo korta jau mesta?

Buvau įsigilinęs į tuos apmąstymus, kai staiga nelauktas svečias nutraukė mano mintis:

– Statau dešimt prieš vieną, kad ničnieko nesuprantate, ar ne?

Net pašokau iš vietos. Figūra, kurios nepajėgiau atpažinti, apsigaubusi tamsiai raudonos spalvos apsiaustu, perkirto prieblandos juostą ir sustojo už kelių žingsnių nuo manęs.

– Ar jūs – tėvas Leirė? – paklausė.

Mano vyzdžiai išsiplėtė staiga pamačius moters veidą – švelnų ir apvalų, pusiau paslėptą violetinės beretės su plunksnomis. Mergina buvo apsirengusi vyriškais drabužiais, ir tai atrodė ne tik nelegalu, bet net pavojinga. Ji žiūrėjo į mane su ne-

slepiamu smalsumu. Buvo maždaug mano ūgio, savo moteriškas formas gerai užmaskavusi plačiais drabužiais. Laukė mano atsakymo ir odine pirštine aptraukta plaštaka glostė žibančią špagos rankeną.

Manau, atsakydamas sumikčiojau.

– Nesijaudinkite, tėve, – nusišypsojo. – Špaga reikalinga tik jums apginti. Tikrai nieko bloga jums nepadarys. Atėjau pas jus todėl, kad visi jūsų klausimai verti atsakymų. O kad jų sulauktumėte, mano šeimininkas mano, jog turite būti gyvas.

Netekau žado.

– Turėsite eiti su manimi į saugesnę vietą, – pridūrė. – Dėl vieno neatidėliotino reikalo privalote atsidurti kitoje miesto dalyje.

Jos kvietimas nuskambėjo kaip grasinimas, tačiau labai mandagus. Subtilių manierų moteris visa švytėjo po savo apsiaustu ir skleidė keistą galią. Jos žvilgsnis buvo budrus, panašus į katės, o elgesys rodė, kad nepriims neigiamo atsakymo. Nors jau leidosi sutemos, įsibrovėlė sutrumpino kelią, vesdama mane koridoriumi, jungiančiu refektorijų su valgomuoju, – paprastai juo vaikščiodavo tik vienuoliai. Iš kur ji taip puikiai pažinojo aplinką? Kai išėjome į gatvę, nesutikę nė vieno dominikono šešėlio, persirengėlė paragino mane paspartinti žingsnį.

Sugaišome dešimt minučių, kol pasiekėme Šventojo Stepono bažnyčią, esančią per keturis ar penkis kvartalus gatve žemyn, ir tada beveik visiškai sutemo. Apsukome šventovę iš dešinės ir patekome į siaurą gatvelę, kurios be gero vedlio nė nepamatysi. Šio siauro koridoriaus gale vos matėsi įspūdingų mūrinių dviaukščių rūmų fasadas, iš abiejų šonų apšviestas dviejų ką tik uždegtų deglų. Mano pašnekovė, kuri nuo pat Šventosios Marijos vienuolyno nepratarė nė žodžio, mostelėjo ranka, rodydama kelią.

– Jau atvykome? – paklausiau.

Durininkas, vilkintis smarkiai per liemenį įimta vilnone liemene su gobtuvu, išėjo mūsų sutikti.

– Jeigu jūsų šventenybė nieko prieš, – ceremoningai ištarė, – palydėsiu jus pas savo poną. Jis nekantrauja pamatyti jus.

– Jūsų poną?

– Taip. – Atrodė, išsiners iš kailio, stengdamasis įtikti.

Mergina su špaga nusišypsojo.

Rūmai buvo dekoruoti nepaprastai prabangiai. Senovinės marmurinės romėniškos kolonos, neseniai iš žemės iškastos senos statulos, daugybė paveikslų ir kilimų nukabinėtos laiptų aikštelės ir namo sienos. Didžiulė prabanga puošė visą erdvų centrinį kiemą su gyvatvorių labirintu viduryje, prie jo mes ir žingsniavome. Mane pribloškė tvyrojusi tyla. Dar keisčiau buvo tai, kad, išėjus į atvirą erdvę, labirinto takai pasirodė pilni žmonių rimtais veidais, tarsi laukiančių kažko lemtinga.

Ir tikrai: perėjęs kiemą pastebėjau būrelį tarnų, nenuleidžiančių akių nuo dviejų asmenų, žiūrinčių vienas į kitą su įniršiu. Juodu buvo pasiraitoję marškinių rankoves, rankose laikė apnuogintus aštrius kalavijus ir, nepaisant šalčio, smarkiai prakaitavo. Mano vedlė stabtelėjo ir susižavėjusi stebėjo šį reginį.

– Jau prasidėjo, – pasakė nusivylusi. – Mano ponas norėjo, kad jūs būtinai pamatytumėte.

– Ar tai? – išsigandau. – Šią dvikovą?

Jai nespėjus atsakyti, vyresnysis iš dviejų – raumeningas, aukštas, plačia nugara ir beveik plikas vyriškis puolė jaunesnįjį, smogdamas visa savo ginklo jėga.

– *Domine Jesu Christe*! – sušuko užpultasis iš siaubo išvertęs akis, stengdamasis atremti ataką ir keldamas savo kalaviją prieš krūtinę.

– *Rex Gloriae*! – atkirto užpuolikas.

Tai nebuvo treniruotė. Plikio įniršis, žvangant kalavijams, atsitrenkiantiems vienas į kitą, didėjo. Kirčiai buvo staigūs ir žiaurūs. Cvankt, cvankt, cvankt. Kiekvienas kirtis skambėjo kaip įniršio ir mirties melodijos gaida.

– Marijus Forceta, – sušnibždėjo man mergina su špaga, ro-

dydama į jaunuolį, kuris buvo šiek tiek atsitraukęs, kad įkvėptų oro. – Jis dailininko pameistrys iš Feraros. Norėjo apgauti mano poną per vieną sandėrį. Dvikova vyksta iki pirmo kraujo lašo, kaip Ispanijoje.

– Kaip Ispanijoje?

– Laimi tas, kuris pirmas sužeidžia priešininką.

Kova vis nuožmėjo. Vienas, du, trys nauji kirčiai nuskambėjo kieme tarsi patrankos šūviai. Metalo ašmenų žybsniai atsispindėjo balkonuose.

– Ne jūsų jaunystė išgelbės jums gyvybę, – suriko plikis, – o mano didžiadvasiškumas!

– Susikiškite jį ten, kur geriausiai telpa, Chakaranda!

To Forcetos išdidumas trumpai tetruko. Trys žiaurūs kirčiai visiškai sutrikdė jo gynybą, parklupdydami ant kelių ir priversdami atsiremti rankomis į žemę. Jo varžovas nusišypsojo triumfo kupina šypsena, o kieme sugriaudėjo ovacijos. Namų šeimininko priešą apleido sėkmė. Dabar beliko tik iki galo įvykdyti ritualą: taigi nugalėtojo špaga perskrodė orą ir pačiu galiuku lyg chirurgo skalpeliu palietė jaunuolio skruostą – šis tuojau pat nusidažė purpuru.

Pirmas kraujo lašas.

– Matote? – patenkintas sušuko nugalėtojas. – Dievas įvykdė teisingumą, nubausdamas jus už melą. Daugiau nesikėsinsite manęs apgauti su netikromis senienomis. Niekada.

Tada pasuko prie manęs, patenkintas, kad mato mano baltą abitą ir juodą gobtuvą tarp savųjų, nusilenkė ir pridūrė taip, kad visi girdėtų:

– Tas nenaudėlis jau gavo pagal nuopelnus... – pareiškė, – tačiau kai kas, pavyzdžiui, jūs dar laukiate teisingumo, ar ne, tėve Leire?

Apstulbęs negalėjau ištarti nė žodžio. Velniškas jo akių spindesys mane baugino. Kas jis toks, iš kur žino mano vardą? Apie kokį teisingumą kalba?

– Pamokslininkai visada laukiami svečiai šiuose namuose, – tarė. – Nors šį kartą aš pats paprašiau jus pakviesti, nes noriu, kad kartu reabilituotume vieną bendrą mudviejų draugą.

– Ar mudu jį turime? – sumurmėjau.

– Turėjome, – patikslino. – O gal jūs nepriklausote manantiesiems, kad už mūsų brolio Aleksandro Trivulcijaus mirties kas nors slypi?

Nugalėtojas – greitai sužinojau, kad vadinosi Oliverijus Chakaranda – paliko dvikovos vietą, priėjo prie manęs ir rodydamas draugiškumą švelniai patapšnojo per petį. Paskui dingo rūmų viduje. Mano palydovė paprašė palaukti jo. Taigi turėjau progos pamatyti, kaip dirbo mažytė Chakarandos tarnų armija: per mažiau nei dešimt minučių pakyla, ant kurios vyko dvikova, jau buvo išmontuota, o sužeistasis Forceta surištomis rankomis nuvestas kažkur į rūmų gilumą. Kai eisena slinko pro mane, pastebėjau, kad tas nelaimingasis dar beveik vaikas. Apvalaus veido jaunuolio smaragdinėmis akimis žvilgsnis staiga susitiko su manuoju ir aš perskaičiau jame tylų pagalbos prašymą.

– Ispanai yra garbingi žmonės, – maloniai prabilo moteris, jau paleidusi savo šviesius plaukus ir pakabinusi diržą su špaga. – Oliverijus kilęs iš Valensijos, kaip ir Popiežius. Beje, jis yra mėgstamiausias Jo Šventenybės tiekėjas.

– Tiekėjas?

– Jis – antikvaras, tėve. Tai nauja ir labai pelninga profesija, gelbstinti iš užmaršties lobius, paliktus mums mūsų protėvių. Jūs neįsivaizduojate, ko galima rasti Romoje, vos pakasus Septynių kalvų žemę!

– O kas esate jūs, panele?

– Aš – jo duktė. Marija Chakaranda, jūsų paslaugoms.

– Ir dėl kokios priežasties jūsų tėvas norėjo, kad stebėčiau jo dvikovą su tuo Forceta? Ką tai turi bendra su tėvo Trivulcijaus atminimu?

– Jis pats greitai jums viską paaiškins, – atsakė. – Viskas dėl

senųjų knygų. Nežinau, ar girdėjote, kad šiose vietose galima rasti tomų, vertesnių už auksą, ir kad yra pakankamai daug niekšų, kaip Forceta, bandančių iškišti naujas knygas kaip senovines ir pasisavinančių už jas didžiules sumas.

– Ir jūs tikrai manote, kad tai yra mano kompetencija?

– Bus, – paslaptingai pažadėjo.

28

Netrukus ponas grįžo į kiemą. Jo tarnai jau buvo panaikinę beveik visus dvikovos pėdsakus, ir dvaras pamažu vėl įgavo nepriekaištingą išvaizdą.

Marijos tėvas negalėjo nuslėpti pasitenkinimo. Jis buvo pasipuošęs ir išsikvepinęs, apsivilkęs naują vilnonę togą, krintančią iki pat kulnų. Pasisveikino su dukterimi ir pakvietė mane į savo kabinetą. Norėjo pasikalbėti akis į akį.

– Žinau, kad mano darbas nelabai patinka tikėjimui atsidavusiems žmonėms, tokiems kaip jūs, tėve Leire.

Jo pirmoji frazė mane šiek tiek išmušė iš vėžių. Tas žmogus vartojo ispanų kalbos ir Milano dialekto žodžius ir tai jam suteikė tam tikro savitumo. Tiesą sakant, jis buvo keistas, kaip ir jo kabinetas: nuošali vieta, užgriozdinta muzikos instrumentais, paveikslais ir senovinių kapitelių liekanomis.

– Ar jus stebina tai, ką matote? – išgirdęs klausimą lioviausi tyrinėjęs patalpą. – Leiskite jums paaiškinti, tėve. Mano darbas – gelbėti nuo užmaršties praeities liekanas, mūsų pirmtakų paliktas po žeme. Kartais tai būna monetos, kartais – paprasčiausi kaulai, o dažniausiai – pagoniškų dievų atvaizdai, kurie, pasak tokių kaip jūs, verčiau jau būtų likę dūlėti po žeme. Dievinu šias Romos imperijos laikų skulptūras. Jos nuostabios, proporcingos... tobulos. Ir brangios. Labai brangios. Mano verslas – ką jau čia slėpti – dabar eina ypač gerai.

Chakaranda įpylė į sidabrines taures vyno, pasiūlė vieną man, o paskui pagyrūniškai tęsė:

– Manau, Marija jums jau bus sakiusi, kad Šventasis Tėvas pritaria mano veiklai. Tiesą sakant, jis pasiliko sau privilegiją

pirmas apžiūrėti mano radinius. Išsirinkdavo sau kai ką dar tada, kai buvo kardinolas, ir visada dosniai sumoka.

– Taip, ji man minėjo. Nors, – susiraukiau, – abejoju, ar pasikvietėte mane tik norėdamas supažindinti su savo verslu. O gal klystu?

Rūmų šeimininkas įžūliai sukikeno.

– Puikiai žinau, kas esate, tėve Leire. Prieš keletą dienų dožo tarnautojams pasiskelbėte esąs inkvizitorius ir panorote pareikšti jam savo pagarbą dar prieš donos Beatričės laidotuves. Jūs atvykote iš Romos. Apsistojote Šventosios Marijos vienuolyne ir daugiausia laiko praleidžiate spręsdamas lotyniškus galvosūkius. Kaip matote, beveik neturite paslapčių nuo manęs, tėve.

Antikvaras nugėrė truputį raudono skysčio ir patikslino:

– Beveik...

– Nesuprantu jūsų.

– Leiskite iškart kalbėti apie esmę. Atrodote protingas žmogus, tad galbūt galėsite padėti man sutvarkyti vieną bendrą reikalą. Kalbu apie brolį Aleksandrą Trivulcijų, tėve.

Pagaliau jis užsiminė apie bibliotekininko mirtį.

– Dar gerokai prieš jums atvykstant į Milaną, mudu su juo buvome geri draugai. Net galėčiau pasakyti – kolegos. Trivulcijus buvo mano ir kai kurių garsių Milano šeimų tarpininkas. Per jį galėdavau pasiūlyti jiems savo senienas nesukeldamas dvasininkų įtarimų, o brolis Aleksandras gaudavo už tai tam tikrą atlygį.

Žengtelėjau atatupstas.

– Tai jus stebina, tėve Leire? Kiti vienuoliai Bolonijoje, Feraroje ar Sienoje irgi padeda man verstis. Mes nieko nežudome, tik stengiamės išvengti absurdiškų draudimų ir skrupulų, kuriuos, esu tikras, kada nors prisiminsime kaip juokingus ir būdingus atsilikusiems protams. Negi blogai atgauti mūsų praeities fragmentus ir atiduoti juos turtingiesiems, kad džiaugtųsi? O gal pamiršote, kad Šventojo Petro aikštėje Romoje puikuojasi egiptietiškas obeliskas?

– Kišate galvą vilkui į nasrus, pone, – labai rimtai atrėmiau. – Primenu tamstai, kad pats esu vienas iš tų dvasininkų, kurių jūs taip stengiatės išvengti.

– Žinau, žinau, bet leiskite man tęsti. Deja, ne vien tik jūsų griežtoji dvasininkija stato kliūtis mūsų darbui. Kaip jau galite numanyti, parduodu meno kūrinius ir senovinius daiktus turtingoms dvaro svitos ponioms, jų vyrams net nenujaučiant, nes jie nelabai pritartų tokiems sandėriams. Brolis Aleksandras buvo pagrindinis kai kurių svarbiausių mano operacijų veikėjas. Jis turėjo išskirtinę savybę įsisiūlyti į bet kurį Milano dvarą, atseit išklausyti išpažinties, o jau ten sugebėdavo sudaryti sutartį prieš pat kilmingųjų lombardiečių nosis.

– O ką jis gaudavo mainais? Pinigų?.. Leiskite man tuo suabejoti.

– Knygų, tėve Leire. Jis gaudavo jų, rašytų ranka arba spausdintų, tai priklausydavo nuo sandėrio vertės. Veikalų, kruopščiai kopijuotų arba spausdintų moderniomis mašinomis Prancūzijoje ar Vokietijoje. Jis gaudavo atlyginimą natūra, jeigu jums taip labiau patinka. Buvo tarsi apsėstas minties surinkti kuo daugiau tomų Šventosios Marijos vienuolyno bibliotekai. Nors įtariu, kad tai jau žinojote.

– Tik viena nesuprantu – kodėl man pasakojate. Jei brolis Aleksandras buvo jūsų draugas, kam dergiate jo atminimą savo prisipažinimais?

– Nieko panašaus, – nervingai nusijuokė. – Leiskite paaiškinti dar kai ką, tėve. Prieš pat mirtį jūsų bibliotekininkas tarpininkavo atliekant ypatingą užsakymą. Tai susiję su viena iš mano geriausių klienčių, taigi atidaviau reikalą į jo rankas nė minutės neabejojęs. Tiesą sakant, tai buvo pirmas kartas, kai kilmingoji paprašė manęs ne kokio nors fauno statulos savo vilai papuošti. Jos prašymas buvo toks neįprastas, kad mudu abu labai įkvėpė.

Pažiūrėjau į Chakarandą susidomėjęs.

– Mano klientė norėjo, kad padėčiau įminti mįslę, beveik įpras-

tą. Žinodama, kad išmanau apie senovinius daiktus, tikėjosi galėsianti identifikuoti vieną brangenybę, kurios gana išsamų aprašą turėjo.

– Ko gera, kokį nors papuošalą?

– Ne. Nieko panašaus. Tai buvo knyga.

– Knyga? Tokia, kuriomis mokėdavote atlyginimą?

– Toji niekada nebuvo išspausdinta, – nutraukė. – Atrodo, buvo kalbama apie mažą, ypač retą ir vertingą manuskriptą. Vienintelį egzempliorių, apie kurio egzistavimą mano klientė buvo girdėjusi iš įvairių šaltinių ir troško turėti labiau nei kokį nors pasaulio lobį.

– Ir kas tai per knyga?

– Taip ir nesužinojau! Ji pateikė man tik šiokias tokias jos išorės detales: mažas, plonas tomelis, mėlynais viršeliais, sutvirtintas keturiomis auksinėmis kniedėmis, lapų kraštai irgi padengti šiuo tauriuoju metalu. Mažytė brangenybė, panaši į brevijorių, be abejo, atvežta iš Rytų.

– Taigi jūs, padedamas brolio Aleksandro, ėmėtės šio reikalo, – įsiterpiau.

– Mudu aptikome du svarbius pėdsakus, kuriais galėjome remtis. Pirmas – asmuo, iš kurio mano klientė pirmąsyk išgirdo apie tą knygą – maestro Leonardas da Vinčis. Laimei, jūsų bibliotekininkas jį gerai pažinojo, taigi nebuvo labai sudėtinga kreiptis ir išsiaiškinti, ar dailininkas turi knygą, ar ne.

– O antras pėdsakas?

– Man buvo duotas tikslus paveikslėlis iš ieškomos knygos.

– Jūsų klientė turėjo paveikslėlį iš knygos?

– Taip. Jis buvo jos mėgstamoje kortų malkoje. Vienoje iš kortų su didingos moters portretu buvo pavaizduotas ir tas veikalas. Tai ne kažin kas – pripažįstu, tačiau daugybę kartų pradėdavau darbą, turėdamas daug mažiau informacijos. Moteris iš kortos atrodė kaip vienuolė ir turėjo rankose tą knygą. Užverstą, be pavadinimo ant viršelio ar šiaip kokio atpažinimo ženklo.

„Knyga kortų malkoje? – susijaudinau. – Ar tik brolis Bandelas man neminėjo kai ko panašaus?“

– Ar galiu sužinoti, kas buvo jūsų klientė? – paklausiau.

– Žinoma. Kaip tik dėl to jus pasikviečiau. Tai princesė Beatričė d'Este.

Išplėčiau akis.

– Beatričė d'Este? Moro žmona? Norite pasakyti, kad brolis Aleksandras ir dona Beatričė buvo pažįstami?

– Net labai gerai. O dabar, kaip žinote, abu jau negyvi.

– Ką norite pasakyti?

Chakaranda susirado kėdę už rašomojo stalo, patenkintas, sugebėjęs patraukti visą mano dėmesį:

– Matau, pradedate suprasti mano susirūpinimą, tėve Leire. Sakykite, ar gerai pažįstate metrą Leonardą?

– Kalbėjausi su juo vienintelį kartą – šįryt.

– Turite žinoti, kad kalbame apie labai keistą asmenybę – ekstravagantiškiausią ir neaiškiausią iš visų, įžengusių į šias valdas. Jis kiekvieną minutę skiria darbui, skaitymui, tapybai ir mąstymui apie absurdiškiausius dalykus, kokius tik įmanoma įsivaizduoti. Jo galvoje staiga gimsta patiekalų receptai, kuriais linksmina dožą – iš marcipano gamina keisčiausias karo mašinas jo vaikėms. Jis gana nepatiklus. Labai uoliai saugo savo daiktus, savo nuosavybę. Niekada niekam neleidžia kišti nosies į savo užrašus ir juolab – į biblioteką, kuri, kaip galime įsivaizduoti, yra didžiulė ir vertinga. Jis net rašo iš dešinės į kairę kaip žydai!

– Iš tiesų?

– Negi išsigalvočiau tokį dalyką. Jei norėsite perskaityti bent vieną iš jo sąsiuvinių, turėsite pasitelkti veidrodį. Tik iš atspindžio sugebėsite suprasti, kas ten parašyta. Negi tai ne velniška gudrybė? Ar pažįstate dar ką nors, sugebantį rašyti atvirkščiai, lyg niekur nieko? Patikėkite, tas žmogus žino baisių paslapčių.

– Vis dar nesuprantu, kodėl man tai pasakojate, – nenurimau.

– Todėl, kad... – teatrališkai patylėjo, – esu tikras, kad su mūsų bičiuliu Aleksandru buvo susidorota Leonardo da Vinčio įsakymu. Ir manau, dėl visko kalta ta prakeikta knyga, ta pati, kurios įsigeidė princesė ir kuri galiausiai jai kainavo gyvybę.

Tikriausiai išbalau.

– Juk tai labai rimtas kaltinimas!

– O jūs patikrinkite, – nenusileido. – Esate vienintelis, galintis tai padaryti. Gyvenate Šventosios Marijos Maloningosios vienuolyne, bet nesate parsidavęs dožui, kaip visi kiti. Prioras trokšta, kad vienuolynas būtų baigtas už Moro pinigus, tad abejoju ar ryžtųsi pulti jo mylimiausią menininką ir rizikuotų netekti dožo teikiamų subsidijų. Kviečiu jus išnarplioti šį galvosūkį kartu su manimi, – šitaip ne tik aiškiau suvoksite princesės ir brolio Aleksandro mirties paslaptį, bet ir rasite įrodymų apkaltinti Leonardą žmogžudyste.

– Jūsų metodai man nepatinka, pone Chakaranda.

– Mano metodai? – nusikvatojo. – Ar atkreipėte dėmesį į žmogų, kurį sutriuškinau dvikovoje?

– Forceta?

– Tas pats. Pasakysiu dar kai ką apie savo metodus. Jis dirbo man. Įsakiau jam surasti mėlynąją knygą Leonardo dirbtuvėse. Forceta kadaise buvo toskaniečio mokinys, tad turėjo gerai numanyti, kur galėjo būti paslėpta knyga.

– Įsakėte jam apvogti Leonardą da Vinčį?

– Norėjau sutvarkyti tą reikalą, tėve. Bet pripažįstu savo pralaimėjimą. Tas nevykėlis paėmė kitą knygą – *Divini Platonis Opera Omnia*. Tai knyga, išleista Venecijoje prieš keletą metų, gana menkos vertės. Ir jis tikėjosi mane apgauti, parduodamas veikalą, tarsi tai būtų mano ieškomas inkunabulas.

– *Divini Platonis*... – sumurmėjau. – Žinau tą kūrinį.

– Tikrai?

Linktelėjau.

– Tai garsusis pilnų Platono raštų vertimas, atliktas Marsilijaus Fičino Kozimui Senajam Florentiečiui.

– Taigi nenaudėlis tvirtino, kad Leonardas labai brangino tą knygą. Kad per dienas ja naudojosi, norėdamas suteikti pavidalą vienam iš *Cenacolo* apaštalų. Tarsi man tai rūpėtų, velniai rautų! Dėl tos knygos praradau draugą, tad bent noriu žinoti kodėl. Ar man padėsite?

29

Porta Romana buvo labai prabangi miesto dalis. Dieną ir naktį per ją riedėdavo prašmatniausi Lombardijos ekipažai, tad ja buvo didžiuojamasi kaip vieninteliu įspūdingu keliu į Milaną. Jos galerijos visada buvo pilnos turtingų žmonių, o damos mėgo vaikščioti po portikais ir šitaip kasdien sužinoti visas miesto naujienas. Popiežiaus nuncijai, užsienio diplomatai ar riteriai – visi stengdavosi kuo dažniau pasirodyti ten, vildamiesi būti pastebėti. Visa tai ir šalia esantis centrinis miesto kanalas pavertė *Porta Romana* tikra tuštybės muge.

Per patį gatvės vidurį kilo *Palazzo Vecchio*. Tai buvo visuomeninis milaniečių labai mėgstamas pastatas, kur nuolatos vykdavo įvairūs renginiai. Trijų aukštų rūmuose buvo šeši erdvūs salonai ir labirintas kabinetų, kurių šeimininkai gana dažnai ir greitai keisdavosi.

Taigi tą vakarą, kai buvau Oliverijaus Chakarandos namuose, visos rūmų patalpos virte virė nekantrumu. Daugiau nei trys šimtai žmonių stovėjo gatvėje ilgoje eilėje, norėdami pasigėrėti naujausiu maestro Leonardo darbu, – daugelis miesto kilmingųjų susirinko prisidengę šiuo pretekstu, o iš tiesų norėdami aptarti pastaruosius dvaro įvykius. Nebuvo miestiečio ar miestietės, negeidusių gauti kvietimo į iškilmes.

Toskanietis surengė parodą labai skubiai, ko gera, paties dožo pageidavimu. Pastarasis, vos prieš keturiasdešimt aštuonias valandas palaidojęs žmoną, jau rūpinosi atgaivinti Milano visuomeninį gyvenimą.

Maestro Luinis atėjo lydimas švytinčios Elenos Kriveli. Ji maldaute maldavo, kad jaunasis menininkas vestųsi ją kartu. Iki šiol vis dar rausdavo prisiminusi, kas prieš porą dienų juodviem nu-

tiko, o jos viduje vyko kai kas panašaus į audrą jūroje. Padėtis buvo dar sudėtingesnė dėl to, kad donos Lukrecijos duktė tai progai išsirinko įspūdingą apdarą: mėlyną, kailiais puoštą suknelę su aukso siūlais siuvinėta liemene keturkampe iškirpte. Apgaubti tinkleliu, nusagstytu brangakmeniais, plaukai ir karmino spalvos lūpos darė ją panašią į deivę. Luinis turėjo sutelkti visas pastangas, kad išlaikytų atstumą ir jos nepaliestų.

– Maestro Bernardinai! – griausmingas Leonardo balsas sustabdė juodu, vos užlipusius į antrąjį *Palazzo Vecchio* aukštą. – Kokia laimė jus matyti. Ir dar su tokia palydove! Nagi pasakykite, ką čia atsivedėte?

Luinis ceremoningai nulenkė galvą, nustebintas įžūlaus mokytojo smalsumo.

– Tai Elena Kriveli, metre, – atsakė nedelsdamas. – Mergina, besižavinti jumis, ir labai prašė atsivesti į jūsų parodą.

– Kriveli? Tai bent staigmena! Gal jūs kilusi iš dailininko Karlo Krivelio giminės?

– Aš jo dukterėčia, pone.

Šviesios Elenos akys pažadino toskaniečio prisiminimus. Leonardas atrodė sužavėtas.

– Vadinasi, esate duktė...

– Lukrecijos Kriveli, kurią jūs gerai pažįstate.

– Dona Lukrecija! Žinoma! – tarė vėl žvilgtelėjęs į Luinį. – Ir atėjote su maestro Bernardinu, su kuriuo, be abejo, susipažinote pozuodama. Jūs esate jo naujoji Magdalena!

– Taip.

– Nuostabu! Neįsivaizduojate, kokiu tinkamu momentu čia pasirodėte.

Leonardas vėl nužvelgė merginą, ieškodamas kadaise jį įkvėpusių jos gimdytojos bruožų. Pakako trumpo žvilgsnio, kad atpažintų tą pačią kaktos formą, identišką nosį, net skruostikauliai ir smakras buvo lygiai tokie pat. Kilmingą donos Lukrecijos veidą – geometrijos stebuklą – paveldėjo duktė.

– Jei turite laiko, norėčiau, kad palydėtumėte mane į kambarį, kuriame bus rodomas mano paveikslas. Greitai ten bus pilna lankytojų ir tada jau nebegalėsime jo ramiai apžiūrėti.

Maestro mostelėjo į mažą patalpą šalia didžiulės laiptų aikštelės. Kambarėlis buvo įrengtas labai kruopščiai. Visos sienos drapiruotos juodu audeklu, todėl buvo ryšku tik maža šešiasdešimt trijų ir keturiasdešimt penkių centimetrų dydžio riešutmedžio lentelė, prilaikoma glotnaus šviesios pušies karnizo.

– Žinote ką? – tęsė Leonardas. – Pamaniau, kad dabar geriausias metas jį parodyti. Donos Beatričės mirtis mus visus labai nuliūdino, todėl privalome pamatyti ką nors gražaus dvasiai pakelti. Maestro Luinis galbūt jau bus sakęs, kad man reikia džiaugsmo. Gyvenimo. Ir kaip visada, kai ištraukiu iš savo dirbtuvių kokį nors paveikslą, taip ir dabar sulaukiau didžiulio pritarimo...

– Pamanėte, kad jūsų paveikslas galėtų sugrąžinti žmones į gatves, – suplojo rankomis Bernardinas.

– Būtent. Ir nepaisant šalčio, atrodo, man pasiseks. Nagi... – toskanietis pasisuko ir parodė į savo kūrinį. – Ką manote?

Visi trys įsmeigė akis į sieną. Paveikslas buvo įspūdingas. Jauna moteris, pasipuošusi raudona suknele, Leonardo nutapyta taip meistriškai, kad matėsi ne tik aksomo tonai, bet ir brokato apykaklės dygsniai, rami žiūrėjo į juos iš savo aukštybių. Jos plaukai buvo surišti į ilgą uodegą, subtilaus grožio diadema su nenusakomu švelnumu lytėjo smilkinius. Tai buvo nepaprastas portretas. Dar viena maestro sėkmė. Jeigu būtų įtaisytas ne į rėmus, bet lange, niekas negalėtų pasakyti, kad ta dama iš tikrųjų nežiūri į juos iš ten.*

– Tikėjomės... – sumurmėjo Luinis. – Tikėjomės, kad parodysite donos Beatričės portretą, maestro.

* Turimas omeny paveikslas, dabar esantis Luvre ir žinomas kaip *La belle Ferronière. Aut.*

– O kodėl turėčiau tai daryti? – nusišypsojo. – Princesė d'Este taip ir nerado laiko man pozuoti.

Elenos akys sudrėko iš susijaudinimo.

– Bet juk tai... tai...

– Tai jūsų motina, dona Lukrecija. Taip, – ištarė toskanietis, suraukdamas savo didžiulę nosį. – Be jokios abejonės, ji – viena gražiausių moterų, kokią tik esu sutikęs. O būtent grožio ir harmonijos mums labiausiai reikia dabar, kai slegia gedulas, ar taip nemanote?

Jaunoji Elena negalėjo atplėšti akių nuo paveikslo.

– Niekada nebūčiau išstatęs šio kūrinio viešai, jeigu nebūtų privertusi būtinybė. Patikėkite.

– Ar tai?.. – suabejojo, – ar tai jūsų šviesos teorija? Bernardinas man sakė, kaip ji svarbi jums.

– Iš tikųjų?

Toskaniečio akyse žybtelėjo klasta.

– Pasak jūsų, šviesa yra visko, kas dieviška, esmė. Jos buvimas arba trūkumas paveiksle atskleidžia tikrąjį dailininko sumanymo tikslą. Ar neapsirinku?

– Nagi... Jūs stebinate mane, Elena. Tada pasakykite: kokį paslėptą tikslą įžvelgiate šiame portrete?

Grafaitė dar kartą atidžiai įsižiūrėjo į drobę. Spindintis jos motinos veidas, atrodė, tuojau prabils.

– Tai tarsi ženklas, maestro.

– Ženklas?

– Ak taip. Jūs siunčiate ženklus tamsoje. Kaip tai daro švyturys naktį. Siunčiate ženklus žmonėms, kurie tiki. Kurie labiau vertina šviesą nei šešėlius.

Maestro atrodė nustebęs.

Staiga jo nuostabą pakeitė susirūpinimas. Elena tai pastebėjo. Maestro panoro pasikalbėti akis į akį su Bernardinu ir paprašė grafaitės minutėlę palikti juodu vienus. Dama paslaugiai nuėjo prie langų, pro kuriuos matėsi vaizdas į *Porta Romana*.

– Ar galėčiau sužinoti, ką padarėte, maestro Luini?

Leonardo šnabžesys smigo į mokinio ausis tarsi durklas.

– Maestro, aš...

– Jūs papasakojote jai apie šviesą! Tam vaikui!

– Bet...

– Jokių bet. Ar jau spėjo sužinoti, kad šviesa yra vienas iš jos šeimos atributų? Ką dar jai išpliurpėte, neišmanėli?

Luinis jautėsi tarsi paralyžiuotas iš baimės. Staiga suvokė, kaip apsiriko atsivesdamas Eleną į šias iškilmes. Šnopuodamas nulenkė galvą ir nežinojo, ką atsakyti.

– Jau žinau, – tęsė Leonardas. – Dabar viską suprantu.

– Ką suprantate, maestro?

Gerklėje pajuto gumulą – atrodė, tuojau uždus.

– Jūs sanguliavote su ja? Ar ne?

– Sanguliavau?

– Atsakykite!

– Aš... apgailestauju, maestro.

– Apgailestaujate? Ar vis dar nesuvokiate, ką padarėte?

Leonardas košė žodžius pro dantis, kad nepatrauktų grafaitės dėmesio.

– Jūs gulėjote su Magdalena! Jūs! Ištikimas Jono idealų sergėtojas!

Maestro nurijo seilę. Jam reikėjo laiko pagalvoti. Jo protas stengėsi įvertinti padėtį ir rasti jai tinkamą vietą, – taip konstruodamas savo įrengimus taikydavo vieną detalę prie kitos. O ką daugiau daryti? Milžinas pagaliau priėmė tai kaip dar vieną apvaizdos ženklą. Dar vieną įrodymą, kad laikai nepaprastai greitai keičiasi ir jis gali netekti savo paslapties.

Kaip galėjo būti toks naivus? Kaip galėjo nenumatyti tikimybės, kad jaunas mokinys, įpareigotas iš arti stebėti donos Lukrecijos dukterį, pagaliau atsidurs jos glėbyje? Leonardas, išsižadėjęs kūniškos meilės, turėjo skubėti. Nebuvo kitos išeities ir, manau, būtent tada maestro nusprendė atskleisti Elenai

savo idėjas, kol kiti meilužiai galutinai jos nenukreipė nuo jai skirto kelio.

Taip. Būtent tada jis pasikvietė grafaitę ir pasielgė taip, kaip niekas iki šiol nebuvo matęs jo elgiantis – pasidalijo savo nerimu.

– Atleiskite, – atsiprašė. – Noriu pasakyti, kad pasirodėte pačiu laiku. Man labai reikia pasikalbėti su kuo nors, kuo galėčiau pasitikėti. Manau, esu šnipinėjamas. Įtariu, kad esu stebimas ne tik aš, bet ir visi mano pagalbininkai.

– Jūs, maestro? – Luinis sudrebėjo.

– Paklausykite, – tęsė. – Jau keleri metai aš tai įtariu. Jūs žinote, Bernardinai, kad niekada pernelyg nepasitikėjau žmonėmis. Jau daug metų koduoju visą savo korespondenciją, užsirašau idėjas tokiu būdu, kad tik nedaugelis galėtų perskaityti, ir nepasitikiu tais, kurie ateina pas mane pašniukštinėti. Nepaisant to, sekmadienį, tą dieną, kai palaidojome princesę, mano seni būgštavimai pasitvirtino gana dramatišku būdu. Tą dieną visai netoli nuo čia labai keistomis aplinkybėmis mirė du Dievui tarnavę žmonės.

Bernardinas su Elena apstulbo. Juodu nebuvo girdėję apie tai.

– Vienas buvo rastas pakartas Turgaus aikštėje. Prie jo buvo korta, kuri jums, maestro Luini, žinoma taip pat gerai kaip ir man. Ji priklauso kortų malkai, sukurtai Viskončiams šimtmečio viduryje, ir vaizduoja vieną šventojo Pranciškaus seserį vienuolę su Krikštytojo kryžiumi vienoje rankoje ir Jono knyga kitoje.

– Magdalena!

– Taip, vienas iš daugelio jos atvaizdų, – tęsė. – Virvės, juosiančios jos papilnėjusį liemenį, mazgai tai liudija. Tačiau mažai kas, labai mažai žmonių žino kodą.

– Prašau tęsti, – nekantravo Bernardinas.

– Manau, numanote, metre Luini, kad, radęs kortą, aš tai suvokiau kaip ženklą. Įspėjimą, kad kažkas ketina užspeisti mane

į kampą. Pasistengiau įtikinti dožo sargybą, kad vienuolis nusižudė. Norėjau laimėti laiko ir viską patikrinti, tačiau antra mirtis patvirtino mano nuogąstavimus.

– Kokius nuogąstavimus? – Elena nė nemirktelėjo.

– Tuojau suprasite, Elena. Antrasis irgi buvo mano senas draugas.

Grafaitė įsitempė kaip styga.

– Jūs... pažinojote juos?

– Būtent. Abu. Džulijus, antroji auka, mirė nukraujavęs priešais *Maestà*. Kažkas pervėrė jam špaga širdį. Nepavogė nei pinigų, nei kitų jo daiktų, išskyrus...

– Išskyrus?

– ...išskyrus kortą su pranciškone, kurią vėliau rado prie pakartojo vienuolio. Man neduoda ramybės bjauri nuojauta, kad žudikas norėjo, jog žinia apie jo nusikaltimus pasiektų būtent mane. Galų gale juk *Maestà* yra mano kūrinys, o pakartasis vienuolis buvo iš Šventosios Marijos vienuolyno.

Vis dar bijodama prašauti pro šalį Elena vėl prabilo.

– Maestro, ar tai susiję su jūsų noru parodyti mano motinos portretą? Ar portretas turi ką nors bendra su šiomis siaubingomis naujienomis?

– Tuojau suprasite, Elena, – atsakė maestro. – Jūsų motina pozavo ne tik šiam portretui. Kai buvo jaunesnė, buvo modeliu *Maestà* Mergelei Marijai. Aš vėl kreipiausi į ją, kai tapiau šį paveikslą iš naujo vos prieš keletą mėnesių. Kai prieš dešimt dienų jiems įteikiau užsakymą, pranciškonai pakeitė juo pirmąjį variantą. Viskas įvyko taip greitai, kad apie pakeitimą nespėjau perspėti Brolių.

„Brolių?“ – šį kartą Elena jo nepertraukė.

– Matau, maestro Luinis dar ne viską jums papasakojo, – sušnibždėjo Leonardas. – Tas paveikslas jiems – tarsi Evangelija. Buvo jų sielos atgaiva, ypač po to, kai Inkvizicija atėmė jų šventąsias knygas. Dešimtmis plūsdavo čia garbinti paveikslo. Tačiau, kai pranciškonai pradėjo bylinėtis su manimi, buvau pri-

verstas pateikti jiems kitą variantą, jau be simbolių, kurie darė jį nepaprastą. Sugaišau dešimt metų atlikdamas pranciškonų užsakymą, tad ilgiau atidėlioti nebegalėjau. Deja, neperspėjau Brolių, kad liautųsi lankytis Šventojo Pranciškaus bažnyčioje ieškodami nušvitimo, taigi dabar mano mylimas Džulijus sumokėjo už tą klaidą gyvybe. Kažkas jo jau tykojo.

– Ar bent numanote, kas tai galėjo būti?

– Ne, Bernardinai. Tačiau jo tikslas buvo tas, kuris pastūmėjo šventą Dominyką įkurti Inkviziciją – išnaikinti paskutinius tikruosius krikščionis. Jie nori jėga numalšinti tai, ko nepavyko sunaikinti Montsegure, sutriuškinus katarus.

– Tokiu atveju, metre, kur dabar eis Broliai, norėdami įgauti tikėjimo stiprybės?

– Žinoma, prie *Cenacolo.* Bet jį reikia baigti. Kaip manote, kodėl tapau paveikslą ant sienos, o ne drobėje? Manote, dėl jo dydžio? Nieko panašaus, – pakėlė smilių. – Kad niekas negalėtų jo išmesti ar priversti mane perpiešti. Tik šitaip Broliai visam laikui ras vietą, teikiančią jiems paguodą. Ir niekam nekils įtarimų, nes tai yra po pat inkvizitorių nosimis.

– Tai taip paprasta, maestro... bet labai pavojinga.

Leonardas vėl nusišypsojo.

– Romos krikščionys labai skiriasi nuo mūsų, Bernardinai. Norėdami sulaukti Dievo palaiminimo jie turi naudotis apčiuopiamais sakramentais. Valgo duoną, tepasi šventaisiais aliejais arba šlakstosi švęstu vandeniu. O mūsų sakramentai nematomi. Jų jėga – abstrakcija. Kas sugeba atrasti tai savyje, staiga pajunta, kaip suvirpa širdis ir visą kūną užlieja didžiulis džiaugsmas. Ir tada jau tiksliai žinai, kad esi išganytas. Mano „Paskutinė vakarienė" turės tą galią. Kaip manote, kodėl Jėzus nelaiko iškėlęs Romos ostijos? Nes jo sakramentas iš tikrųjų yra kitas...

– Maestro, – nutraukė jį Luinis. – Jūs kalbate šitaip prie Elenos, tarsi ji žinotų apie jūsų tikėjimą. O iš tiesų ji toli gražu nesupranta visko, ką sakote.

– Na ir kas?

– Viliuosi, kad suteiksite malonę: leisite man nusivesti ją prie *Cenacolo* ir ten viską paaiškinti jūsų kalba. Jūsų simboliais. Gal tokiu būdu... – Bernardinas nutilo, tarsi sverdamas savo žodžius. – Gal taip abu galėsime vėl tapti tyri ir būsime verti vietos šalia jūsų. Ji irgi to trokšta.

Toskanietis neatrodė labai nustebęs.

– Ar tai tiesa, Elena?

Mergina linktelėjo.

– Tada privalai žinoti, kad vienintelis būdas pažinti mano paveikslą – jame dalyvauti. O jūs, Bernardinai, tai žinote geriau už kitus, – iškošė pro dantis. – Aš esu vienintelė jūsų omega, į kurią ateityje turite kreiptis.

– Jeigu jūsų sumanymas – patraukti ją prie savęs, maestro, tai kodėl nekviečiate pozuoti? Jos motina pasitarnavo jums tapant *Maestà* evangeliją. Tai kodėl duktė negali padėti baigti paveikslo, kurį dabar tapote?

Leonardas dvejojo.

– Turi omeny *Cenacolo?*

– O kodėl ne? – atšovė Luinis. – Ar neieškote modelio mylimajam apaštalui? Negi tikitės rasti angeliškesnį veidą nei šis, kad baigtumėte Jono portretą?

Elena patenkinta nuleido akis. Asketas balta tunika susimąstęs pasiglostė tankią barzdą, dar kartą atidžiai nužvelgdamas jaunąją Kriveli. Paskui staiga nusikvatojo taip, kad juokas nuaidėjo per visą kambarį.

– Taip, – sugriaudėjo. – Kodėl gi ne? Galų gale aš ir pats neįsivaizduoju šiam tikslui nieko tinkamesnio už ją.

30

– Oliverijus Chakaranda?

Vos išgirdus šį vardą, prioro veide atsirado paniekos grimasa. Sužinojęs, kad jau grįžau į vienuolyną, brolis Vičencas įsakė mane pakviesti. Atrodo, jau porą gerų valandų bendruomenė buvo sukelta ant kojų dėl netikėto mano dingimo. Keletas vienuolių, apsiginklavusių lazdomis ir deglais, sutemus išsiruošė manęs ieškoti. Todėl, kai Oliverijus Chakaranda grąžino mane prie vienuolyno durų sveiką, nors ir sujauktomis mintimis, prioras skubiai pareikalavo atvykti pas jį.

– Tai sakote, kad praleidote naktį Oliverijaus Chakarandos kompanijoje, jo namuose, tėve Leire?

Jo tonas išdavė paprasčiausią susirūpinimą.

– Matau, pažįstate jį, priore.

– Žinoma, – atšovė. – Visas Milanas puikiai pažįsta tą šliužą. Prekiauja liturgijos dalykais – perka ir parduoda šventųjų paveikslus ir nuogas veneras ir turi daugiau pinigų bei turtų nei daugelis kilmingųjų dožo svitos narių. Viena tik nesuprantu, – pridūrė klastingai prisimerkdamas, – ko jam galėjo prireikti iš jūsų.

– Norėjo pasikalbėti su manimi apie brolį Aleksandrą, priore.

– Apie tėvą Trivulcijų?

Linktelėjau. Bandelas atrodė sutrikęs.

– Rodos, juodu siejo prekybos santykiai. Net galėtume juodu vadinti kompanionais.

– Nesąmonė! Kuo amoralus ir ištvirkęs žmogėnas galėjo dominti tėvą Trivulcijų, tebūnie jam Dangaus karalystė?

– Jei ponas Chakaranda nemelavo, brolis Aleksandras gyveno dvigubą gyvenimą. Jūsų akyse jis buvo dievobaimingas žmo-

gus, mėgęs knygas ir mokslą, tačiau toli nuo jūsų globėjiško žvilgsnio virsdavo senienų pirkliu.

Bandelo mintys kunkuliavo tarsi sriubos puodas.

– Man sunku jumis patikėti, – pagaliau iškošė. – Nors, geriau pagalvojus, tai galbūt paaiškintų kai kuriuos dalykus...

– Kai kuriuos dalykus? Ką turite omeny, priore?

– Aš kalbėjausi su Moro sargyba apie brolio Aleksandro mirties aplinkybes. Toje istorijoje yra gana tamsių dalykų, kurių nė vienas iš mūsų nesugebame suprasti. Egzistuoja vienas didžiulis prieštaravimas, ir tai mus visiškai išmušė iš vėžių.

– Maldauju paaiškinti.

– Kaip žinote, policija nerado ant tėvo Trivulcijaus kūno jokių prievartos nei pasipriešinimo pėdsakų. Nepaisant to, nepanašu, kad jis būtų pats atėmęs sau gyvybę. Kažkas tuo momentu tikrai buvo šalia jo. Tas kažkas paliko keistą vizitinę kortelę, prikabintą prie vienos iš basų bibliotekininko kojų.

Prioras pasirausė kišenėse ir ištiesė man popieriaus skiautelę, prikraigliotą pažiūrėti nesuprantamų linijų ir keverzonių. Tai buvo pailgas kartono gabalėlis, plonais krašteliais, nuo dažno čiupinėjimo beveik susitrynęs.

– Žiūrėkite, – tarė tiesdamas man popiergalį.

Ko gera, mano veidas staiga pasikeitė, nes prioras žiūrėjo patenkintas, kad vis dėlto sugebėjo patraukti mano dėmesį. Negi galėjau nesusidomėti? Juk kai kurios tų keverzonių atitiko mįslę, atvedusią mane čia. O tiksliau – *Oculos ejus dinumera* – keistasis Nelaimės Pranašo parašas puikavosi pačiame kortelės centre. Septynios eilutės, parašytos nelygiomis raidėmis, atrodė, buvo atidžiai nagrinėjamos, tarsi pastabos aplinkui būtų kokio nors erudito pastangos atskleisti jų prasmę.

– Tai mano mįslė! – patvirtinau.

– „Suskaičiuok jo akis, / bet nežiūrėk į jo veidą. / Mano vardo skaičių / rasi ant jo šono...“ Taip. Aš žinau. Jūs pasakojote man dar prieš brolio Aleksandro mirtį. Pamenate? Tačiau šios pastabos, – pasakė apvesdamas pirštu tekstą, – ne mano, tėve Leire.

Jo akyse žybtelėjo klasta.

– Ir tai dar ne viskas. Žiūrėkite.

Tėvas Bandelas apvertė kortelę. Su niekuo nesupainiojamas pranciškonės, dešinėje rankoje laikančios kryžių, o kairėje – knygą, atvaizdas mane privertė sustingti.

– Šventasis Kristau! – sušukau. – Korta... Jūsų korta!

– Ne. Leonardo korta, – patikslino. – Niekas nežino, kas pritvirtino šią kortą prie brolio Aleksandro kūno po jo mirties, tačiau akivaizdu, kad tai ką nors reiškia. Primenu jums, kad toskanietis būtent su šiuo paveikslėliu metė mums iššūkį. O dabar štai – pasirodo su jūsų mįsle ant bibliotekininko kojų. Ką manote apie tai?

Atsikvėpiau.

– Yra dar kai kas, ko jums nepapasakojau, priore.

Bandelas suraukė kaktą.

– Nežinau, kaip viską paaiškinti po to, ką pasakėte, tačiau mudu su ponu Chakaranda kalbėjome *būtent* apie šią kortą. Arba dar tiksliau – apie knygą, kurią moteris laiko rankoje.

– Knygą?

– Tai – ne šiaip sau knyga, priore. Chakaranda norėjo žūtbūt ją gauti atlikdamas labai svarbų užsakymą ir patikėjo tą užduotį broliui Aleksandrui. Kiek žinoma, tą tomą turi maestro Leonardas, taigi manė, kad mūsų bibliotekininkui bus paprasčiau nei kam kitam su juo susitikti ir pasiūlyti sandėrį. Tiesiog komercinė operacija, kainavusi jau dviejų žmonių gyvybes.

– Dviejų žmonių?

– Dar nesakiau jums, priore, kad klientė, norėjusi įsigyti tą knygą, buvo Beatričė d'Este, tegul ilsisi ramybėje.

– Viešpatie Dieve.

Prioras davė ženklą tęsti:

– Chakaranda nežino, kodėl kunigaikštienė pasamdė jį, o ne pati paprašė maestro Leonardo tos knygos. Tačiau neabejoja, kad, šiaip ar taip, Leonardas prikišo nagus prie abiejų mirčių.

– O ką jūs apie tai manote, tėve Leire?

– Nenoriu tikėti. Leonardas yra menininkas, o ne karys.

Brolis Vičencas susirūpinęs nuleido akis.

– Aš irgi esu tokios pat nuomonės, bet negaliu nepripažinti, kad aplink maestro kažkodėl vis daugėja mirčių.

– Ką norite pasakyti?

– Vakar nelabai toli nuo čia nutiko keistas dalykas. Šventojo Pranciškaus bažnyčia buvo išniekinta vieno piligrimo nužudymu.

– Nusikaltimas? – mane prabloškė žinia. – Šventoje vietoje?

– Taip. Nelaimingajam buvo perverta širdis priešais didįjį altorių, po naujuoju Leonardo retabulu. Atrodo, tai nutiko prieš kelias valandas iki brolio Aleksandro mirties. Norite sužinoti dar kai ką?

Prioras giliai įkvėpė ir tęsė:

– Policija rado tarp jo daiktų malką, iš kurios buvo paimta minėtoji korta. Vadinasi, žudikas ją pavogė, kitoje pusėje užrašė jūsų mįslę ir vėliau paliko prie mūsų bibliotekininko kūno. Privalote padėti man jį rasti. Arba aš visiškai nieko nesuprantu, arba mūsų žudikas, kad ir kas jis būtų, irgi medžioja tą prakeiktą Leonardo knygą.

31

– Privalote atiduoti man savo belaisvį.

Marija Chakaranda pažvelgė į mane apstulbusi. Ji jau nebevilkėjo vyriškais drabužiais kaip praėjusią naktį, o dėvėjo vos prie liemens prigludusią suknelę žydros su balta spalvų rankovėmis ir dryžuota liemene. Plaukai pakelti į viršų ir apgaubti gražiu tinkleliu, – ji visa spindėjo.

Buvo akivaizdu, kad jaunoji Chakaranda nesitikėjo taip greitai vėl mane pamatyti ir jau tikrai nemanė, kad grįšiu į jų rūmus dėl tokios... savotiškos priežasties. Ji nežinojo, kad šis inkvizitorius neturi kitos išeities. O, Marijus Forceta, vaikinas su špaga, kurį jos tėvas nugalėjo dvikovoje, buvo paskutinis asmuo, norėjęs gauti Leonardo mėlynąją knygą. Ir vienintelis kol kas išlikęs gyvas. Tai kaip galėjau netrokšti pasikalbėti su juo?

– Nemanau, kad mano tėvui labai patiks ši idėja, – tarė, vos išklausiusi mano nelabai vykusius pasiaiškinimus.

– Klystate, Marija. Juk buvote šalia, kai donas Oliverijus paprašė padėti jam gauti Leonardo knygą. Būtent dėl to aš ir esu čia.

– O kokį likimą renginate Marijui?

– Pirmiausia – paimti jį savo globon, tai tas pats, kas būti globojamam Šventosios inkvizicijos. O vėliau nusivesiu apklausti.

Šventosios inkvizicijos vardas buvo tai, kas galutinai sugriovė negausių merginos dvejonių pamatus. Paveikta mano rimtumo, gražioji Marija greitai pakeitė savo abejones sutikimu ir pasisiūlė palydėti iki rūmų rūsių, tokiu būdu tikėdamasi išvengti konflikto su dominikonais, kol dar negrįžęs tėvas. Pasakė, kad iškart po mudviejų pokalbio Chakaranda išvyko ir buvo numatęs negrįžti į Milaną dar savaitę. Jam nesant už visą namų ūkį ir

nuosavybės apsaugą buvo atsakinga ji, – žinoma, ir už jaunojo Forcetos saugojimą.

– Ar jis nuožmiai nusiteikęs? – paklausiau.

– Ak ne. Nieko panašaus. Manau, jis nė musės nesugebėtų užmušti. Tačiau jis gana suktas. Būkite atsargus su juo.

– Suktas?

– Tai savybė, kurios išmoko iš Leonardo, – pridūrė Marija. – Visi jo mokiniai tokie.

Vaikinukas buvo įkalintas rūmų dalyje, senovėje atstojusioje kalėjimą. Storos sienos, laiptai, vedantys gilyn į keistą požeminį pasaulį, kurio nė neįsivaizduotum egzistuojant, jei būtum regėjęs tik viršuje esančius sodus. Chakaranda mielaširdingai įmetė savo nutrūktgalvį tarną į vieną iš *murus strictus** kalėjimų ir būtent į kamerą, kurioje užteko vietos tik atsigulti, atsistoti ir žengti keletą žingsnių nuo vienos sienos iki kitos. Kadangi nebuvo nė vieno lango, joje viešpatavo nepermatoma tamsa. Tačiau Marijus Forceta galėjo jaustis tikru laimės kūdikiu, nes už keleto metrų man buvo parodytos *murus strictissimus* kameros, kur nebuvo įmanoma nei atsistoti, nei atsigulti visu ūgiu, – pabuvojusieji ten išprotėdavo arba juos išnešdavo kojomis į priekį.

Likęs vienas priešais vaikinuko kamerą pasijutau užvaldytas keisto jausmo – tarsi dusčiau. Nenorėjau, kad Chakarandos duktė pastebėtų mano neryžtingumą. Negalėjau pakęsti kalėjimų: uždaros patalpos mane susargdindavo. Tiesą sakant, vienintelis mane tenkinęs inkvizitoriaus darbas buvo administracinis. Mieliau rinkdavausi nuobodų kapstymąsi po popierių šūsnis, nei drėgmės tvaiką ir monotonišką lašų kapsėjimą į akmenį. Ši aplinka sutrikdydavo mano kvėpavimą. Kai pasilikau vienas su žibintu ir sunkiu geležinių raktų ryšuliu rankose, dar šiek tiek dvejojau, kol sugebėjau ištarti žodį.

– Marijau Forceta?

* Murus strictus (*lot.*) – storos, tvirtos sienos. *Vert.*

Niekas neatsakė.

Atrodė, kad už to rūdžių suėsto skląsčio galėjo laukti tik mirtis. Įgrūdau vieną iš raktų į spyną ir prieš mane atsivėrė celė. Forceta tikrai buvo viduje, stovėjo atsirėmęs į sieną, o akys klaidžiojo po tamsą. Pamatęs mano lempos šviesą, vargšelis užsidengė akis. Jis vis dar vilkėjo marškiniais su kraujo dėmėmis išmargintomis rankovėmis. Žaizda skruoste įgavo kraupų mėlyną atspalvį. Jo plaukai buvo pilni dulkių, o išvaizda, nepaisant gana trumpo įkalinimo, atrodė apgailėtina.

– Taigi tu esi iš Feraros, kaip ir dona Beatričė... – tariau sėsdamasis ant gulto ir leisdamas jam priprasti prie šviesos. Jis sutrikęs linktelėjo. Nebuvo girdėjęs mano balso, tad neįtarė, kas toks esu.

– Kiek tau metų, sūnau?

– Septyniolika.

„Septyniolika! – pagalvojau. – Juk jis dar net ne vyras".

Marijus nenuleido akių nuo mano juodos ir baltos spalvos abito, – nelauktas vizitas jį nustebino. Tiesą pasakius, tarp mudviejų iškart atsirado abipusė simpatija. Nusprendžiau iš to išpešti naudos:

– Gerai, Marijau Forceta. Pasakysiu tau, ko atėjau. Turiu leidimą ištraukti tave iš čia ir suteikti laisvę, jeigu tik mudviem pavyks susitarti, – sumelavau. – Tau tereikės atsakyti į keletą klausimų. Jei sakysi tiesą, leisiu išeiti.

– Aš visada sakau tiesą, tėve.

Jaunuolis atsiplėšė nuo sienos ir atsisėdo šalia manęs. Iš arti visai neatrodė pavojingas. Geiboko sudėjimo ir susikūprinęs – buvo matyti, kad jam mažai teko dirbti fizinio darbo. Nieko nuostabaus, kad Chakaranda taip lengvai su juo susidorojo.

– Žinau, kad buvai maestro Leonardo mokinys, tiesa? – paklausiau.

– Taip, tiesa.

– O kas nutiko? Kodėl išėjai iš jo?

– Nebuvau jo vertas. Maestro iš savųjų labai daug reikalauja.

– Ką nori pasakyti?

– Kad neišlaikiau bandymų, kuriuos jis man pateikė. Tik tai.

– Bandymų? Kokių bandymų?

Marijus giliai atsiduso žiūrėdamas į savo grandinėmis sukaustytas rankas. Lempos šviesoje pamatė, kad riešai pamėlę.

– Tai buvo intelekto egzaminai. Maestro nepakanka, kad jo mokiniai mokėtų ruošti dažus ar piešti eskizus. Jam reikia ypatingų protinių sugebėjimų...

– O kokie buvo tie bandymai? – nesilioviau.

– Vieną dieną nusivedė mane pažiūrėti savo darbų ir paprašė juos pakomentuoti. Parodė beveik dar nepradėtą tapyti *Cenacolo* ir dar keletą paveikslų dožo pilyje. Manau, mano komentarai buvo niekam tikę, nes greitai po to įvykio paprašė palikti jo dirbtuves.

– Suprantu. Ir dėl to nusprendei jam atkeršyti ir apvogti, ar ne taip?

– Ne! Nieko panašaus, – įsikarščiavo. – Aš negalėčiau apvogti maestro. Jis buvo man kaip tėvas. Jis mus visur vedžiodavosi, mokė dirbti ir net maitino. Pamenu, kai jam pritrūkdavo pinigų, sukviesdavo mus jūsų refektorijuje, Šventosios Marijos dominikonų vienuolyne, susodindavo visus kaip apaštalus aplink didžiulį stalą ir iš tam tikro nuotolio stebėdavo valgančius...

– Vadinasi, buvai *Cenacolo* tapymo proceso liudytojas.

– Žinoma. Tai didis maestro kūrinys. Jis metų metus ieško, mokosi, kad galėtų nuolat jį papildyti.

– Mokosi iš knygų kaip ta, kurią iš jo pavogei, tiesa?

Marijus vėl paprieštaravo:

– Aš nieko iš jo nevogiau, tėve! Tai donas Oliverijus paprašė nueiti į jo dirbtuves ir gauti jam senovinę knygą mėlynais viršeliais.

– Tai ir yra vagystė.

– Ne, nėra. Kai paskutinį kartą buvau dirbtuvėse, paprašiau maestro, kad man ją duotų. Kai paaiškinau, kam jos reikia, ir

pasakiau, kad ji reikalinga mano naujajam ponui, jis man įteikė tą tomą, o aš vėliau atidaviau jį donui Oliverijui. Tai buvo tarsi dovana, senų laikų prisiminimas. Jis man pasakė, kad ta knyga jam daugiau nereikalinga.

– O tu norėjai ją parduoti ponui Chakarandai.

– Metras Leonardas mane pamokė, kad iš tų, kurie gyvena dėl aukso, aukso reikia ir prašyti. Todėl aš nustačiau knygai kainą. Ir viskas. Tačiau donas Oliverijus neišklausė mano prašymo. Įsiutęs metė man špagą ir privertė ginti savo garbę dvikovoje. O vėliau uždarė mane čia.

Tas vaikinas man pasirodė nuoširdus. Tikrai nuoširdesnis nei Chakaranda – šlykštus tipas, sugebantis įtraukti į savo prekybą vienuolius ir paauglius, kad tik gautų norimą senieną ir pelnytų iš to gerą krūvą dukatų. O jei aš pasitelkčiau Marijų? Jei pasinaudočiau buvusiu Leonardo – mįslių žinovo mokiniu ir išbandyčiau spręsdamas savo galvosūkį?

Nutariau pamėginti:

– Ką žinai apie kortų malką, kurioje yra korta su moterimi, apsirengusia prancūzkone ir laikančia sterblėje knygą?

Marijus pažvelgė į mane nustebęs.

– Ar žinai apie ką kalbu? – nesilioviau.

– Donas Oliverijus rodė man tą kortą prieš siųsdamas pas maestro knygos.

– Tęsk.

– Prašydamas maestro Leonardo tos knygos, parodžiau jam kortą ir jis nusikvatojo. Pasakė, kad korta slepia didžiulę paslaptį ir niekada nieko iš jo nesužinosiu, nebent pats sugebėčiau šifruoti. Visada taip elgiasi. Niekada nieko neatskleidžia, nebent sugebi išsiaiškinti pats.

– Ar pasakė, kokiu būdu galėtum tai padaryti?

– Maestro visus savo mokinius moko suprasti paslėptus dalykus. Jis lavino mus su graikų *Ars Memoriae*, supažindino su žydų skaičių kodais, arabų raidėmis, vaizduojančiomis figūras,

Pitagoro slaptąja matematika... Bet kaip minėjau, aš nebuvau gabus ir nelabai supratau tuos mokslus.

– Ar padėtum šifruoti man vieną mįslę, jei tavęs paprašyčiau?

Marijus minutėlę dvejojo, tada linktelėjo.

– Tas galvosūkis vertas tavo senojo maestro, – pasakiau ieškodamas skiautelės popieriaus, kad galėčiau geriau jam paaiškinti. – Štai čia paslėptas vardas žmogaus, kurio ieškau. Atidžiai įsižiūrėk ir gerai išstudijuok tekstą, – pasakiau tiesdamas jam lapelį. – Pasistenk dėl manęs. Mainais į malonę, kurią tau šiandien suteiksiu.

Vaikinukas prisiartino prie lempos, norėdamas geriau matyti.

– „*Oculos ejus dinumera...*" Tai lotyniškai.

– Taip.

– Jūs tikrai mane išlaisvinsite?

– Kai tik paklausiu tavęs paskutinio dalyko, Marijau. Jei teisingai supratau, sakei donui Oliverijui, kad Leonardas, ieškodamas pavidalo vienam iš *Cenacolo* apaštalų, naudojosi knyga, kurią vėliau tau atidavė.

– Tai tiesa.

– Kuris tai buvo apaštalas, Marijau?

– Apaštalas Matas.

– Ar žinai, kodėl naudojosi ta knyga, tapydamas būtent apaštalą Matą?

– Manau, kad taip... Matas parašė populiariausią Naujojo Testamento evangeliją, tad jis norėjo, kad žmogus, kurio veido bruožais pasinaudojo, būtų bent jau toks pat didingas.

– O kas tas žmogus? Platonas?

– Ne. Ne Platonas, – šyptelėjo. – Tas žmogus dar gyvas. Tikriausiai esate apie jį girdėję. Jis vertė *Divini Platonis Opera Omnia,* jo vardas Marsilijus Fičinas. Vieną kartą girdėjau maestro sakant: kai nutapys jį savo paveiksle, tai bus ženklas.

– Ženklas? Koks ženklas?

Forceta minutėlę dvejojo.

– Jau seniai nesikalbėjau su maestro, tėve. Bet jei įvykdysite savo pažadą ir išlaisvinsite mane, prisiekiu sužinoti tai dėl jūsų. Duodu žodį. Ir įminsiu jūsų patikėtą mįslę. Neapvilsiu jūsų.

– Nepamiršk, kad pasižadi inkvizitoriui.

– Duodu tvirtą žodį. Suteikite man laisvę, ir būsiu jos vertas.

O ką galėjau prarasti? Tą patį vakarą, dar prieš devintą, mudu su Marijumi palikome Chakarandų rūmus, lydimi nepatiklaus Marijos žvilgsnio. Jau lauke vaikinas juodais plaukais ir su randu skruoste pabučiavo man ranką, pasiglostė pagaliau laisvus riešus ir leidosi bėgti miesto centro link. Keista, bet net nepaklausiau savęs, ar dar kada nors jį pamatysiu. Galų gale tai buvo nelabai svarbu. Apie *Cenacolo* jau žinojau gerokai daugiau nei daugelis vienuolių, leidžiančių dienas po tuo pačiu stogu.

32

Ankstų sausio devynioliktosios rytą Matėjus Bandelas, paauglys prioro sūnėnas, įsiveržė į Šventosios Marijos Maloningosios vienuolyno refektorijų. Persimainiusiu žvilgsniu, drėgnomis akimis. Atlėkė užduseęs, susijaudinęs, jo veidas buvo perkreiptas siaubo. Privalėjo žūtbūt pasikalbėti su savo dėde. Radęs jį priešais paslaptingąjį Leonardo paveikslą nudžiugo ir išsigando. Jeigu tai, ką girdėjo apie įvykius Turgaus aikštėje, buvo tiesa, tada pernelyg ilgas buvimas toje vietoje ir to velniško kūrinio stebėjimas galėjo visus nuvaryti į kapus.

Matėjus atsargiai prisiartino, stengdamasis nesutrukdyti abato pokalbio su jo neatskiriamu sekretoriumi tėvu Benedetu.

– Pasakykite man vieną dalyką, priore, – nugirdo. – Kai metras Leonardas tapė refektorijuje šventojo Simono ir šventojo Judo Tado portretus, ar nepastebėjote jo elgesyje ko nors keista?

– Keista? Ką konkrečiai turite omeny, tėve?

– Nagi, priore! Jūs puikiai žinote, ką noriu pasakyti! Ar nepastebėjote jo naudojantis kokiais nors užrašais ar eskizais, suteikiant tiems apaštalams charakteringus bruožus? O gal pamenate, ar pas jį lankėsi kas nors, iš ko galėjo gauti nurodymų dėl paskutinių portretų potėpių?

– Keistas klausimas, tėve Benedetai. Nesuprantu, kur sukate.

– Gerai jau... – pražvokštė vienaakis. – Prašėte išsamiai pasidomėti ta mįsle, kurią sprendė brolis Aleksandras ir tėvas Leirė. Bet, tiesą sakant, ne ką galėjau sužinoti, tai leidau laiką domėdamasis, ką juodu veikė per dienas iki bibliotekininko mirties.

Matėjus suvirpėjo iš siaubo. Prioras ir jo sekretorius kalbėjo apie tą patį dalyką, atvedusį jį pas juodu.

– Ir ką? – pasidomėjo dėdė, nė nenujausdamas sūnėną apėmusio išgąsčio.

– Tėvas Leirė jūsų duoto rakto dėka praleisdavo čia valandų valandas. Tai normalu.

– O brolis Aleksandras?

– Tai ir yra keisčiausia, priore Bandelai. Zakristijonas užklupo jį keletą kartų besikalbantį su Marku d'Odžionu ir Andrėja Salainu, mylimiausiais Leonardo mokiniais. Jie susitikdavo Mirusiųjų galerijoje ir ilgai ten kalbėdavosi. Visi, kas tik nugirsdavo jų pokalbį, tvirtina, kad svarbiausias dalykas buvo didžiulis toskaniečio susirūpinimas šventojo Simono portretu.

– Ir tai patraukė jūsų dėmesį? – Matėjus pastebėjo, kad jo dėdė sumurmėjo traukdamas orą nosimi ir raukdamas kaktą, kaip buvo įpratęs. – Maestro tiesiog pamišęs dėl smulkmenų, dėl duomenų, dėl menkiausių dalykų... Turėtumėte tai žinoti. Nepažįstu nė vieno menininko, tiek kartų tikrinančio tai, ką daro.

– Jis būtent toks, kaip sakote, priore. Tačiau tomis dienomis brolis Aleksandras patenkino ypač daug Leonardo kaprizų. Ieškojo jam knygų ir graviūrų. Dirbo papildomai bibliotekoje. Net apsilankė dožo tvirtovėje, kad užtikrintų kažkokio labai sunkaus nešulio, apie kurį kol kas dar nieko tikslesnio nesužinojau, pristatymą.

Prioras patraukė pečiais.

– Gal nėra taip keista, kaip gali atrodyti, tėve. Argi brolis Aleksandras jam nepozavo? Argi jis neišsirinko jo iš daugelio, ieškodamas veido Judui? Visiškai suprantama, kad tarp juodviejų užsimezgė draugystė ir jis padėjo maestro tomis dienomis prieš savo mirtį.

– Manote, atsitiktinumas? Matau, kad tėvas Leirė pasidalijo su jumis įtarimais, ar ne?

– Tėvas Leirė, tėvas Leirė, – subambėjo. – Tas žmogus kažką nuo mūsų slepia. Kaskart, kai kalbamės, tai atsispindi jo veide...

Matėjus nesiryžo juodviejų nutraukti. Kuo ilgiau klausėsi svaičiojimų apie *Cenacolo* ir jos paslaptis, tuo labiau nekantravo. Jis žinojo apie tą sieną kai ką labai svarbaus!

– Bet juk jis mano, kad Leonardas galėjo prikišti nagus prie brolio Aleksandro žmogžudystės, ar ne taip?

– Jūs apsirinkate. Tai pasakė Oliverijus Chakaranda, senas maestro priešas. Tai, kad Leonardas yra keistas asmuo, neįprastų pomėgių, kad retai jį matome mišiose ir kad didžiuojasi šioje sienoje kodavęs paslaptį, dar nereiškia, jog yra žudikas.

– Hmmm... – vienaakis sudvejojo. – Tikrai. Bet tai reiškia, kad jis eretikas. Nes kam gi daugiau, jei ne tokiam pasipūtėliui kaip jis, šautų į galvą nupiešti save „Paskutinėje vakarienėje"? Ir dar būtent kaip Judą Tadą!

– Tai gana įdomi dviprasmybė. Jis vaizduoja save kaip „gerąjį" Judą, o brolį Aleksandrą – kaip „blogąjį" Judą.

– Gerbiamasis priore, ar pastebėjote, kaip sėdi Leonardas „Paskutinėje vakarienėje"?

– Žinoma, – atsakė ieškodamas jo portreto sienoje. – Jis nusisukęs nuo mūsų Viešpaties.

– Būtent! Leonardas, arba jeigu jums labiau patinka – Tadas kalbasi su Simonu, užuot atkreipęs dėmesį į ką tik Kristaus pasakytus žodžius apie išdavystę. O kodėl? Kodėl maestro laiko svarbesniu Simoną nei Viešpatį? Žvelkime dar giliau: jei žinome, kad kiekvienas apaštalas nutapytas pagal konkrečius, dailininkui svarbius, žmones, tai kas yra tas apaštalas?

– Nesuprantu, kur sukate?

– Labai paprasta, – atsakė Benedetas. – Jei „Paskutinės vakarienės" personažai visai ne tie, kas atrodo, ir maestro rodo didesnį palankumą šventajam Simonui nei Mesijui, tada tas Simonas turėtų būti labai svarbus jam. Ir brolis Aleksandras tai žinojo.

– Šventasis Simonas... šventasis Simonas Kanaanietis...

Prioras pasiglostė smilkinius, tarsi stengtųsi įkūnyti sienoje

ką tik Benedeto jam pateiktą mintį. Matėjus tyloje vis labiau nekantravo. Juk jo žinia labai svarbi!

– Dabar, kai man visa tai papasakojote, broli, pamenu, kad nutiko kai kas keista, kai Leonardas baigė tapyti šią *Cenacolo* dalį, – pagaliau ištarė jo dėdė, net nenujausdamas, kad refektorijuje dar kas nors yra.

– Iš tiesų?

Vienintelė Benedeto akis sužibo.

– Tai buvo gana neįprastas atsitikimas. Leonardas jau trejetą metų ieškojo kandidatų įkūnyti apaštalus. Privertė pozuoti mus visus, pamenate? Vėliau sukvietė dožo sargybinius, sodininkus, auksakalius, jų pameistrius... Iš visų ką nors nusižiūrėdavo: mostą, profilį, plaštakos kontūrą, rankos linkį. Tačiau kai atėjo metas tapyti dešinįjį kampą, Leonardas liovėsi kvietęsis žmones ir daugiau nebeieškojo modelių tarp jų...

Vienaakis patraukė pečiais.

– Aš noriu pasakyti, tėve Benedetai, kad Simono portretui Leonardas nepasinaudojo nė vienu iš tų asmenų.

– Vadinasi, jį išgalvojo?

– Ne. Jis pasinaudojo biustu. Skulptūra, kurios atgabenti į Moro tvirtovę išsiuntė pasiuntinį.

– Ak štai kas! Brolio Aleksandro dėžė!

– Puikiai pamenu tą dieną, kai į vienuolyną buvo atgabentas tas marmuro gabalas, – tęsė kaip niekur nieko prioras. – Švietė skaisti saulė, arklių kinkinys labai sunkiai užtempė čia dėžę su skulptūra. Tiesą sakant, neįsivaizduoju, kodėl įsigeidė tai padaryti, bet kai jau buvo beiškelią skulptūrą, atvyko dona Beatričė.

– Dona Beatričė?

– Na taip! Ji atrodė nuostabiai su viena iš tų suknių, puoštų tinkleliais, kuriuos taip mėgo, įraudusiais nuo karščio skruostais. Atvyko kaip visada su palyda, tačiau pažeidė protokolą viena prisiartindama prie darbininkų, iškraunančių biustą. Ir žinote ką? Ji apšaukė juos.

– Apšaukė juos? Princesė davė tiesioginį įsakymą paprasčiausiems darbininkams?

– Tai dar ne viskas, broli. Ji tiesiog prarado savo išdidžią laikyseną. Ji išdėjo juos į šuns dienas. Pažemino vulgariais žodžiais ir pagrasino tai pakartoti, jei kas nors nutiks jos filosofui.

– Jos... filosofui? Bet ar tai nebuvo šventojo Simono biustas?

– Klausėte manęs, ar nepamenu nutikus ko nors keista? Tai ir yra keisčiausias nutikimas, kurį prisimenu.

– Atsiprašau, priore. Maldauju tęsti.

– Leonardas pastatė biustą prie įėjimo į refektorijų ant krūvos maišų su žemėmis. Biustas buvo labai senas. Jis nuolatos visaip jį sukinėjo, stebėdamas, kaip kinta apšvietimas dienai slenkant, o kai jau viską įsiminė, ėmėsi tapyti bruožus ant sienos. Jo technika buvo stebuklinga.

– Ir iš kur jis ištraukė tą biustą?

– Tai ir yra įdomiausia: kaip sužinojau gerokai vėliau, dona Beatričė įsakė parvežti jį iš Florencijos, norėdama įsiteikti maestro.

Matėjus nebegalėjo ilgiau kentėti. Privalėjo įsiterpti į pokalbį, tačiau dar vis nedrįso.

– Ar dona Beatričė visada taip stengėsi įtikti maestro? – paklausė vienaakis.

– Be abejo. Juk Leonardas buvo jos mėgstamiausias menininkas.

– Ar galite paaiškinti, kodėl Leonardas skyrė tokį didžiulį dėmesį šventojo Simono biustui iš Florencijos?

– Mane tai irgi nustebino. Na, jeigu būtų įsakę atgabenti Krikštytojo biustą, – vis dėlto jis yra Florencijos patronas, – dar būtų suprantama. Tačiau Simonas...

– Tai ne Simonas, dėde! Visai ne jis!

Matėjus, įraudęs iš nekantrumo, labai netikėtai užklupo vienuolius. Jis žinojo, kad negalima pertraukti suaugusiųjų pokalbio, bet nebegalėjo ilgiau laikyti liežuvio už dantų.

– Matėjau! – Prioras atrodė apstulbęs. Jo dvylikos metų sūnėnas stovėjo svyruodamas pirmyn atgal, šlapiu ir dėmėtu nuo ašarų veidu ir klaidžiojančiu žvilgsniu. – Kas tau nutiko?

– Aš žinau, kas tas apaštalas, dėde, – sušnibždėjo bandydamas užgniaužti drebulį. Paskui susmuko be sąmonės.

33

Brolis Benedetas su prioru Bandelu gerokai sugaišo gaivindami Matėjų. Atgavęs sąmonę, vaikas vis dar atrodė susijaudinęs. Jam buvo gana sunku ištarti bent žodį, o kai bandė tai padaryti, kūnas virpėjo iš šalčio ir baimės. Jis kaip pamišęs maldavo greičiau palikti refektorijų. „Tai šėtono kūrinys“, – didžiulei vienaakio ir savo dėdės nuostabai, murmėjo kūkčiodamas. Kadangi buvo neįmanoma jo nuraminti, juodu pakluso vaiko maldavimams ir susirado prieglobstį bibliotekoje. Ten, šilumoje, berniukas pamažu nusiramino.

Iš pradžių nepanoro kalbėti. Iš visų jėgų spaudė prioro ranką ir kaskart, kai pastarasis jam ką nors ištardavo, purtydavo galvą. Ant vaiko kūno nesimatė žaizdų nei kraujosruvų – nors ir murzinas, purvinu abitu, neatrodė, kad būtų buvęs užpultas. Tai kas jam nutiko? Benedetas nusileido į virtuvę atnešti šlakelio karšto pieno ir trupučio Sienos marcipanų, saugomų ypatingoms progoms. Nuraminęs skrandį ir sušilęs, Matėjus atpalaidavo liežuvį.

Jo pasakojimas apstulbusiems vienuoliams atėmė žadą.

Kaip jau įprasta, broliukas tą dieną nuėjo į Turgaus aikštę nupirkti šiokių tokių produktų vienuolyno podėliui papildyti. Ketvirtadienis buvo geriausia diena apsirūpinti grūdais ir daržovėmis, tad, pasiėmęs iš brolio Guljelmo kapšo keletą monetų, pasileido į turgų, nusiteikęs kuo greičiau įvykdyti savo misiją. Eidamas pro Teisingumo rūmus, prabangų trijų aukštų pastatą iš plytų ir akmens, besipuikuojantį Turgaus aikštėje, pamatė didžiulę žmonių minią. Visi atrodė susižavėję. Nemirkčiodami klausėsi kažkokio oratoriaus, įsitaisiusio ant čia pat po rūmų galerija sumeistrautos pakylos. Iš pradžių ta scena per daug nepa-

traukė jo dėmesio. Tačiau kai jau buvo besirengiąs leistis toliau, kažkas privertė jį sustoti. Matėjus pažino pamokslininką.

– Štai čia, po šiais skliautais, vienas tikrasis tikintysis atidavė savo gyvybę už Dievą! – išgirdo jį spiegiant. – Vienas *bonhomme** pasiaukojo dėl savo tikėjimo ir dėl jūsų! Kaip Kristus! Ir kas iš to? Ogi nieko! Jūs net nemirktelite, kai tai primenu! Ar nepastebite, kad mes daromės vis panašesni į gyvulius? Negi nesuvokiate, kad būdami pasyvūs atsukate nugarą Dievui?

Prioras ir vienaakis užgniaužė nuostabą. Po tuo portiku, apie kurį pasakojo Matėjus, rado pakartą brolį Aleksandrą. Gurkšnodamas pieną, broliukas tęsė pasakojimą. O kai įvardijo pamokslininką, juodu apstulbo. Matėjus sudvejojo. Žmogus, kaltinęs praeivius, pražudžiusius savo sielą, nes neatpažino Viešpaties siunčiamų ženklų, buvo brolis Džibertas. Vokietis zakristijonas moliūgo spalvos plaukais, žmogus, saugojęs Šventosios Marijos vienuolyno vartus, tą patį rytą apleido savo pareigas ir puolė pamokslauti būtent toje vietoje, kur bibliotekininkas išleido paskutinį kvapą. Kodėl?

Tačiau keisčiausi dalykai nutiko vėliau.

– Jūs visi būsite pasmerkti, jei neatsižadėsite šėtono bažnyčios ir negrįšite prie tikrosios religijos! – piktinosi įniršęs zakristijonas. – Nevalgykite nieko, kas atsiranda po lytinio akto! Atsisakykite gyvūnų mėsos! Bjaurėkitės kiaušiniais ir pienu! Saugokitės netikrų sakramentų! Nepriimkite melagingos komunijos ir krikšto! Nepakluskite Romai ir permąstykite savo tikėjimą, jei dar viliatės būti išganyti!

Vienaakis papurtė galvą: negi brolis Džibertas šitaip pasakė? Prioras paprašė tęsti. Jau aprimęs Matėjus papasakojo, kad vos zakristijonas pastebėjo jį minioje, žaibo greitumu nušoko nuo savo altoriaus, griebė vaiką už sprando ir iškėlė prieš visą minią.

– Ar gerai jį matote? – paklausė purtydamas tarsi kokį maišą. –

* Bonhomme (*pranc.*) – gerasis žmogus. *Vert.*

Tai Šventosios Marijos Maloningosios vienuolyno prioro sūnėnas. Ir jeigu dabar, kol dar vaikas, jo niekas neauklės tikrojo tikėjimo dvasia, kas iš jo užaugs? Aš jums pasakysiu! – sušnypštė. – Jis taps šėtono tarnu kaip ir jo dėdė! Prakeiktu atsimetėliu nuo Dievo! Ir patrauks šimtus tokių žioplių kaip jūs prie amžinojo prakeikimo!

Prioro veidas surūstėjo.

– Jis būtent taip ir pasakė? Ar tikrai, sūnau?

Berniukas linktelėjo.

– Vėliau jis mane apnuogino.

– Apnuogino tave?

– Ir akimirksniu pakėlė aukštai, kad visi matytų.

– Bet kodėl, Matėjau? Dėl ko?

Berniuko akys sudrėko tai prisiminus.

– Aš nežinau, dėde. Aš... aš tik girdėjau jį šaukiant miniai, kad netikėtų, jog vaikas yra tyras tik todėl, kad dar neprarado nekaltybės. Kad mes visi atėjome į šį pasaulį išpirkti savo nuodėmių, ir, jei nepadarysime to šiame gyvenime, vėl grįšime į šią ašarų pakalnę bjauriais padarais, pasmerkti blogesniam gyvenimui nei ankstesnysis.

– Reinkarnacija nėra krikščioniška doktrina! – paprieštaravo vienaakis.

– Tačiau katarų – taip, – nutraukė jį prioras. – Leiskite jam tęsti, broli.

Matėjus nusišluostė akis ir pasakojo toliau:

– Paskui... paskui pasakė, kad, nors šio vienuolyno broliai išpažįsta šėtono bažnyčią ir seka Popiežiumi, besižavinčiu antikos dievais, labai greitai šie namai taps švyturiu, vesiančiu pasaulį į išganymą.

– Jis taip ir pasakė? – vienaakis susiraukė. – Ar paaiškino kodėl?

– Nekibkite prie jo, broli.

Vienuoliukas vėl įsikirto į savo dėdę.

– Juk tai netiesa, juk ne? – verkšleno. – Juk netiesa, kad mes tarnaujame šėtono Bažnyčiai?

– Žinoma, ne, Matėjau. – Bandelas paglostė jam galvą. – Kodėl taip sakai?

– Tai kad... brolis Džibertas labai įsiuto, kai pasakiau, kad tai melas. Jis skėlė man antausį ir suriko, kad tik tada, kai jus pašalins nuo *Cenacolo* ir paveikslą galės stebėti visi, tik tada vėl sušvis tikroji Bažnyčia.

Priorą apėmęs įniršis vis didėjo.

– Jis pakėlė prieš tave ranką! – pasipiktinęs sušuko.

Matėjus neatkreipė dėmesio.

– Brolis Džibertas sakė, kad juo ilgiau žiūrėsime į *Cenacolo,* juo labiau artėsime prie jo bažnyčios. Kad maestro Leonardo nutapytas paveikslas slepia amžinojo išganymo paslaptį. Todėl juodu su broliu Aleksandru sutiko būti nupiešti šalia Kristaus.

– Jis tai pasakė?

– Taip... – berniukas užgniaužė kūkčiojimą. – Tie, kurie ten pavaizduoti, jau nusipelnė amžinojo gyvenimo.

Vaikas atidžiai stebėjo rimtus dviejų vyresniųjų veidus. Vienaakis pirmas priminė, kad ne vien bibliotekininkas pozavo Judo portretui. Kiti vienuoliai, tarp jų ir Džibertas, irgi sutiko būti nutapyti kaip apaštalai. Vokietis pozavo tapant Pilypą, tačiau ir Baltramiejus, ir abu Jokūbai ar Andrius turėjo iš vienuolių nusižiūrėtus veidus. Net pats Benedetas leidosi tapomas kaip Tomas. „Esu pavaizduotas iš profilio, kad nesimatytų tuščios akiduobės“, – teisindavosi jis.

Vienaakis paglostė susijaudinusį Matėjų.

– Esi drąsus vaikinas, – tarė. – Gerai pasielgei, išvesdamas mus iš ten. Blogis gali priversti mus prarasti protą, kaip žaltys – Ievą.

Ko gera, dar buvo abejonių dėl tikrųjų apaštalų tapatybių, nes vienaakis nei iš šio, nei iš to kreipėsi į Matėjų ir labai nustebino net patį priorą:

– Anksčiau minėjai, kad žinai, kas pozavo tapant apaštalą Simoną. Ar girdėjai tai iš zakristijono?

Broliukas atplėšė žvilgsnį nuo tuščių *scriptorium* piupitrų ir linktelėjo.

– Kol jis mane apnuogintą laikė už sprando rodydamas visiems, papasakojo istoriją apie žmogų, gyvenusį anksčiau nei Kristus ir skelbusį sielos nemirtingumą.

– Iš tiesų?

– Sakė, kad tas žmogus mokėsi iš seniausių žemėje gyvenusių išminčių. Jis irgi skelbė pamokslus apie pasninką, maldą ir šaltį.

– Ką tiksliai pasakė? – neatlyžo Benedetas.

– Kad tie trys dalykai padeda mums atsiskirti nuo savo fizinio kūno, nes jame gyvena visos nuodėmės bei ydos, ir tapti vien tiktai siela... Ir dar sakė, kad tas vyras, apsirengęs baltu nesuteptu drabužiu, *Cenacolo* irgi skelbia savo mokslą.

– Tik vienintelis iš trylikos paveiksle taip vilki, – pastebėjo Bandelas. – Tai Simonas.

– Ar jis pasakė to didžiojo išminčiaus vardą? – vis dar nerimo vienaakis.

– Taip. Jis pavadino jį Platonu.

– Platonas! – Benedetas net pašoko iš vietos. – Žinoma! Donos Beatričės filosofas! Biustas atgabentas iš Florencijos buvo būtent jo!*

Prioras apstulbęs pasitrynė smilkinius:

– Ir kodėl Leonardui šovė į galvą pavaizduoti save klausantis Platono, o ne Kristaus?

– Kaip? Negi dar nesuprantate, tėve? Juk aišku kaip dieną!

* Uficių galerijoje, Florencijoje, saugomas Platono biustas priskiriamas graikų skulptoriui Silanijonui, kuris, kiek yra žinoma, vienintelis sukūrė filosofo biustą karaliaus Mitridato įsakymu 325 m. pr. Kr. Galimas dalykas, kad atvežtasis iš Florencijos biustas, apie kurį kalbama, yra būtent tas arba pastarojo kopija, nes matyti nepaprastas panašumas su apaštalu Simonu iš Leonardo „Paskutinės vakarienės". *Aut.*

Leonardas savo paveikslu leidžia suprasti, iš kur semiasi žinių. Priore, Leonardas, kaip ir brolis Džibertas su broliu Aleksandru, yra kataras. Jūs tai sakėte anksčiau. Ir buvote teisus. Platonas, kaip vėliau katarai, gynė idėją, kad tikras žmogiškasis žinojimas gaunamas tiesiogiai iš dvasinio pasaulio be jokių tarpininkų – be bažnyčių, be mišių. Tai vadinosi *gnosis*, priore, ir yra blogiausia iš visų įmanomų erezijų.

– Kodėl nė kiek neabejojate? Tokio liudijimo nepakaks norint apkaltinti jį erezija.

– Negi? Ar nepastebėjote, kad Leonardas visada rengiasi baltai, kaip Simonas iš *Cenacolo?* Ar nežinote, kad atsisako mėsos ir laikosi celibato? Negi manote, kad jis pažįsta moterį?

– Ir mes dėvime šviesius abitus ir laikomės pasninko, tėve Benedetai. Be to, apie Leonardą kalbama, esą jam patinka vyrai, kad nėra jau jis toks celibato šalininkas, kaip tvirtinate, – nukirto brolis Vičencas, pasinaudojęs išsiblaškiusiu jaunojo Matėjaus žvilgsniu.

– Kalbama! O kas jau taip kalba, priore? Tušti plepalai. Leonardas yra atsiskyrėlis. Jis bėga nuo poravimosi idėjos kaip nuo maro. Galiu lažintis, kad jis viengungis kaip katarų *parfaits**... Viskas sutampa!

Prioras negalėjo nuslėpti nerimo.

– Sakykime, jūs teisus. Ko tokiu atveju turėtume imtis?

– Pirmiausia, – toliau kalbėjo Benedetas, – turime įtikinti tėvą Leirę, kad maestro eretikas. Jis – inkvizitorius ir atvyko čia tarsi pats Dievas būtų siuntęs, taigi daugiau nusimano apie katarizmą nei mudu.

– O toliau?

– Sulaikyti tėvą Džibertą ir jį apklausti, – atsakė.

– Bet tai neįmanoma...

Matėjus sušnibždėjo bijodamas sutrukdyti. Nors jautėsi ra-

* Parfaits (*pranc.*) – tobulasis. *Vert.*

mesnis, tačiau dar nebuvo baigęs pasakoti apie tai, ką matė Turgaus aikštėje.

– Ką sakai?

– Kad jau nebegalėsite jo sulaikyti.

– O kodėl, Matėjau?

– Todėl, kad... – padelsė, – baigęs pamokslą, brolis Džibertas uždegė savo abitą ir visų akivaizdoje susidegino.

– Šventasis Dieve! – vienaakis iš siaubo užsidengė ranka burną. – Matote, priore? Jau nebėra abejonių. Zakristijonas griebėsi *endura* anksčiau, nei papuls į mūsų teismą...

– *Endura?*

Jaunojo Matėjaus klausimas pakibo įkaitusioje bibliotekos atmosferoje – į jį niekas neatsakė. Benedetas paprašė leidimo pasitraukti, norėdamas viską gerai apmąstyti, ir skubiu žingsniu išėjo iš patalpos. Tą patį rytą, Matėjaus pasakojimo įkvėptas, atėjo pas mane ir papasakojo, kad Šventosios Marijos Maloningosios vienuolyne gyveno mažų mažiausiai du *bonhommes* – taip senovėje save vadindavo katarai. Inkvizitorius privalėjo tai žinoti. Tačiau vienaakis pabrėžė antrąjį atradimą, manė, kad jis yra labiau mano kompetencijos: galiausiai sugebėjo identifikuoti Leonardo pašnekovą prie Velykų *Cenacolo* stalo. Jau tikrai žinojo, kas yra vyras baltu apsiaustu ir ištiestomis rankomis, patraukęs mažų mažiausiai dviejų Kristaus mokinių dėmesį. Tai – Platonas. Jo pranešimas labai pravertė, – užpildė spragą, kurios pats nepajėgiau užpildyti nuo pat susitikimo su Oliverijumi Chakaranda. Filosofo buvimas refektorijaus sienoje paaiškino, kodėl maestro Da Vinčis savo bibliotekoje saugojo visus atėniečio veikalų rinkinius. Tos knygos dabar jau, ko gera, guli kuriame nors Chakarandos rūmų kampelyje, ir niekas nekreipia į jas dėmesio.

Taigi ratas pamažu ėmė užsiverti.

34

Roma, po trijų dienų

Išsitempęs kaip arbaletas Popiežiaus sargybinis mostelėjo rodydamas Didžiajam dominikonų magistrui kelią. Saugumo priemonės pasirodė perdėtos net tėvui Torianiui, kurį Popiežiaus aplinka puikiai pažinojo. Tačiau tvarka buvo griežta, – ką tik sutrikus skrandžiui mirė trečias kardinolas per tris mėnesius, tad Popiežius, kurį daugelis kaltino dėl šių staigių mirčių, buvo įsakęs tariamai atlikti tyrimą ir, žinoma, griežtai kontroliuoti visus, norinčius patekti į jo rūmus.

Atmosfera toli gražu nebuvo rami. Roma turėjo pakankamai priežasčių drebėti, vos tik Aleksandras Šeštasis paskirdavo kardinolu kurį nors garsų bendruomenės vyrą. Visi žinojo – jeigu Šventasis Tėvas įsigeidė kieno nors turto, tai pirmiausia turėjo paskirti jį kardinolu, o vėliau subtiliai nužudyti. Įstatymai buvo palankūs jam, – Popiežius buvo vienintelis ir teisėtas visų kurijos gėrybių paveldėtojas. O po Jo Eminencijos kardinolo Mičielio, turtuolio Venecijos patriarcho, mirties, kūnui dar šąlant rūmų rūsyje, vėl viskas buvo atlikta tiksliai pagal įstatymą.

Torianis neprieštaraudamas pakluso naujiems patekimo į Bordžijų rūmus potvarkiams. Po kelių minučių užvėręs auksines Švenčiausiojo Sakramento koplyčios duris, aiškiai juos pamatė: stovėjo trečiojoje salėje, abu pakėlę akis į lubas, o veiduose – keista triumfo mina. Ten, šalia rytinio sparno langų, saugūs nuo Romos žiemos šalčio, magistras Anijus de Viterbas ir Jo Šventenybė gyvai šnekučiavosi po ką tik baigtomis freskomis. Jos dar kvepėjo laku ir derva.

Pontifikas, nusiskutęs, žilstelėjusiais kaštoniniais plaukais, slėpė savo pilvą po vyno spalvos sutana, dengiančia jo kūną nuo galvos iki kojų. Anijus, atvirkščiai, buvo panašus į žebenkštį – smaili nosis, su išlindusiais kuokštais juodų šerių, kaulėtos ilgos tarsi žvirblių baidyklės rankos, kuriomis pompastiškai maivydamasis rodė į paveikslus.

Aistringa Nanio, – taip visi vadino šį išminčių, – kalba aidėjo po skliautais tarsi vasaros griaustinis:

– Menas yra pats taikliausias iš visų jūsų ginklų, Šventasis Tėve! Jeigu jis bus šalia jūsų, visada valdysite krikščioniškąjį pasaulį! Jeigu jį prarasite, patirsite savo ganytojiškos veiklos pralaimėjimą!

Torianis matė, kaip Aleksandras Šeštasis linkčioja, netardamas nė žodžio, ir pajuto pykulį skrandyje. Jis daugybę kartų buvo girdėjęs šią prakalbą. Originali mintis buvo užvaldžiusi Romą ir Florencijos aukštuomenės grietinėlę. Popiežius buvo išplėšęs iš Lorenco de Medičio Didžiojo gausų būrį menininkų vien norėdamas patenkinti slaptus Anijaus troškimus. O ką jau kalbėti apie nesustabdomą privilegijų dailininkams ir skulptoriams didėjimą, skriaudžiant vienuolius ir kardinolus – visa tai vertė Torianį kentėti. Suirzęs ir kupinas pavydo dėl pragaištingos vienuolio iš Viterbo įtakos Šventajam Tėvui, dominikonų aukščiausiasis apsimetė išsiblaškęs ir kreipėsi į gvardijos viršininką prašydamas pranešti apie jo atvykimą. Šventojo Dominyko ordino atsakingiausias asmuo prisistatė, kaip reikalavo Aleksandras Šeštasis.

Popiežius nusišypsojo:

– Džiaugiuosi pagaliau jus matydamas, mielasis Džoakinai! – sušuko tiesdamas svečiui savo žiedą, kurį šis pagarbiai pabučiavo. – Atvykote pačiu laiku. Prieš minutėlę mudu su Naniu kalbėjomės apie reikalą, kuris taip jaudina jus...

Dominikonas pakėkė akis nuo Popiežiaus žiedo.

– Kas... kas jums žinoma apie tai?

– Na, magistre Toriani! Nebūtina vaidinti prieš mane tokį diskretišką. Žinau beveik viską: net tai, kad mano vardu išsiuntėte į Milaną šnipą patikrinti gandų apie Moro svitoje pastebėtas erezijos apraiškas.

– Aš... – senasis pamokslininkas dvejojo, – atvykau supažindinti jus su mūsų siųstojo asmens ataskaita.

– Puiku, – nusijuokė Popiežius. – Atidžiai klausausi.

Anijus de Viterbas ir Šventasis Tėvas liovėsi gėrėtis freskomis ir įsitaisė didžiuliuose odos krėsluose, kurį kiekvienam pastatė tarnai. Torianis susinervinęs mieliau liko stovėti. Po pažastimi turėjo portfelį, o jame – išsamų laišką, kurį buvau parašęs, kai pačioje Milano širdyje aptikau katarų šaknis.

– Jau keletą mėnesių, – pradėjo aiškinti Torianis, dar vis paveiktas mano atradimo, – mes gaudavome pranešimų, kad Milano dožas naudojasi garsiu Florencijos meistru Leonardu da Vinčiu skleisti eretiškas idėjas tapomame didingame kūrinyje Kristaus Paskutinės vakarienės tema.

– Sakote – Leonardas?

Popiežius pažvelgė į Nanį, lūkuriuodamas kokios nors išmintingos jo pastabos.

– Leonardas, Jūsų Šventenybe, – pakartojo tas. – Ar nepamenate jo?

– Vargiai.

– Tai suprantama, – kilniai sutiko žebenkštis. – Jo vardo nebuvo menininkų sąraše, kurį, jums dar esant kardinolu, Medičiai rekomendavo, kad Roma vis gražėtų. Kiek esame girdėję, tai gana išdidus vyras, irzlus – ką čia slėpti – nelabai draugauja su mūsų motina Bažnyčia. Medičiai tai žinojo ir palaikė svariu kriterijumi jums jo nesiūlydami.

Popiežius atsiduso:

– Dar vienas abejotinas žmogus, ar ne?

– Tikrai, Jūsų Šventenybe. Leonardas pasijuto labai įžeistas, kad jo nerekomendavo dirbti Romoje, taigi tūkstantis keturi šim-

tai aštuoniasdešimt antraisiais paliko Florenciją, atsuko nugarą Medičiams ir apsigyveno Milane dirbdamas išradėju, virėju, bet ne tapytoju.

– Milane? Ir kaip ten galėjo priimti tokį žmogų? – Popiežius nutaisė komišką miną ir tęsė toliau. – Aha. Jau supratau... Tai todėl tvirtinate, kad dožas nėra man ištikimas, tiesa, Nani?

– Šito paklauskite dominikonų magistro, Jūsų Šventenybe, – atsakė. – Rodos, jis turi tai patvirtinančių įrodymų.

Torianis vis dar stovėdamas paprieštaravo:

– Tai dar ne įrodymai, tik kaltinimai, Jūsų Šventenybe. Leonardas, vadovaujamas ir globojamas Moro, pradėjo tapyti milžiniško dydžio kūrinį krikščioniška tema, tačiau tame paveiksle daugybė neatitikimų, dėl to labai neramu mūsų Šventosios Marijos Maloningosios vienuolyno priorui.

– Neatitikimų?

– Taip, Jūsų Šventenybe. Kalbu apie „Paskutinę vakarienę".

– O kas gali būti keista tokiame kūrinyje?

– Tuojau suprasite, Jūsų Šventenybe. Žinome, kad dvylika to paveikslo apaštalų nėra tikrieji, bet pagoniškų personažų arba abejotino tikėjimo asmenų portretai, o keistas jų išdėstymas, rodos, perduoda kažkokią paslėptą informaciją, toli gražu ne krikščionišką.

Popiežius su Naniu susižvalgė. Kai Viterbo išminčius paprašė pateikti daugiau detalių, dominikonas atsegė savo portfelį:

– Ką tik gavome pirmą informaciją iš mūsų žmogaus mieste, – tarė mojuodamas mano laišku. – Tai eruditas iš Betanijos, šifruotų raštų ir slaptų kodų žinovas, dabar domisi ir kūriniu, ir metru Leonardu. Jis pagal portretus išstudijavo visus „Paskutinės vakarienės" personažus ir ieškojo sutapimų. Mūsų žinovas išbandė beveik viską: nuo kiekvieno apaštalo palyginimo su Zodiako ženklais iki jų rankų padėties ir muzikinių natų atitikimo. Išvados greitai pasieks mus, ir galbūt tai, kas šiandien yra tik kaltinimai, rytoj taps akivaizdžiais įrodymais.

Nanis suirzo:

– Bet ar jis išsiaiškino ką nors konkretaus, ar ne?

– Žinoma, tėve Anijau. Buvo atskleista, kas pozavo trims iš dvylikos apaštalų. Pavyzdžiui, žinome, kad Judo Iskarijoto veidas atitinka veidą brolio Aleksandro Trivulcijaus, dominikono, kuris po Trijų karalių rastas pasikoręs Milano centre...

– Vaje! Kaip tikrasis Judas, – sušnibždėjo Popiežius.

– Taip ir yra, Jūsų Šventenybe. Kol kas dar nesugebėjome išsiaiškinti, ar jis nusižudė pats, ar buvo nužudytas, tačiau mūsų informatorius mano, kad priklausė katarų bendruomenei, infiltruotai į mūsų vienuolyną.

– Katarų?

Šventojo Tėvo vyzdžiai išsiplėtė iš nuostabos.

– Taip, katarų, Jūsų Šventenybe. Jie laiko save tikrąja Dievo bažnyčia. Iš maldų jie pripažįsta tik „Tėve Mūsų" ir nelaiko kunigų vieninteliais Dievo atstovais Žemėje...

– Žinau apie katarus, magistre Toriani! – tarė suirzęs Popiežius. – Tačiau manėme, kad paskutinieji supleškėjo Karkasone ir Tulūzoje tūkstantis trys šimtai dvidešimt penktaisiais. Argi vyskupas Pamjė nepadarė galo jų egzistencijai?

Torianiui buvo žinoma ši istorija. Ne visi išmirė. Po kryžiaus žygio prieš katarus Prancūzijos pietuose triumfo ir žlugus Montsegurui tūkstantis du šimtai keturiasdešimt ketvirtaisiais, daugybė eretikų šeimų išbėgo Aragono, Lombardijos ir Vokietijos link. Perėjusieji Alpes apsistojo Milano apylinkėse, kur politinės jėgos, pavyzdžiui, Viskončių, elgėsi atlaidžiau ir leido jiems ramiai gyventi. Nepaisant to, jų ekstremistinės idėjos pamažu tapo nepopuliarios ir daugelis paprasčiausiai išnyko, užmiršę savo ritualus ir nepaskleidę heterodoksinių minčių.

– Padėtis gali tapti labai sunki, Jūsų Šventenybe, – rimtai tęsė Torianis. – Brolis Aleksandras Trivulcijus nėra vienintelis įtariamasis, platinęs katarizmo idėjas mūsų Milano vienuolyne. Prieš

trejetą dienų dar vienas brolis viešai patvirtino savo erezijas, o paskui nusižudė.

– *Endura?* – sužibo žebenkšties akys.

– Taip.

– Vardan visų šventųjų! – suriaumojo. – *Endura* buvo vienas iš galutinių katarų veiksmų. Jau du šimtus metų niekas jos nesigriebė.

Popiežiaus asistentas žvilgtelėjo į Popiežių, kuris, atrodo, nelabai suprato, kas per dalykas ta *endura.* Anijus tuoj pat jam paaiškino:

– Pasyviu būdu ji pasireiškia kaip iškilmingas įžadas siekiant tobulybės nevartoti maisto, nei ko kita, galinčio teršti kataro kūną. Jei mirtų tyras, vargšelis tikėjosi tapti vien tik siela ir susijungti su Dievu. Tačiau egzistavo ir aktyvus būdas – susideginimas, tai buvo įvykę tik Montsegure. Paskutiniojo katarų bastiono gyventojai verčiau nutarė mirti didžiuliame laužе, nei pasiduoti pontifikato armijai.

– Mano minėtas vienuolis irgi pasiaukojo liepsnai, tėve.

Nanis negalėjo atsitokėti iš nuostabos.

– Tiesiog neįmanoma patikėti, kad kas nors atgaivino tą seną būdą, magistre Toriani. Tikiuosi, turite ir daugiau įrodymų, patvirtinančių savo nerimą.

– Deja, taip. Tiesą sakant, turime priežasčių manyti, kad aktyvios katarų veiklos Milane įrodymai slepiasi „Paskutinėje vakarienėje", kurią dabar tapo Leonardas da Vinčis. Jis pavaizdavo save, besikalbantį su kitu apaštalu, kuris iš tikrųjų nutapytas pagal Platoną. Juk žinote, kad tai senas tų prakeitų eretikų idėjų skelbėjas.

Žebenkštis pašoko nuo savo kėslo.

– Platonas? Ar neabejojate tuo, ką sakote?

– Absoliučiai. Blogiausia yra tai, tėve Anijau, kad šis ryšys pasižymi tvirkinamais faktais. Kaip jau žinote, Leonardas įgijo išsilavinimą Florencijoje pas Andrėją Verokjį, įtakingą meninin-

ką, labai vertinamą Medičių ir artimą Kozimos Senojo įkurtai Akademijai, kuriai dabar vadovauja Marsilijus Fičinas. Ir kaip tikriausiai irgi esate girdėję, toji Akademija buvo įsteigta pagal Platono įkurtąją Atėnuose.

– Ir kas toliau? – Aleksandro Šeštojo padėjėjas susiraukė, tarsi nepasikliaudamas tokia erudicija.

– Mūsų išvada nebegali būti aiškesnė, tėve: jei katarai remiasi daugeliu abejotinų Platono doktrinų, o Fičino Akademija iki šiol praktikuoja katarų papročius, pavyzdžiui, nevalgyti gyvūnų mėsos, tai kas draudžia mums manyti, kad Leonardas naudojasi savo kūriniu, norėdamas perteikti Romai priešingas doktrinas?

– O ko prašote iš mūsų? Ekskomunikuoti jį?

– Kol kas – ne. Turime įrodyti, kad nebūtų jokių abejonių, jog Leonardas tikrai tas idėjas įkūnijo sienoje. Mūsų žmogus Milane dabar kaip tik tuo užsiima. O paskui jau galėsime imtis veiksmų.

– Bet, magistre Toriani, – Viterbas pasistengė užbėgti už akių, kol pašnekovas neįsikarščiavo, – daugelis menininkų, pavyzdžiui, Botičelis ar Pinturikjis, mokėsi Akademijoje, bet yra puikūs krikščionys.

– Jie tik atrodo tokie, magistre Anijau. Neturėtumėte pernelyg pasitikėti.

– Dominikonai labai nepatiklūs! Apsidairykite aplinkui. Šias nuostabias freskas Jo Šventenybei nutapė Pinturikjis, – tarė mostelėjęs į lubas. – Ar matote jose bent šešėlį erezijos? Nagi! Ar matote?

Dominikonas labai gerai žinojo apie šią puošmeną. Betanija net buvo užvedusi slaptą bylą, tačiau tyrimas taip ir nebuvo pradėtas.

– Nepatarčiau jums taip džiaugtis, magistre Anijau. Pirmiausia dėl to, kad net neįtardamas man padedate. Įsižiūrėkite į Pinturikjo kūrinį: pagonių dievai, nimfos, keisti gyvūnai ir scenos, kurių kaip gyvas nerasite Biblijoje. Tik Platono sekėjui, persi-

ėmusiam senomis pagoniškomis idėjomis, šautų į galvą nutapyti ką nors panašaus.

– Juk tai Izidės ir Ozirio istorija! – pasipriešino jau beveik įniršęs žebenkštis. – Oziris, jei nežinojote, prisikėlė iš numirusiųjų, visai kaip mūsų Viešpats. Ir jo prisiminimas, nors ir pagoniškas, mums suteikia vilties būti išganytiems kūnu ir siela. Oziris čia pavaizduotas jaučio pavidalu, nes mūsų Šventasis Tėvas yra jautis. Negi nematėte Bordžijų herbo? Ar ne aiškus ryšys tarp šios mitologinės figūros – jėgos ir drąsos simbolio – ir raguotojo, besipuikuojančio ant herbo? Simboliai nėra erezija, magistre!

Kai brolis Džoakinas Torianis buvo beatsakąs, staiga įsiterpė aksominis ir pavargęs Popiežiaus balsas:

– Aš tik viena kol kas nesuprantu, – tarė tęsdamas žodžius, tarsi ši diskusija jam būtų įgrisusi, – kur jūs šioje istorijoje matote Moro nuodėmę?

– Todėl, kad neišstudijavote Leonardo kūrinio, Jūsų Šventenybe! – pašoko iš vietos Torianis. – Milano dožas jį visiškai išlaiko ir leidžia dailininkui nepaisyti mūsų brolių rekomendacijų. Šventosios Marijos vienuolyno prioras mėnesių mėnesius bando kreipti freskos schemą prie dievobaimingos estetikos, tačiau tai neįmanoma. Moras leido Leonardui nutapyti save, atsukusį Kristui nugarą ir įsitraukusį į pokalbį su Platonu.

– Aišku, aišku... – Popiežius nusižiovavo. – Jūs minėjote ir Fičiną, ar ne?

Torianis linktelėjo.

– Ar tai ne tas pats žmogus, apie kurį tiek kartų man kalbėjote, mielasis Nani?

– Taip, Jūsų Šventenybe, – patvirtino tas nenatūraliai šypsodamasis. – Kalbama apie ypatingą asmenybę. Labai originalią. Nemanau, kad tai erezijos, kaip magistras Torianis bando mums pateikti. Jis – Florencijos katedros kanauninkas, manau, dabar jam maždaug šešiasdešimt ketveri ar šešiasdešimt penkeri. Jo apšviesta siela jums patiktų.

– Apšviesta siela? – Popiežius kostelėjo. – Juk jis ne toks kaip tas Savonarola, tiesa? Argi ne juodu yra tos katedros kanauninkai?

Popiežius mirktelėjo Torianiui, kuris net suvirpėjo išgirdęs egzaltuoto dominikono, pranašaujančio artėjantį turtingos bažnyčios galą, vardą.

– Tai tiesa, jie dirba toje pačioje šventovėje, Jūsų Šventenybe, – paaiškino suglumęs žebenkštis. – Tačiau juodu visiškos priešingybės. Fičinas labai išsilavinęs ir vertas mūsų didžiausios pagarbos. Tai išminčius, išvertęs į lotynų kalbą gausybę antikinių tekstų, pavyzdžiui, egiptiečių traktatų, kuriais naudojosi Pinturikjis, tapydamas šias lubas.

– Iš tikrųjų?

– Pradėdamas dirbti su jūsų freskomis Pinturikjis perskaitė Hermio veikalus, kuriuos Fičinas ką tik buvo baigęs versti iš graikų kalbos. Juose vaizduojamos šios gražios meilės scenos tarp Izidės ir Ozirio...

– O Leonardas? – sumurmėjo Popiežius Naniui. – Ar jis irgi skaitė Fičiną?

– Net bendravo su juo, Jūsų Šventenybe. Pinturikjis tai žino. Juodu buvo jo mokiniai Verokjo dirbtuvėse ir abu klausėsi aiškinimų apie Platoną ir jo tikėjimą sielos nemirtingumu. Negi gali būti kas nors krikščioniškesnio, nei toji idėja?

Nanis ištarė šią frazę, tarsi mesdamas iššūkį magistro Torianio kritikai. Jis puikiai žinojo, kad didžioji dominikonų dauguma buvo tomistai – Tomo Akviniečio teologijos, įkvėptos Aristotelio, sekėjai ir prieštaraujantys kiekvienam, besistengiančiam ištraukti iš užmaršties Platoną. Mano magistras iškart suprato pralaimėjęs šiam pašnekovui, tad nuleido akis ir nusižeminęs pasiskubino atsisveikinti.

– Jūsų Šventenybe, garbingasai Anijau, – mandagiai kreipėsi į juodu. – Manau, neverta tęsti pokalbio apie Milano „Paskutinės vakarienės" įkvėpimo šaltinius, nes mūsų tyrinėjimai

nesutampa. Jei gausime jūsų palaiminimą, domėsimės toliau, kaip iki šiolei, ir išsiaiškinsime, kaip Leonardas yra nusidėjęs mūsų doktrinai.

– Jei tokia nuodėmė egzistuoja, – patikslino Viterbas.

Popiežius atsisveikino su Torianiu ir brėždamas ore kryžiaus ženklą pridūrė:

– Kol dar neišėjote, magistre Toriani, duosiu jums patarimą: ateityje labai gerai žiūrėkite, kur įkeliate koją.

35

Nebuvau matęs tokių ištįsusių veidų kaip Šventosios Marijos vienuolyno gyventojų tą sekmadieno rytą. Dar varpams neskambinus į rytmetines pamaldas, prioras pats apėjo vienuolyno celes ir visus pažadino. Šaukdamas įsakė mums kuo greičiau susitvarkyti ir parengti savo sąžinę ypatingam bendruomenės susirinkimui.

Žinoma, niekas neprieštaravo. Kiekvienas vienuolis nuvokė, kad dėl zakristijono mirties vieną sykį reikės suvesti sąskaitas. Galbūt tuo galima paaiškinti kasdien vis didėjusį tarpusavio nepasitikėjimą. Pašaliniam žmogui, koks buvau aš, padėtis tapo nepakenčiama. Vienuoliai pagal savo kilmę telkėsi į mažus būrelius. Atvykusieji iš Milano pietų nesikalbėjo su kilusiaisiais iš šiaurės, o pastarieji savo ruožtu vengė bendrauti su ežerų krašto atstovais, tarsi tie būtų prikišę nagus prie nelaimingojo brolio Džiberto mirties. Šventosios Marijos vienuolynas buvo susiskaidęs... ir aš nepajėgiau suvokti kodėl.

Tą rytmetį prieblandoje nusiprausęs ir apsirengęs supratau, kokia didelė krizė ištiko vienuolyną. Nors nebuvo vienuolio, kuris nemurmėtų prieš kitus, visi sutarė dėl vieno dalyko: aš privalėjau laikytis kuo toliau nuo jų bėdų. Didžiausią siaubą jiems kėlė tai, kad, būdamas inkvizitoriumi, galėjau užvesti bylą prieš bendruomenę. Juos šiurpino gandas, kad brolis Džibertas mirė skelbdamas katarų idėjas. Žinoma, nė vienas neišdrįso pareikšti to viešai. Į mane buvo žiūrima taip, tarsi būčiau privertęs brolį Aleksandrą prarasti sveiką protą ir pasikarti. Štai tokias velniškas galias jie man priskyrė.

Tačiau labiausiai man kėlė nerimą Vičenco Bandelo sugebėjimas iš šių baimių išspausti naudos.

Pažadinęs prioras sukvietė mus prie didžiulio tuščio stalo, kurį pats buvo pastatęs salėje netoli arklidžių. Spaudė šaltukas, patalpa buvo apšviesta dar silpniau nei mūsų celės. Tad beveik apgraibomis Bandelas pavertė mus jo parengtos programos dalyviais. Nuo rytmetinių iki vakarinių pamaldų liepė perkratyti savo sąžinę, peržvelgti nuodėmes, atlikti atgailą ir viešą išpažintį. O kai ateis naktis, keletas jo paskirtų vienuolių turės nueiti į Mirusiųjų galeriją ir iškasti brolio Aleksandro Trivulcijaus palaikus. Ir ne tik atimti to vargšelio kūną iš žemės glėbio, bet ir nugabenti jį už miesto sienų, išvaryti iš jo piktąsias dvasias, sudeginti, o pelenus paleisti pavėjui. Taip pat reikės pasielgti ir su brolio Džiberto palaikais.

Bandelas norėjo, kad jo vienuolynas išsivalytų nuo erezijos dar iki nakties. Anksčiau tikėjęs brolio bibliotekininko nekaltumu ir net bandęs visus įtikinti, kad šis žuvo nuo sąmokslininko rankos, dabar jau žinojo, jog brolis Aleksandras gyveno atsukęs Kristui nugarą ir keldamas rimtą pavojų jo priorato moraliniam skaidrumui.

Pastebėjau Maurą Sforcą, duobkasį, nervingai besižegnojantį stalo gale.

Tėvas Vičencas buvo dar rimtesnis ir nekalbesnis nei anksčiau. Atrodo, beveik nemiegojo. Dėl maišelių paakiuose, nukarusių iki pat skruostų, atrodė visiškai nualintas. Iš dalies dėl tokios pasigailėtinos jo būklės buvau kaltas aš. Praėjusį vakarą, kol magistras Torianis man nežinant susitiko su Popiežiumi Aleksandru Romoje, Bandelas ir šis nuolankus Dievo tarnas kalbėjomės apie tai, kas galėjo lemti, kad bendruomenėje, lyg niekur nieko, gyveno du katarai. Aš jam paaiškinau, kad dabar Milanas yra ypač puolamas blogio jėgų, – to nebuvo jau šimtą metų. Visi mano turimi šaltiniai tai patvirtino. Iš pradžių prioras žiūrėjo į mane nepatikliai, tarsi abejotų, kad vos atvykęs žmogus galėtų suprasti jo diecezijos bėdas, tačiau man pateikiant vieną argumentą po kito jo nepasitikėjimas mažėjo.

Pateikiau argumentų, verčiančių manyti, kad keistos mirtys, su kuriomis ką tik susidūrėme, nebuvo paprasti atsitiktinumai. Net pabandžiau susieti jas su piligrimų žūtimi Šventojo Pranciškaus bažnyčioje. Paties Moro sargyba man buvo davusi duomenų. Karininkai užtikrino, kad tie nelaimingieji irgi mirė nesipriešinę, kaip ir brolis Aleksandras. Beje, tiksli žmogžudysčių Šventojo Pranciškaus bažnyčioje vieta buvo po didžiuoju altoriumi, visai po maestro Leonardo paveikslu, vadinamu *Maestà*. Ši detalė ir tai, kad tarp jų asmeninių daiktų rado tik kepalą duonos ir pluoštą iliustruotų kortų, privertė mane rimtai susimąstyti. Visi žuvusieji turėjo tuos pačius daiktus. Tarsi tai būtų kokio nors neaiškaus ritualo dalis. Net iškėliau prielaidą, kad jie gali būti kokios nors man dar nežinomos katarų ceremonijos reikmenys.

Keista. Pateikiau priorui versiją, kad Leonardas buvo vieninteli tų bėdų šaltinis. Brolis Aleksandras mirė baigęs pozuoti jam kaip Judas Iskarijotas, be to, žinojau, kad zakristijonas irgi priklausė prie artimiausių toskaniečiui žmonių vienuolyne. O ką jau kalbėti apie doną Beatričę, praradusią gyvybę tada, kai suteikė jam didžiausią globą. Kaip galima nepastebėti plonos gijelės, siejančios šiuos įvykius? Argi neaišku, kad Leonardas da Vinčis yra apsuptas galingų priešų, galbūt stebinčių jo heterodoksiją taip atidžiai kaip ir mes, tačiau galinčių griebtis ginklų ir šitaip baigti su juo ir jo šalininkais?

Šios aukos ir grėsmė, kad jų gali būti daugiau, mane privertė prasitarti Bandelui apie Nelaimės Pranašą. Manau, pasielgiau teisingai.

Išgirdęs, kad Roma jau buvo perspėta apie gresiančias nelaimes, pažvelgė į mane apstulbęs. Aukštos Popiežiaus valstybės institucijos jau kuris laikas gaudavo paslaptingo korespondento laiškus, kuriuose buvo pranašaujami šie įvykiai, jei nebus sustabdyta *Cenacolo* tapyba. Tas slaptasis agentas, – aiškinau priorui, – įžvalgus, protingas, labai gali būti, kad vienas iš dominiko-

nų, slepiantis savo tapatybę, nes vengia dožo represijų. Be abejo, tas žmogus viską darė iš pagiežos maestro ir turėjo vienintelį tikslą – jį diskredituoti ir sužlugdyti. Tiesą pasakius, tą vyrą nedelsiant turėtume rasti, jeigu norime išvengti daugiau mirčių, ir pareikalauti akivaizdžių įrodymų, kuriuos sakėsi turįs, prieš Leonardą.

– Jei neklystu, tėve, Romos pasyvumas reaguojant į jo pranašystes privertė jį patį griebtis teisingumo.

– Bet kodėl, tėve Leire? Kodėl tas vyras nusiteikęs prieš mūsų dailininką? – paklausė apstulbęs prioras.

– Labai ilgai apie tai galvojau ir, patikėkite, radau tik vieną įmanomą paaiškinimą. – Bandelas įsmeigė į mane akis, suintriguotas, tarsi ragindamas tęsti. – Mano hipotezė: kadaise Nelaimės Pranašas buvo Leonardo bendrininkas ir, ko gera, net rėmė jo heterodoksines idėjas. Labai įmanoma, kad dėl kažkokios neaiškios priežasties, kurią mes privalome atskleisti, mūsų asmuo pasijuto dailininko nuviltas ir nusprendė jį įduoti. Pirmiausia kaip apsėstas rašė laiškus į Romą, informuodamas mus apie jo nusikaltimus tikėjimui ir blogybes, kurias rengėsi paslėpti *Cenacolo*, tačiau, susidūręs su mūsų skeptišku požiūriu, nusprendė griebtis veiksmų.

– Veiksmų? Nesuprantu jūsų.

– Negaliu dėl to jums priekaištauti, priore. Aš irgi neturiu visų raktų. Tačiau mano hipotezė tik tuomet įgyja prasmę, jei manysime, kad Nelaimės Pranašas, kaip Aleksandras ar Džibertas, yra kataras. Kurį laiką ir jis turėjo manyti esąs tikrasis Kristaus apaštalų palikuonis ir, kaip ir jie, tikėjosi ir laukė Antrojo Mesijo atėjimo. Tai kiekvieno *bonhomme* svajonė. Jie viliasi, kad tą dieną krikščioniškojo pasaulio akyse bus patvirtinta jų tikroji religija. – Pasinaudojau tėvo Vičenco dėmesiu ir baigiau savo mintį iškilmingu tonu: – Manau, po ilgo ir nevaisingo laukimo, įsiutintas kokios nors rimtos kliūties, Nelaimės Pranašas pamiršo savo vaidmenį, atsisakė įžadų nesigriebti prievartos ir

pradėjo lieti kraują, tarsi atsigriebdamas už prarastą su tyrais žmonėmis laiką.

– Tai baisus kaltinimas, tėve.

– Išnagrinėkime faktus, priore, – paraginau. – Katarai labai gerai išstudijavę Naująjį Testamentą, taigi kai Nelaimės Pranašas nužudė brolį Aleksandrą, viską parengė taip, kad panėšėtų į savižudybę. Nepaisant to, Leonardas iš karto susivokė ir, nors stengėsi nukreipti policijos dėmesį, tą dieną, pats nenorėdamas, užvedė mane ant neginčijamo pėdsako: Aleksandras mirė lygiai taip pat kaip ir Judas Iskarijotas, išdavęs Kristų.

– O kokią tai gali turėti reikšmę?

– Didelę, priore. Katarų visata sukasi simbolių galios dėka. Jei Nelaimės Pranašui būtų pavykę įtikinti tobulųjų visuomenę, kad įvykiai, nutikę prieš Jėzaus mirtį, vėl kartojasi, būtų galima priversti juos tikėti, jog Antrasis atėjimas jau arti. Suprantate? Bibliotekininko „savižudybė" jiems būtų tarsi ženklas, kad tuojau išsipildys pranašystės: Kristus greitai grįš į žemę, ir triumfuos jų tikėjimas, nugalėjęs šešėlius.

– Paruzija...

– Būtent. Todėl Džibertas, įkvėptas to apreiškimo, pamiršo atsargumą ir išėjo pamokslauti kaip kataras, atidavė gyvybę be jokios baimės, nes buvo tikras – kai Viešpats apsireikš, jis vėl kūnu ir siela prisikels iš mirusiųjų. Nelaimės Pranašas įgyvendina savo kerštо planą su velniška įžvalgumu.

– Jūs, atrodo, nė kiek neabejojate dėl savo hipotezės.

– Neabejoju, – sutikau. – Jau sakiau jums, kad mūsų informatorius – labai sudėtinga asmenybė. Jis nepaprastas, nes nieko nepaliko atsitiktinumui, net vieta, kur nužudė brolį Aleksandrą, buvo pasirinkta apgalvotai.

– Tikrai?

– Maniau, būsite pastebėjęs, – ciniškai šyptelėjau. – Kai pabuvojau po Teisingumo rūmų portikais ir apžiūrėjau siją, ant kurios kabojo mūsų bibliotekininkas, pamačiau įdomų barelje-

fą. Jis priskiriamas tokiam Orlandui da Tresanui, kadaise buvusiam tikra eretikų rykšte, įrašas jį apibūdina šitaip: „*Spada e Tutore della fede per aver fatto bruciare come si doveva i Catari*"*. Įdomus pasityčiojimas, ar taip nemanote?

Vičencas Bandelas šito nesitikėjo. Erezijos maras jo vienuolyną buvo apkrėtęs labiau, nei jis įsivaizdavo.

– Sakykite, tėve Leire, – paklausė sutrikęs, – kaip manote, iki kokios ribos Nelaimės Pranašas apgaudinėja saviškius?

– Pakankamai, kad priverstų Šventojo Pranciškaus piligrimus palikti savo slėptuves kalnuose ir traukti į miestą ieškoti išganymo. Jie nuolankiai atidavė savo gyvybes, tikėdami, kad Paruzija – čia pat. Nelaimės Pranašas privertė katarų bendruomenę išsiduoti. Ir greičiausiai mano, kad dabar reikia palaukti, kol maestro Leonardas žengs klaidingą žingsnį.

– Vadinasi... – prioras dvejojo, – jūsų nuomone, Nelaimės Pranašas gyvena tarp mūsų.

– Neabejoju, – nusišypsojau. – Ir neišsiduoda, nes nujaučia, kad jau per vėlu gauti jūsų atleidimą. Jis ne tik nusižengė Bažnyčios doktrinai, bet sulaužė penktąjį Dievo įsakymą – nežudyk.

– O kaip sužinosime, kas jis?

– Laimė, jis padarė mažytę klaidą.

– Klaidą?

– Savo pirmuosiuose laiškuose, kai dar turėjo vilčių, kad Roma įsikiš, paliko mums pėdsaką, pagal kurį galėtume jį identifikuoti.

Iš nuostabos raukšlės prioro kaktoje staiga išsilygino. Jo gerai išlavintas protas susieti visokią informaciją ir spręsti galvosūkius žaibiškai pateikė sprendimą:

– Žinoma! – sušuko griebdamasis už galvos – Jūsų galvosū-

* „Pirmoji špaga ir tikėjimo mokytojas, nes sudegino katarus, kaip jie ir buvo nusipelnę". *Aut.*

kis! Nelaimės Pranašo parašas! Todėl matėme jį ant kortos, rastos šalia bibliotekininko kūno!

– Brolis Aleksandras norėjo pats šifruoti tą paslaptį. O aš buvau toks neapdairus, kad padaviau jam tekstą, ir, ko gera, smalsumas paspartino jo mirtį.

– Tokiu atveju mes jį jau turime, tėve Leire. Pakanka šifruoti hieroglifus ir mes jį sučiupsime.

– O, kad būtų taip paprasta.

36

Gerasis prioras tikriausiai visą naktį nesudėjo bluosto. Vos pamatęs jį paraudusiomis ir paburkusiomis akimis stovintį priešais savo vienuolius, supratau, kad visą naktį bus nagrinėjęs nelemtąjį *Oculos ejus dinumera.* Aš jau beveik gailėjausi užkroves jam dar ir šią naštą. Dabar jis privalėjo ne tik atskleisti, kas iš jo vienuolių išpažino eretiškas idėjas, ar išsiaiškinti, kokia provokuojama mintis paslėpta jo vienuolyno refektorijaus dekoracijose, bet ir kuo greičiau sužinoti, kas tas vienuolis, jau išprovokavęs kelias mirtis ir neabejojantis savo veiksmų teisėtumu.

Vienuoliai žiūrėjo į jį sutrikę. Susirinkimas prasidėjo.

– Broliai, – pradėjo prioras iškilmingai, tvirtu balsu, stovėdamas ir kumščiais atsirėmęs į stalą. – Beveik trisdešimt metų gyvename tarp šių sienų ir niekada iki šiol neteko susidurti su padėtimi, panašia į šią. Viešpats Dievas nusprendė išbandyti mūsų darną, leisdamas būti dviejų mūsų mylimų brolių mirčių liudytojais ir atskleisdamas, kad jų sielas suteršė erezijos tvaikas. Kaip, jūsų manymu, jaučiasi amžinasis Tėvas, matydamas mūsų silpnumą? Kaip galėsime jam melstis, jeigu nesugebėjome pamatyti savo brolių klaidų ir leidome jiems mirti nuodėmėje? Mirusieji, kurių šiandien išsižadėjome, valgė mūsų duoną ir gėrė mūsų vyną. Ar tai nepaverčia ir mūsų jų paklydimų bendrininkais?

Bandelas įkvėpė oro.

– Tačiau Dievas šią baisią akimirką mūsų neapleido, mieli broliai. Jo begalinio mielaširdingumo dėka tarp mūsų yra vienas išmintingiausių jo mokslo vyrų.

Tarp susirinkusiųjų kilo murmesys, kai prioras smilių nukreipė į mane.

– Todėl jis yra čia, – tarė. – Paprašiau gerbiamojo tėvo Augus-

tino Leirės iš Romos šventosios inkvizicijos padėti mums geriau suvokti tuos klaidžius kelius, kuriais šiuo skausmo metu mums tenka klaidžioti.

Atsistojau, kad visi mane matytų, ir pasisveikinau nežymiai linktelėdamas. Iškilmingu tonu prioras tęsė pamokslą, stengdamasis neįvaryti vienuoliams pernelyg didelės baimės.

– Visi gyvenote šalia brolio Džiberto ir brolio Aleksandro, – tarė. – Gerai juos pažinojote. Tačiau nė vienas nepranešėte apie jų elgesio keistenybes, nei sugebėjote pastebėti jų pragaištingą polinkį į katarizmą. Mes ramiausiai miegojome, tikėdami, kad toji doktrina išnyko daugiau nei prieš penkias dešimtis metų, ir puolėme į puikybės nuodėmę manydami, jog niekada daugiau neteks su tuo susidurti. Tačiau taip nėra. Blogis labai atsparus. Jis naudojasi mūsų neišmanymu. Minta mūsų bukagalviškumu. Todėl, stengdamasis išvengti naujų išpuolių, meldžiu tėvą Leirę apšviesti mus ir papasakoti apie vieną iš klastingiausių krikščionybės nukrypimų. Galbūt klausydamiesi jo atpažinsite ir tam tikrus savo įpročius bei papročius, kurių šaknų gerai nežinote. Nebijokite: juk daugelis jūsų priklauso Lombardijos šeimoms, kurių protėviai vienaip ar kitaip bendravo su eretikais. Labai aiškiai siūlau jums, kol patekės saulė ir prieš paliekant šią salę, atsižadėti viso to ir grįžti Šventosios Romos Bažnyčios prieglobstin. Išklausykite mūsų brolio, apmąstykite jo žodžius, gailėkitės ir prašykitės išpažinties. Noriu žinoti, ar amžiną atilsį mūsų broliai nebuvo vieninteliai, apsikrėtę tuo katarų maru, ir imtis atitinkamų priemonių.

Prioras suteikė man žodį, mostelėdamas prieiti prie galustalės. Niekas nė nemirktelėjo. Seniausieji vienuoliai – Lukas, Jurgis ir Steponas – jau per daug nusenę, kad užsiimtų kokiu nors darbu vienuolyne, ištiesė kaklus, norėdami geriau mane išgirsti. Visi kiti stebėjo mano žingsnius su išgąsčiu. Neturėjau kitos išeities, tik žiūrėti jiems į akis.

– Gerbiamieji broliai, *laudetur Jesus Christus*.

– Amen, – atsakė sutartinai.

– Broliai, nenumanau, ką žinote apie šventojo Dominyko Guzmano gyvenimą. – Tarp susirinkusiųjų nuvilnijo murmesys. – Nesvarbu. Šiandien puiki proga kartu atgaivinti jo gyvenimo ir darbų atminimą.

Užstalėje pasigirdo palengvėjimo atodūsiai.

– Leiskite kai ką jums papasakoti. Tūkstantis dušimtųjų metų pradžioje pirmieji katarai buvo užplūdę didžiąją Vidužemio jūros vakarinės pakrantės dalį. Jie propagavo skurdą, grįžimą prie primityvių krikščioniškų papročių ir gynė paprastą religiją, nereikalaujančią nei bažnyčių, nei dešimtinės mokesčių, nei jokių privilegijų Viešpaties tarpininkams. Jų sekėjai nepripažino šventųjų ir Mergelės Marijos, tarsi kokie laukiniai, ar dar blogiau – musulmonai. Atsisakė kryžiaus. Tie padarai nedvejodami pripažino pasaulio kūrėju ne Dievą, o šėtoną. Koks doktrinos iškraipymas! Ar galite tai įsivaizduoti? Pasak jų, Jahvė, Senojo Testamento Dievas Tėvas, iš tikrųjų buvo šėtoniška dvasia, išvijusi iš rojaus Adomą su Ieva ir sutriuškinusi armijas Mozės kelyje. Jo rankose mes, žmonės, buvome tik marionetės, nesugebančios atskirti gėrio nuo blogio. Prastuomenė entuziastingai priėmė tas iškreiptas idėjas. Suvokė jas kaip tikėjimą, leidžiantį jiems nusidėti ir lengviau suprasti, kodėl pasaulyje yra tiek kančių – juk jį sukūrė šėtonas. Kokia bjaurastis! Dievą ir velnią, blogį ir gėrį jie laikė tokiomis pat jėgomis, su tokiomis pat galiomis ir sugebėjimais! Bažnyčia stengėsi iš sakyklų sunaikinti išsigimėlių skleidžiamą žalą, tačiau iš to nieko neišėjo. Simpatizuojančiųjų katarams vis daugėjo, taigi kova tapo nelygi, ir galų gale dauguma prisidėjo prie eretikų, laikydami juos pavyzdingais piliečiais. Argumentuodavo, kad pamokslaudami katarai rėmėsi savo pavyzdžiu, – jie buvo nuolankūs ir gyveno skurde, o kunigai, apsivilkę auksu siuvinėtas stulas, smerkdavo juos nuo savo prabangiai ir gausiai išpuoštų altorių. Taigi užuot išnaikinusi ereziją, Bažnyčia tik skatino ją plisti tarsi marą. Šventasis Dominy-

kas buvo vienintelis, supratęs klaidą, tad nusprendė pats kurį laiką praleisti tarp „tyrųjų“, būtent tai reiškia *katharos* graikų kalba, ir, gyvendamas jų garbinamame apaštališkame skurde, pamokslauti jiems. Šventoji Dvasia suteikė jam stiprybės. Ji įkvėpė drąsos ir leido atsidurti Prancūzijoje, kur buvo gausiausia katarų, ir rodyti jų idėjų klaidingumą. Dominykas po kaulelį išnarstė jų absurdiškas tezes ir paskelbė Dievą vieninteliu Visatos Kūrėju. Tačiau net šios pastangos pasirodė nieko vertos. Blogis jau buvo pernelyg išplitęs.

Bandelas mane nutraukė: jam buvo žinoma ši istorija, skaitė ją studijuodamas teologiją, tad suprato, kad katarizmas turėjo sekėjų ne tik tarp valstiečių ir amatininkų, – kilmingieji ir net karaliai laikė jį puikia galimybe, leidžiančia jiems išvengti mokesčių ir mažinančia dvasininkams teikiamas privilegijas.

– Tai tiesa, – sutikau. – Atsisakyti dešimtinių kunigams mokesčio, nustatyto dar Biblijoje* – tai nepaisyti Dievo įsakymų. Roma negalėjo būti pasyvi stebėtoja. Mūsų mylimą Dominyką tai taip sujaudino, kad nusprendė imtis veiksmų. Todėl subūrė pamokslininkus ir su jais vėl leidosi evangelizuoti plačių teritorijų, pavyzdžiui, Prancūzijos Langedoko. Mes šiandien esame to ordino ir jo dieviškosios misijos tęsėjai. Tačiau po jo mirties, matydami, kad neįmanoma kovoti tik žodžiu, Popiežius ir ištikimos Romai karūnuotosios galvos nusprendė pradėti karines represijas ir šitaip visam laikui baigti su prakeiktaisiais. Kraujas, mirtis, daugybė miestų, regėjusių ugnį ir durklus, persekiojimai ir skausmas daugelį metų drebino Dievo tautos pamatus. Kai Popiežiaus kariuomenė įžengdavo į miestą, kuriame klestėjo erezija, iššudydavo visus, neskirdama katarų nuo krikščionių. Buvo sakoma, kad Dievas pats atsirinks savuosius, kai pastarieji susirinks prie dangaus vartų.

Apžvelgiau užstalę. Stojusi tyla juos visus nugąsdino.

* Pradžios knyga 14, 20; Amoso knyga 4, 4; Makabėjų knyga 3, 49. *Aut.*

– Broliai, – tęsiau, – tai buvo pirmas mūsų Kryžiaus žygis. Sunku patikėti, kad tai nutiko vos prieš du šimtus metų ir taip arti nuo čia. Tada neabejojome keldami ginklą prieš savo pačių šeimas. Armija įgyvendino teisingumą ginklu, padalijo „tyruosius", sunaikino daugybę jų lyderių ir privertė šimtus eretikų bėgti kuo toliau iš žemių, kadaise priklausiusių jiems.

– Šitaip bėgdami nuo Šventojo Tėvo armijos paskutiniai katarai pasiekė Lombardiją, – pridūrė Bandelas.

– Išsilaipino šiose žemėse jau labai nusilpę. Ir nors viskas vedė juos pražūties link, laimė vėl nusišypsojo: politinė padėtis pagelbėjo eretikams reorganizuotis. Primenu jums, kad tai buvo kovų tarp gvelfų ir gibelinų epocha. Pirmieji skelbė, kad popiežius yra išrinktas aukštesnės nei bet koks karalius jėgos. Jiems Šventasis Tėvas buvo Dievo vietininkas žemėje, tad turėjo teisę į savo kariuomenę ir didelius materialinius turtus. Gibelinai, atvirkščiai – kartu su kapitonu Matėjumi Viskončiu neigė tą idėją ir gynė laikinosios galybės atskyrimą nuo dieviškosios. Jie tvirtino, kad Roma privalo rūpintis tik dvasios dalykais. Visa kita – karalių reikalas. Todėl nenuostabu, kad paskutinieji katarai rado prieglobstį Lombardijoje, pas gibelinus. Tai buvo dar vienas būdas mesti Popiežiui iššūkį. Viskončiai paslapčia juos rėmė, o Sforcos vėliau tęsė tą pačią politiką. Ir beveik tikras dalykas, kad Liudvikas Moras tebesilaiko tų nurodymų, todėl šie jo globojami namai šiandien virto prakeiktųjų užuoglauda.

Nikola di Piadena atsistojo, prašydamas žodžio.

– Taigi, tėve Leire, jūs kaltinate mūsų dožą esant gibelinu?

– Negaliu to padaryti oficialiai, broli, – atkirtau, stengdamasis išsisukti nuo jo klausime slypinčios klastos. – Neturiu tam reikiamų įrodymų. Tačiau jeigu įtarsiu, kad nors vienas iš jūsų ką nors slepia, nevengsiu kreiptis į Inkvizicijos tribunolą arba net griebtis kankinimų, jei reikės išgauti prisipažinimą. Aš pasiryžęs viskam, kas būtina.

– O kaip tikitės įrodyti, kad bendruomenėje yra „tyrųjų žmonių“? – pašoko gailestingasis brolis Jurgis, pavydėtinai vikrus aštuoniasdešimtmetis. – Ar pats ketinate kankinti šiuos brolius, tėve Leire?

– Tuojau jums paaiškinsiu, kaip tai padarysiu.

Mostelėjau Matėjui, prioro sūnėnui, kad atneštų prie stalo pintą narvelį su jame uždarytu diendaržyje pagautu gaidžiu. Paprašiau parūpinti jį keletą minučių prieš prasidedant susirinkimui. Paukštis neramiai dairėsi.

– Kaip jau žinote, katarai nevalgo mėsos ir atsisako žudyti bet kokį gyvą padarą. Jeigu jūs būtumėt *bonhomme*, o aš duočiau štai tokį gaidį ir paprašyčiau paaukoti jį čia pat, man matant, jūs atsisakytumėte.

Jurgis paraudo, pamatęs mane imantį peilį ir keliantį jį virš paukščio galvos.

– Jei kuris nors iš jūsų atsisakys jį nužudyti, žinos, kad aš jį atpažinau. Katarai mano, kad gyvūnuose įsikūnija seniai nuodėmėse mirusių žmonių sielos, grįžusios į žemę tokiu pavidalu jų išpirkti. Jie bijo, kad žudydami atima gyvybę kam nors iš savųjų.

Stipriai prispaudžiau gaidį prie stalo, ištempiau jo kaklą, kad visi gerai matytų, ir įdaviau peilį Džiuzepei Boltrafjui, arčiausia sėdinčiam vienuoliui. Man davus ženklą, ašmenys perkirto paukščio kaklą pusiau, ir mudviejų abitai apsitaškė krauju.

– Na, matote. Brolis Džiuzepė, – ironiškai nusišypsojau, – nuo įtarimo atleistas.

– Ar neturite kokio nors malonesnio būdo atpažinti katarą, tėve Leire? – paprieštaravo pasibaisėjęs reginiu Jurgis.

– Žinoma, broli. Yra daugybė metodų juos identifikuoti, tačiau visi jie nėra tokie įtikimi. Pavyzdžiui, jeigu jiems parodysi kryžių – jo nepabučiuos. Jų nuomone, tik šėtono Bažnyčia gali garbinti kančios instrumentą, ant kurio kamavosi ir mirė mūsų Viešpats. Jų nepamatysi garbinant relikvijas, nei meluojant, nei bijantis mirties. Tačiau, žinoma, tai būdinga tik *parfaits*.

– *Parfaits?* – keli vienuoliai nustebę pakartojo prancūzišką terminą.

– Tobulieji, – paaiškinau. – Tai žmonės, vadovaujantys dvasiniam katarų gyvenimui. Jie mano suprantą apaštalų darbus geriau nei kiekvienas iš mūsų. Jie atsisako visų nuosavybės formų, nes, pasak jų, nei Kristus, nei jo mokiniai nieko neturėjo. Jie įpareigoti supažindinti kandidatus su *melioramentum* – priklaupimu, kurį turi padaryti kaskart, susitikę vieną iš *parfaits.* Tik jie vadovauja *apparellamentum* – bendroms išpažintims, prieš kurias kiekvieno eretiko nuodėmės atskleidžiamos, visų aptariamos ir viešai atleidžiamos. Ir, – tarsi to būtų maža, – tik jie gali vadovauti vieninteliam sakramentui, kurį katarai pripažįsta – *consolamentum.*

– *Consolamentum*? – vėl pasigirdo visuotinis murmesys.

– Jis buvo teikiamas vietoj Krikšto, Pirmosios komunijos ir Paskutinio patepimo, – paaiškinau. – Būdavo suteikiamas naujokui uždedant ant galvos šventą knygą. Tam niekada nesinaudodavo Biblija. Jie vadino tai dvasios krikštijimu ir tas, kuris buvo vertas jo, tapdavo „tikruoju" krikščionimi. Paguostuoju.

– O kas privertė jus manyti, kad zakristijonas ir bibliotekininkas buvo paguostieji? – paklausė brolis Stefanas Petris, nuolat besišypsantis bendruomenės iždininkas, visada patenkintas gerai tvarkomais materialiais Šventosios Marijos vienuolyno reikalais. – Jei leisite įsiterpti, nemačiau, kad jie būtų išsižadėję kryžiaus, ir nemanau, kad buvo krikštyti su knyga ant galvos.

Keletas vienuolių aplink jį pritardami palinksėjo.

– Tačiau matėte juos labai griežtai laikantis pasninko, ar ne, broli Stefanai?

– Visi tai matėme. Pasninkas išaukština dvasią.

– Tik ne jų. Katarui griežtas pasninko laikymasis yra kelias į *consolamentum.* O kai dėl kryžiaus, tai patarčiau nesuklysti. Katarams pakanka truputį nudildyti lotyniškojo kryžiaus kraštus, kad būtų šiek tiek bukesnis, ir gali nešioti jį ant kaklo be jokių

rūpesčių. O jei kryžius graikiškas, toleruoja tokį, koks yra. Tikriausiai, broli Petri, jums teko matyti juos kartu su visais kalbant *Pater Noster.* Žinokite: tai vienintelė malda, kurią jie pripažįsta.

– Jūs pateikiate atsitiktinius argumentus, tėve Leire, – metė Stefanas atsisėsdamas.

– Galbūt. Esu pasirengęs pripažinti, kad brolis Aleksandras su broliu Džibertu tik simpatizavo katarams ir dar laukė krikšto. Tačiau tai neatleidžia jų nuo nuodėmės. Taip pat negaliu pamiršti, kad brolis Aleksandras pasisiūlė bendradarbiauti su maestro Leonardu jo „Paskutinėje vakarienėje". Jis panoro būti pavaizduotas kaip Judas tokio įtartino kūrinio centre, ir, manau, jau žinau kodėl.

– Tai pasakykite, – sumurmėjo keletas.

– Nes katarams Judas Iskarijotas buvo Dievo plano vykdytojas. Jie mano, kad jis elgėsi teisingai. Išdavė Jėzų, kad tokiu būdu išsipildytų pranašystės, ir Viešpats galėtų atiduoti už mus savo gyvastį.

– Vadinasi, tvirtinate Leonardą irgi esant eretiku?

Brolio Nikolos iš Piadenos klausimas privertė nusišypsoti brolį Benedetą. Netrukus jis paliko užstalę, norėdamas kieme ištuštinti savo šlapimo pūslę.

– Spręskite pats, broli: Leonardas rengiasi baltai, nevalgo mėsos, tikrai negalėtų atimti gyvybės nė vienam gyvam padarui, niekas nežino jį turint kokių nors kūniškų ryšių, be to, jūsiškėje *Cenacolo* nepavaizdavo komunijos duonos, tačiau ten atsirado durklas ir būtent šventojo Petro rankoje, tarsi akivaizdžiai rodant, kur yra šėtono Bažnyčia. Kataro akimis, tik blogio tarnas griebtųsi durklo prie Velykų vakarienės stalo.

– Tačiau maestro Da Vinčis neatsisakė pavaizduoti vyno, – pastebėjo prioras.

– Nes katarai geria vyną! Bet įsižiūrėkite atidžiai, tėve Bandelai: vietoj Velykų avinėlio, kurį visos evangelijos mini buvus tos vakarienės valgiu, maestro nutapė žuvį. Ar žinote kodėl?

Prioras papurtė galvą. Jam ir paaiškinau:

– Prisiminkite, ką jūsų sūnėnas išgirdo iš zakristijono lūpų prieš jo mirtį: katarai nevalgo nieko, kas atsiranda po lytinio akto. Pasak jų, žuvys nesantykiauja, taigi jas galima valgyti.

Per salę nuvilnijo susižavėjimo garsai. Vienuoliai vis dar klausėsi mano paaiškinimų išsižioję ir apstulbę, kad nepastebėjo šių erezijų ant jų būsimojo refektorijaus sienos.

– Broliai, o dabar reikalauju, kad visi vienas po kito atsakytumėte į mano klausimą, – tariau, keisdamas toną iš pasakojamojo į kur kas griežtesnį. – Patikrinkite savo sąžinę ir atsakykite savo bendruomenei: ar kuris nors iš jūsų savo valia ar prieš savo valią elgėsi taip, kaip ką tik nupasakojau?

Pastebėjau, kad visi sulaikė kvapą.

– Šventoji motina Bažnyčia bus mielaširdinga tiems, kurie išsižadės savo veiksmų dar prieš palikdami šį susirinkimą. Tačiau vėliau teisingumo rūstybė kris ant jų visa jėga.

37

Nelaimės Pranašas veikė stebėtinai tiksliai.

Jei kas nors, nelaimei, būtų susidūręs su juo, būtų supratęs, kad šis elgėsi taip, tarsi pažintų net atokiausią vienuolyno kampelį. Apsigaubęs juodu apsiaustu, slepiančiu kūną nuo galvos iki kojų, tvirtu žingsniu perėjo bažnyčią su tuščių suolų eilėmis, pasuko į kairę prie Mergelės Maloningosios koplyčios ir įėjo į zakristiją. Pakeliui nieko nesutiko. Broliai buvo susirinkę į nepaprastą susirinkimą, tad įsibrovėlis niekam nerūpėjo.

Patenkintas paliko maldos salę kaip šešėlis, perėjo arką, vedančią mažytės prioro galerijos link, lengvu žingsniu ją aplenkė ir pasiekė Mirusiųjų galeriją, tada praėjo pro refektorijų, kad bėgte užbėgtų laiptais, vedančiais į biblioteką.

Nelaimės Pranašas – žmogus ar dvasia, angelas ar demonas – negi svarbu, veikė labai pasitikėdamas savimi. Įgudusia akimi apmetęs *scriptorium*, pasuko tiesiai prie brolio Aleksandro piupitro. Negalėjo veltui leisti laiko. Žinojo, kad Markas d'Odžionas ir dar vienas dailininkas, toskaniečio bendras, vardu Bernardinas Luinis, ką tik paliko Leonardo namus priešais Šventosios Marijos Maloningosios vienuolyną ir netruks pasirodyti refektorijuje. Nenumanė, ko juodu čia eina, ir juolab nesuvokė, kodėl toskaniečio pageidavimu juos lydi jauna mergina.

Nelaimės Pranašas atsargiai ištiesė savo apsiaustą ant bibliotekininko stalo ir, stengdamasis nesukelti nė garso, patikrino grindų plyteles. Sudėtos viena šalia kitos, tik dvi plokštės pastuksenus atšoko. Būtent jų ir ieškojo. Šešėlis pasilenkė apžiūrinėdamas ir pastebėjo, kad jos nebuvo pritvirtintos skiediniu, kraštai blizgėjo tarsi poliruoti, o kita pusė buvo švarutėlė – neabejotinas dažno kilnojimo ženklas. Jau buvo bekeliąs jas, kai

pastebėjo garinio šildymo vamzdį. Patenkintas apsižvalgė. Nelaimės Pranašas žinojo, kad mažytis griovelis mūre ėjo aplink lubas virš refektorijaus, ir iš čia gerai treniruota jo ausis nepraleis nė vienos apačioje vykstančio pokalbio smulkmenos.

Iš lėto visu ilgiu išsitiesė ant grindų, priglaudė ausį prie plytelių ir norėdamas susikaupti užsimerkė.

Po minutėlės išgirdo garsų džeržgėjimą. Kažkas nukėlė refektorijaus durų skląstį. Leonardo svečiai tuojau įeis į „Paskutinės vakarienės" salę.

– Ką maestro norėjo mums pasakyti, teigdamas, kad jis yra omega?

Skambus gražiosios Elenos klausimas atskriejo iki viršutinio aukšto. Nelaimės Pranašas nustebo, išgirdęs moterišką balsą.

– Pirmą kartą išgirdau jį tai sakant šalia sesers Veronikos jos mirties dieną, – atsakė Markas d'Odžionas. Jo balsą Nelaimės Pranašas atpažino iškart.

– Jūs buvote su seserimi Veronika da Binasko tą dieną, kai išsipildė jos pranašystė?

Elena iš susižavėjimo tiesiog nesitvėrė savo kailyje.

Paskutinę naktį ji visai nemiegojo, pravėrusi burną klausėsi Leonardo pasakojimų, jo mokinių pokštų ir rengėsi pozuoti. Leonardas sutiko tapyti ją kaip apaštalą Joną, jeigu prieš tai, padedant palydovams, įrodys sugebanti suprasti to paveikslo svarbą.

Maestro, sužavėtas Krivelių pirmagimės grožio, niekaip negalėjo išmesti jos iš galvos nuo pat to momento, kai susipažino *Palazzo Vecchio*. Ji buvo tobulas Jonas. Tačiau nenorėjo pernelyg skubėti. Pakvietė ją porą kartų, visada sykiu su maestro Luiniu, į savo garsiuosius muzikos, poezijos ir trubadūrų vakarus, kuriais kartais pamalonindavo savo svečius. Norėjo stebėti iš arti tos netikėtos poros evoliuciją. Mergina jautėsi apsvaigusi iš susižavėjimo. Jai lankytis tuose sluoksniuose, apie kuriuos girdėjo tik iš motinos, – tai lyg patekti į sapnų pasaulį. Ir ji nenorėjo pabusti. Nuo vaikystės, kai Lukrecija Kriveli nušviesdavo jos

naktis pasakojimais apie princus ir trubadūrus, apie riterių ceremonijas ir burtininkų sambūrius, Elena troško atsidurti ten.

– Sesuo Veronika? Vaje! Ta vienuolė buvo labai greita supykti, – prisiminė Markas, šildydamas savo kvapu rankas. Refektorijus buvo įšalęs. Atėjo metas lavinti nuojautą.

– Tikrai?

– Na taip. Ji visada priekaištaudavo maestro dėl jo ekscentriško skonio ir kritikuodavo, kad jis geriau susipažinęs su graikų filosofų veikalais nei Šventuoju Raštu. Tiesą sakant, jie nedažnai kalbėdavosi apie meną ir maestro darbus, tačiau savo mirties dieną sesuo Veronika pasidomėjo šiuo refektorijumi.

– Bet ką tai turi bendra su omega? – paprieštaravo Elena.

– Leiskite jums viską papasakoti. Tą dieną Leonardas pasijuto įžeistas. Sesuo Veronika apkaltino jį sumenkinus Kristaus svarbą *Cenacolo.* Maestro supyko. Atkirto jai, kad Jėzus yra vienintelė šios kompozicijos alfa.

– Jis taip pasakė? Kad Jėzus – šio paveikslo alfa?

– Jis pasakė, kad Jėzus yra pradžia. Centras. Kūrinio ašis.

– Tikrai, – pasakė Luinis, stengdamasis įžvelgti prieblandoje Kristaus siluetą, – Jėzus užima pagrindinę vietą. Be to, žinome, kad visos kompozicijos pagrindinės perspektyvos taškas yra ties jo dešiniąja ausimi, po plaukais. Būtent čia Leonardas įsmeigė savo skriestuvą pirmą darbo dieną. Aš pats mačiau. Ir nuo to švento taško jau tapė visa kita.

Nelaimės Pranašas nustebo išgirdęs Luinį. Pirmą sykį girdėjo jo balsą. Žinojo, kad jo kūriniuose, kaip ir Leonardo, buvo akivaizdūs tie patys eretiški siužetai. Jis irgi be paliovos tapė scenas iš Jono gyvenimo. Jo susitikimas su Jėzumi vaikystėje, bėgant į Egiptą, jo krikštas Jordano upėje arba jo galva ant sidabrinio padėklo, paduoto Salomei, nuolatos kartojosi Luinio drobėse ir freskose. Visi piligrimai, garbinantys Leonardo *Maestà*, jį puikiai pažinojo. „Vilkai, – nerimaudamas padarė išvadą, pamatęs jį toskaniečio *sanctasanctorum*, – visada vaikščioja gaujomis".

– Jūsų pastaba teisinga, metre Bernardinai, – tarė Markas, nenuleisdamas akių nuo gražiosios palydovės, jau pamažu pradedančios įžiūrėti apaštalų figūras, apšviestas brėkšmos. – Jei gerai įsižiūrėsite į jo kūną, su štai šitaip ištiestomis į priekį rankomis, pastebėsite, kad jis – tarsi didžiulė A. Tai milžiniška alfa, gimstanti dvylikos centre. Ar pastebite?

– Žinoma, matau, tačiau kuo čia dėta omega? – nenusileido Elena.

– Ką gi. Manau, maestro tai pasakė todėl, kad laiko save paskutiniuoju iš mokinių.

– Kas? Ar Leonardas?

– Taip, Elena. Alfa ir omega – pradžia ir pabaiga. Juk prasmė yra, ar ne?

Luinis su grafaite patraukė pečiais. Gamtos apdovanotasis mokinys, kaip ir Markas, nujautė, kad ta siena slėpė kažkokią pradinę nepaprastos svarbos paslaptį. Jei maestro leido jiems prie jos priartėti nepateikęs jokio skaitymo rakto, tai tik todėl, kad bus surengęs egzaminą. Taigi jie buvo vieni priešais didžiausią toskaniečio sukurtą galvosūkį ir nuo jų sugebėjimo suvokti prasmę priklausė priartėjimas prie dar didesnių paslapčių. O pirmiausia – jų sielos išganymas.

– Galbūt Markas teisus – *Cenacolo* slepia regimą alfabetą.

Šie žodžiai privertė Nelaimės Pranašą krūptelėti.

– Regimą alfabetą?

– Žinau, kad maestro pas Florencijos dominikonus mokėsi atminties meno. Mokytojas Verokjis jį irgi praktikavo ir išmokė Leonardą, kai šis dar buvo vaikas.

– Niekada mums apie tai neužsiminė, – tarė šiek tiek nusivylęs Markas.

– Tikriausiai nemanė, kad svarbu jūsų išsilavinimui. Tai yra tik proto gudrybės, padedančios prisiminti didžiulį informacijos kiekį, paslepiant jį tam tikruose konkrečiuose pastatuose arba

meno kūriniuose. Ta informacija yra visiems matoma, tačiau nepastebima žmonėms, nemokantiems jos perskaityti.

– O kur čia matote alfabetą? – susidomėjo d'Odžionas.

– Jūs patys pasakėte, kad Jėzaus kūnas atrodo tarsi didžiulė A ir kad Leonardui tai yra visos kompozicijos alfa. Jeigu pats save įvardijo kaip omegą, suprasite, kad nėra beprasmiška ieškoti Judo Tado portrete ko nors, kas primintų raidę O.

Visi trys susižvalgė ir netarę nė pusės žodžio prisiartino prie „Velykų vakarienės" stalo. Tado figūros negalėjai su niekuo supainioti. Jis žvelgė į priešingą pusę, nei vyko veiksmas. Palinkęs į priekį, kryžmai ištiestos rankos, abu delnai atsukti į dangų. Buvo apsirengęs rausva tunika be segės, tad nebuvo nieko, kas leistų jo figūroje įsivaizduoti omegą.

– Alfa ir omega taip pat gali būti susijusios su šventuoju Jonu ir Magdalena, – sumurmėjo Bernardinas, slėpdamas nusivylimą.

– Ką turi omeny?

– Tai paprasta, Markai. Mudu su tavimi žinome, kad freska slaptai yra skirta Marijai Magdalenai.

– Mazgas! – prisiminė. – Tai tiesa! Mazgas, sumegztas iš staltiesės kampo!

– Manau, Leonardas norėjo mus suklaidinti. Maestro jau kuris laikas bando paskleisti gandus, kad mazgas yra jo ypatingas būdas pasirašyti savo kūrinius. Romanų kalbos Vinči kilęs iš lotyniško žodžio *vincolli*, o tai reiškia „ryšys" arba „grandinė". Tačiau jo slapta reikšmė negali būti tokia paprasta. Greičiausiai tai susiję su Jėzaus favorite.

Nelaimės Pranašas pabandė patogiau įsitaisyti savo slėptuvėje.

– Palaukite! – nesutiko Elena. – O kaip visa tai susiję su alfa ir omega?

– Tai galima rasti Šventajame Rašte. Skaitydamas Evangeliją pastebėsi, kad Jonas Krikštytojas suvaidino nepaprastai svarbų vaidmenį Mesijo visuomeninio gyvenimo pradžioje. Jonas pakrikštijo Jėzų Jordano upėje. Taigi tam tikra prasme jis buvo

tarsi pradžios taškas, tarsi jo misijos žemėje alfa. Magdalena, atvirkščiai – buvo tarsi jo likimo baigiamoji grandis. Ji buvo šalia, kai jis prisikėlė. Ir, galima sakyti, irgi jį pakrikštijo: apaštalams dalyvaujant ištepė jį aliejais dar prieš kelias dienas, kai valgys Paskutinę vakarienę. Ar nepamenate Marijos iš Betanijos epizode, kai ji plauna jam kojas?* Štai tuo momentu ji veikė kaip tikroji omega.

– Magdalena, omega...

Paaiškinimas merginos neįtikino. Iš pradžių Jonas su Tadu nebuvo susiję, nebent tik tuo, kad nė vieno akys nenukreiptos į Kristų. Elena jau kuris laikas bandė rasti alternatyvią jai visai nesuvokiamos O interpretaciją. Žiūrėjo į tinkuotą sieną iš vienos ir iš kitos pusės, stengdamasi suprasti galvosūkį. Greitai turėjo išaušti, ir jie privalėjo paskubėti, jei tikėjosi baigti savo bandymą anksčiau, nei pasirodys vienuoliai. Jei *Cenacolo* tikrai buvo ką „perskaityti", reikėjo tai padaryti kuo greičiau.

– Manau, siūlote labai įmantrias interpretacijas, – pagaliau ištarė. – O maestro, kiek aš jį pažįstu, yra didelis paprastumo gerbėjas.

Markas su Bernardinu atsisuko į grafaitę.

– Jeigu jis taip akivaizdžiai nutapė vieno iš staltiesės kampų mazgą, o kitą paliko nesurištą, manau, padarė tai norėdamas atkreipti žiūrovo dėmesį į šią stalo pusę. Kažkas ten turi būti – kaip tik ten, kur jis nutapė pats save, ir, man rodos, jis trokšta, kad mes tai pastebėtume.

Luinis kilstelėjo ranką prie mazgo ir pirštų galais jį paglostė. Buvo nupiešta labai meistriškai. Kiekviena audinio raukšlė atrodė stebuklingai reali.

* Evangelija pagal Morkų 14, 3–5. Iki pat XIX amžiaus Bažnyčia pripažino teisingą interpretaciją, tapatinančią Mariją iš Betanijos su Magdalena ir tarsi gretinančią šią interpretaciją su Mortos ir Lozoriaus iš Evangelijoje pagal Joną vaizduojamo stebuklingo prisikėlimo epizodu. *Aut.*

– Manau, Elena teisi, – sutiko.

– Teisi? Dėl ko teisi?

– Gerai įsižiūrėkite, Markai: zona, kuria paženklintas mazgas, apšviesta intensyviausiai iš visos kompozicijos. Stebėkite šešėlius ant apaštalų veidų. Matote? Jie čia tirštesni. Gerokai ryškesni nei kitur.

Graikiškas d'Odžiono profilis ilgai tyrinėjo sieną, lygindamas plačią šviesos ir šešėlių žaismo vėduoklę ant dvylikos drabužių ir veidų.

– Galbūt tikrai yra prasmės, – garsiai mąstė Luinis. – Ši pusė atrodo ryškiau apšviesta, nes, anot Leonardo, pažinimas ateina iš Platono. Jis tarsi saulė apšviečia protą. O labiausiai išsiskiriantis iš viso būrio apaštalas yra šventasis Simonas, turintis graikišką profilį ir vienintelis iš visos scenos vilkintis baltą apsiaustą...

Tas niuansas priminė Luiniui kai ką svarbaus:

– O Matas, apaštalas, esantis šalia maestro, yra Marsilijus Fičinas... Žinoma! – staiga garsiai sušuko. – Fičinas patikėjo metrui Jono raštus dar prieš mums paliekant Florenciją. Štai kur raktas!

– Raktas? Koks raktas?

– Dabar jau suprantu. Senovėje inicijuodavo naujus narius, uždėdami jiems ant galvos neišleistą Jono evangeliją. Tikėjo, kad knygos dvasinė jėga pereidavo tiesiai į kandidato širdį ir protą padarydama jį tikru krikščionimi. Toje Jono knygoje buvo atskleista Kristaus misija žemėje ir nurodytas kelias, kuriuo turėjome eiti, kad pasiektume savo vietą danguje. Leonardas... – Luinis įkvėpė oro, – Leonardas tą tekstą perteikė paveikslu, turinčiu pagrindinius simbolius. Todėl mus čia atsiuntė, kad įšventintume tave, Elena! Nes mano, kad jo paveikslas įves tave į mistiškąją Jono paslaptį!

– Ar galite įšventinti mane, *tiksliai* nežinodami, ką maestro čia paslėpė?

Mergina abejojo.

– Na, jei daugiau pėdsakų neturime, tada taip. Senovėje naujokai neturėjo teisės net atversti prarastosios Jono knygos. Tačiau yra žinoma, kad daugelis nemokėjo skaityti. Tad kodėl dabar negalėtų vykti kas nors panašaus su šia siena? Be to, pažvelkite į Kristų. Jis ant šios sienos užima tokią vietą, kad būtų įmanoma atsistoti apačioje ir pajusti paslaptingą jo rankų palaiminimą – vienas delnas laimindamas leidžiasi ant galvos, o kitas – nukreiptas į dangų.

Grafaitė vėl žvilgtelėjo į alfą. Bernardinas buvo teisus. Vakarienės scena buvo pakankamame aukštyje, kad suinteresuotas asmuo galėtų atsistoti po staltiese. Tai buvo gera vieta suvokti kūrinio dvasią, tačiau, net matant visa tai, Eleną pragmatiškas protas vertė ieškoti racionalesnės interpretacijos. Juk Leonardas buvo praktiškas žmogus, nelabai linkęs tikėti keistais senoviniais prasimanymais.

– Na, aš manau, kad jau žinau, kaip galime perskaityti tai, kas paslėpta *Cenacolo*...

Elena padelsė. Netikėtas nušvitimas staiga tarsi liepė jai atsistoti po laiminančiomis alfos rankomis.

– Pamenate apibūdinimus, kuriuos maestro liepė jums įsiminti, kai ateis momentas tapyti dvylika apaštalų?

Bernardinas nustebęs linktelėjo. Prisiminimas, kai grafaitė išplėšė jam iš rankų aną sąrašą, vis dar buvo gyvas jo atmintyje. Jis vos pastebimai paraudo.

– Ar galėtumėte man pasakyti, kokią savybę jis priskyrė Judui Tadui? – nekantravo.

– Tadui?

– Taip, Tadui, – paragino Elena, kol Luinis atmintyje ieškojo atsakymo.

– Jis – *Ocultator*. Tas, kuris slepia.

– Būtent, – nusišypsojo. – Tai O. Dabar matote? Štai ir vėl turime mūsų omegą. Ir tai tikrai ne atsitiktinumas.

38

– Po šimts velnių!

Džiugus Bernardino Luinio šūksnis atsimušė į visas keturias refektorijaus sienas.

– Negali būti taip paprasta!

Įsigilinęs į grafaitės atradimą, maestro vėl vieną po kito apžiūrėjo apaštalus. Kad geriau matytų visą panoramą, atsitraukė per tris žingsnius. Tik būnant už kelių metrų nuo pietinės sienos buvo įmanoma apžvelgti juos visus: nuo Baltramiejaus iki Jono ir nuo Tomo iki Simono. Visi buvo sugrupuoti po tris, visi atsisukę į Kristų, išskyrus mylimąjį mokinį, Matą ir Tadą – užsimerkusius ar žiūrinčius į kitą pusę.

Luinis atplėšė gabalėlį popieriaus nuo vieno iš daugelio eskizų, Leonardo išmėtytų ant grindų, ir kitoje pusėje pradėjo piešti scenos profilius. Markas su Elena smalsiai stebėjo jo judesius. Tuo metu Nelaimės Pranašą, esantį virš jų, apėmė nerimas, nes apačioje įsivyravo tyla.

– Jau žinau, kaip perskaityti *Cenacolo* žinią, – galiausiai pareiškė Luinis. – Mes visą laiką turėjome tai prieš nosį, tik nemokėjome šifruoti.

Dailininkas priėjo prie sienos. Atsistojęs po pasilenkusio ir nustebusio Baltramiejaus atvaizdu, priminė jiems, kad tai yra *Mirabilis* – stebuklingasis. Leonardas nutapė jį garbanotais raudonais plaukais, patvirtindamas Jokūbo de la Voradžinės žodžius, parašytus apie jį „Aukso legendoje“: buvo kilęs iš Sirijos ir išsiskyrė ugningu charakteriu, būdingu rudaplaukiams. Luinis kartono skiautėje šalia jo atvaizdo parašė M. Vėliau taip pasielgė ir su Jokūbu Jaunesniuoju – malonės pilnuoju, arba *Venustus*, tuo pačiu, kurį dažnai painiodavo su Kristumi ir kuris savo

darbais nusipelnė šios pravardės. Taigi popieriuje atsirado V. Andrius – *Temperator*, įspėjantysis, nutapytas ištiestomis į priekį rankomis, kaip ir dera turint tokią savybę – pažymėtas raide T.

– Matote?

Markas, Elena ir jaunasis maestro nusišypsojo. Tai jau pradėjo įgauti prasmę. M-V-T jau panėšėjo į kažkokio žodžio pradžią. Įsitikinus, kad kita apaštalų grupė sudarė ištariamą skiemenį, prasiveržė džiaugsmas. Judas Iskarijotas virto N – *Nefandus,* bjaurusis, Kristaus išdavikas. Tačiau jo vieta paveiksle buvo dviprasmė: jeigu Judo galva tikrai yra ketvirta iš kairės, tai savita šventojo Petro padėtis – ginkluota ranka, pakelta išdavikui už nugaros – galėjo skaičiavimą pakoreguoti. Tačiau Luinis paaiškino, kad N vis tiek galioja, nes Simonas Petras, vienintelis iš dvylikos, išsižadėjęs Kristaus triskart, galėtų būti ir N – *Negatio.*

Elena paprieštaravo. Logiškiausia būtų laikytis eilės tvarkos tik remiantis apaštalų eiliškumu ir Leonardo paskaitoje duotais apibūdinimais. Nieko daugiau.

Laikantis tokios eilės tvarkos, kitas yra Petras. Palinkęs į scenos centrą, buvo vertas E, kildinamos iš žodžio *Ecclesia*, kaip ir *Exosus*, kurią jam toskanietis skyrė. Pirmoji galėjo patikti Romai, o antroji – reiškianti neapkenčiantįjį – atspindėjo būdą žilaplaukio, grėsmingo žvilgsnio personažo, pasirengusio įvykdyti savo grasinimą, apsiginklavus durklu didžiuliais ašmenimis. Užsisvajojęs Jonas, sunertomis rankomis tarsi damos iš Leonardo portretų, darė garbę savajai M – *Mysticus.* N-E-M – toks buvo trikdantis trejeto rezultatas.

– Jėzus yra A, – priminė Elena, kai jie prisikasė iki paveikslo centro. – Tęskime.

Tomas, iškeltu pirštu tarsi rodydamas, kas iš visų ten esančiųjų verčiausias amžinojo gyvenimo, Luinio eskize tapo L – *Litator*, sutramdantis dievus. Jo apibūdinimas sukėlė trumpą diskusiją. Evangelijoje pagal Joną būtent Tomas palietė pirštu Kris-

taus žaizdą. Ir jis krito ant kelių šaukdamas: „Mano Viešpatie ir mano Dieve!“, šitaip numalšindamas galimą prisikėlusiojo rūstybę, kad iš karto nebuvo atpažintas.

– Be to, – nenurimo Bernardinas, laikydamasis savo teorijos, – mes esame priešais vienintelį portretą, patvirtinantį savo raidę visa apaštalo išvaizda.

– Tu užmiršai Jėzaus alfą, – patikslino grafaitė.

– Tačiau šiuo atveju raidės neatkartoja Tomo kūnas, o būtent iškeltas į dangų pirštas. Matote? Smilius pakeltas į viršų su kumščiu ir atsikišusiu nykščiu sudaro aiškiausią didžiąją L.

Luinio palydovai sužavėti linktelėjo. Paskui atidžiai stebėjo Jokūbą Vyresnįjį, tačiau nesugebėjo rasti nė menkiausios užuominos į O, kuri jį įvardijo.

– Ir vis dėlto, – paaiškino Bernardinas, – kas yra skaitęs apie šio apaštalo gyvenimą, sutiks, kad raidė O nuo žodžio *Oboediens* – paklusnusis, jam nepaprastai tinka.

Iš tikrųjų. Jokūbas de la Voradžinė apie Zebediejų rašė, kad jis buvo Jono kraujo brolis ir abudu pretendavo dangaus karalystėje užimti vietas arčiausiai Viešpaties – vienas jam iš dešinės, o kitas – iš kairės. Leonardas savo *Cenacolo* tarsi atkūrė dieviškąjį stalą, perkeltą iš tobulo pasaulio su tyromis sielomis. Ir čia Jonas su Jokūbu užėmė būtent jiems Kristaus pažadėtas vietas.

Taigi šalia Pilypo – *Sapiens,* tarp dvylikos vienintelio, rodančio į save, kaip žmonių sielų išganymo kelią, Luinis baigė trečiąjį nelabai suprantamą junginį: L-O-S.

Likusiai apaštalų grupei irgi taip pat greitai buvo priskirtos raidės. Matas, kurio vardas, pasak vyskupo De la Voradžinės, reiškė greitumo talentą, pranašavo greitą atomazgą. Luinis nusišypsojo prisiminęs, kad Leonardas pakrikštijo jį *Navus* – uolusis. Jo slaptoji raidė sudėjus su Tado omega sudarė įskaitomą skiemenį N-O. O dar pridėjus Simono C – *Confector,* užbaigian-

tysis, prieš jų akis iškilo aiškus vaizdas: keturios raidžių grupės, centrinė – balsė ir didžiulė A, tarsi vadovaujanti visai scenai, sudarė kažkokią keistą ir užmirštą senovišką magišką formulę.

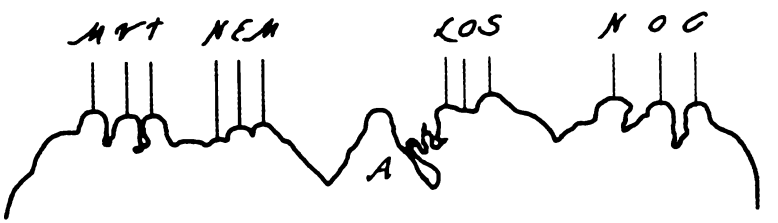

MUT NEM A LOS NOC

Šventasis Baltramiejus	*Mirabilis*	Stebuklingasis
Jokūbas Jaunesnysis	*Venustus*	Malonės pilnasis
Andrius	*Temperator*	Įspėjantysis
Judas Iskarijotas	*Nefandus*	Bjaurusis
Petras	*Exosus*	Neapkenčiantysis
Jonas	*Mysticus*	Žinantis paslaptį
Tomas	*Litator*	Sutramdantis dievus
Jokūbas Vyresnysis	*Oboediens*	Paklusnusis
Pilypas	*Sapiens*	Didingų dalykų gerbėjas
Matas	*Navus*	Uolusis
Judas Tadas	*Occultator*	Saugantysis
Simonas	*Confector*	Užbaigiantysis

– O kas toliau? – Elena patraukė pečiais. – Ar tai ką nors reiškia?

Abu vaikinai dar sykį permetė akimis frazę, niekaip negalėdami rasti kitos prasmės nei lengvai tariamų vienskiemenių žodžių kratinys, pažiūrėti primenantis seną litaniją. Tai buvo labai būdinga maestro – vienas išspręstas galvosūkis vedė prie kito,

dar didesnio. Leonardas labai mėgo tokiomis šaradomis paįvairinti savo laisvalaikį.

– *Mut, Nem, A, Los, Noc...*

Nelaimės Pranašo, esančio keletu metrų aukščiau, lūpos ištarė šiuos skiemenis. Sumurmėjo juos dar keletą kartų prieš palikdamas slaptą stebėjimo postą. „Koks klastingas pasityčiojimas“, – pagalvojo.

Ir trindamasis iš pasitenkinimo rankas pradėjo svarstyti, kaip čia nusiuntus savo atradimą į Romą.

39

Roma, po kelių dienų

– Turime paskubėti. Jau greitai išmuš dvylika.

Džovanis Anijus de Viterbas niekada neišvykdavo iš pilaitės ant vakarinio Tiberio upės kranto be savo karietos ir sekretoriaus Guljelmo Pontės. Tai buvo viena iš daugelio privilegijų, kurių žebenkščiai nepašykštėjo Jo Šventenybė Aleksandras Šeštasis. Nepaisant to, šitokia prabanga jam temdė protą. Anijus de Viterbas nė neįtarė, kad jaunasis Guljelmas – išsilavinęs ir rafinuotas – buvo tėvo Torianio sūnėnas. Ir jau tikrai neatėjo į galvą, kad vaikinas buvo akys, iš kurių Betanija sužinodavo apie vieno iš dviprasmiškiausių ir klastingiausių personažų, kokį tik pamena amžininkai, veiksmus.

– Dvylika! – pakartojo. – Girdėjai? Dvylika!

– Jums nėra ko jaudintis, – mandagiai atsakė Guljelmas. – Nuvyksime laiku. Jūsų vežikas labai gerai išmano savo darbą.

Dar nebuvo matęs žebenkšties tokio susinervinusio. Pastarasis niekada neskubėdavo. Nuo pat įsikūrimo Bordžijų dvaro kaimynystėje pagal Jo Šventenybės išreikštą norą, Anijus šeimininkavo Romoje, tarsi miestas priklausytų jam. Jis niekam neprivalėjo aiškintis. Jo atvykimo ir išvykimo valandos nebuvo derinamos su jokiu protokolu. Viskas, ką jis darė, būdavo geranoriškai priimama. Pikti liežuviai plakė, kad privilegijas laimėjo per Popiežiaus troškimą išgarsinti savo seniausią, garbingiausią ir dieviškiausią kilmę – pasakojimais, patvirtinančiais jo didybę. Ir jau tikra tiesa, kad niekas kitas nemokėjo taip pasakoti kaip Anijus. Apie Popiežių, kilusį iš Valensijos, prasimanė neįtikimiausių dalykų. Sukūrė, kad šis – Ozirio palikuo-

nis, o pastarasis atsidūrė Italijoje tamsiausiais amžiais, norėdamas išmokyti jos gyventojus plėšti dirvonus, gaminti alų, galiausiai karpyti medžius. Visada savo išmones pagrįsdavo klasikiniais tekstais, dažnai cituodavo ištisas Diodoro Siciliečio kūrinių ištraukas, norėdamas pateisinti savo keistą faraonų mitologijos maniją.

Nei Betanija, nei Šventoji inkvizicija negalėjo užkirsti kelio tiems prasimanymams. Popiežius dievino šarlataną. Net dalydavosi su juo neapykanta išsilavinusių Florencijos ar Milano dvaro svitų spindesiui, nes jų bibliotekose žebenkštis matė rimtą grėsmę savo niekuo nepagrįstoms idėjoms. Žinojo, kad Marsilijaus Fičino tekstų, skirtų didžiajam egiptiečių dievui Hermiui Trismegistui, vadinamam Totu – Išminties dievu, vertimai galėtų niekais paversti didžiąją jo svaičiojimų dalį. Ten nebuvo kalbama nei apie Ozirio apsilankymą Italijoje, nei Apeninai buvo siejami su Apiu, nei apie Oziriselos miestą, nei apie to dievo neįtikimą vizitą Trevizo apylinkėse.

Iki pat tos dienos Guljelmas manė, kad vien Marsilijaus Fičino vardas gali sukelti magistro Anijaus pykčio protrūkį. Tačiau buvo akivaizdu, kad jis klydo.

– Ar jau matei Popiežiaus apartamentų puošybą?

Guljelmas papurtė galvą. Jau kuris laikas klausėsi arklių kanopų kaukšėjimo į grindinio akmenis, bandydamas įsivaizduoti, kur galėtų šitaip skubėti žebenkštis.

– Parodysiu tau juos, – tarė pakiliai. – Guljelmai, šiandien turėsi progos susipažinti su didžiu tų kūrinių meistru.

– Iš tikrųjų?

– Argi aš kada nors tau melavau? Jei būtum matęs scenas, apie kurias kalbu, suprastum jų vertę. Ten vaizduojamas dievas Apis, šventasis egiptiečių jautis, tarsi pranašingas mūsų laikų simbolis. Argi nepastebėjai, kad mūsų Šventojo Tėvo herbe irgi puikuojasi jautis?

– Sakykite... bulius.

– O koks skirtumas? Svarbiausia yra simbolis, Guljelmai! Šalia Apio pavaizduota ir deivė Izidė. Ji prašmatni kaip ir Ispanijos karalienė Izabelė Katalikė ir nutapyta sėdinti savo žydrajame soste su atskleista knyga sterblėje, mokanti Hermį ir Mozę įstatymų ir išminties. Ar gali įsivaizduoti?

Guljelmas užsimerkė, tarsi norėdamas įsigilinti į savo mokytojo žodžius.

– Tomis freskomis norima pasakyti, kad Mozė visą savo išmintį gavo iš Egipto, o mes, krikščionys, tai paveldėjome iš jo. Ar dabar supranti meno genialumą? Ar suvoki, apie kokį prakilnų mokslą aš tau kalbu? Mūsų tikėjimas, mielasis Guljelmai, atsirado ten, tolimajame Egipte. Kaip ir mūsų Šventojo Tėvo giminė. Net evangelijose minima, kad Jėzus pabėgo į tą šalį, saugodamasis Erodo. Juk supranti? Viskas atsirado prie Nilo!

– Ar tas asmuo, su kuriuo turite susitikti, – irgi?

– Ne. Jis – ne. Tačiau jis daug žino apie tą vietą. Jis gavo man daug dalykų iš to išminties rojaus.

Anijus nutilo. Kalbant apie egiptietišką krikščionybės kilmę jam kildavo dvejopi jausmai. Viena vertus, buvo patenkintas, kad kasdien atsirasdavo vis daugiau išminčių, kurie, kaip Leonardas iš Milano, žinojo paslaptį ir įkūnydavo ją meno kūriniuose, tokiuose, kaip *Maestà*, pasakojančiame apie galimą Jono ir Jėzaus susitikimą, pastarajam bėgant į faraonų šalį. Bet, kita vertus, neatsargus tų tiesų platinimas galėjo sukelti pavojų moraliniam Bažnyčios stabilumui ir priversti ją prarasti kai kurias iš savo privilegijų. Kaip reaguotų liaudis, sužinojusi, kad Kristus nebuvo vienintelis prisikėlęs žmogus Dievas? Argi jie nepradėtų kelti nereikalingų klausimų, norėdami susipažinti su didžiuliu jo gyvenimo panašumu į Ozirio gyvenimą? Ar netrukdytų Šventojo Tėvo įkyriais kaltinimais visiems Bažnyčios tėvams pasisavinus šventą istoriją, kuri jiems nepriklausė?

Nanis pasimuistė.

– Žinai, Guljelmai, visa išmintis, paslėpta rūmų freskose, yra niekis, palyginti su tuo, ką tikiuosi sužinoti šiandien.

Padėjėjas nuleido akis, bijodamas, kad jo viršininkas pamatys jose didžiulį susidomėjimą, sukeltą ką tik nuskambėjusių žodžių.

– Jeigu jis man įteiks tai, ko laukiu, mano rankose atsidurs raktas nuo visko, ką esu jums pasakojęs. Tada žinosiu viską...

Anijus nutilo, pastebėjęs, kad karieta ėmė riedėti lėčiau. Žvilgtelėjęs pro užuolaidėles suprato, kad jie – Romos apylinkėse, taigi labai arti savo kelionės tikslo.

– Manau, beveik atvykome, tėve Anijau, – pranešė sekretorius.

– Nuostabu. Ar matote ką nors, kas mūsų lauktų?

Guljelmas iškišo galvą pro karietos langelį norėdamas apžiūrėti milžinišką „Žaliojo milžino" fasadą. Tai buvo Romos apylinkėse garsūs užeigos namai, nes buvo ir piligrimų, ir bėgančiųjų nuo teisingumo susitikimo vieta. Ir iš tikrųjų. Vienišas ponas, apsisiautęs rudą apsiaustą, sveikino juos nuo pastato laiptų.

– Ten kažkoks vyras, atrodo, pažino jus, – tarė.

– Tikriausiai jis. Oliverijus Chakaranda. Praėjo nemažai laiko nuo paskutinio mudviejų susitikimo.

– Chakaranda? – jaunasis padėjėjas sudvejojo. – Ar pažįstate jį, mokytojau?

– Na, žinoma. Tai senas mano draugas. Tau nėra dėl ko jaudintis.

– Labai jus gerbdamas drįstu pasakyti, mokytojau, kad ši vieta nėra saugi tokiam žmogui kaip jūs. Jei kas nors jus atpažintų, neišvengtume užpuolimo, o, kas žino, gal ir pagrobimo...

Anijus linksmai nusišypsojo. Guljelmas nežinojo, kiek kartų jis sudarinėjo sandėrius būtent šioje vietoje. Be to, prieš jam užimant garbingą protokolinę vietą šalia Aleksandro Šeštojo „Žaliasis milžinas" buvo viena iš mėgstamiausių jo darbo vietų. Užeigos šeimininkai jį gerai pažinojo ir gerbė. Tad nebuvo reikalo būgštauti. Į stalus, skulptūras, paveikslus, senovines stelas, raštų tomus, drabužius, kvepalus ir net laidotuvių

reikmenų rinkinius buvo išmainyti didžiuliai aukso maišai iš pontifikato lobyno. Chakaranda buvo vienas geriausių jo tiekėjų. Pirkti iš jo daiktai padėjo Anijui pakilti ne vienu karjeros laipteliu. Taigi jeigu ispanas vėl pasirodė Romoje ir panoro skubiai jį pamatyti, tai galėjo reikšti tik viena – jis turi pasiūlyti kažką ypatinga.

Pastatęs koją ant žemės, Anijus net suvirpėjo iš nekantrumo: galbūt jis jau gavo senovinį lobį? Ar tas daiktas, kurio taip troško, jau čia?

Turtinga magistro vaizduotė įsisiūbavo. Kol Guljelmas užvėrė jam už nugaros karietos dureles, žebenkštis mėgavosi svajodamas, kaip arti didžiausia jo sėkmė. Nes dėl ko gi daugiau jį bus pasikvietęs ištikimasis tiekėjas?

Chakaranda atvyko tinkamiausiu momentu. Vakar Nanis kaip tik vėl buvo susitikęs su Dominikonų ordino Didžiuoju magistru, pikčiurna Džoakinu Torianiu ir iš jo lūpų išgirdo paskutines naujienas apie „Paskutinę vakarienę". Privačiame priėmime pas Jo Šventenybę Aleksandrą Šeštąjį Torianis prisipažino radęs toje įspūdingoje freskoje žinią. „Leonardas, – pasakė jis, – paslėpė personažuose vieną sakinį, kreipimąsi, kurį mes ketiname šifruoti. Vienas iš Milano gautas laiškas mums pateikė šią mįslę".

Torianis ištarė tą frazę Popiežiui ir žebenkščiai. Abu nesuprato nė žodžio. Tačiau Naniui ta paslėpta malda, be jokios abejonės, nuskambėjo egiptietiškai.

– *Mut-nem-a-los-noc*, – sušnibždėjo.

Negi neaiški žodžių kilmė? Argi ten neminima deivė *Mut*, Amono žmona, Tebų karalienė? Argi tai ne apvaizdos ženklas, kad Oliverijus Chakaranda, tikras tokių šaradų žinovas, atvyko beveik iškart vos išgirdęs tą žinią? Negi jis ne paties Dievo siųstas padėti jam išspręsti šią mįslę ir laimėti amžiną Popiežiaus palankumą?

Taip. Apvaizda jo pusėje, pamanė.

Priešais „Žaliojo milžino“ arklides Chakaranda pabučiavo Anijaus žiedą ir pakvietė jį į užeigos vidų pasikalbėti apie lobį ir apie galvosūkį.

Nulydėtas į pastato gilumą, žebenkštis įsitaisė viename iš jo slaptų kabinetėlių. Betanijai buvo netikėta sėkmė, kad Guljelmas galėjo dalyvauti tame pokalbyje už uždarų durų.

– Mano brangusis Nani, – tarė ispanas, atsidrėbęs krėsle ir pildamasis didžiulį bokalą alaus, – tikiuosi, jūsų neišgąsdino toks skubus mano atvykimas.

– Kaip tik atvirkščiai. Žinote, kad visada nekantriai jūsų laukiu. Gaila, jog nesilankote dažniau šiuose sluoksniuose, kur esate taip vertinamas.

– Taip geriau.

– Geriau?

Oliverijus ryžosi kalbėti be užuolankų:

– Šį kartą atvežu žinių, kurios nelabai jus nudžiugins, – tarė.

– Vien jūsų apsilankymas mane džiugina. Ko dar galėčiau norėti?

– Senojo lobio, žinoma.

– Tai kas yra?

– Jis niekaip nepatenka man į rankas.

Anijus nepatenkintas mostelėjo. Žinojo, kad nebus lengva gauti tą daiktą. Galiausiai juk tas lobis pasiekė Italiją jau prieš gerą šimtą metų ir pernelyg daug sykių ėjo iš rankų į rankas, kartais dingdamas pačiu netikėčiausiu momentu. Tai nebuvo papuošalas, nei dievinama relikvija, nei kas nors, kas galėtų patenkinti kokio nors karaliaus užgaidas. Jo ieškomas lobis buvo knyga. Senovinis Rytų traktatas tymo viršeliais, susiūtas odos juostelėmis – jame tikėjosi rasti visą tiesą apie Mesijo prisikėlimą ir jo ryšį su galinga ir labai sena Egipto magija*. Tiesą sakant, ge-

* Javieras Sierra jau daugelį metų studijuoja keistą Jėzaus ir Ozirio prisikėlimo iš numirusiųjų sutapimą. Vieni iš jo atradimų aprašyti ankstesniame romane „Napoleono egiptietiškoji paslaptis“. *Leid.*

riausias įrodymas slėpėsi paslaptingoje frazėje, kurią tėvas Torianis atrado *Cenacolo.* Egiptietiškas kreipimasis tikrai negalėjo būti kildinamas iš kito šaltinio.

– Jūs mane nuvylėte, Oliverijau, – iškvėpė žebenkštis. – Jei neturite jo, tai kam mane pasikvietėte?

– Tuojau paaiškinsiu: nesate vienintelis, įsigeidęs gauti tą lobį, magistre Anijau. Net princesė d'Este norėjo turėti jį prieš mirtį.

– Tai jau praeitis! – atkirto. – Žinau, kad ta naivuolė kreipėsi į jus, tačiau dabar jos nebėra. Tad kas sulaiko jus?

– Yra dar kai kas, magistre.

– Dar vienas varžovas? – užsiplieskė žebenkštis. Prekeivis atrodė įbaugintas. – Ko jūs iš tikrųjų siekiate, Chakaranda? Dar daugiau pinigų? Ar atspėjau? Kas nors jums pasiūlė daugiau, tad atvykote pakelti savo honoraro?

Ispanas papurtė galvą. Jo apskritame veide ir melsvose akyse atsispindėjo kažkoks jam nebūdingas atsargumas.

– Ne. Pinigai čia niekuo dėti.

– Tai kas yra?

– Privalau žinoti, su kuo susidūriau. Tas, kuris ieško jūsų lobio, pasirengęs net žudyti, kad tik jį gautų.

– Sakai – žudyti?

– Beveik prieš dešimt dienų pribaigė vieną mano tarpininką, Šventosios Marijos Maloningosios vienuolyno bibliotekininką. Ir žinote ką? Tas niekšas nužudė ir kitus asmenis, parodžiusius susidomėjimą jūsų ieškomu veikalu. Todėl ir atvykau pas jus, kad paaiškintumėte man, su kuo susidūriau.

– Žudikas... – žebenkštis net pašoko iš vietos.

– Jis nėra paprastas nusikaltėlis. Tai žmogus, pasirašantis po savo nusikaltimais – jis tyčiojasi iš mūsų. Šventojo Pranciškaus bažnyčioje nužudė keletą piligrimų ir visada šalia lavonų palikdavo Viskončių–Sforcų taro malką, kurioje trūkdavo vienos kortos.

– Vienos kortos?

– Žynė. Dabar jau suprantate?

Anijus paniuręs nutilo.

– Taip ir yra, Nani. Ta pati korta, kurią ir jūs, ir dona Beatričė davėte man kaip ieškomo lobio atpažinimo ženklą.

Oliverijus vėl gurkštelėjo alaus, suvilgydamas išdžiūvusią gerklę. Paskui tęsė:

– Norite žinoti, ką manau? Kad žudikas žino apie mūsų susidomėjimą žynės knyga. Manau, kortos pasirinkimas – tikrai ne atsitiktinis. Jis mus pažįsta ir pašalins, jei stosime jam skersai kelio.

– Gerai jau, gerai, – žebenkštis atrodė suglumęs. – Sakykite man, Oliverijau, ar tie piligrimai, nužudyti Šventojo Pranciškaus bažnyčioje, irgi ieškojo mano lobio?

– Pasiklausinėjau Moro sargybinių ir galiu jus patikinti, kad tai nebuvo paprasti piligrimai.

– Ak ne?

– Paskutinysis buvo atpažintas kaip brolis Džulijus, vienas iš senųjų tobulųjų katarų. Sužinojau prieš pat išvykdamas pas jus. Milano policija visiškai išmušta iš vėžių. Atrodo, tas Džulijus prieš keletą metų buvo Šventosios inkvizijos reabilituotas dėl vadovavimo vienai svarbiausių tobulųjų katarų bendruomenei Konkorece.

– Konkorece? Ar tikrai?

Chakaranda linktelėjo.

Antikvaras nepastebėjo drebulio, perbėgusio senojo magistro nugara. Prekeivis nežinojo, kad tas kaimas Milano apylinkėse, į šiaurės rytus nuo sostinės, buvo vienas pagrindinių katarų atramos punktų Lombardijoje, ir tai buvo vieta, kurioje, pasak visų šaltinių, daugiau nei du šimtus metų buvo saugoma knyga, taip trokštama Anijaus. Viskas sutampa: Torianio įtarimai Leonardą prijaučiant katarams, tobulai atliktos žmogžudystės Milane, egiptietiškas sakinys *Cenacolo.* Vadinasi, šaknų reikia ieškoti tame lobyje – didžiulės religinės ir maginės vertės tekste,

pilname slaptų užuominų apie slaptus nurodymus, kuriuos Kristus įteikė Magdalenai iškart po prisikėlimo. Popieriuose, akivaizdžiai liudijančiuose didžiulius panašumus Jėzaus ir Ozirio, prisikėlusio per burtus žmonos Izidės – vienintelės, buvusios šalia tuo metu, kai jis grįžo į gyvenimą.

Šventoji inkvizicija dešimtmečius bandė gauti tą traktatą. Daugiausia, ką galėjo išsiaiškinti, kad viena iš kopijų, – ko gera, vienintelė išlikusi, – iškeliavo iš Konkoreco ir atsidūrė Kozimo Senojo rankose per tūkstantis keturi šimtai trisdešimt devintųjų Florencijos bažnytinį susirinkimą. Ir daugiau niekas niekada jos nematė. Tiesą sakant, tik vienas neatsargus Izabelės d'Este, donos Beatričės sesers, žodis, ištartas per popiežiaus Aleksandro Šeštojo inauguraciją tūkstantis keturi šimtai trisdešimt devintaisiais, leido jam suprasti, kad knyga buvo Florencijoje, Marsilijaus Fičino, asmeninio Medičių vertėjo, žinioje ir kad pastarasis, išvykdamas į Milaną, padovanojo ją Leonardui da Vinčiui. Taigi nebuvo galima atmesti fakto, kad Konkoreco gyventojai irgi sužinojo apie tai ir norėjo susigrąžinti savo kūrinį.

– Tad pasakykite, tėve Anijau, – kreipėsi Chakaranda, pažadindamas prelatą iš gilaus susimąstymo, – kodėl nepaaiškinate man, dėl ko laikote tą knygą tokia pavojinga?

Anijus, pamatęs savo senojo draugo veide nevilties raukšles, suprato, kad neturi kitos išeities.

– Tai ypatingas veikalas, – ištarė pagaliau. – Jis atskleidžia Kristaus ir Jono dialogą apie pasaulio kilmę, angelų nuopuolį, žmogaus sukūrimą ir nurodo kelius, skirtus mirtingiesiems, norintiems pasiekti sielos išganymą. Tai buvo parašyta iškart po paskutinės mylimojo mokinio vizijos prieš pat mirtį. Sako, tai puikus pasakojimas, kupinas nežemiško gyvenimo smulkmenų ir atskleidžiantis pasaulio sukūrimo tvarką, tai iki šiol nesuvokiama nė vienam mirtingajam.

– O kas verčia jus manyti, kad tokio tipo veikalas galėjo sudo-

minti Leonardą? Mano žiniomis, tas žmogus nėra labai didelis teologijos mėgėjas.

Žebenkštis pakėlė smilių, tildydamas Chakarandą:

– Tikrasis mėlynosios knygos pavadinimas pasakys jums viską, mielasis Oliverijau. Tik privalote mane išklausyti. Prieš du šimtus metų savo raštuose tai atskleidė Anselmas iš Aleksandrijos – jis pavadino knygą *Interrogatio Johannis,* arba „Paslaptinga vakarienė". Ir, pasak mano turimos informacijos, Leonardas, tapydamas dominikonų refektorijaus sieną, pasinaudojo pirmųjų puslapių paslaptimis. Štai taip.

– Ir tai paimta iš knygos, kurią matome žynės kortoje?

Nanis linktelėjo.

– Visa paslaptis Leonardo buvo sutrumpinta iki vienos frazės, ir norėčiau, kad man ją išverstumėte.

– Vieną frazę?

– Senąja Egipto kalba ji skamba taip: *Mut-nem-a-los-noc.* Ar tai jums ką nors sako?

Oliverijus papurtė galvą.

– Ne. Bet aš jums išversiu. Galite būti ramus.

40

Nuo saulėtekio iki saulėtekio.

Tiek laiko užtruko sausio dvidešimt antrosios dienos apklausos.

Pamenu, mudu su prioru Bandelu ir broliu Benedetu vienas po kito susitikome su visais Šventosios Marijos vienuolyno vienuoliais, stengdamiesi iš jų žodžių aptikti bent kokį pėdsaką, padėsiantį išspręsti mūsų galvosūkius. Išgyvenome gana netikėtų momentų. Visi turėjo ką prisipažinti. Drebėdami maldavo atleisti nuodėmes ir prisiekinėjo daugiau neabejosią dieviškąja Kristaus prigimtimi. Vargšeliai. Beveik visi prisipažinimai buvo jų skurdaus teologinio išsilavinimo padarinys. Jie painiodavo neesminius faktus su sunkiausiomis nuodėmėmis ir atvirkščiai. Nepaisant to, viskas vyko būtent taip – žingsnis po žingsnio per kantrias apklausas išsiaiškinome, kaip *frates* Aleksandras ir Džibertas tapo vietos, kur buvo *Cenacolo,* nuolatiniais lankytojais. Keturi vienuoliai, kurie, kaip paaiškėjo, buvo labiausiai įsipainioję į visa tai, mums atskirai prisipažino žinoję anuos skatinusią priežastį: milžiniškame toskaniečio kūrinyje slypėjo tai, ką jie pavadino magiškuoju vaizdiniu. Kitaip tariant, geometrinę figūrą, skirtą patraukti nepasirengusius protus ir jų atmintyje įrėžti informaciją, kurios, deja, niekas nemokėjo išreikšti žodžiais. Lyg trečiasis Dievo apreiškimas, – išdrįso pasakyti vienas iš jų.

Tai atkreipė mano dėmesį.

Visi keturi mūsų eretikai buvo kilę iš mažų šiaurės Milano ežerų regionų, jie prisijungė prie dominikonų beveik iškart įsikūrus naujajam vienuolynui, kai išgirdo apie Moro ketinimus paversti jį savo šeimos mauzoliejumi. Reikia turėti omeny, kad tie keturi, skirtingai nei likusieji, buvo išsilavinę vyrai, besiža-

vintys garsiu šventojo Bernardo posakiu „Dievas yra ilgis, plotis, aukštis ir gylis“. Jie buvo studijavę Pitagoro veikalus, skaitę Platoną ir gerbė jį labiau nei Aristotelį, mūsų teologinės sistemos kūrėją. Greitai iš jų išsiskyrė brolis Guljelmas, virėjas. Jis buvo ne tik vienintelis, atsisakęs išpažinti savo nuodėmes mūsų teismui, bet ir labai atšiauriai su mumis elgėsi, pavadindamas neteisingos Bažnyčios kariais.

Iki tol apie jį girdėjau, kad buvo didžiulis Leonardo draugas. Brolis Aleksandras pirmas man apie tai užsiminė. Ir tai, kad abiem patiko tie patys dalykai: kvatodamiesi niekino gausias Moro vaišes, valgydami ne keptą mėsą, o kopūstų daigus, slyvas, nevirtų morkų griežinėlius ar mielinės tešlos pyragaičius. Taip pat žinojau, kad juodu su broliu Guljelmu pasiekė savo šlovės viršūnę per tūkstantis keturi šimtai devyniasdešimt penktųjų Kalėdas iškepę Šventosios Marijos bažnyčios bramantiškojo kupolo formos biskvitą ir padėję jį ant dožo banketo stalo gruodžio dvidešimt penktąją*. Tai buvo toks įvykis, kad net dona Beatričė pareikalavo atskleisti jai tešlos sudėties paslaptį ir pasakyti, kas privertė ją šitaip iškilti. Brolis Guljelmas jai nepakluso. Kunigaikštienė nesiliovė reikalavusi. Iki šiol visi pamena akiplėšišką vienuolio akibrokštą, kainavusį jam penkias savaites arešto tarp savo puodų ir griežtą Sforcų rūmų papeikimą. Nuo to laiko brolis Guljelmas nė kiek nepasikeitė. Jo nuolatinis maivymasis ir atvirai mums rodoma pagieža reiškė, kad greičiau būtų miręs, nei išsižadėjęs savo poelgių. Bandelas įsakė jį uždaryti, košdamas pro dantis savo nuomonę apie virėją:

– Jis nesugeba tvardyti savo būdo, – tarė. – Su juo neįmanoma. Kai pozavo kaip Jokūbas Vyresnysis, net pats Leonardas nesugebėjo jo sutramdyti.

Nustebęs pakraipiau galvą.

* Šiandien visame pasaulyje žinomas kaip *panettone*. Kai kas mano, kad jį sukūrė Leonardas būtent šią dieną. *Leid.*

– Ak! – sušuko prioras. – To jums irgi niekas nesakė? Galbūt ilga apaštalo ševeliūra bus suklaidinusi jus, tėve Leire, tačiau jei gerai įsižiūrėsite į virėjo bruožus, tuojau jį atpažinsite. Aš pats daviau jam leidimą pozuoti. Leonardas paprašė rekomenduoti tvirto būdo vyrą, gestikuliuojantį kaip Jobūbas paveiksle, ir aš išsyk pagalvojau apie jį.

– O kodėl maestro norėjo matyti ką nors panašaus tarp dvylikos?

– Aš paklausiau paties maestro ir, žinote, ką man atsakė? „Geometrija! – pasakė. – Viskas yra geometrija!" Jis paaiškino, kad, tapydamas aktą, vertindavo grožį, lygindamas atstumą tarp spenelių su atstumu tarp krūtinės ir bambos, o pastarąjį – su atstumu tarp bambos ir kojų. Kai dėl įtūžio, patikino mane, kad gali perteikti jį tik per žvilgsnį. Grįžęs prie *Cenacolo,* atidžiai įsižiūrėkite į Jokūbo žvilgsnį. Jis vengia Kristaus veido ir su siaubu žiūri į stalą, tarsi būtų supratęs kažką baisaus.

– Kad vienas iš jo bendražygių išduos Mesiją, – tariau.

– Ne! – Staiga sušuko vienaakis, lyg aš būčiau pasakęs ką nors netinkama. – Tik norima, kad mes taip manytume. Negi mūsų broliai nesakė, kad stovime priešais talismaną? Kūrinį, pilną simbolių arba stokojantį jų – štai kur jo poveikio esmė. Taigi Jokūbas su siaubu žiūri, kaip Judas ir Jėzus siekia to paties gabalėlio duonos... O gal kad nėra Kristaus taurės. Gralio.

Jis buvo įgudęs stebėtojas.

– Ir pagalvokite dar apie kai ką: įniršėlis Jokūbas yra labiausiai apšviestoje *Cenacolo* pusėje. Tai yra teisiųjų pusė.

Brolis Benedetas mums paaiškino, kaip turėjo galimybę išklausyti kelių maestro paskaitų apie erdvės ir šviesos padalijimą, jas Leonardas skaitė ligoninės galerijoje. Jo prakalbos kartais būdavo keistos ir net slogios. Pasakojo, kaip negyva, bet harmoningai paskirstyta materija galėdavo įgauti gyvybės. Jis dažnai iliustruodavo pamokslus natų partitūros pavyzdžiu: parašytos popieriuje, jos yra tik statiškų juodulių rinkinys ir turi vien

ideografinę vertę. Tačiau suvokti muzikanto, per jo pirštus arba plaučius tie brūkšniai ima vibruoti, pripildo aplinką naujų pojūčių ir net gali sujaudinti mūsų sielas. Ar gali egzistuoti kas nors gyvesnio nei muzika? Pasak Leonardo – ne.

Magister pictorum į savo kūrinius žvelgė panašiai. Pažiūrėti jie buvo tik negyva materija, vien tinkas ar drobė, padengta dažais ir klijais. Tačiau interpretuojama pasirengusio stebėtojo įgydavo didžiulės jėgos.

– O kaip, jūsų manymu, Leonardas gali suteikti gyvybę kam nors, kas jos neturi? – paklausiau.

– Astrologija. Manau, žinote, kad tas eretikas Leonardas gilinosi į Fičino raštus, tiesa?

Brolio Benedeto klausimas slėpė kažkokią klastą. Vienaakis iš tėvo Bandelo turėjo būti girdėjęs apie mano įtarimus, taigi išmintingai nulenkiau galvą patvirtindamas.

– Na, gerai, – tęsė. – Fičinas išvertė iš senosios graikų kalbos vieną Asklepijaus veikalą, skirtą Hermiui Trismegistui. Jame pasakojama, kaip faraonų žyniai įkvėpdavo gyvybę statuloms savo šventovėse.

– Iš tikrųjų?

– Jie buvo įvaldę *spiritus* – juodąjį mokslą, kuriuo remdamiesi piešdavo savo paveiksluose kosminius ženklus, tokiu būdu susiejančius juos su žvaigždėmis. Kitaip tariant, astrologinius ženklus. Taigi maestro savo *Cenacolo* pasinaudojo būtent šia technika.*

* Naujausią ir išsamiausią tyrinėjimą apie Zodiako ženklų ir dvylikos apaštalų figūrų „Paskutinėje vakarienėje" sugretinimą atliko Nikolajus Sementovskis-Kurilovas. Jis aiškina, kad *Cenacolo* Viešpaties mokiniai suskirstyti į keturias grupes po tris, tad atitinka keturis Gamtos elementus. Jis net priskiria kiekvieną iš jų tam tikram Zodiako ženklui. Taigi Simonas, esantis dešiniajame stalo krašte, atstovauja pirmajam Zodiako ženklui – Avinui, Tadas – Taurui, Matas – Dvyniams. Vėžys yra Pilypas. Jokūbas Vyresnysis – Liūtas, Tomas – Mergelė, svyruojančios Svarstyklės – Jonas. Pasak N. Sementovskio, labai svarbus ir simboliškas momentas, kad Jonui suteiktas būsimosios Bažnyčios pusiausvyros elementas. Kiti ženklai: Skorpionas atitinka Judą, Šaulys – Petrą, Ožiaragis – Andrių, Vandenis – Jokūbą Jaunesnįjį, o Žuvys – Baltramiejų. *Aut.*

Mudu su prioru žiūrėjome vis dar nieko nesuprasdami.

– Negi jūs to nepastebite, broliai? Dvylika apaštalų, dvylika Zodiako ženklų. Kiekvienas mokinys atitinka žvaigždyną, o Jėzus centre reiškia saulės simbolį. Juk tai paveikslas-talismanas!

– Nurimkite, tėve Benedetai. Tai tik prielaidos...

– Nieko panašaus! Gerai įsižiūrėkite į *Cenacolo*. Kad jis pulsuoja gyvybe, nėra blogiausia. Iš to, ką žinome apie katarų idėjas, šis kūrinys tobulai išreiškia pagrindinę eretikų tezę. Tai tarsi „Juodoji Biblija". Ir vienuolyno refektorijuje!

– Kokią tezę turite omeny, tėve Benedetai? – paklausiau.

– Dualizmą, tėve. Jeigu šįryt gerai jus supratau, visa *bonhommes* tikėjimo sistema remiasi nuolatiniu gerojo Dievo priešinimu su bloguoju.

– Tai tiesa.

– Tada, kai grįšite į refektorijų, pasidomėkite, ar *Cenacolo* atspindi tą gėrio ir blogio kovą. Kristus yra centre, tarsi svarstyklių rodyklė pusiaukelėje tarp dvasinio ir kūniškojo pradų. Jam, iš dešinės – o mums iš kairės – šešėlių, tai yra blogio zona. Eikite ir įsižiūrėkite į sieną sau iš kairės – ji prieblandoje, neapšviesta. Neatsitiktinai būtent čia matome ne tik Judą Iskarijotą, bet ir Petrą su durklu. Su ginklu, kuris, pasak jūsų, ženklina jį šėtoniška žyme.

Senasis paniurėlis giliai įkvėpė ir toliau rėžė savo kalbą:

– Iš kitos pusės, – pridūrė, – yra tie, kuriuos Leonardas laiko šviesa. Tai apšviestoji stalo pusė, ir joje nutapė ne tik save, bet ir Platoną, seną daugelio eretiškų katarų idėjų įkvėpėją.

Staiga prisiminiau:

– Ir broliai Guljelmas su Džibertu, abu prisipažinę katarai. Argi ne jūs man minėjote, kad Džibertas pozavo tapant apaštalą Pilypą?

Vienaakis linktelėjo.

– Beje, – pareiškiau prisiminęs geometrinę apaštalų padėtį, – ir jūs ten esate. Jūs įkvėpėte gyvybę šventajam Tomui, tiesa?

Benedetas kažką sumurmėjo, tarsi nejaukiai pasijutęs, o paskui energingai paprieštaravo:

– Gana jau tų istorijų. Labai gerai, kad stengiamės suprasti Leonardo kūrinį, tačiau dabar mums labiausiai turėtų rūpėti, kaip pasielgti su tuo paveikslu. Aš pagaliau pasakysiu jums, broliai: arba iškart visam laikui baigsime šį reikalą ir paslėpsime tą paveikslą, arba šios sienos turinys bus švyturiu eretikams, o mums atneš vien bėdų.

41

– Nesuprantu jūsų. Taip ir stovėsite čia laukdamas, kol jį nubaus?

Bernardino Luinio nustebimas absoliučiai nesujaudino maestro Leonardo. Jis jau kurį laiką praleido po atviru dangumi sode, įnikęs į dar vieno savo aparato konstravimą, ir beveik nekreipė dėmesio į grįžusius mokinius. O kam? Turėjo mažai vilčių, kad Elena, Markas ir Luinis grįš nušviesti išminties, kurią jis taip rūpestingai dėjo į *Cenacolo.* Maestro jau buvo nusibodę laukti. Jis pavargo stebėdamas išeinančius ir grįžtančius savo sekėjus, taip ir nesugebėjusius suprasti jo ypatingo būdo perteikti informaciją meno kūriniais.

Be to, jo globotiniai, kaip jau įprasta, iš vienuolyno parnešė nekokių žinių. Pasakojo, kad Šventosios Marijos vienuolyne paskelbta karo padėtis. Kad tėvas Bandelas nusprendė apklausti savo vienuolius, tarp jų ieškodamas eretikų, ir įsakė uždaryti jo mylimą brolį Guljelmą, virėją, apkaltinęs veikus prieš Bažnyčią.

Maestro išklausė visa tai tarsi nenoromis, nežinodamas, ką atsakyti.

– Aš irgi nesuprantu jūsų, maestro, – įsiterpė d'Odžionas. – Negi jums patinka tai, kas nutiko? Negi nesijaudinate dėl savo bičiulio likimo? Ar tapote nejautrus, metre?

Leonardas atplėšė žydras akis nuo įrankių dėžės ir įsmeigė žvilgsnį į mylimą Marką:

– Brolis Guljelmas atlaikys, – galiausiai tarė. – Niekas nesugebės sulaužyti rato, kuriame jis yra.

– Liaukitės kalbėję alegorijomis! Ar nematote pavojaus? Negi dar nesuvokiate, kad netrukus ateis ir jūsų eilė?

– Vienintelis dalykas, kurį suvokiu, Markai, kad tu manęs nesiklausai... – metė. – Niekas nesiklauso.

– Palaukite! – jaunoji Elena, iki tol tyliai stovėjusi tarp Luinio ir d' Odžiono, žengė į priekį ir įsiterpė į trijų vyrų pokalbį. – Jau žinau, ko norite mus išmokyti, maestro! Dabar suprantu! Viskas yra pasakyta *Cenacolo*!

Vešlūs Leonardo antakiai šovė į viršų, pamačius tokią netikėtą reakciją. Grafaitė tęsė:

– Jūs pasinaudojote broliu Guljelmu tapydamas Jokūbą Vyresnįjį. Nėra jokios abejonės. *Cenacolo* jis reiškia O raidę. Omega. Kaip ir jūs pats.

Luinis patraukė pečiais ir paraudęs žvilgtelėjo į maestro. Galiausiai juk jis pats buvo parodęs tą lapelį jaunajai Kriveli.

– Tai gali reikšti tik vieną dalyką. – pridūrė. – Judu su broliu Guljelmu esate vieninteliai, žinantys paslaptį, ir norite, kad mes ją atrastume. Ir dar tai, kad jūs pasitikite juo kaip ir jis jumis. Galų gale abu susiję vienu planu.

– Pagirtina, – paplojo Leonardas. – Matau, esate įžvalgi kaip ir jūsų motina. Tai gal žinote, kodėl aš pasirinkau O raidę?

– Taip... Manau, žinau, – sudvejojo.

Toskanietis žiūrėjo į ją susidomėjęs. Jos bičiuliai – dar labiau.

– Todėl, kad omega yra pabaiga, priešingai alfai, kuri yra visko pradžia, – tarė. – Taigi jūs esate pabaiga projekto, pradėto Kristaus, o jis yra vienintelė A freskoje.

– Pasigėrėtina, – pakartojo maestro. – Pasigėrėtina.

– Žinoma! Brolis Guljelmas ir jūs esate tie, kurie atves mus į Jono Bažnyčią! – net pašoko Luinis. – Štai paslaptis!

Išminčius vėl palinko prie savo keisto aparato, kurį ką tik rengėsi išbandyti savo sklype, ir pakraipė galvą.

– Yra kitų paslapčių, Bernardinai. Jų yra daugiau.

Tai, kas gulėjo priešais Leonardą, iš tiesų buvo nepaprastas išradimas. Pradėjo jį konstruoti iškart po to, kai bandymas automatizuoti Sforcų tvirtovės virtuvę patyrė visišką fiasko. Jo automatinės kepyklos, jautienos kapoklė, milžiniškos dumplės, verčiančios kunkuliuoti kiklopiškus pilnus vandens puodus, ir duo-

nos pjaustyklė, varoma oru, jau buvo sužeidusios nemažai žmonių ir netiko barbariškiems Moro gastronominiams poreikiams. Bet naujas aparatas bus kitoks. Jei viskas bus gerai, dožas daugiau nesityčios iš didžiulio ridikų rinktuvo ir nesiūlys jo kaip ginklo savo būsimam karui su prancūzais. Tiesa, per pirmą jo bandymą *Porta Vercellina* ūkiuose buvo trys aukos, bet po kelių patobulinimų šis aparatas nustos nešęs mirtį.

– Maestro... – Luinis pažadino susimąsčiusį toskanietį. – Mes žengėme milžinišką žingsnį jūsų *Cenacolo* suvokimo link, bet, atrodo, jums visai nesvarbu. Ar nesuprantate, kad jau išmušė valanda perduoti paslaptį? Inkvizicija vis siaurina ratą aplink jus. Gali būti, kad jau rytoj norės sulaikyti jus ir apklausti. Jei tai įvyks, žlugs visas jūsų projektas.

– Bernardinai, aš jūsų išklausiau. Ir gana dėmesingai, – pasakė neatitraukdamas žvilgsnio nuo savo išradimo. – Nors ir kaip vertinčiau tai, kad sugebėjote rasti raides, kurias paslėpiau *Cenacolo*, negaliu nuslėpti, jog nesugebate jų interpretuoti. Ir jeigu jūs, žinodami, kur ieškoti, atrodote tarsi nemokantys skaityti vaikai, tai įsivaizduok, kokie sutrikę bus vienuoliai, kurie, anot tavęs, mane persekioja.

– Knyga. Visas sprendimas yra ten, tiesa, maestro? Knygoje, iš kurios viską sužinojote.

Nauja Luinio pastaba nuskambėjo tarsi iššūkis.

– Ką nori pasakyti?

– Nagi, metre. Mįslių laikas baigėsi. Ir jūs pats tai žinote. Aš mačiau paveiksle seno jūsų bičiulio vertėjo Fičino veidą. Argi ne jam pažadėjote, kad toks paveikslas reikš Jono Bažnyčios atėjimą? Argi ne jis įteikė jums knygą, kuriai skirta tapti naująja tos Bažnyčios Biblija?

Leonardas numetė įrankius šalia ridikų rinktuvo, sukeldamas sode debesį dulkių.

– Ką tu gali žinoti apie tai! – suriko.

– Tai, ko mane išmokėte: kad nuo pat Jėzaus laikų dvi Bažny-

čios kovoja dėl mūsų sielų išganymo. Viena, Petro Bažnyčia, buvo įkurta kaip laikinoji. Ji mokė žmones žadinti sąžinę, tačiau tėra tik pirmtakė antrosios – daug didingesnės, kuri pamaitins mūsų sielas, kai tik būsime pasirengę ją priimti. Petro Bažnyčia yra praeities, tik nutiesusi kelią kitai, kuri turi ateiti – Jono Bažnyčiai. Jūsų Bažnyčiai.

Toskanietis norėjo įsiterpti, tačiau jo buvęs mokinys nė neketino baigti:

– Tas vyras, kurį *Cenacolo* nutapėte kaip Matą – jo vardas Fičinas – patikėjo jums Jono raštų knygą, kad ją perskaitytumėte. Gerai tai pamenu. Buvau ten tą dieną, kai ją gavote. Tada buvau dar vaikas. Ir jei dabar jį nutapėte ir net stengiatės suteikti galimybę kitiems, pavyzdžiui, mums, suprasti savo kūrinį, tai tik todėl, kad manote jau atėjus metą tam pasikeitimui, tiesa? Štai ką reiškia jūsų *Cenacolo.* Pripažinkite tai. Naujosios Bažnyčios atėjimo skelbimą.

Markas su Elena nedrįso nė mirktelėti. Leonardas įprastu gestu paprašė Luinį nutilti – jis mėgo nukreipti smilių į dangų, tarsi prašytų Dievo leisti kalbėti.

– Mano mielasis Bernardinai, – tarė stengdamasis nuslopinti besiveržiantį pyktį. – Tai tiesa – Fičinas paprašė manęs pasaugoti labai vertingus raštus kaip tik prieš mano apsisprendimą keltis į Milaną. Teisingi ir tavo pastebėjimai apie dvi Bažnyčias. Neketinu neigti. Jau daugelį metų tapau Joną Krikštytoją savo paveiksluose ir laukiu momento. Ir tikrai manau jį jau atėjus.

– Kas verčia jus taip manyti, maestro?

– Kas? – Elenai jis atsakė daug ramiau. – Negi niekas nepastebi? Popiežius nuvedė laikinąją Bažnyčią tokiu pakrikusiu keliu, kad sunku suvokti. Net jo paties kunigai, kaip Savonarola iš Florencijos, galiausiai stojo prieš jį. Išaušo valanda Dvasios Bažnyčiai – Krikštytojo Bažnyčiai pakeisti Petro ir atvesti mus į tikrąjį išganymą.

– Bet *Cenacolo* nėra Krikštytojo, maestro.

– Krikštytojo nėra, – nusišypsojo Markui d'Odžionui, nuolat labai atidžiam mažiausioms smulkmenoms. – Tačiau Jonas yra.

– Nesuprantu...

– Beveik viską galima rasti Šventajame Rašte. Jei dėmesingai dar kartą perskaitysite evangelijas, pamatysite, kad Jėzus nepradėjo savo viešojo gyvenimo, kol Krikštytojas nenuplovė jo Jordano vandenyse. Visi keturi evangelistai patvirtino Joną buvus svarbia Mesijo parengimo didžiajai misijai dalimi. Štai dėl to visada jį tapau su pakeltu į dangų pirštu – tai mano būdas pareikšti, kad jis, Krikštytojas, atėjo pirmasis.

– Tai kodėl dieviname Jėzų, o ne Joną?

– Tai yra kruopščiai apgalvoto plano dalis. Jonas buvo bejėgis perduoti neišprususiems ir šiurkštiems žmonėms savo dvasinius mokymus. Kaip priversti žvejus suprasti, kad Dievas yra mumyse, o ne šventykloje? Jėzus jam padėjo apšviesti tuos laukinius. Buvo sukurta laikinoji Bažnyčia, pagal žydiškosios pavyzdį, o antroji – dvasinė, slapta, kokios iki tol žemėje nebuvo. Mokymus Viešpats patikėjo vienai protingai moteriai – Marijai Magdalenai ir gabiam jaunuoliui, vardu Jonas... Ir štai tas Jonas, mielasis Markai, jis tikrai yra *Cenacolo.*

– Magdalena irgi!

Toskanietis negalėjo nuslėpti savo susižavėjimo šia energinga mergina. Paraudęs Luinis pasijuto privaląs pasiaiškinti – juk jis buvo papasakojęs grafaitei, kad jeigu kur nors pamatys nutapytą aiškiai regimą mazgą, težino, jog kūrinys susijęs su Marija Magdalena. „Paskutinėje vakarienėje" mazgas buvo.

– Leiskite jums paaiškinti dar kai ką, – pridūrė jau pavargęs maestro. – Jonas yra ne tik vardas. Taip kadaise buvo vadinamas ir Krikštytojas, ir Evangelistas. Nepaisant to, Jonas yra titulas. Tai *nomen mysticum**, kurį turi visi dvasinės Bažnyčios saugotojai. Pavyzdžiui, popiežė Joana iš Viskončio kortų.

* Nomen mysticum (*lot.*) – paslaptingas vardas. *Vert.*

– Popiežė Joana? Argi tai – ne mitas? Tik pasaka lengvatikiams?

– O kokia pasaka neturi tikrų faktų, Bernardinai?

– Tada...

– Turite žinoti, kad žmogus, nupiešęs tas kortas, buvo Bonifacijus Bembas iš Kremonos. Tobulasis. Jis, matydamas mūsų broliams gresiantį pavojų, nusprendė malkoje, skirtoje Viskončiams, paslėpti kai kuriuos esminius mūsų tikėjimo simbolius. Pavyzdžiui, tikėjimas, kad esame paslaptingieji Jėzaus Kristaus paveldėtojai. O kokį geresnį tai patvirtinantį simbolį galima rasti, jei ne nėščia popiežė, laikanti rankoje Krikštytojo kryžių, tuo mokantiems skaityti apreikšdama, kad po senosios Bažnyčios greitai gims naujoji? Ši korta, – pagarbiai pridūrė maestro, – yra pranašingas ženklas to, kas jau artėja...

42

Nežinau, dėl kokios nesuprantamos priežasties tėvas Bandelas nusprendė pasiųsti mane į tokią misiją. Jei būčiau turėjęs pranašystės dovaną ir būčiau numatęs, kas manęs laukia, neabejoju, kad būčiau pasilikęs vienuolyne. Tačiau gyvenimas yra nenuspėjamas, o Dievas, tą sausio dieną mesdamas mano likimo kauliukus, buvo ištikimas savo nepermaldaujamam būdui.

Prisipažinsiu: iš pradžių man buvo šleikštu.

Su vienaakiu Benedetu, duobkasiu Mauru ir broliu Jurgiu iškasant tėvo Trivulcijaus palaikus, man tiesiog vertėsi viduriai. Jau beveik penkiasdešimt metų Šventoji inkvizicija neiškasdavo eretikų lavonų, kad juos sudegintų. Kad ir kaip prašiau prioro palikti mirusiuosius ramybėje, to nebuvo išvengta, tad brolis Aleksandras vėl grįžo į dienos šviesą. Glitus ir išpurtęs lavonas skleidė nepakeliamą dvoką. Nors ėmėmės visų atsargumo priemonių, suvyniojome jį į naują drobulę ir surišome virve tarsi dešrą, nepakenčiama smarvė lydėjo mus visą kelionę. Laimė, ne viskas buvo taip blogai. Atkreipiau dėmesį, kad šalia brolio Aleksandro lavono nebuvo įmanoma kvėpuoti, o zakristijonas atrodė kitaip. Brolis Džibertas neskleidė jokio kvapo. Absoliučiai jokio. Duobkasys priskyrė tą fenomeną ugniai, palietusiai jo kūną Turgaus aikštėje ir surijusiai jo gendančias dalis. Vienaakis su įkarščiu gynė kitą teoriją. Pasak jo, tai, kad kūnas ilgai buvo atvirame ore ordino ligoninės kieme, esant keliems laipsniams šalčio, padėjo išgaruoti bjauriausioms zakristijono išskyroms. Taip ir nesužinojau, kuris iš jų buvo teisus.

– Jei pastebėjote, gyvūnams irgi taip būna, – stengėsi mane įtikinti vienaakis. – Argi arklio gaišena, palikta apsnigtame kelyje, skleidžia kokį nors dvoką?

Atvykome į Šventojo Stepono plynaukštę taip ir nebaigę savo diskusijos, likus pusantros valandos iki mišparų. Praėjome karinį *Porta della Corte all'Aricivescovado* postą ir palikome už nugarų *Capitano di Guistizia* būstinę be ypatingų pasiaiškinimų sargybai. Policija žinojo apie mūsų bėdas, tad turėjome leidimą išgabenti eretikų kūnus kuo toliau už miesto. Mūsų dengtas dviratis vežimas, prikrautas įrankių ir virvių, perėjo visas apžiūras. Taip ir atvykome į Šventojo Stepono laukymę, aikštelę miško vidury, vienišą ir tylią – lygų uolos paviršių, ant kurio mums neturėjo būti sunku sukrauti atsivežtus malkų ryšulius ir sudeginti lavonus.

Jurgis rūpestingai ėmėsi vadovauti darbams.

Pagal jo nurodymus sukrovėme malkų kalną, paversiantį kūnus pelenais, ir būtent jis pamokė įžiebti didžiulį ir karštą laužą. Man, dalyvavusiam daugelyje autodafė, tačiau niekada savo rankomis nepadėjusiam nė pagalio, tai buvo visiškai naujas potyris. Jurgis parodė, kaip sukrauti malkas atvirkščia jų dydžiui tvarka. Jis daugybę kartų buvo matęs, kaip tai daroma: ploniausios pliauskos turi būti dedamos apačioje, kad jų galinga liepsna vėliau užgriebtų storiausius kamienus. Baigus darbą, liepė aplink visą malkų kalną ištiesti storą virvę, pririšti mūsų brolių kūnus prie vieno galo, užtraukti juos ir pritvirtinti pačioje viršūnėje. Šitaip įvykdysime prioro įsakymą ir galėsime grįžti dar iki tamsos, kol Moro kareiviai neužvėrė miesto vartų.

– Žinote, kuo geras yra šis darbas? – prašvokštė brolis Benedetas, kai Džiberto kūnas jau buvo pritvirtintas malkų krūvos viršuje. Vienaakis kartu su duobkasiu buvo užsiropštęs į pačią viršūnę, kad galėtų užtempti brolio Aleksandro kūną ir pririšti ten, kur reikia.

– Negi yra kas nors gera?

– Gera yra tai, broli Maurai, – išgirdau bambant Benedetą, – kad jei mums nusišypsos laimė, šių vargšų pelenai pabirs ant katarų, besislepiančių šiuose kalnuose, galvų.

– Katarai čia? – suabejojo Mauras. – Jie visur jums vaidenasi, broli.

– Be to, laikote juos labai įžvalgius, – pridūriau iš apačios, veržd amas virvę aplink brolio Aleksandro kūną. – Ar tikrai manote, kad jie sugebės atskirti šiuos pelenus nuo savo ugniakurų pelenų? Leiskite suabejoti.

Šį kartą vienaakis neatsakė. Palaukiau minutėlę, kol virvė įsitempė ir bibliotekininko kūnas pradėjo kilti, tačiau taip nieko ir neišgirdau. Mauras Sforca irgi nepasinaudojo galimybe sutriuškinti kaip visada niūrias prioro padėjėjo pastabas, ir aikštelėje staiga įsivyravo nejauki tyla.

Nustebęs žengtelėjau atbulas, norėdamas pamatyti, kas darosi viršuje. Brolis Benedetas atrodė sustingęs kaip druskos stulpas, veidas atgręžtas, žvilgsnis įsmeigtas kažkur, kur prasideda medžiai, o virvę buvo paleidęs. Mauro veido negalėjau matyti, tik pastebėjau, kaip lengvai suvirpėjo žilstelėjusi jo barzdelė. Vienaakis godžiai gaudė orą, tarsi ekstazės ištiktas mistikas, kai regi kokią nors dangiškąją viziją. Nemirksėjo ir, atrodo, negalėjo nė pajudėti. Greitai supratau kodėl: paveiktas kažkokio reginio, stengėsi man jį parodyti konvulsiškai judindamas barzdą ir badydamas orą nosimi. Todėl atsigręžęs ir nukreipęs žvilgsnį tos vietos, į kurią jis žiūrėjo, link, vos neparkritau aukštielninkas iš netikėtumo.

Neperdedu.

Prie pat miško, per dvidešimt metrų nuo mūsų, visiškoje tyloje stovėjo penkiolikos žmonių su gobtuvais būrys ir sekė mus. Niekas iš mūsų anksčiau nebuvo jų pastebėjęs. Nuo galvos iki kojų apsirengę juodai, rankas paslėpę rankovėse, rodos, stovėjo ten jau kuris laikas, stebėdami Šventojo Stepono aikštelę. Negaliu pasakyti, kad jie atrodė priešiškai, – tiesą sakant, neturėjo nei ginklų, nei lazdų, nei ko nors, kuo galėtų mus užpulti, – bet turiu pripažinti, kad mums jų elgesys nesukėlė pasitikėjimo: žiūrėjo iš po savo gobtuvų nieko nesakydami, nei reikšdami norą

prisiartinti. Iš kur jie atsirado? Kiek mums buvo žinoma, jokio vienuolyno ar koplyčių apylinkėse nebuvo ir nevyko jokios liturginės apeigos, kuriomis būtų galima paaiškinti vienuolių susibūrimą atvirame lauke.

Tai kas yra? Ko jie nori? Negi atėjo dalyvauti pomirtinėje mūsų eretikų egzekucijoje?

Mauras Sforca pirmas nušoko nuo sukrauto laužo ir išskėtęs rankas patraukė prie gobtuvuotųjų, tačiau jo poelgis buvo sutiktas abejingai. Nekrustelėjo nė vienas nelauktų svečių raumuo.

– Šventasis Dieve, – pagaliau sugebėjo išstenėti vienaakis, – juk tai persirengėliai!

– Persirengėliai?

– Argi nematote, tėve Leire? – sumurmėjo apstulbęs ir įniršęs. – Aš gi jums sakiau. Apsisiautę juodus apsiaustus, nei virvių, nei ornamentų – visai kaip katarai, siekiantys tobulumo.

– Katarai?

– Ir beginkliai, – pridūrė. – Jų tikėjimas to neleidžia.

Mauras, tai išgirdęs, žengė dar žingsnį nepažįstamųjų link.

– Pirmyn, broli, – padrąsino jį vienaakis. – Nieko nenutiks, jei net juos paliesite. Jie nesugeba nė viščiuko nužudyti, kaip galėtų nuskriausti jus?

– *Laudetur Jesus Christus*. Jie čia atėjo savo mirusiųjų! – pašoko Jurgis, kuris, vos supratęs, kas vyksta, įsikibo į mano abitą virpėdamas iš baimės. – Nori, kad grąžintume jiems!

– Ir tai jus baugina? Negi negirdėjote tėvo Benedeto? – sušnibždėjau ramindamas. – Šie žmonės negali griebtis prieš mus prievartos.

Taip ir nesužinojau, ar brolis Jurgis sugebėjo ką nors pasakyti, nes, man laukiant atsakymo, įsibrovėliai užtraukė graudų *Pater Noster*, nuaidėjusį per visą aikštelę. Vyriškų balsų skambesys pripildė Šventojo Stepono laukymę, ir mes netekome žado. Taigi Jurgis suklydo. *Bonhommes* atėjo ne savo tikėjimo brolių kūnų. Jie to nedarytų, nes niekino kūnus. Laikė juos sielos kalėji-

mais, velniška kliūtimi, atitolinančia juos nuo dvasios tyrumo. Kad atėjo iki čia, rizikuodami būti suimti ir įmesti į kalėjimą, tai tik dėl to, jog nusprendė pasimelsti už savo mirusiųjų tikėjimo brolių sielas.

– Būkite prakeikti visi! – sugriaudėjo brolis Benedetas laužo aukštybėse iškėlęs kumščius. – Prakeikti tūkstantį ir vieną kartą!

Vienaakio reakcija mus visus apstulbino. Broliai Jurgis su Mauru sustingo, kai pamatė jį nušokant ant žemės ir pasileidžiant prie persirengėlių, visą persimainiusį iš įniršio. Jis liepsnote liepsnojo įtūžiu, atrodė, veidas tuojau sprogs, išpampusios kaklo venos tvinkčiojo. Benedetas puolė pirmą sutiktą savo kelyje. Žmogus kaip ilgas krito ant žemės. O vienaakis įniršęs primygo keliais parkritusįjį ir įsmeigė jam į nugarą Dievas žino iš kur ištrauktą peilį.

– Turėtumėt būti mirę! Visi! Neturite teisės čia būti! – suriko.

Nespėjome jo sulaikyti – mūsų brolis jau buvo suvaręs peilį persirengėliui į nugarą iki pat kriaunų. Laukymėje nuaidėjo skausmo kupinas klyksmas.

– Keliaukite pragaran! – suriko.

Tai, kas nutiko paskui, iki šiol man nėra visai aišku.

Žmonės su gobtuvais susižvalgė prieš puldami Benedetą. Atplėšė jį nuo savo sužeisto brolio nugaros, iš kurios pliūpsniais almėjo kraujas, ir prispaudė prie pušies. Vienaakis tebelaidė prakeiksmus, o jo vienintelė akis svaidė žaibus.

Kitus prisimenu dar prasčiau. Aštuoniasdešimtmetis Jurgis puolė bėgti į miestą. Nemaniau, kad tai galėtų daryti taip vikriai. O Maurą pamečiau iš akių, kai vienas tų vyrų užmetė man ant galvos maišą ir surišo jį virve aplink kaklą. Manau, jis buvo kažkuo suvilgytas, nes greitai pajutau, kad sąmonė temsta. Po kelių sekundžių lioviausi girdėjęs sužeistojo aimanas, ir neapsakomas lengvumas staiga užvaldė rankas ir kojas.

Prarasdamas sąmonę dar išgirdau kažkieno balsą murmant frazę, kurios prasmės nesuvokiau:

– O dabar, tėve, pagaliau atsakysiu į jūsų klausimus.

Paskui sukrėstas ir apstulbęs nualpau.

43

Kai atsipeikėjau, mane pykino, jutau svaigulį ir nežinojau, kiek laiko buvau praleidęs be sąmonės. Viskas aplink mane skriejo ratu, o mintys buvo susijaukusios. Dėl visko kaltas tvinkčiojimas smilkiniuose. Tai buvo nuolat besikartojantis skausmas, kartais perveriantis kaukolę iš kairės į dešinę ir trikdantis visus pojūčius. Dūriai buvo tokie stiprūs, kad kurį laiką net nemėginau atmerkti akių. Pamenu, apsičiupinėjau galvą, ieškodamas žaizdos, bet nieko neradau. Skausmas kilo iš vidaus.

– Nesijaudinkite, tėve. Jūs nesužeistas. Ilsėkitės. Greitai jums pagerės.

Malonus balsas, tas pats, kurį buvau girdėjęs prieš prarasdamas sąmonę, privertė mane keltis anksčiau, nei galėjau tai padaryti. Jis vėl kreipėsi į mane ramiai ir familiariai, tarsi pažinotų daugybę metų.

– Tiesą sakant, mūsų aliejus veiks dar kelias valandas. Vėliau vėl pasijusite gerai.

– Jūsų... aliejus?

Sutrikęs, silpnas, nutirpusiomis rankomis ir kojomis, išsitiesęs ant nelygių grindų, sugebėjau sukaupti jėgas ir prabilti. Nustačiau, kad mane bus atgabenę į kokią nors saugią vietą, nes jaučiau sausus drabužius ir šaltis nebuvo toks stiprus kaip Šventojo Stepono laukymėje.

– Audinys, kurį ant jūsų užmetėme, buvo suvilgytas aliejumi, keliančiu mieguistumą, tėve. Tai sena gudrybė. Šių vietų burtininkų paslaptis.

– Nuodai... – sumurmėjau.

– Ne visai taip, – nuskambėjo atsakymas. – Tai balzamas, gaunamas iš raugių, nuodingųjų nuokanų, drignių ir aguonų

ištraukų. Niekada nenuvilia. Tereikia tik šiek tiek įsisunkti į odą, ir letargo efektas užtikrintas. Tačiau greitai praeis. Nusiraminkite.

– Kur aš esu?

– Saugioje vietoje.

– Maldauju, duokite atsigerti.

– Tuojau pat, tėve.

Apgraibomis čiupau ąsotį, kurį nepažįstamasis įspraudė man į rankas. Tai buvo karštas vynas. Rūgštus skystis, atgaivinęs nukentėjusį mano kūną. Stipriai laikiau molinį indą, norėdamas sukaupti jėgas, padėsiančias atsimerkti ir apsidairyti.

Instinktas manęs neapgavo. Jau nebuvau laukymėje. Mano pagrobėjai atskyrė mane nuo Jurgio, Mauro ir Benedeto ir atgabeno į uždarą belangę patalpą – ko gera, tai buvo paskubomis pertvarkytas kokio nors atokaus kaimelio namo kambarys. Įtariau, kad jau ištisą amžinybę išgulėjau ant šiaudų demblio. Mano barzda buvo ūgtelėjusi, kažkas išdrįso nuvilkti Šventojo Dominyko abitą ir dabar vilkėjau šiurkštų vilnos apsiaustą. Tačiau kiek laiko čia praleidau? Neįmanoma sužinoti. Ir kur dabar galėtų būti mano broliai? Kas atsakingas už mano atgabenimą čia? Ir dėl kokios priežasties tai padarė?

Mano gerklę suspaudė nerimas.

– Kur aš... esu? – vėl pakartojau.

– Saugioje vietoje. Ji vadinasi Konkorecas, tėve Leire. Džiaugiuosi, kad jums jau geriau. Mums reikia apie labai daug ką pasikalbėti. Ar pamenate mane?

– Ka... kaip? – sudvejojau.

Pasukęs galvą norėjau žvilgsniu paieškoti pašnekovo, tačiau skausmas privertė atsisakyti šio ketinimo.

– Nagi, tėve! Mūsų aliejus jus užmigdė, bet neištrynė atminties. Aš esu žmogus, visada sakantis tiesą, ar nepamenate manęs? Tas, kuris pažadėjo išspręsti jums ramybės nedavusį galvosūkį.

Tarsi botago kirtis sukrėtė man smegenis. Juk iš tiesų. Dėl Dievo. Juk tikrai buvau kažkur girdėjęs tą balsą. Tačiau kur? Turėjau sukaupti visas jėgas, kad galiausiai kilstelėčiau ir rasčiau savo pašnekovo veidą. Ir, Šventasis Kristau, pagaliau jį išvydau. Jis buvo man už nugaros. Apskritas ir paraudęs, kaip visada. Tomis smaragdinėmis, šviesiomis ir aiškiomis akimis. Tai buvo Marijus Forceta. Jokios abejonės.

– Ar prisimenate mane?

Linktelėjau.

– Apgailestauju, kad turėjau griebtis tokio būdo jus čia atgabenti. Tačiau patikėkite, tėve, mums nebuvo kitos išeities. Geruoju juk nebūtumėte ėjęs su mumis, – nusišypsojo.

– Su jumis? Su kuo gi, Marijau?

Forcetos veidas nušvito, išgirdus mane tariant jo vardą.

– Tyrieji Konkoreco žmonės, tėve. Mūsų tikėjimas draudžia griebtis prievartos, tačiau ne gudrybės.

– *Bonhommes*... Tu?

– Žinau, kad pasibaisėjote. Išlaisvinote iš kalėjimo eretiką, kuris buvo jo nusipelnęs. Tačiau prieš priimant galutinį nuosprendį dėl to, kas įvyko, maldauju mane išklausyti. Turiu daug ką jums papasakoti.

– Kur mano broliai?

– Palikome juos miegančius Šventojo Stepono laukymėje. Šiuo metu, jei dar nesušalo, ko gera, jau bus grįžę į Milaną ir jaučia tokias pat pagirias kaip ir jūs.

Marijus atrodė gana gerai. Dar matėsi randas, prieš kelias dienas žymėjęs jo veidą, tačiau buvo užsiželdinęs barzdelę, oda įdegusi saulėje. Jo išvaizda buvo visiškai kitokia nei tada, kai kalbėjosi su manimi Chakarandos rūmų kalėjime. Priaugo svorio, o veidas spindėjo laime. Jam labai padėjo tai, kad jautėsi nepasiekiamas dono Oliverijaus Chakarandos. Tik viena negalėjau suprasti – kam jam reikėjo sulaikyti mane? Ir kodėl būtent mane, juk aš pasirūpinau, kad jis išeitų į laisvę.

– Mes su broliais ilgai dvejojome žengdami šį žingsnį, – pasiaiškino Marijus, įsitaisęs ant grindų šalia manęs. – Žinau, kad esate inkvizitorius, tėve, ir kad jūsų ordinas daugiau nei du šimtus metų persekioja šeimas, kurios, kaip ir mes, turi savo būdą priartėti prie Dievo.

– Bet...

– Bet, pamatęs jus toje laukymėje, supratau, kad tai ženklas, siunčiamas Dievo. Pasirodėte ten būtent tada, kai jau turėjau visus atsakymus, kuriuos prisiekiau jums pateikti. Pamenate? Ar tai ne stebuklas? Įtikinau mūsų tobuląjį būtinybe atsigabenti jus čia, kad galėčiau grąžinti skolą.

– Tai nėra skola.

– Skola, tėve. Dievas suvedė mudu dėl kažkokios jam vienam težinomos priežasties. Galbūt ne dėl to, kad padėtų išspręsti jūsų galvosūkius, o kad kartu kovotume su bendru priešu.

Tas pareiškimas mane išmušė iš vėžių.

– Ką sakai?

– Pamenate, kai mane išlaisvinote, davėte man mįslę?

Patvirtinau. *Oculus ejus dinumera* vis dar atkakliai priešinosi mano protui. Jau beveik buvau pamiršęs, kad Forceta irgi turi tą mįslę.

– Kai tada atsisveikinau su jumis, prisiglaudžiau Leonardo dirbtuvėje. Žinojau, kad tai vienintelė vieta Milane, kur galiu rasti prieglobstį – taip ir buvo. Na, žinoma, pasikalbėjau su maestro. Papasakojau jam apie mudviejų susitikimą, pagyriau jūsų begalinį dosnumą ir paprašiau pagalbos. Ne tik apginti nuo pono Chakarandos rūstybės, bet ir padėti atsidėkoti jums už tai, kad ištraukėte mane iš jo požemių.

– Bet juk tu jau nesi maestro mokinys... tiesa?

– Ne. Nors, tiesą sakant, visada juo esi. Leonardas su globotiniais elgiasi tarsi su savo vaikais, nepaisant to, kad ne visi sugebame pateisinti jo viltis kaip tapytojai – maestro visada rodo prieraišumą. Galiausiai jo mokymas siekia toliau nei paprastas menininko amatas.

– Suprantu. Taigi tu pasislėpei po saugiu metro Leonardo sparneliu. Ir ką jis tau pasakė?

– Parodžiau jūsų galvosūkį. Pasakiau, kad jame koduotas ieškomo žmogaus vardas, ir jis man jį išsprendė.

Tai man pasirodė ironiška. Leonardas šifravo parašą žmogaus, rašiusio laiškus į Betaniją, kad sužlugdytų jį patį? Kupinas smalsumo pasistengiau įveikti galvos svaigulį ir norėdamas, kad mano klausimas skambėtų svariau, suspaudžiau Marijaus rankas:

– Sakyk, ar jam pasisekė?

– Tikrai taip, tėve. Galiu jums pasakyti, koks tai vardas.

Tada Marijus padėjo ant grindų, mudviem prie kojų, žynės kortą.

– Metras labai nustebo, kai paklausiau apie jūsų galvosūkį, – tęsė. – Tiesą sakant, prisipažino, kad jis jam gerai žinomas. Kad vienas Šventosios Marijos vienuolyno vienuolių buvo jį atnešęs ir jis jau tada buvo išspręstas.

– Brolis Aleksandras!

Pamatęs *Oculos ejus dimumera* parašytą tokios pat kortos kaip ir rastoji prie bibliotekininko lavono kitoje pusėje, net pašokau. Staiga viskas tapo aišku: Nelaimės Pranašas nužudė brolį Aleksandrą tikriausiai sužinojęs, kad pastarasis jį demaskavo, ir jam reikėjo skubiai sukurpti planą, kuo greičiau diskredituoti Leonardą. Nužudyti tamsų vienuolį, ko gera, nebuvo sunku, tačiau taip nepasielgsi su dvaro mylimu dailininku. Taigi pasirinko išeitį – apkaltinti jį erezija. Štai kodėl rašė laiškus Betanijai.

Dar mano vaizduotei neįsisiūbavus, Marijus tęsė:

– Taip, tėve. Brolis Aleksandras. Aš puikiai pamenu maestro žodžius, kad abi mįslės – korta ir eilės – labai susijusios. Jūsų eilės būtų nesuprantamos be žynės kortos, be jos nebūtų įmanoma rasti ieškomo vardo rakto. Tai tarsi vienos monetos skaičius ir herbas.

Paprašiau Marijaus paaiškinti išsamiau. Jaunuolis pasiėmė tą patį lapelį su lotyniška fraze, – buvau įteikęs jam dar Milane, –

ir padėjo šalia paslaptingosios Viskončių–Sforcų kortos. Ir vėl prieš mane atsidūrė tos nelemtos eilutės:

Oculos ėjus dinumera,
šed noli voltum ądspicere.
In latere nominis
mei notam rinvenies.
Contemplari et contemplata
aliis tradere.

Veritas

– Tiesą pasakius, tai paprastas trijų lygių galvosūkis, – pasakė. – Pirmas apibūdina kortą, padėsiančią jums išspręsti mįslę. „Suskaičiuok akis, bet nežiūrėk į veidą“. Prasmė labai paprasta. Jei gerai įsižiūrėsite, šioje kortoje yra tik viena akis, esanti ne moters veide.

– Viena akis? Kur?

Atrodė, kad Marijui linksma.

– Ant juostos, tėve. Ar nematote? Juostos, juosiančios moters liemenį, mazgo akis. Labai gudriai to jūsų žmogaus pavartota metafora.

Juostos „akis“

– Tačiau tai dar ne viskas, – tęsė. – Jei pažvelgsite atidžiau, pamatysite, kad neaišku ant kurio šono turime ieškoti vardo skaičiaus. „Mano vardo skaičių rasi ant jo šono“ palieka neįmintą didžiulę mįslę. Ar skaičiaus turime ieškoti kairėje, ar dešinėje? Aš jums pasakysiu: turite žiūrėti į kairįjį moters šoną.

– Kaip gali būti tuo tikras?

– Maestro atrado atsakymą per vieną steganografinę smulkmeną.

– Steganografinę?

– Tėve, graikai buvo tiesiog slaptų žinučių, koduotų visiems prieinamuose raštuose ar meno kūriniuose, virtuozai. Jų kalba *steganos* reiškia „paslėptas raštas“, o čia matome, kad taip ir yra. Viena klaida mums duoda raktą: *rinvenies* yra rašoma be „r“. Pedantiškas žmogus, koks yra šios žinutės įslaptintojas, negalėjo pražiopsoti tokios smulkmenos, taigi atidžiai perskaičiau jūsų eiles ir radau, kad be tos „r“ yra dar penkios pažymėtos raidės. Šį kartą virš jų uždėtas taškas. Gali būti, kad neatkreipėte į jas dėmesio, tačiau štai jos: *ejus, dinumera, sed, adspicere* ir *tradere.* Mane stebina, kad anksčiau niekas į jas neatkreipė dėmesio.

Nepatikliai pasilenkiau virš Nelaimės Pranašo parašo pažiūrėti, ką Marijus man rodė, ir tikrai, raidės „e“, „d“, „s“, „a“ ir „t“ viršuje turėjo po taškelį.

– Dabar matote? – nekantravo. – Šios raidės ir ta nereikalinga „r“ sudaro vieną žodį – *destra*. Dešinė. Štai paaiškinimas, kurio mums trūko.

Nuostabu. Leonardas padarė tai, kas niekam anksčiau nebuvo šovę į galvą – susieti žynės kortą su laiškų į Romą mįsle. Intuicija ar genialus mąstymas, bet pajutau, kad svaigsta galva, kai suvokiau, kaip arti sprendimo atsidūriau.

– Visa kita jau labai paprasta, tėve. Pasak *Ars Memoriae* pamokymų, kiekvienoje kompozicijoje šifrą visada išduoda rankos. O šioje kortoje, kaip matote, abi rankos rodo skirtingą pirštų skaičių. Taigi jūsų žmogus sako, kad turime rinktis dešiniąją ranką, o tai reiškia, kad vardo skaičius yra penki.

– *Ars Memoriae*? Tu irgi tai išmanai?

– Tai viena mėgstamiausių Leonardo disciplinų.

– Jei gerai suprantu, dabar turėčiau ieškoti vienuolio, kurio vardo raidės atitinka šį skaičių, ar ne?

– Nebūtina, – tarė Marijus labai išdidžiai. – Metras Leonardas jį jau rado. Jo vardas – Benedetas*. Tai vienintelis vardas Šventosios Marijos vienuolyne, turintis šią skaitmeninę išraišką.

Benedetas? Įtariu, kad išgirdus šią žinią man persimainė veidas, nes Marijus sužiuro apstulbęs. Benedetas? Žmogus su vienintele akimi, visai kaip ant žynės juostos?

Mane nuginklavo ši ironija.

Kaip nesugebėjau suprasti to anksčiau? Kaip nesuvokiau, kad vienaakis, kuriuo prioras visiškai pasitikėjo, galėjo prieiti prie visų vienuolyno paslapčių ir buvo vienintelis, kuriam pakako žiaurumo įnirtingai pulti Leonardą? Argi atsakymas kaip du vandens lašai neatitiko Nelaimės Pranašo portreto, kurį buvau susidaręs, – juk įtariau, kad jis galėjo būti atstumtas toskaniečio mokinys? Argi *Cenacolo* nebuvo nutapytas jo veidas, vaizduojantis apaštalą Tomą, tarsi nepaneigiamas įrodymas, kad kadaise prijautė maestro organizacijai?

Apkabinau Marijų, dar gerai nežinodamas, ką pirmiausia persekiosiu: ar brolio Aleksandro žudiką, ar iš tikėjimo kelio išklydusių krikščionių būrelį.

* Šio vardo numerologija yra gaunama sudėjus skaitmeninę lotyniškojo alfabeto raidžių, iš kurių jis sudarytas, išraišką. Nereikėtų pamiršti tos ypatybės, kad lotyniškojoje abėcėlėje nėra kai kurių raidžių, pvz.: J, U, W ar Z, todėl atitikimo lentelė atrodo šitaip:

A	B	C	D	E	F	G	H	I	K	L	M	N	O	P	Q	R	S	T	V	X
1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11	12	13	14	15	16	17	18	19	20	21

Taigi vardo Benedetas (*Benedetto*) skaitmeninė reikšmė 86; skaičius, kuris savo ruožtu supaprastinamas, sudėjus abu skaitmenis 8+6=14 iki vienaženklio 1+4=5. Jei to nepakaktų, egzistuoja skaitmuo 14 Popiežės kortoje. Tai keturiolika kartų persukti keturi jos juostos mazgai. Gana nebūdingas skaičius, nes būtų logiška matyti skaičių 13 – trylika Išganytojo žaizdų, kurios, pasak šaltinių, jam buvo padarytos ant kryžiaus. *Aut.*

44

Brolis Benedetas vėl nusičiaudėjo ir į puodelį išspjovė dar vieną kraujo krešulį.

Jis prastai atrodė. Labai prastai.

Nuo tada, kai šešias valandas praleido atvirame ore Šventojo Stepono laukymėje – ant žemės, be sąmonės ir basas sniege – vienaakis taip ir negalėjo normaliai kvėpuoti. Kosėjo. Jo plaučiai buvo apsunkę ir jam kasdien buvo vis sunkiau judėti.

Prioras pasirūpino, kad jį išsiųstų į ligoninę. Ten buvo paguldytas į lovą atskirai nuo kitų ligonių, jam buvo paskirta kvėpuoti aromatiniais garais, kasdienis kraujo nuleidimas, ir visi karštai meldėsi, kad jis pasveiktų. Tačiau Benedetas blogai miegojo. Temperatūra nenumaldomai kilo ir vertė visus bijoti dėl jo gyvybės.

Paskutinę sausio dieną visai išsekęs griežčiausias iš Šventosios Marijos vienuolių paprašė, kad jam būtų suteiktas Paskutinis patepimas. Visą popietę kliedėjo nesuprantamomis svetimų kalbų frazėmis ir griežtai reikalavo brolių padegti refektorijų, jei dar tikisi išgelbėti jo sielą.

Brolis Nikola Cezatis, diakonas, penkias dešimtis metų atitarnavęs bendruomenėje ir senas Benedeto bičiulis, patepė jį šventaisiais aliejais. Prieš tai paprašė išpažinti nuodėmes, tačiau vienaakis atsisakė. Nenorėjo pasakyti nė žodžio apie tai, kas nutiko Šventojo Stepono laukymėje. Visi bandymai nuėjo perniek. Nei jis, nei prioras nesugebėjo ištraukti iš jo nė žodžio apie tai, kur esu aš, o juolab – apie mus užpuolusius žmones.

Žinau, kad tai buvo suirutės dienos. Kad ir kaip būtų keista, brolis Jurgis irgi menkai galėjo padėti. Aukų rinkėjas vos prisiminė keistus juodai apsirengusius vienuolius, išėjusius iš miško. Prastas regėjimas ir garbus amžius – blogi sąjungininkai. Todėl

kai papasakojo, kaip vienaakis užpuolė vieną jų su peiliu, visi palaikė jį nevispročiu. Jurgį paguldė į Šventosiosios Marijos ligoninę, ten, kur ir Benedetą, dėl nušalusių rankų ir gripo, po kurio jis stebuklingai greitai pasveiko.

O trečias vienuolis, brolis Mauras, dienų dienas negalėjo ištarti nė žodžio – taip buvo sukrėstas. Jo jaunystė padėjo atlaikyti šaltį, bet nuo pat grįžimo į vienuolyną nedaug kas jį matė – nuolatos lindėjo savo celėje. Tie, kurie jį lankė, išeidavo pasibaisėję bereikšmiu Mauro žvilgsniu. Vienuolis vos pajėgdavo ką nors suvalgyti ir visiškai nesugebėjo sukaupti dėmesio, jeigu kas nors kalbindavo. Jis tarsi pamišo.

Būtent brolis Jurgis pranešė priorui apie brolio Benedeto pablogėjimą. Tai nutiko sausio trisdešimt pirmąją, antradienį. Aukų skirstytojas rado Bandelą refektorijuje su Leonardu apžiūrinėjantį, kaip kuriamas *Cenacolo.*

Po donos Beatričės laidotuvių ir mano dingimo toskanietis su neįprastu įkarščiu ėmėsi darbo. Atrodė, labai skuba greičiau baigti savo kūrinį. Tą dieną kaip tik paskutinį kartą palietė teptuku jaunatvišką šventojo Jono veidą ir išdidžiai rodė jį priorui, į visą žiūrinčiam su nepasitikėjimu.

Apaštalas atrodė nuostabus. Puikavosi ilgais šviesiais plaukais, krintančiais ant pečių, ilgesingu primerktų akių žvilgsniu, nuolankiai palenkta į dešinę galva. Jo veidas skleidė šviesą. Kažkokį nerealų, magišką spindėjimą, kviečiantį susikaupti ir nesirūpinti žemiškuoju gyvenimu.

– Man sakė, kad tapant šį veidą jums pozavo mergina.

Prioro priekaištas buvo pirmas įėjusio į refektorijų Jurgio išgirstas sakinys. Pamatė besišypsantį maestro.

– Gandai sklinda greitai, – tarė su ironija.

– Ir nuskrenda toliau nei jūsų mediniai paukščiai.

– Gerai jau, priore. Neneigsiu. Tačiau prieš supykdamas ant manęs privalote žinoti, kad, tapydamas mylimąjį mokinį, panaudojau tik kai kuriuos merginos bruožus.

Jurgis beregint atpažino šiurkštų maestro humorą.

– Vadinasi, tai tiesa.

– Jonas buvo švelni asmenybė, tėve Bandelai, – tęsė dailininkas. – Žinote, kad buvo jauniausias iš mokinių, ir Jėzus mylėjo jį tarsi brolį. Arba dar labiau – kaip sūnų. Ir žinote, kad tarp jūsų vienuolių nesugebėjau rasti nė vieno, galinčio įkvėpti tokį tyrumą, koks vaizduojamas evangelijose. Argi svarbu, kad pasikviečiau jauną nekaltą mergaitę baigti jo portretą? Ką įžiūrite čia bloga dabar, matydamas rezultatą?

– O kas gi ta mergaitė, gal galima sužinoti?

– Žinoma, galima. – Leonardas mandagiai palinko prie savo patrono. – Tačiau abejoju, ar ją pažįstate. Jos vardas Elena Kriveli. Kilusi iš garbingos Lombardijos šeimos. Ji, lydima maestro Luinio, aplankė mano dirbtuves prieš keletą dienų. Kai tik pamačiau ją pirmą kartą, supratau, jog pats Dievas ją siunčia, kad galėčiau baigti *Cenacolo*.

Prioras šnairai žvilgtelėjo į maestro.

– Ak, jei tik ją pamatytumėte! – kalbėjo toliau Leonardas. – Jos grožis kerimas, tyras, tobulai atitinkantis Jono įvaizdį. Ji man padovanojo tą palaimintą aurą, kuria dabar spinduliuoja mūsų Jonas.

– Maestro, bet Velykų vakarienėje nebuvo mergelių.

– O kas gali būti tuo tikras, tėve? Be to, aš nusižiūrėjau tik Elenos rankas, žvilgsnį, romios burnos liniją ir skruostikaulius. Nekalčiausius dalykus.

– Dvasiškas tėve...

Brolis Jurgis, nekantriai laukęs pauzės pokalbyje, atėmė iš Bandelo galimybę atsakyti. Skubiai priklaupęs, vienuolis prisiartino prie Bandelo ir pašnibždėjo į ausį nieko gera nežadančias naujienas apie vienaakio sveikatą.

– Turite eiti su manimi, – pasakė. – Gydytojai teigia, kad jam jau nedaug beliko.

– Kaip jaučiasi?

– Vos gali kvėpuoti, oda kas minutę vis labiau praranda spalvą, priore.

Leonardas smalsiai stebėjo aptvarstytas Jurgio rankas ir suprato, kad mato vieną iš vienuolių, prieš keletą dienų užpultų už Milano sienų.

– Jeigu jus domina mano nuomonė, – įsiterpė į pokalbį, – manau, jūsų brolį kamuoja tuberkuliozė. Mirtina, nepagydoma liga.

– Ką sakote?

– Jūsų išvardyti simptomai atitinka tuberkuliozę. Jei neprieštarautumėte, galėtumėte pasinaudoti mano medicinos žiniomis, kad palengvėtų jo kančios, broliai. Gana daug žinau apie žmogaus kūną ir galėčiau pasiūlyti veiksmingą gydymą.

– Jūs? – pratarė Bandelas. – Maniau, kad neapkenčiate...

– Liaukitės, priore. Kaip galėčiau linkėti bloga tam, kuriam jaučiuosi skolingas? Nepamirškite, kad brolis Benedetas pozavo *Cenacolo* tapant šventąjį Tomą. Ar galėčiau neapkęsti Elenos, apšvietusios mane, kuriant Joną? Bibliotekininko, suteikusio savo bruožus Judui? Ne. Jūsų broliui esu skolingas už vieną svarbiausių *Cenacolo* veidų.

Prioras dėkodamas mandagiai linktelėjo, nepastebėjęs tuose žodžiuose slypinčios ironijos. Juk tikrai, šventasis Tomas turėjo visus gerokai jaunesnio brolio Benedeto bruožus. Toskanietis net pasistengė nutapyti jį profiliu, šitaip slėpdamas subjaurotą veidą. Tačiau teisybė buvo ir tai, kad jau senokai Benedetas ir maestro prastai sutarė.

Gavęs Bandelo palaiminimą Leonardas skubiai susirinko visus teptukus, kamščiais užkimšo flakonus su paskutiniais dažų mišiniais ir lengvu žingsniu nuskubėjo ligoninės link. Pasikvietė ir brolį Nikolą, nešantį ryšulėlyje indelį su švęstu vandeniu, ąsotėlį su šventaisiais aliejais ir sidabrinį šlakstytuvą.

Brolį Benedetą rado išsitiesusį prastoje lovoje, viename iš daugelio atskirų antrojo pastato aukšto kambarėlių. Virš jo, dengdama

guolį, nuo lubų tįso didelė drobinė marška. Priėjęs prie durų, maestro paprašė brolių luktelėti jo sode. Paaiškino, kad pirmajam gydymo etapui reikia tam tikro intymumo ir kad labai mažai žmonių kaip jis yra atsparūs mirtinam tuberkuliozės užkratui.

Kai Leonardas atsidūrė vienas šalia vienaakio lovos, kilstelėjo juodu skiriančią drobę ir pažvelgė į senąjį niurzgą. „Kodėl neišradau aparato, išlaisvinančio nuo visų priešų?" – pagalvojo. Prisiversdamas milžinas iš Vinčio papurtė ligonį, kad pastarasis pabustų.

– Jūs?

Brolis Benedetas kilstelėjo iš netikėtumo.

– O ką, velniai griebtų, jūs čia veikiate?

Leonardas smalsiai stebėjo mirštantįjį. Atrodė dar blogiau, nei tikėjosi. Melsvas šešėlis ant skruostų nežadėjo nieko gera.

– Man sakė, kad buvote užpultas, tėve. Iš tiesų labai apgailestauju.

– Nebūkite fariziejus, metre Leonardai! – atsikosėjo, išspjaudamas dar vieną skreplį. – Žinote taip pat gerai kaip ir aš, kas nutiko.

– Jeigu jūs taip manote...

– Tai buvo jūsų broliai iš Konkoreco, juk taip? Niekšai, nepripažįstantys Dievo ir neigiantys dieviškąją Žmogaus Sūnaus kilmę... Nešdinkitės iš čia! Leiskite man ramiai numirti!

– Atėjau pasikalbėti, vos tik sužinojęs, kad negaluojate, Benedetai. Matau, kad skubate smerkti. Visada taip elgėtės. Žmonės, apie kuriuos kalbate, neatsisako Dievo. Jie tikri krikščionys, garbina Išganytoją tokiu pat būdu, kaip tai darė pirmieji apaštalai.

– Gana! Nenoriu jūsų klausytis! Nekalbėkite man apie tai! Išeikite!

Vienaakis iš įsiūčio tapo purpurinis.

– Galėtumėte minutėlę pamąstyti apie tai, tėve, kad tie „niekšai" parodė didžiulį mielaširdingumą dovanodami jums gyvybę, o juk žinojo, kad šaltakraujiškai nužudėte keletą iš jų.

Vienuolio įsiūtį akies mirksniu pakeitė nuostaba.

– Kaip jūs drįstate, Leonardai?

– Todėl, kad žinau, kuo tapote. Taip pat žinau, kad padarėte viską, kas įmanoma, kad tik pašalintumėte mane iš čia, ir šių žmonių tikėjimas būtų pilnas tamsos. Pirmiausia nužudėte brolį Aleksandrą. Vėliau pervėrėte širdį broliui Džulijui. Savo istorijomis apkvailinote visus brolius, kurie jau buvo tyrumo kelyje...

– Verčiau sakykite, erezijos kelyje, – pataisė vienaakis, žvelgdamas vienintele, panašia į mėnulį akimi.

– Ir siuntėte į Romą apokaliptiškus laiškus, pasirašytus *Augur dixit*, dėl vienintelio tikslo – tikėdamasis išprovokuoti slaptą tyrimą prieš mane, pats būdamas nuošaly. Ar tai nėra tiesa?

– Būkite prakeiktas, Leonardai! – vienuolio krūtinėje vėl pasigirdo priešmirtinis gargimas. – Prakeiktas per amžius.

Dailininkas ramiai nusijuosė savo neatskiriamą balto brezento krepšelį ir padėjo jį ant lovos. Atrodė sunkesnis nei paprastai. Maestro ceremoningai jį atsegė, ištraukė mažą knygelę mėlynais viršeliais ir numetė ant čiužinio.

– Atpažįstate? – gudriai nusišypsojo. – Nors ir prakeikėte mane, tėve, atėjau jums atleisti. Ir pasiūlyti išganymą. Juk visi esame Dievo kūriniai ir to nusipelnėme.

Vienaakio vyzdys išsiplėtė iš susijaudinimo, pamačius tą tomelį tik už dviejų pėdų.

– Juk šito ieškojote, tiesa?

– „Inte... rrogatio Johan... nis“, – Benedetas išskiemenavo pavadinimą, išraižytą viršelyje. – Paskutinis Jono testamentas! Viešpaties atsakymų, duotų mylimajam mokiniui per slaptąją vakarienę Dangaus karalystėje, knyga.

– *Paslaptingoji vakarienė*, taigi. Ta pati knyga, kurią nusprendžiau pagaliau atversti pasauliui.

Benedetas ištiesė savo sulysusią ranką, norėdamas paliesti viršelį.

– Jeigu tai padarysite, pribaigsite krikščionybę, – tarė su pau-

zėmis, godžiai gaudydamas orą. – Ta knyga prakeikta. Niekas šiame pasaulyje neturi jos perskaityti... O kitame, Amžinojo Tėvo pašonėje, niekam jos nereikės. Sudeginkite ją!

– Nepaisant to, buvo metas, kai pats troškote ją turėti.

– Taip, buvo, – sumurmėjo. – Tačiau laiku supratau, kad ji pastūmėtų į puikybės nuodėmę. Todėl ir palikau jūsų dirbtuves. Todėl nustojau jums dirbti. Jūs pripūtėte man galvą vėjų, kaip ir broliams Aleksandrui su Džibertu, tačiau aš laiku suvokiau jūsų klastą... – mėšlungiškai įkvėpė, – ir man pavyko išsivaduoti iš jūsų įtakos.

Vienaakis, baltas kaip popierius, prispaudė prie krūtinės ranką ir kimiu balsu tęsė:

– Žinau, ko norite, Leonardai. Atvykote į katalikiškąjį Milaną kupinas keisčiausių idėjų... Jūsų draugai Botičelis, Rafaelis, Fičinas prikimšo jums į galvą iškreiptų minčių apie Dievą. O dabar norite atskleisti pasauliui formulę, kaip bendrauti su Dievu tiesiogiai, be tarpininkų, be Bažnyčios.

– Kaip darė Jonas.

– Jei liaudis patikės šia knyga, jeigu sužinos, kad Jonas kalbėjosi su Viešpačiu Dangaus karalystėje ir grįžo iš ten, kad ją parašytų, kam bus reikalingi Petro pasiuntiniai?

– Matau, kad supratote.

– Ir suprantu, kad Moras rėmė jus per visą tą laiką, nes... – užsikosėjo, – susilpninęs Romos įtaką, pats taptų stipresnis. Norite pakeisti tikrųjų krikščionių tikėjimą savo kūriniu. Jūs velnias. Liuciferio sūnus.

Maestro nusišypsojo. Mirštantis vienuolis vargiai galėjo įsivaizduoti jo plano tobulumą: Leonardas jau mėnesių mėnesius leido menininkams iš Prancūzijos ir Italijos atvykti prie *Cenacolo* ir kopijuoti paveikslą. Pakerėti jo technikos ir neregėto figūrų išsidėstymo meistrai Andrėja Solarijus, Džiampietrinas, Bonsinjoris, Buganza ir daugelis kitų jau padaugino jo paveikslą ir pradėjo jį platinti pusėje Europos. Be to, kelianti abejonių

tapybos technika *a secco* – gana laikina, todėl vertė neatidėlioti sumanymo jį kopijuoti. Pagal paties maestro norą *Cenacolo* stebuklas buvo pasmerktas dingti, ir tik nuolatinės pastangos jį kruopščiai kopijuoti, dauginti ir platinti visur, kur tik įmanoma, galėjo jį išgelbėti... Ir toli paskleisti jo paslaptį, o tai iki šiol nebuvo pavykę nė vienam meno kūriniui per visą istoriją.

Leonardas nieko neatsakė. O kam?

Jo rankos dar tebekvepėjo dažais ir tirpikliu. Į jį ką tik pamerkė teptukus, kuriais baigė tapyti Jono – žmogaus, parašiusio Evangeliją, dabar atverstą ir besiilsinčią ant vienaakio guolio, veidą. Tą patį tekstą, kurį Viskončiai–Sforcos pavaizdavo ant kortos užverstos knygos pavidalu žynės rankose, arba kuris yra šventosios *Maria dei Fiore* skrepe iškart prie įėjimo į Florencijos katedrą. Vienu žodžiu, užverstą knygą, kurią dabar Leonardas norėjo atskleisti pasauliui.

Netardamas nė žodžio, Leonardas paėmė knygą ir atsivertė pirmą puslapį. Paprašė Benedeto prisiminti Viešpaties vakarienės sceną refektorijuje ir pasirengti suvokti jo planą. Paskui iškilmingai pakėlė tomelį sau prieš barzdą ir perskaitė:

„Aš, Jonas, kuris esu jūsų brolis ir dalijuosi širdgėla, kad galėčiau patekti Dangaus karalystėn, prigludęs prie mūsų Viešpaties Jėzaus Kristaus krūtinės, paklausiau jo: „Viešpatie, kas tave išduos?“ Ir jis man atsakė: „Tas, kuris siekia savo ranka to paties patiekalo. Jau įėjo į jį šėtonas ir jis ieško būdo įduoti mane“.

Benedetas krūptelėjo:

– Juk būtent tai jūs ir pavaizdavote *Cenacolo*... Dieve šventas.

Leonardas patvirtino.

– Prakeiktas žaltys! – Benedetas užsikosėjo.

– Nebandykite apgaudinėti savęs, tėve. Mano kūrinys yra daug daugiau nei scena iš šios Evangelijos. Jonas pateikė Viešpačiui

devynis klausimus: du – apie šėtoną, tris – apie materialaus ir dvasinio prado sukūrimą, dar tris – apie Jono krikštą, o paskutinį – apie ženklus, pranašaujančius Kristaus grįžimą. Klausimai apie šviesą ir šešėlius, apie blogį ir gėrį, apie priešingus polius, varančius pasaulį į priekį...

– Ir visa tai sudaro vieną būrimo ritualą, aš žinau.

– Jūs žinote?

Maestro veide švystelėjo nuostaba. Tas senis, taip besipriešinantis mirčiai, dar tebeturėjo blaivų protą.

– Taip... – išstenėjo. – *Mut-nem-a-los-noc*... Romoje apie tai irgi žino. Aš pranešiau. Labai greitai jie užgrius jus, Leonardai, ir žlugs visa tai, ką taip kantriai kūrėte. Tą dieną aš mirsiu patenkintas.

45

Po dvylikos dienų.
Milanas, 1497-ųjų vasario 22-oji

– Mut-nem-a-los-noc...

Pirmą kartą išgirdau šią keistą frazę Popiežiaus Sosto dieną. Buvo prabėgusios beveik dvi savaitės po to, kai brolis Benedetas atidavė Dievui sielą Šventosios Marijos ligoninėje, per vieną iš baisių kosulio priepuolių. Dievas nubaudė jį už puikybę. Nelaimės Pranašui nebuvo lemta pamatyti, kaip Romos rūstybė užgriūva Leonardą ir suardo jo sumanymą. Sunyko greitai. Jį prižiūrėję gydytojai sudėjo ginklus, kai senis prarado balsą, o jo kūnas apėjo pūliniais.

Benedetas užgeso Pelenų trečiadienio pavakarę, vienas, karščiuojantis ir kaip pamišęs kartodamas mano vardą, vis dar bevilt iškai tikėdamasis patraukti mane į savo pusę ir mesti visas pajėgas prieš toskanietį. Deja, dar buvo likę daug dienų iki mano grįžimo iš tyrųjų žmonių.

Dabar manau, kad Marijus Forceta laukė būtent šio momento grąžinti mane į Milaną. Visą laiką, kurį praleidau Konkorece, Marijus man nė karto neužsiminė apie vienaakio ligą, nei nuteikė kovoti prieš jį ar informuoti Šventąją inkviziciją apie jo nusižengimą penktajam Dievo įsakymui, o juolab nesistengė kurstyti manyje rusenančią neapykantos ugnį. Jo elgesys mane žavėjo. Jo gebėjimas skaityti koduotus laiškus leido demaskuoti tėvą Benedetą ir išsiaiškinti sudėtingą parašą, tačiau keista to tikėjimo moralė draudė keršyti už savo dviejų religijos brolių nužudymą. Koks neįprastas tai buvo tikėjimas.

Galiausiai pradėjau manyti, kad Konkoreco gyventojai pasi-

liks mane visam laikui. Suvokiau, kad išskirtinė pagarba gyvybei draudė jiems mane pribaigti, tačiau nepamiršau ir to, kad visi miestelyje suvokė, jog, išlaisvinę mane, sukels pavojų savo gyvybei.

Tie svarstymai truko ištisas dienas. Laiką, praleistą tarp jų, išnaudojau pažinti jų gyvenimo įpročius. Labai nustebau sužinojęs, kad norėdami melstis niekada neperžengė jokios bažnyčios slenksčio. Tam tikslui labiau tiko koks nors urvas arba atviras laukas. Pasitvirtino daugelis dalykų, apie kuriuos jau anksčiau buvau girdėjęs: nepripažino kryžiaus ir išsižadėjo relikvijų, laikydami jas netyrais materialaus kūno prisiminimais, taigi šėtoniškais, vieną dieną priglaudusiais didžiųjų šventųjų sielas. Bet atradau ir naujų mane tiesiog pakerėjusių dalykų. Pavyzdžiui, džiaugsmingas mirties laukimas. Kiekvieną praėjusią dieną palydėdavo su džiugesiu, nes artėjo metas atsikratyti kūniškojo apvalkalo ir priartėti prie nuostabios Dievo dvasios. Tie, kurie tarpusavyje vadinosi tikraisiais krikščionimis, žiūrėjo į mane atlaidžiai ir labai stengėsi bent šiek tiek įtraukti mane į savo tradicijas.

Vieną gražią dieną Marijus atėjo į mano būstą labai susijaudinęs, pažadino, paprašė greičiau apsirengti ir palydėjo į pakalnę, iki pat akmenimis grįsto kelio, vedančio į *Porta Vercellina*. Buvau apstulbęs. Tobulasis jaunuolis priėmė sprendimą, keliantį pavojų visai jo bendruomenei: jis ketino grąžinti pasauliui inkvizitorių, iš arti mačiusį katarų gyvenimą, dalyvavusį jų maldose ir puikiai pažįstantį visas silpnąsias paskutiniųjų tyrųjų krikščionybės žmonių ypatybes. Tačiau jis rizikavo ir paleido mane. Kodėl? Ir būtent tą dieną, ir labai skubiai?

Neilgai trukus tai išsiaiškinau.

Kai priėjome kelią, vedantį prie dožo valdų, Marijus pakeitė pokalbio toną. Jis buvo apsirengęs akinamai baltai, su vilnoniu apsiaustu, dengiančiu kūną iki pat kelių, ir su juosta aplink galvą, kad prilaikytų šiurkščius plaukus. Atrodė, tarsi vestųsi mane į keistą paskutinį ritualą.

– Tėve Leire, – iškilmingai pradėjo, – dabar jau pažįstate tikruosius Kristaus sekėjus. Savo akimis įsitikinote, kad nelaikome ginklų ir gerbiame prigimtį. Dėl to ir todėl, kad tikrieji Jėzaus sekėjai niekada nesutiktų atimti kam nors laisvės, negalime ilgiau jūsų laikyti. Priklausote kitokiam pasauliui nei šis. Jūsų pasaulis – tai vieta, kur karaliauja auksas ir geležis, o žmonės atsukę nugaras Dievui...

Norėjau įsiterpti, bet Marijus neleido. Žiūrėjo liūdnai, tarsi atsisveikindamas su draugu.

– Nuo šio momento, – tęsė, – mūsų likimas – jūsų rankose. Kaip buvo sakoma jūsų kryžiaus žygių metu: *Deus lo volt!* – taip nori Amžinasis Tėvas. Arba mums atleisite ir prisidėsite prie mūsų, pats tapdamas *parfait*, arba įduosite mus, tuo prišaukdamas mums mirtį, o mūsų vaikus pasmerkdamas pražūčiai. Tačiau tik jūs pats, būdamas laisvas, pasirinksite kelią. O mes, nelaimei, jau esame įpratę būti persekiojami. Toks mūsų likimas.

– Jūs paleidžiate mane?

– Tiesą sakant, tėve, jūs niekada nebuvote belaisviu.

Pažvelgiau į jį, nežinodamas ką atsakyti.

– Tik prašau jūsų, kol neatidavėte mūsų į Šventosios inkvizicijos rankas, pamąstykite apie vieną dalyką: atminkite, kad Jėzus irgi bėgo nuo teisingumo.

Tai taręs, Marijus stipriai apkabino mane. Paskui, pastebėjęs, kad nedrąsi šviesa jau žada aušrą, įteikė man lauknešėlį su duona ir keliais vaisiais ir paliko vieną ant kelio, vedančio į Milaną.

– Eikite į refektorijų, – paliepė dingdamas aukštai miške. – Į jūsų refektorijų. Per tas dienas, kol jūsų ten nebuvo, nutiko daug dalykų, susijusių ir su jumis. Gerai juos apmąstykite ir pasirinkite savo kelią. O, kad vieną dieną pasimatytume ir galėtume žvelgti vienas kitam į akis kaip vieno tikėjimo broliai!

Po keturių kelionės valandų horizonte sušmėžavo Milano tvirtovės kuorai. Kokį keistą išbandymą man parengė Dieviškoji ap-

vaizda? Marijus grąžino mane į dvarą, kad pašalinčiau jo priešą, brolį Benedetą, ar dėl kokios nors nežinomos priežasties?

Tik prisiartinęs prie sargybos posto supratau, kaip pasikeičiau būdamas Konkorece. Dožo sargybiniai su manimi nė nepasisveikino. Jų akimis, aš jau nebuvau gerbiamas dominikonas, kurį beveik prieš mėnesį prarijo miškas. Negalėjau dėl to jiems priekaištauti. Mieste visi manė, kad anas vyras žuvo, pakliuvęs į spąstus. Niekas manęs nelaukė. Atrodžiau apgailėtinai: murzinas, apsirengęs kaip kaimietis. Mūvėjau juodomis kelnėmis, o šiurkštaus darbo avikailio durtinis darė mane panašų į piemenį. Veidas apžėlęs tankia, juoda barzda. Net tonzūra apaugo plaukais ir jau neberodė mano priklausomybės dvasininkų luomui.

Praėjau sargybos postą į nieką nežiūrėdamas ir nužingsniavau gatvelėmis, turinčiomis mane nuvesti į Šventosios Marijos vienuolyną. Nors buvo apsiniaukę ir ne šeštadienis, vyravo šventiška atmosfera. Vienuolyno aplinka buvo išpuošta vėliavėlėmis, gėlių puokštėmis, kaspinais, o gatvėje susirinkę daugybė besikalbančių žmonių. Atrodė, kad čia ką tik į svarbią šventę žygiavo dožo svita.

Štai tada iš kažkokios moters lūpų ir išgirdau sujudimo priežastį: Leonardas baigė tapyti *Cenacolo* ir Jo Ekscelencija Liudvikas Moras nuskubėjo pamatyti visą paveikslo didybę.

– *Cenacolo?*

Moteris linksmai pažvelgė į mane.

– Kokiame pasaulyje jūs gyvenate? – nusikvatojo. – Visas miestas susirinks jo pažiūrėti! Visas! Sako, kad tai stebuklas. Kad atrodo tarsi gyvas. Vienuoliai laikys atvirą savo vienuolyną dar mėnesį, kad visi galėtų juo pasigėrėti.

Kažkoks maudulys nusmelkė širdį. Toskanietis pagaliau baigė savo daugiau nei trejų metų darbą, bet ar įgyvendino ir baisią ikonografinę programą, kuriai Nelaimės Pranašas bet kuria kaina norėjo užkirsti kelią? O prioras? Ar jis irgi pasidavė to kūrinio kerams? Ar neturėčiau tuojau pat jo informuoti, kas iš tiesų

buvo jo asmeninis sekretorius? O kaip aš jam prisistatyčiau? Ką papasakočiau apie savo pagrobėjus?

Kai užkopiau iki Madžentos ir įžvelgiau milžinišką eilę žmonių aplink vienuolyną, apstulbau. Dožo nurodymu buvo pastatyta didžiulė pakyla, ant kurios švytintis Milano dožas, pasipuošęs juoda aksomine tunika, skrybėle nuleistais kraštais ir aukso kaspinu, kalbėjosi su keliais garbingais miesto žmonėmis. Tarp jų pastebėjau gestikuliuojantį Luką Pačiolį, matematiką. Kažkas buvo sakęs, kad tik prieš kelias dienas jis įteikė Morui savo knygą *De divina proportione*, kurioje atskleidė Pasaulio sukūrimo matematines paslaptis. Ir Antonijų Bilį, dvaro kronikininką, jis atrodė priblokštas grožio, kurį ką tik išvydo jo akys.

Pamačiau ir maestro Leonardą, atokiau apie kažką besikalbantį su nedideliu gerbėjų būreliu. Visi buvo elegantiškai pasipuošę, tačiau atrodė truputį susijaudinę. Dairėsi, tarsi laukdami kažkieno pasirodymo, ar nujausdami, kad kas nors staiga sutrukdys šią ceremoniją, ir ne viskas vyks, kaip buvo numatyta.

Taip susikaupęs stengiausi skaityti iš minios žmonių lūpų, kad nepastebėjau, kaip kažkas, skirdamas žmones, brovėsi prie manęs.

– O, dangau! – sušuko, kai jau buvo šalia ir palietė man petį. – Betgi visi laikė jus mirusiu, tėve Leire!

Tas augalotas vyras, užsivožęs violetinę beretę su žąsies plunksna, su špaga prie diržo ir jojimo batais buvo pats Oliverijus Chakaranda. Jo užsienietiškas akcentas išsiskyrė iš daugybės Lombardijos gyventojų.

– Niekada nepamirštu veidų. Juolab jūsų!

– Donai Oliverijau...

Ispanas pažvelgė į mane iš aukšto niekaip nesuprasdamas, kodėl nevilkiu juodo su baltu šventojo Dominyko abito. Jis, labai elegantiškas, irgi atvyko į Šventosios Marijos aikštę apžiūrėti Leonardo kūrinio. Prekiautojo brangiais daiktais padėtis užtikrino jam privilegiją patekti į patalpą ir suteikė galimybę dalyvau-

ti iškilmingiausiame visuomenės susibūrime nuo pat donos Beatričės laidotuvių.

– Tėve... – dvejojo. – Ar paaiškinsite man, kas nutiko? Labai prastai atrodote. Ką veikiate čia šitaip apsirengęs?

Pamėginau suregzti kažką panašaus į įtaigų paaiškinimą, neišduodantį mano keistos padėties. Juk negalėjau pasisakyti praleidęs daugiau nei porą savaičių po buvusio jo kalinio stogu. Būtų supratęs tai kaip nelojalumą, ir vienas Dievas težino, kaip išgirdęs tokią žinią ispanas reaguotų.

– Pamenate mano polinkį į lotyniškas mįsles?

Chakaranda linktelėjo.

– Atvykau į Milaną įpareigotas savo ordino vyresnybės įminti vieną. Ir norėdamas tai atlikti, privalėjau kurį laiką dingti. Dabar grįžtu inkognito, kad galėčiau toliau tęsti tyrimus. Todėl prašau jūsų diskretiškumo.

– Ak, jau tie vienuoliai! Visada su savo paslaptimis! – nusišypsojo. – Taigi apsimetėte išgaravęs, kad galėtumėte tyrinėti nusikaltimus Šventojo Pranciškaus bažnyčioje, ar ne?

– O kas jus verčia taip manyti? – apstulbęs tariau.

– Žinoma, jūsų išvaizda. Juk sakiau, kad šiame mieste mažai kas praslysta man pro akis. Šie skarmalai man labai primena nelaiminguosius, rastus nužudytus po pranciškonų *Maestà*.

– Bet...

– Jokių bet! – paprieštaravo. – Žaviuosi jūsų metodu, tėve. Man nebūtų šovę į galvą apsimesti auka, norint išsiaiškinti žudiką...

Nutilau.

Daug kartų buvau įsivaizdavęs, kaip mudu vėl susitinkame, bet neplepame maloniai, todėl dabar nustebino jo rūpestis dėl mano būsenos. Juk galų gale aš truputėlį pakenkiau jo verslui, išlaisvinau jo kalinį ir neskyriau reikiamo dėmesio jo mėginimams apkaltinti Leonardą da Vinčį brolio Aleksandro nužudymu. Tačiau, žinoma, donui Oliverijui labiau rūpėjo svarbesni dalykai. Antikvaras man pasirodė susijaudinęs. Beveik nekomen-

tavo Forcetos pabėgimo, tik paskubėjo pasakyti, kad man atleidžia, nes mano, jog tai irgi įėjo į mano planą tiriant brolio Aleksandro ir šventojo Pranciškaus piligrimų mirtį. Tarsi mano *parfait* drabužiai jį būtų sudominę labiau nei visa kita.

– Ar seniai grįžote į Milaną? – panorau nukreipti mudviejų pokalbį.

– Jau bus keletas dienų. Ir, turiu prisipažinti, nuo tada jūsų ieškau. Man sakė, kad pakliuvote į pasalą ir žuvote...

– Džiaugiuosi, kad tai nėra tiesa.

– Aš irgi, tėve.

– Tai sakykite, kam esu jums reikalingas?

– Man reikia jūsų pagalbos, – išsprūdo graudoka frazė. – Pamenate, ką pirmą mudviejų pažinties dieną sakiau apie maestro Leonardą?

– Apie Leonardą?

Atsisukau ir pažvelgiau sau už nugaros į tą vietą, kur neseniai buvau pastebėjęs toskanietį. Tikrai nenorėjau, kad jis išgirstų melagingą kaltinimą žmogžudyste. Jį Chakaranda rengėsi ištarti. Tada linktelėjau.

– Taigi, žinote, kad lankiausi Romoje, ir ten vienas labai patikimas mano bičiulis ir artimas Popiežiui žmogus įteikė man galutinį paslapties, kurią metras Leonardas norėjo koduoti savo *Cenacolo*, variantą.

– Galutinį paslapties variantą?

Giedra ispano kakta apsiniaukė, kai pamatė mano nepatiklumą.

– Tą pačią paslaptį, kurią jūsų bibliotekininkas nusinešė į kapus, tėve Leire. Tą, kurią jis rado mėlynojoje knygoje, taip geistoje donos Beatričės, ir kurią ji manęs prašė gauti, bet niekada nelaikė rankose. Pamenate?

– Taip.

– Ta paslaptis, tėve, dabar yra mano galioje. Ir tai dar viena prakeikta toskaniečio mįslė. Kadangi žinau, kad esate galvosū-

kių sprendimo meistras ir dėl savo padėties neįtariamas kaip kieno nors sąmokslininkas, maniau, padėsite man ją išspręsti.

Oliverijus tai ištarė su blogai slepiamu įniršiu. Jo balse dar vis jautėsi troškimas atkeršyti už savo draugo Aleksandro mirtį. Ir nors jis klydo dėl tikslo, tačiau mane labai sudomino frazė, kad paslaptį jam įteikė artimas ir patikimas bičiulis. Juk negalėjau įsivaizduoti, kad ir Betanijai buvo žinoma ta paslaptis, ir kad jie dienų dienas darė viską, kas įmanoma, norėdami mane rasti ir ją įteikti.

– Vadinasi, parodysite man tą paslaptį?

– Tik priešais *Cenacolo*, tėve.

46

Koks keistas jausmas.

Apsirengęs skarmalais, duotais man Marijaus Forcetos prieš grįžtant į Milaną, peržengiau Šventosios Marijos bažnyčios slenkstį taip ir neatpažintas nė vieno iš sutiktų vienuolių. Smilkalų kvapas mane privertė sudvejoti. Pasijutau tarsi pirmą sykį būčiau įžengęs į bažnyčią. Gausybė gėlių motyvų, rožiniai ir žydri rombai, geometriniai raižiniai, puošiantys skliautus, man pasirodė nereikalingas perteklius Dievo namams. Iki tol pernelyg nekreipiau į tai dėmesio, tačiau dabar visa tai mane trikdė.

Oliverijus nepastebėjo mano nerimo ir žengė prie apsidės, vesdamasis ir mane. Mudu pasukome į kairę ir priartėjome prie didžiulės voros tikinčiųjų, kurie meldėsi ir giedojo laukdami, kol bus leista patekti į refektorijų.

Brolis Adrianas de Treviljas, su kuriuo gyvendamas vienuolyne buvau susitikęs vos pora kartų, pasisveikino su ispanu ir patenkintas paslėpė monetą, kurią pastarasis įspaudė jam į delną. Nors ir metė į mane įdėmų žvilgsnį, bet neatpažino. Gal taip ir geriau. Refektorijus, įstrigęs man į atmintį kaip šaltas ir sustingęs, dabar virte virė. Jame vis dar trūko baldų, tačiau vienuoliai buvo jį sutvarkę, išvėdinę ir iš pagrindų išvalę. Jau visai nesijautė dažų kvapo, o siena, ką tik maestro baigta, spindėjo visu grožiu.

– *Paslaptingoji vakarienė...* – sumurmėjau.

Oliverijus nenugirdo. Stumtelėjo mane į salės vidurį ir praskyręs minią ištarė kažką pusiau ispaniškai, pusiau lombardiškai, o aš tuomet nesugebėjau suvokti:

– Šios vietos paslaptis susijusi su senovės egiptiečiais. Apaštalai pasidaliję po tris kaip Nilo dievybių triados. Matote? Ta-

čiau tikroji paslaptis yra ta, kad kiekvienas šios scenos personažas reiškia raidę.

– Raidę? – Senosios *Ars Memoriae* pamokos vėl sušvito mano atmintyje. – Kokios tai raidės?

– Tik viena pakankamai aiški, tėve. Įsižiūrėkite į didžiąją A, kurią vaizduoja mūsų Viešpaties siluetas. Tai pirmas pėdsakas. O kitos išreiškia kiekvieno dvylikos pagrindines savybes, aprašytas brolio Jakobo de Voradžinės, ir sudaro keistą himną senąja egiptiečių kalba, tikiuosi, sugebėsite jį šifruoti...

– Himną?

Oliverijus linktelėjo patenkintas, sugebėjęs mane nustebinti.

– Taigi. Sudėjus visas raides, kurias Leonardas priskyrė kiekvienam iš mokinių – būtent tai man buvo parodyta Romoje – galime perskaityti frazę: *Mut-nem-a-los-noc.*

Mut.

Nem.

A.

Los.

Noc.

Keletą kartų vieną po kito pakartojau tuos skiemenis, stengdamasis juos įsiminti.

– Sakote, tai egiptietiškas tekstas?

– O koks kitas? *Mut* yra viena iš jų civilizacijos dievybių, Amono Paslaptingojo – didžiojo faraonų dievo žmona. Žinoma, Leonardas išgirdo apie ją iš Marsilijaus Fičino. Juk nepamiršote, kad savo dirbtuvėse maestro laikė jo knygas?

Kaip galėčiau pamiršti? Fičinas, Platonas, brolis Aleksandras, vienaakis – visi buvo čia pat! Man prieš akis! Žiūrėjo vienas į kitą, tarsi susitarę saugoti savo paslaptį nuo tų, kuriems neverta ją atskleisti. Visi buvo nutapyti kaip tikrieji Kristaus mokiniai. Kitaip tariant, *bonhommes.*

– O jei šis sakinys nėra egiptietiškas?

Mano abejonė paveikė ispaną. Pasilenkė prie ausies ir, steng-

damasis perrėkti smalsuolių klegesį ir maldos ūžesį, bandė paaiškinti, ką sužinojo iš Anijaus de Viterbo apie kiekvieną iš tų žmonių, reiškiančių atskiras raides. Apžiūrėjau kiekvieną apaštalą. Baltramiejus, rankomis parimęs ant stalo, stebėjo sceną tarsi sargybinis. Jokūbas Jaunesnysis stengėsi nuraminti Petrą. Andrius, sužinojęs apie tarp jų besislepiantį išdaviką, susijaudinęs kaip nekaltumo ženklą rodė savo delnus. Ir Judas. Jonas. Tomas, nukreipęs pirštą į dangų. Vyresnysis iš Jokūbų, sukryžiavęs rankas, tarsi pranašautų būsimąją Mesijo kančią. Pilypas. Matas. Tadas, atsukęs Kristui nugarą. Ir Simonas, ištiesęs rankas, lyg kviestų dar sykį peržiūrėti sceną iš tos stalo pusės, kurioje yra jis.

Dar sykį įsižiūrėti.

Kristau!

Tai buvo tarsi žaibas naktyje.

Lyg ugnies pliūpsniai, apšvietę apaštalus Sekminių dieną, būtų kritę ant manęs.

Dieve šventas! Ten nebuvo jokios mįslės. Leonardas nieko nepaslėpė savo *Cenacolo*. Absoliučiai nieko.

Ypatingas jausmas, kuris labai retai apimdavo mane per pastaruosius metus Betanijoje, staiga su didžiule jėga užliejo visą mano esybę.

– Pamenate, ką vieną kartą sakėte apie Leonardo rašybos įpročius?

Oliverijus pažvelgė į mane nesuvokdamas, ką bendra turi mano klausimas su jo atradimu.

– Kalbate apie jo pomėgį rašyti atvirkščiai? Tai dar vienas ekscentriškas jo įprotis. Jo mokiniai pasitelkia veidrodį, norėdami perskaityti, ką jiems parašė maestro. Jis taip elgiasi su viskuo: savo asmeniniais užrašais, aprašais, sąskaitomis, asmeniniais laiškais, net pirkinių sąrašais! Jis pamišėlis.

– Galbūt.

Oliverijaus naivumas privertė mane nusišypsoti. Nei jis, nei

Anijus de Viterbas nieko nesuprato, nepaisant to, kad atsakymas visą laiką buvo prieš pat jų nosis.

– Pasakykite, Oliverijau, iš kurios pusės skaitėte tą savo egiptietiškąją litaniją?

– Iš kairės. M – Baltramiejus, U – Jokūbas Jaunesnysis, T...

Staiga neteko žado.

Pasuko galvą kiek tik galėjo į dešiniąją paveikslo pusę ir išvydo Simoną, ištiestomis rankomis, regis, kviečiantį prisidėti prie scenos. O čia pat puikavosi ir mazgas iš staltiesės, aiškiai rodydamas nuo kurios stalo pusės reikia pradėti skaityti.

– Dieve šventas! Reikia skaityti iš kito galo!

– Tai ką perskaitėte, Oliverijau?

Ispanas, netikėdamas savo akimis ir nesuvokdamas prasmės, pirmą sykį garsiai ištarė tikrąją *Cenacolo* paslaptį. Jis tik išskiemenavo litaniją, tą mistiškąjį *Mut-nem-a-los-noc* taip, kaip jau trejus metus tai darė maestro Da Vinčis:

Con-sol-a-men-tum.

Post Scriptum
Paskutinieji tėvo Leirės užrašai

Šis apreiškimas pakeitė mano gyvenimą.

Tai nebuvo staigus pasikeitimas, – labiau nenumaldoma ir lėta permaina, panaši į tą, kuri užklumpa mišką pavasarį. Iš pradžių nė nesupratau, kas vyksta, o kai jau norėjau ko nors imtis, buvo pernelyg vėlu. Manau, kad mano ramūs pokalbiai Konkorece ir sutrikimas, patirtas pirmomis dienomis grįžus į Milaną, padarė stebuklą.

Luktelėjau, kol praėjo atvirų durų dienos Šventosios Marijos Maloningosios vienuolyne, ir grįžęs prie *Cenacolo* atsistojau po ištiestomis Kristaus rankomis. Troškau gauti palaiminimą iš gyvo, pulsuojančio kūrinio, kurį regėjau beveik nepastebimai didėjantį. Dar ir dabar nežinau, kodėl taip pasielgiau. Nei kodėl nenuėjau pas priorą ir nepapasakojau, kur buvau ir ką atradau būdamas nelaisvėje. Tačiau, kaip jau minėjau, kažkas manyje buvo pasikeitę. Kažkas, kas galiausiai visam laikui palaidojo tėvą Augustiną Leirę, pamokslininką ir Popiežiaus valdų Šifrų sekretoriato brolį, Šventosios inkvizicijos tarnautoją ir teologą.

Nušvitimas? Dieviškasis šauksmas? O gal pamišimas? Labai įmanoma, kad mirsiu šioje Jabal al Tarifo oloje nežinodamas, kaip įvardyti savo veiksmus.

Dabar tai jau beveik neturi reikšmės.

Tikra tai, kad katarų sakramento, esančio pačiame dominikonų – Inkvizijos patronų ir tikėjimo tiesų saugotojų – namų centre atradimas ir galimybė jį stebėti bei garbinti padarė stulbinamą įspūdį mano sielai. Atradau, kad Evangelijos tiesa rado properšą mūsų ordino prieblandoje ir švietė iš refektorijaus kaip galingas švyturys naktyje. Tai buvo visiškai kitokia tiesa nei ta, kuria tikėjau ištisus keturiasdešimt penkerius metus: Jėzus nie-

kada nenurodė eucharistijos, kaip vienintelio būdo kreiptis į Jį. Greičiau atvirkščiai. Jo mokymas perduotas Jonui ir Marijai Magdalenai rodė kelią, kaip rasti Dievą mumyse pačiuose, tam nepasitelkiant jokių išorės daiktų. Kristus buvo žydas. Matė, kaip šventikai stengėsi uždaryti Dievą tabernakulyje. Ir kovojo prieš tai. Po penkiolikos šimtmečių Leonardas prisiėmė atsakomybę atskleisti tai ir įdėjo šią paslaptį į savo *Cenacolo*.

Ko gera, aš tikrai išsikrausčiau iš proto ir pripažįstu tai. Tačiau viskas įvyko būtent taip, kaip čia apsakiau.

Jau praėjo trys dešimtmečiai nuo tų įvykių, ir Abdulas, kaip visada užkopęs su vakariene iki mano urvo, atnešė keistą žinią: būrys atsiskyrėlių, šventojo Antano sekėjų, pasirodė jo kaimelyje norėdami netoliese įsikurti. Atidžiai apžvelgiau Nilo pakrantes tikėdamasis juos rasti, tačiau mano pavargusios akys nesugebėjo įžiūrėti jų stovyklos. Žinau, kad jie galėtų būti mano paskutinė viltis. Jei bent vienas pasirodytų vertas mano atvirumo šiame gyvenimo finišo ruože, įteikčiau jam į rankas šiuos lakštus ir sugebėčiau įtikinti, kaip svarbu paslėpti juos tinkamoje vietoje, kol ateis metas visiems susipažinti su jų turiniu. Tačiau mano jėgos silpsta, ir nežinau, ar sugebėčiau bent jau nusileisti nuo šios uolos ir nueiti iki jų.

Be to, net jei tai padaryčiau, nemanau, kad jie mane suprastų.

Cenacolo paslapties taip ir nesuprato Oliverijus Chakaranda, nors ji visada buvo jam prieš nosį. Kad trylika paveikslo veikėjų reiškė trylika žodžio *Consolamentum* – vienintelio Konkoreco tyrųjų žmonių pripažinto sakramento: dvasinio, neregimo, intymaus – raidžių, jam nelabai ką sakė. Nežinojo, kad egzistuoja ryšys tarp šio simbolio ir jo trokštamos mėlynosios knygos, kurios niekada neturės savo rankose. Ir, žinoma, neįtarė, kad jo tarnas Marijus Forceta išdavė jį dėl to tomelio. Knygos, kuri kartų kartas buvo naudojama per katarų apeigas įšventinant naujokus į dvasios Bažnyčią, Jono Bažnyčią, kad galėtų ieškoti Tėvo savyje.

Žinau, kad Oliverijus grįžo į Ispaniją, apsigyveno netoli Tarako griuvėsių ir toliau sau verčiasi senienų verslu, parduodamas jas Popiežiui Aleksandrui. O Leonardas patikėjo „Paslaptingąją vakarienę" savo mokiniui Bernardinui Luiniui, tas savo ruožtu atidavė ją vienam menininkui iš Langedoko, kuris galiausiai išsigabeno ją į Karkasoną, o vėliau ji atiteko Šventajai inkvizicijai, taip ir nesugebėjusiai tinkamai interpretuoti šio kūrinio. Luinis nenutapė ostijos. Kaip ir Markas d'Odžionas ar dar kuris nors iš mylimųjų maestro mokinių.

Kitoks, gana įdomus, likimas laukė Elenos, kurios asmeniškai taip ir nepažinau. Po pozavimo maestro protingoji grafaitė suprato, kad greičiausiai Jono Bažnyčia niekada nebus įteisinta. Todėl nutolo nuo *bottega*, liovėsi persekiojusi nelaimingąjį Bernardiną ir įstojo į seserų klariečių vienuolyną Prancūzijos pasienyje. Leonardas, nustebintas jos guvaus proto, galiausiai atskleidė jai didžiąją paslaptį, susijusią su jos gimine: Marija Magdalena, jos tolima prosenelė, matė prisikėlusį Jėzų, virtusį šviesa, o ne kūną, gulintį kape, įrengtame Juozapo iš Arimatėjos. Amžių amžius Bažnyčia atsisakė išklausyti viso pasakojimo, o Leonardas jį žinojo. Galiausiai reikia pasakyti, kad prieš penkiolika amžių Magdalena matė gyvą Jėzų, tačiau ne savo mirtingame kūne. Jo lavonas, sustingęs ir šaltas, ilsėjosi kape, kai ji susitiko jo šviesos kūną. To paveikta, ryžosi pagrobti Galilėjiečio palaikus, paslėpė juos savo namuose, prieš tai kruopščiai balzamavusi, ir išsigabeno į Prancūziją, kai sinodas pradėjo ją persekioti.

Štai tokia buvo paslaptis: Kristus neprisikėlė savo mirtinguoju kūnu. Jis tapo šviesa, rodydamas mums mūsų virsmo kelią, kai tam ateis metas.

Sužinojau, kad Elena, sujaudinta šio liudijimo, išbuvo su klarietėmis tik penketą metų, kol vieną gražią dieną dingo iš savo celės, ir niekas daugiau jos nebematė. Kalbama, kad kartu su Leonardu išvyko tremtin į Prancūziją, įsikūrė Pranciškaus Pirmojo dvare ir tapo karalienės rūmų dama, o kartais vis dar po-

zuodavo maestro. Rodos, kad toskanietis pasikvietė ją net savo mirties valandą, be to, paprašė leisti jam piešti jos rankas ir veidą, norėdamas baigti vienos damos portretą, kurį visi žinojo Džokondos vardu. Tą portretą mačiusieji tvirtina, kad Jono iš *Cenacolo* ir moters iš mažytės drobės panašumas yra stulbinamas. Deja, aš negaliu to nei patvirtinti, nei paneigti.

Tačiau ar Elena sužinojo daugiau Jono ir Magdalenos Bažnyčios, kurią Leonardas ketino kurti, paslapčių, ar ne – nėra žinoma. Jeigu ir sužinojo, tai nusinešė jas į kapus. Nes prieš man nusprendžiant atvykti į Egiptą praleisti čia paskutinių savo dienų, Elena mirė nuo karštinės.

Dabar man belieka tik pabandyti paaiškinti, kodėl pasilikau čia, Egipte, ir parašiau šias eilutes. Ir kodėl nepranešiau apie Konkoreco tobulųjų bendruomenę, susijusią su maestro Leonardu.

Dar vieną kartą kaltę galėčiau suversti milžinui žydromis akimis ir balta tunika.

Po *Cenacolo* pristatymo daugiau jo nemačiau. Atskleidęs paveikslo paslaptį grįžau į Romą ir pabeldžiau į Tiesos namų vartus Betanijoje, kur vėl įsitraukiau į savo darbą, stengdamasis išvengti nereikalingų klausimų. Ten ir sužinojau, kad po metų Leonardas pabėgo iš Milano, vos tik prancūzų daliniai palaužė dožo gynybą ir paėmė miesto kontrolę. Jis prisiglaudė Mantujoje, vėliau Venecijoje ir galiausiai Romoje, kur dirbo Cezariui Bordžijai, Popiežiaus Aleksandro Šeštojo sūnui. Pas Bordžiją jis buvo *architecto e ingegnere generale*, apleidęs savo kitus talentus. Tas laikotarpis irgi neilgai truko, tačiau suteikė jam galimybę susitikti su atsakinguoju *Palazzo Sacro* asmeniu – Anijumi de Viterbu.

Anijų susitikimas labai paveikė. Jo sekretorius Guljelmas Pontis laiku informavo Betaniją apie jųdviejų susitikimą tūkstantis penki šimtai antrųjų pavasarį. Kalbėjosi apie aukščiausiąją meno paskirtį, jo pritaikymą išsaugant atmintį ir apie visagalę įtaką

liaudžiai. Tačiau du toskaniečio sakiniai, pasak brolio Guljelmo, jį paveikė labiausiai.

– Viskas, ką išsiaiškinau apie tikrąją Jėzaus žinią, yra niekis, palyginti su tuo, kas dar laukia atskleidimo, – labai iškilmingai atsakė į kažkokį žebenkšties klausimą. – Kaip aš, kurdamas savo meną, sėmiau žinių iš Egipto šaltinių, naudojausi geometrijos paslaptimis, verstomis Fičino ar Pačiolio, taip ir Bažnyčiai dar labai daug teks semtis iš evangelijų, besiilsinčių Nilo pakrantėse, šaltinių.

Džovanis Anijus de Viterbas mirė po penkių dienų, greičiausiai Cezario Bordžijos nunuodytas.

Dar po mėnesio, sukrėstas ir įtardamas, kad greitai gali tekti kęsti represijas tų, kurie bijojo Jono Bažnyčios grįžimo, palikau Betaniją ir leidausi ieškoti tų evangelijų.

Žinau, kad jos kažkur netoli, tačiau kol kas jų neradau. Prisiekiu ieškoti iki pat savo dienų pabaigos.

1945-aisiais viename vynuogyne, netoli Egipto Nag Hamadžio kaimo, Aukštutiniame Nile, buvo rasta trylika evangelijų, įrištų oda. Jos buvo parašytos senąja egiptiečių kalba ir skelbė Kristaus mokymus, iki šiol nežinomus Vakarams. Jų atradimas, daug reikšmingesnis nei garsieji Negyvosios jūros Ritiniai, rasti Kumrane, įrodo egzistavus ypatingą atšaką pirmųjų krikščionių, laukusių atėjimo Bažnyčios, besiremiančios tiesioginiu bendravimu su Dievu ir sielos vertybėmis. Šiandien jos yra žinomos Gnostinių evangelijų vardu. Jų kopijos pasiekė Europą vidurinių amžių pabaigoje ir turėjo įtakos tam tikriems intelektualų sluoksniams.

Jabal al Tarifo ola, kurioje 1526-ųjų rugpjūtį mirė tėvas Leirė, buvo vos už trisdešimt metrų nuo nišos, amžiams priglaudusios tas knygas.

Sierra, Javier

Si33 Paslaptingoji vakarienė : romanas / Javier Sierra ; iš ispanų kalbos vertė Ona Žemaitienė. – Vilnius : Tyto alba, 2005. – 309[3] p.

ISBN 9986-16-460-5

1497-ųjų sausis. Brolis Augustinas Leirė – inkvizitorius, dominikonas, užšifruotų žinių skaitymo meistras, skubiai išsiunčiamas į Milaną patikrinti paskutinių potėpių, kuriais maestro Leonardas da Vinčis kaip tik baigia savo „Paskutinę vakarienę". Dėl visos tos sumaišties kalta krūva anoniminių laiškų, adresuotų popiežiaus Aleksandro VI aplinkai, kuriuose pranešama, jog Da Vinčis ne tik nutapė dvylika apaštalų be privalomų šventųjų aureolių, bet ir pavaizdavo toje šventoje scenoje save patį, atsukusį Jėzui Kristui nugarą...

UDK 860-3

JAVIER SIERRA

PASLAPTINGOJI VAKARIENĖ

Romanas

Iš ispanų kalbos vertė *Ona Žemaitienė*
Viršelio dailininkė *Ilona Kukenytė*

SL 1686. 2005 12 06. 11,75 apsk. l. l. Užsakymas 176
Išleido „Tyto alba", J. Jasinskio g. 10, LT-01112 Vilnius, tel. 2497453,
info@tytoalba.lt
Spausdino UAB „Vilniaus spauda", Viršuliškių skg. 80, LT-05131 Vilnius

Javierui Sierrai (g. 1971 m.), jaunam rašytojui iš Aragono, *Paslaptingoji vakarienė* – įšventinimas į romanistų luomą ir tvirtas žingsnis link to, ką jis pats vadina „pasakojimo-tyrinėjimo žanru“. Jo kūriniai, teigia autorius, tyrinėja didžiąsias Istorijos mįsles. *Mėlynoji dama* (1998), *Tamplierių vartai* (2000) ar *Napoleono egiptietiškoji paslaptis* (2002) jau atskleidė jo aistrą praėjusių epochų paslaptims ir pastatė jį į gretas rašytojų, kuriančių pasakojimus, žaviai atmieštus dokumentiniu tikslumu, intriga ir trilerio elementais.

Paslaptingoji vakarienė – septintoji jo knyga. Jo septintoji mįslė. 1497-ųjų sausis. Brolis Augustinas Leirė – inkvizitorius, dominikonas, užšifruotų žinių skaitymo meistras, skubiai išsiunčiamas į Milaną patikrinti paskutinių potėpių, kuriais maestro Leonardas da Vinčis kaip tik baigia savo „Paskutinę vakarienę“. Dėl visos tos sumaišties kalta krūva anoniminių laiškų, adresuotų Popiežiaus Aleksandro VI aplinkai, kuriuose pranešama, jog Da Vinčis ne tik nutapė Dvylika apaštalų be privalomų šventųjų aureolių, bet ir pavaizdavo toje šventoje scenoje save patį, atsukusį Jėzui Kristui nugarą.

Kodėl jis tai padarė? Negi Leonardas da Vinčis buvo eretikas?

Leonardo „Vakarienė“ sėte nusėta keistomis anomalijomis: nėra Šventojo Gralio, Kristus neaukoja Eucharistijos sakramento. Apaštalai iš tikrųjų yra svarbių savo epochos heterodoksinių idėjų skelbėjų portretai, o pačiame kūrinyje užšifruota stulbinanti žinia. *Paslaptingoji vakarienė* savo sukrečiančiu pasakojimu atskleidžia, iš kur Leonardas sėmėsi įkvėpimo, tapydamas garsiausią krikščionybės istorijoje šventą paveikslą. „Perskaitę šį romaną, jau niekuomet nebežvelgsite į „Paskutinę vakarienę“ taip kaip anksčiau“, – tvirtina Javieras Sierra.

ISBN 9986-16-460-5

TYTO ALBA

www.tytoalba.lt

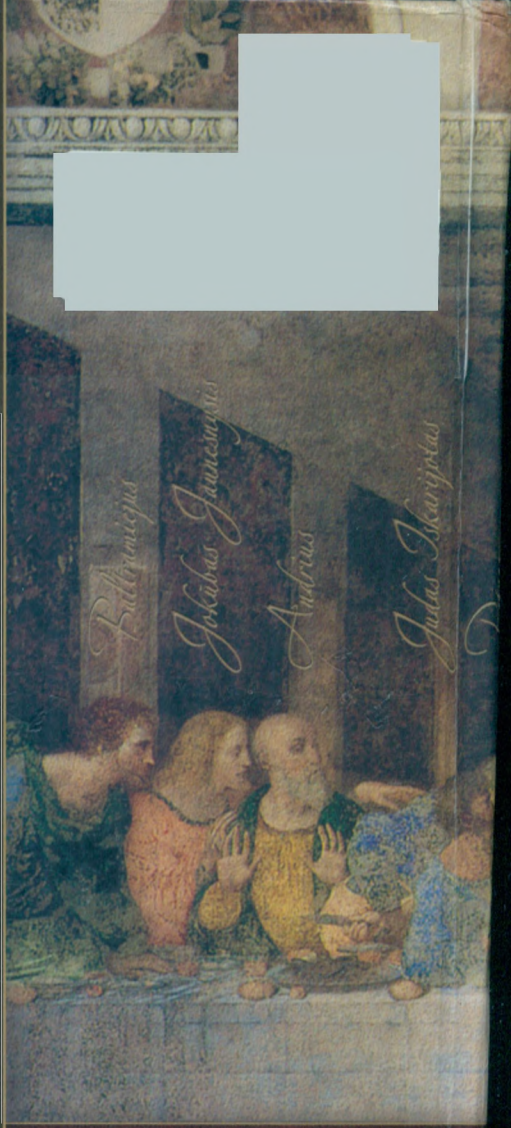

Gėrėdamasis tapybos darbu visuomet atmink, kad prisilieti prie prakilniausiojo iš menų. Niekuomet neapsiribok išore: įsiskverbk į vaizdą, judėk tarp jo dalių, atrask nematomas erdves, iššniukštinėk užkaborius... tik šitaip suvoksi jo tikrąją prasmę. Bet perspėju tave: tam reikia daug drąsos. Ką atrandame tokioje freskoje kaip ši, dažnai toli gražu nėra tai, ką tikėjomės rasti.